

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS I 34 885

COBISS ◦

POROČILO
0

I. SLOV. KATOLIŠKEM SHODU

1892. leta v Ljubljani.

KNJIGOVENICA
H. NIČMAN
LJUBLJANA

34885, VII, 2, 9

POROČILO

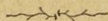
pripravljalnega odbora

o

I. slovenskem katoliškem shodu

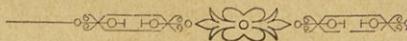
kateri se je vršil

1892. leta v Ljubljani.

Sestavil

tajnik pripravljalnega odbora.

V Ljubljani 1893.

Založil pripravljalni odbor. — Tiskala «Katoliška Tiskarna.»

34885

030027103

Prezvzišenemu, premilostljivemu

gospodu gospodu

JAKOBU MISSIA

doktorju sv. bogoslovja in modroslovja
tajnemu svētniku Nj. Veličanstva itd. itd.

knezu in škofu ljubljanskemu

svojemu vzornemu pokrovitelju

posvečuje to poročilo

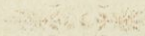
najudanejše podpisani

pripravljalni odbor.

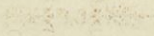
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

JAKOB WILHELM

UNIVERSITY OF CHICAGO

Predgovor.

Pripravljalni odbor I. slov. katol. shoda v Ljubljani je sklenil, da naj se sestavi poročilo o tem shodu. To nalogo je odbor dal svojemu tajniku s pristavkom, da naj se ozira na dvoje: Prvič, da poda kolikor mogoče natančno podobo tega velečastnega shoda, in drugič, da ne prekorači mej, katere so poročilu stavljene gledé na malo ceno (50 nov.) njegovo. V prvem oziru menim, da bode poročilo ugajalo, v drugem pa je bilo pretežko držati se pogoja, ker bi bilo treba izpuščati prav važnih rečij. Primanjkljej se bode pokrnil iz prostovoljnih darov za katol. shod.

Veledenjene naročnike opozarjamo na to, da nekatere nedoslednosti v pravopisu prihajajo od tod, ker so po nekoliko p. n. govorniki sami terjali, da se sprejmó tudi njihove oblike, nekoliko pa je tudi izdajatelj vodila misel, da bodo govori napravili boljši vtis, ako jih podamo vseskozi v pravi izvornosti. Dodali smo še nekoliko drugih važnih rečij, katere so v zvezi s tem shodom.

Bog blagoslovi!

V Ljubljani, v praznik sv. Jožefa 1893.

Tajnik

pripravljalnega odbora.

I. Priprave

za prvi slovenski katoliški shod.

I. Glavni osnovalni odbor v Ljubljani.

Misel, napraviti v Ljubljani katoliški shod, se je že več let gojila v „katoliški družbi za Kranjsko,“ katera je imela izbran poseben odsek v ta namen. Ta odsek je bil že sestavil kratko vabilo in je razposlal znanim katoliškim rodoljubom po deželi. Na to vabilo je bil dobil čez osemdeset odgovorov, večinoma navduševalnih, kar je odsek nagnilo, storiti tudi v Ljubljani potrebnih korakov pri slovenskih prvakih. A kmalu se je pokazalo, da se zdé druge manj važne reči nujnejše, in odložiti je bilo treba te priprave na poznejši čas.

Med tem časom so obhajali drugod po svetu sijajne katoliške shode, katere so sveti Oče papež in škofje priporočali in blagoslavljali. Naše javno mnenje je vedno bolj zahtevalo tak shod za Slovence, zato je ta ideja vnovič prišla na dan, pa zdaj na širji podlagi — katoliški shod za vse Slovence. Ker ni mogla „katoliška družba za Kranjsko“ voditi tega dela, prevzel je to nalogo poseben odbor, katerega so izbrali verni ljubljanski meščanje izmed svoje srede. — Kako da je deloval pripravljalni odbor, razvidi se iz nastopnega poročila.

Poročilo dr. Ivana Šušteršiča.

Slavni osnovalni shod!

Ideja današnjega shoda ni nova. Že pred par leti sprožila se je misel, sklicati v Ljubljano, v središče Slovenstva, katoliški shod, na katerem naj bi se zbrali pod senco katoliške zastave Slovenci iz vseh slovenskih pokrajin. Že takrat pozdravljali so Slovenci iz vseh pokrajin to idejo navdušeno in izrekli radostno svojo pripravljenost, pripomoči po svojih močéh, da se shod izvrši tako sijajno, kakor je pri naših skromnih razmerah sploh mogoče.

Ko pa se je sedaj vnovič sprožila ta ideja, šla je kakor blisek mej narod slovenski in vžgala po vsem Slovenskem ogenj nepopisnega navdušenja.

Na posebnih pripravljalnih shodih, sklicanih v namen, da se širi in pojašnjuje ideja prvega slovenskega katoliškega shoda, zbirale so se neštete množice vrlih katoliških slovenskih môž, ki so z navdušenjem pozdravljali nasvete in ukrepe pripravljalnega odbora.

Uzroki, iz katerih je vzbudila ideja slovenskega katoliškega shoda toliko navdušenja mej slovenskim ljudstvom, so jasni in prozorni.

Prvi in poglobitni vzrok je, da je ni zavesti, ki bi tako globoko in trdno tičala v srcih ogromne večine našega naroda, nego katoliška zavest, — zavest, da smo sinovi katoliške cerkve, da so nauki svete katoliške vere večne, po Bogu razodete resnice, in trdno prepričanje, da je živa katoliška vera najtrdnjša zaslomba za duševni in gmotni blagor našega naroda.

Drugi in neposredni vzrok pa je živa zavest našega naroda, da smo v žalostnem položaju, braniti vero in materno govorico nasproti sovražnemu navalu, da nam je vsiljen hud boj za najdražje narodne svetinje, — in trdno prepričanje, da se bode pod senco katoliške zastave, pod znamenjem svetega križa zbrani slovenski narod iznova utrdil in pridobil jekleno moč za ohrambo svojih verskih in narodnih pravic.

Osnovalni odbor imel je baš sedanji čas sposobnim in umestnim za prvi slovenski katoliški shod.

Ali zapadni omikani svet vidimo ločen v dva tabora, — na jedni strani tabor katoličanstva, na drugi strani tabor protiverskega liberalizma.

Tudi naša širša avstrijska domovina ločena je v istem zmislu v dva tabora, tudi tukaj se bije boj mej katoličanstvom in liberalizmom, boj, ki se pojavlja v zasebnem, družbenem in javnem življenju in ki se v najnovejši dōbi našega narodnega življenja, žalibog, pojavlja tudi v naši sredini.

V tem načelnem boju duhov kažejo se katoliški shodi kot izborna bojna sredstva, ki zajedno utrjujejo bojno silo in navdušenje starih bojevnikov, in pridobivajo katoliški ideji novih bojevnikov. V tem zmislu obrodili so dosedaj avstrijski katoliški shodi obilo sadú in pripomogli so velikansko k razširjanju in vglobljenju katoliškega prepričanja v Avstriji.

Predstoječe okolnosti vplivale so na to, da se je rodila ideja, sklicati katoliški shod za Slovence. Če se pa posebno pomisli, da se pogubne liberalne ideje skušajo v najnovejšem času vrvati tudi našemu vernemu slovenskemu ljudstvu, in če se nadalje uvažujejo resna znamenja na slovenskem obnebju, ki nam obečajo zopet dōbo sovražno naši veri in narodnosti, — potem je jasno, da je ravno v sedanjem trenutku nujno potreben slovenski katoliški shod, ki naj utrdi in poživi versko in narodno zavest slovenskega ljudstva in mu dá v neizogibnih bojih trdno moralno podlago združeno z veselo zavestjo, da z obrambo vere in narodnosti svoje hrani zajedno tudi svoje gmotno blagostanje.

Preidem k podrobnemu poročilu o delovanju pripravljalnega odbora.

Pred vsem pa mi je častna naloga in dolžnost, opozarjati na posebne zasluge preč. g. profesorja dr. Ivana **J a n e ž i č a** za oživotvorjenje današnjega shoda.

Po njegovi inicijativi in njegovem neumornem prizadevanju sešli so se začetkom januarija tek. leta katoliški rodoljubi ljubljanskega mesta, sklenili pod njegovim predsedstvom sklicati prvi slovenski katoliški shod in izvolili pripravljalni odbor desetih članov, s pristavkom, da se sme po potrebi slobodno pomnožiti.

Dné 31. januarija zbral se je pripravljalni odbor prvikrat, ter se osnoval tako-le: Za predsednika izvolil je visokočastitega in prezaslužnega prelata gosp. dr. Andreja Č e b a š e k a, o kojem naj takoj omenim, da je od tistega časa do zadnjega trenutka z izredno in čudovito marljivostjo in temeljitostjo vodil vsa posvetovanja pripravljalnega od-

bora in sploh vse priprave za današnji shod in se razun tega še udeležil skoraj brez izjeme vseh odsekovih posvetovanj, — da mu gre tedaj brez dvoma glavna zasluga za današnji shod. Za podpredsednika izvolil je pripravljalnui odbor gosp. Ljudevita Ravnikarja in dr. Vinka Gregoriča, za glavnega tajnika pa č. gosp. prof. dr. Ivana Janežiča, ki je takoj iz početka izjavil, da hoče prevzeti tisti posel, ki daje največ dela.

Pripravljalni odbor za prvi slovenski katoliški shod bil je tedaj osnovan in pričeti se je sedaj moglo meritorno delo, katero je izvršil v 39. sejah.

Prvi korak pripravljalnega odbora je bil, da se je s pismom z dné 20. februvarija obrnil do odličnih katoliških rodoljubov slovenskih. proseč jih dobrih svetov in dejanske podpore. Od vseh strani so prišle pritrjevalne izjave, — nekatere bolj previdne in boječe, druge, in sicer ogromna večina, pogumne in odločne.

Te izjave podkrepile so nade in samozavest pripravljalnega odbora in sklenil je stopiti s svojo idejo pred od Boga poklicane voditelje katoličanov, — škofe — pred vsem pa prevzvišenemu vladiki ljubljanskemu predložiti ponižno prošnio, da bi milostno blagoizvolil sprejeti pokroviteljstvo prvega slovenskega shoda. V to ime poklonila se je prevzvišenemu deputacija pripravljalnega odbora pod vodstvom predsednika svetlega prelata gosp. dr. Andreja Čebaškega. Prevzvišeni knez in škof je vsprejel deputacijo premilostno, pozdravil z veseljem namene pripravljalnega odbora in izrekel, da vsprejme radostno pokroviteljstvo prvemu slovenskemu katoliškemu shodu, proseč obilo božjega blagoslova delovanju pripravljalnega odbora.

Sedaj, ko je imel tako trdno zaslonbo pri prevzvišenem vladiki v središču slovenstva, storil je pripravljalni odbor dalji korak in obrnil se pismeno do vseh drugih škofov, v kojih škofije spadajo slovenske pokrajine, proseč jih podpore in višjepastirskega blagoslova za svoje delo. Vsi višji pastirji blagoizvolili so se odzvati premilostno, obetajoč svojo močno podporo in podelivši pričetemu delu svoj blagoslov.

Višjepastirski blagoslov, položen v zibelko prvega slovenskega katoliškega shoda, spremljal je vidno pripravljalni odbor pri vsem njegovem početju. Konečni sijajni vspeh pričetega dela ni mogel biti dvomljiv!

Pričenši svoje meritorično delo, baval se je pripravljalni odbor, ki se je mej tem bil primerno pomnožil, najpreje z določitvijo tvarine, ki naj bi bila predmet posvetovanjem katol. shoda. V tem oziru navdajalo je pripravljalni odbor mnenje, da se imajo razprave prvega slovenskega katoliškega shoda, kot prvega svoje vrste, gibati v najširših mejah, ter bodi glavna naloga temu shodu, vstvariti nekaki katoliški slovenski program, na podlagi kojega naj bi se v prihodnje vršilo javno delovanje vseh katoliških Slovencev, ter se snovala naša narodna organizacija, — in na kojega naj bi se naslanjali tudi prihodnji slov. katoliški shodi, ki morajo, če Bog dá, kmalu slediti današnjemu prvemu shodu v pravi blagor našemu narodu, naši ožji slovenski in širši avstrijski domovini!

V tem zmislu določil je pripravljalni odbor kot tvarino razpravam prvega slovenskega katoliškega shoda nastopnih šest predmetov: *Šola, krščanska veda in umetnost, socialne zadeve, katoliško življenje, tisek* in slednjie *katoliška narodna organizacija*. Zajedno izvolil je pripravljalni odbor za vsaki navedenih šest predmetov posebni odsek, kojemu je bila izročena naloga, razpravljati dotično tvarino in izdelati načrte resolucij, ki naj se predložé prvemu slovenskemu katoliškemu shodu.

Odsekí pričeli so takoj svoje delo in se konstituirali nastopno:

1. Odsek „Šola“: Predsednik prečast. gosp. Karol Klun, kanonik, državni in deželni poslanec v Ljubljani; referenta prečastita gospoda dr. Josip Lesar, profesor bogoslovja, in Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani.

2. Odsek „Krščanska veda in umetnost“: Predsednik preč. gospod Janez Flis, kanonik in stolni župnik v Ljubljani; referenta prečastita gospoda Janez Gnjezda, c. kr. profesor, in o. Hugolin Sattner, profesor glasbe v Ljubljani.

3. Odsek „Socialne zadeve“: Predsednik g. Fran Povše, državni in deželni poslanec v Ljubljani; referenti g. Fran Povše, za agrarne zadeve; preč. g. A. Kalan, stolni vikar v Ljubljani, za rokodelske zadeve; preč. g. Ignacij Žitnik, urednik „Slovenca“ in deželni poslanec v Ljubljani, za delavsko vprašanje; preč. o. Kalist Medic, mestni župnik v Ljubljani, za vprašanje o nedeljskem počitku.

4. Odsek „Katoliško življenje“: Predsednik svetli prelat dr. Andrej Čebašek v Ljubljani; referent preč. gosp. Šiška, knezoškofijski tajnik v Ljubljani.

5. Odsek „Tisek“: Predsednik preč. gosp. Anton Zupančič, profesor bogoslovja in načelnik „Katoliškega tiskovnega društva“ v Ljubljani; referent preč. g. Anton Kržič, c. kr. profesor v Ljubljani.

6. Odsek „Katoliška narodna organizacija“: Predsednik g. L. Ravnikar, c. kr. dež. sodnije svetnik v pok. v Ljubljani; referent dr. Iv. Šušteršič.

Ti odseki rešili so svojo nalogo v 37. sejah. Način posvetovanja in sklepanja pa je bil nastopen: Najpreje izdelali so referenti načrte resolucij, ter jih predložili s posebnim poročilom. O tem vršilo se je prvo posvetovanje in sklepanje. V zmislu teh sklepov urejeni načrti razposlali so se potem raznim pododborom, — o katerih bodem spodaj natančneje govoril — v pretres. Po sprejemu nasvetov pododborov sešli so se odseki v novič in, oziraje se na mnenja pododborov, sklenili končno besedilo resolucijskih načrtov, koje je končno še potrdil glavni pripravljalni odbor. Reči se tedaj more, da so načrti resolucij v oni obliki, v kateri se bodo jutri predložili odsekom, sad sodelovanja vseh pripravljalnih odborov.

Razen navedenih šestere odsekov za meritorično tvarino izvolil je pripravljalni odbor še posebni odsek za vnanje priprave za shod. Kot predsednik tega odseka deloval je vrlo g. dr. Vinko Gregorič v Ljubljani, a kot poročevalec g. Frau Petrič, trgovec v Ljubljani.

Tako odvalivši podrobno delo na posamezne odseke zamogel se je pripravljalni odbor posvetiti v polni meri velikim organičnim pripravam za prvi slovenski katol. shod.

Pred vsem morala je pozornost pripravljalnega odbora obrnena biti na to, da se osnujejo po izvankrajskih slovenskih pokrajinah posebni pripravljalni pododbori z nalogo, zanimati Slovence dotičnih pokrajin za katol. shod in sploh — zlasti z ozirom na posebne deželne razmere — podpirati glavni pripravljalni odbor s svetom in dejanjem.

Taki deželni pripravljalni pododbori osnovali so se:

Za Štajersko v Mariboru pod predsedstvom svetlega g. prelata Fr. Kosarja.

Za Koroško v Celovcu pod predsedstvom prečastitega g. Gregorja Einspielerja, župnika v Podkloštru.

V Gorici pod predsedstvom preč. g. Fr. Mercine, kanonika in dekana v Gorici.

V Trstu pod pokroviteljstvom mil. g. stolnega prošta msgr. dr. J. Šusta, s predsednikom preč. g. J. Janom, častnim kanonikom in dekanom v Dolini.

Vsi ti deželni pododbori podpirali so glavni pripravljalni odbor z največjo požrtvovalnostjo in brez te podpore bi delo nikdar ne zamoglo tako sijajno uspevati. Častna naloga mi je tedaj izrekati v imenu pripravljalnega odbora vsem dotičnim zaslužnim katoliškim rodoljubom najodkritosrčnejšo zahvalo.

Razven deželnih pododborov osnovali so se pa v raznih krajih tudi še posebni lokalni pododbori, kojih podpora bila je posebno gledé posebnih krajevnih razmer prevelike važnosti za vspeh našega shoda.

Taki lokalni pododbori osnovali so se:

V Moravčah pod predsedstvom preč. g. dekana T. Kajdiža.

V Šmarijah pri Grosupljem pod predsedstvom g. dež. poslanca V. Ogorelca v Škofelji.

V Vipavi pod predsedstvom g. R. Silvestra, posestnika in trgovca ondi.

Na Vrhniki pod predsedstvom preč. gospoda dekana J. Koprivnikarja.

V Žužemberku pod predsedstvom preč. g. župnika M. Tavčarja.

V Novem Mestu pod predsedstvom c. kr. prof. dr. J. Marinko-ta.

V Radovljici pod predsedstvom preč. gosp. dekana J. Razborška na Bledu.

V Ribnici pod predsedstvom preč. gospoda dekana M. Povšeta.

V Škofji Loki pod predsedstvom preč. gosp. dekana M. Kožuha in preč. g. mestnega župnika I. Tomažič-a.

V Idriji pod predsedstvom gospoda V. Trevena, posestnika in trgovca ondi.

V Kamniku pod predsedstvom preč. gosp. dekana J. Oblaka.

V Leskovcu pod predsedstvom preč. gosp. župnika J. Dolinarja.

Na Pivki pod predsedstvom preč. gosp. župnika M. Torkarja.

V Cirknici-Planini pod predsedstvom preč. gospodov dekana F. Kunstelj-na in J. Podboja.

Na podlagi te lokalne organizacije storil se je velik in važen korak dalje.

Iz vsega početka moralo se je uvažati, da množini ljudstva iz umevnih uzrokov ne bode mogoče osobno udeležiti se današnjega shoda, — da bode le mala manjšina, če tudi cvet naroda, zamogla zaduje dni avgusta hiteti v belo Ljubljano mej tem, ko bode ogromni večini slovenskega ljudstva neposredna udeležba nemogoča.

Ta preudarek rodil je misel, kojo je prvi sprožil prečast. gosp. prof. dr. Josip Lesar, — pozvati pododbore, da naj priredé, kjer spoznavajo za umestno, posebne lokalne ali okrajne pripravljalne katoliške shode, tedaj katoliške shode v malem.

Ta ideja pala je na rodovitna tla in obrodila mnogo lokalnih ali okrajnih katoliških shodov, ki so se vršili vsi s tako sijajnim vspehom, kakoršnega pripravljalni odbor niti pričakovati ni mogel.

Ti lokalni shodi vzbujali so pred vsem v svojem okraju zanimanje za glavni shod, pojašnjujoč njega pomen in namene.

Najvažnejši vspeh teh shodov pa je izviral iz tega, da se jih je mogla udeležiti velika množica onih, ki pri najboljši volji niso mogli k glavnemu shodu. Za te bili so lokalni shodi v malem enakega pomena, kakor da bi se bili udeležili glavnega shoda. Združili so, rekel bi, kolikor mogoče, v naprej sadove prvega slov. katol. shoda.

Taki lokalni pripravljalni shodi zborovali so v Moravčah, v Šmarji pri Grosupljem, v Vipavi, v Škofji Loki, na Brezjah, v Ribnici, v Št. Petru na Krasu pod milim nebom, na Vrhniki pred podružnico Sv. Trojice, kjer je bilo celó do 3000 zavednih katoliških môž.

Na zadnjem shodu, ki se je vršil 21. t. m., tedaj skoro neposredno pred glavnim shodom, sprejela se je

soglasno resolucija, ki tako glasno in točno označuje stališče, koje prvi slovenski katoliški shod zavzemati mora, da se mi je zdelo umestno, sprejeti jo v to poročilo. Glasi se:

„Gledé na to, da je sv. katoliška cerkev vselej najbolj skrbela za večni in časni blagor slovenskega naroda; gledé na to, da je sv. katoliška cerkev največ storila za izobražbo in napredek slovenskega naroda, bodisi za šolo, bodisi za nravnost, bodisi za tisek, bodisi za vêdo in umetelnost, bodisi za kmetijstvo, bodisi za obrt in rokodelstvo;

gledé na to, da je bila sv. katoliška vera vselej najtrdnjejša zaslomba slovenski narodnosti in v najhujših časih celó jedina zavetnica;

gledé na to, da je posebno v zadnjih desetletjih složno delovanje slovenskih veljakov na podlagi načel katoliške vere in materinega jezika blagodejno pospeševalo duševni in gmotni napredek slovenskega naroda;

gledé na to, da se je v zadnjem času složno delovanje med nami jelo rušiti, ker so se nekateri Slovenci ločili od stare slovenske zastave, boreče se za „vero, dom, cesarja“;

gledé na vse to, izjavlja pripravljalni slovenski katoliški shod na Vrhniki, da je tudi za naprej duševni in gmotni napredek slovenskemu narodu zagotovljen le na podlagi načel katoliške vere in slovenskega jezika, ter zato z veseljem pozdravlja ukrepe, o katerih ima sklepati prvi slovenski katoliški shod, in kateri merijo na to, da tudi v bodoče Slovenci složno delujejo za svoj dušni in gmotni razvoj kot verni otroci katoliške cerkve, zvesti sinovi slovenske domovine in udani podložniki avstrijske države!“

Lokalni pripravljalni shodi zanesli so ideje prvega slovenskega katoliškega shoda prav v srce naroda in to je neprecenljiva zasluga lokalnih odborov, kojim se na tem mestu izreka prezaslužena zahvala.

Vodstvo vsega tega, tako raznoličnega in na videz razcepljenega katoliškega gibanja, bilo je vsikdar trdno v rokah glavnega pripravljalnega odbora v Ljubljani.

Ko je bilo delo vseh odborov dospelo tako daleč, da se je zamoglo z gotovostjo reči, da se bode prvi slovenski katoliški shod oživotvoril, kedaj in kako, — ko so

bila rešena vsa važna in glavna vprašanja, ko so se na obnebu prihodnosti že videle glavne konture našega shoda, — stopil je junija meseca glavni pripravljalni odbor pred slovenski svet s slovesnim oklicem, v katerem je vabil vse zavedne katoliške Slovence na shod v belo Ljubljano, povdarjajoč prevažne razloge, ki vtemeljujejo ravno sedaj potrebo slovenskega katoliškega shoda.

Ta oklic izšel je najpreje v „Slovcu“ in potem ponatisnili so ga nastopni slovenski listi: „Domoljub“, „Mir“, „Danica“, „Nova Soča“, „Dolenjske Novice“, „Slovenski Gospodar“, „Domovina“ in „Novice“, tedaj vsi slovenski listi razun: „Slovenski Narod“, „Rodoljub“ in „Edinost“.

Častna naloga mi je, na tem mestu izrekati odkrito, srčno zahvalo pripravljalnega odbora onim slovenskim listom, ki so podpirali njegove namene.

Za objavljenjem navedenega slovesnega oklica bili so nameni pripravljalnega odbora oficijelno objavljeni. S tem prišel je trenutek, ko je pripravljalni odbor zadela prevažna in vesela dolžnost, pokloniti se namestniku Kristusovemu na zemlji ter prositi apostolskega blagoslova prvemu slov. katoliškemu shodu.

Predsednik pripravljalnega odbora, svetli gospod dr. Čebašek, sestavil je udanostno pisanje, koje je odbor navdušeno odobril in potem prevz. pokrovitelj odposlal do sv. očeta.

Na to prejel je prevzvišeni knezoškof ljubljanski in pokrovitelj dné 13. avgusta nastopno milostno pismo:

Prevzvišeni in prečastiti gospod!

Prejel sem pismo, poslano mi nedavno od Tvoje prevzvišenosti, ter nemudoma izročil svetemu očetu priloženo udanostno pisanje, katero je obsegalo sporočilo o shodu slovenskih katoličanov, ki se bo sešel v kratkem v ljubljanskem mestu. To sporočilo je bilo jako ljubo sv. očetu, ki upajo, da bo ta shod veliko pripomogel v prosep katoliške stvari med Slovenci. Zato prosijo sveti oče zborovalcem božje pomoči in jim milostno v ljubezni podelé prošeni apostolski blagoslov.

Ko naznanjam to z veseljem Tvoji prevzvišenosti, izražam ob enem čutila svojega posebnega spoštovanja in prosim vse dobro od Boga.

Tvoji prevzvišenosti

V Rimu, 11. avgusta 1892

preudani

*M. Kardinal Rampolla l. r.,
papežev drž. tajnik.*

*Prečast. gospodu Jakobu Missia,
škofu ljubljanskemu*

v Ljubljani.

Blagoslovljeno je tedaj naše delo od najvišjega gospodarja naše svete cerkve, namestnika Kristusovega na zemlji, blagoslovljeno od višjih pastirjev našega naroda, blagoslovljeno slednjič od vsacega katoliško in slovensko čutečega srca. Ni mogoče tedaj dvomiti na sijajnem vspehu prvega slov. katoliškega shoda!

Program shoda imate, prečastita gospôda, itak v rokah in ga mi tedaj ni treba posebej razpravljati. Dostaviti mi je malo besed v pojasnilo.

Današnji osnovalni shod združenih odsekov ima, kakor razvidno že iz opravilnika, dvojni namen: informativen in formalen.

Prvemu namenu ima ustrezati pričujoče moje poročilo v smislu § 4. opravilnika osnovalnega shoda, ki se glasi: „Glavni poročevalec pripravljalnega odbora poroča o slednjega delovanju in namerah ter poučuje člane osnovalnega shoda o organizaciji katoliškega shoda in vseh važnih zadevajočih okolnostih. Kontradiktorična debata o tem poročilu je izključena, pač pa sme vsak član osnovalnega shoda zahtevati katerakoli pojasnila od glavnega poročevalca, kateremu zahtevku ima slednji takoj ugoditi.“

Drugemu namenu pa naj ustrezajo razne volitve, s katerimi se odvali velik del formalnega dela od odsekov in slovesnih shodov.

Ta modus procedendi je praktičen radi tega, ker se razbremené odseki in slovesni shodi, za katere se je itak le kratka doba odločiti zamogla. Z današnjimi volitvami konstituirani bodo vsi odseki in slovesni shodi.

tako, da vsi ti zbori o določenem času lahko takoj prično svoje meritorično delovanje.

Posebej moram pojasniti četrto točko dnevnega reda: „Izvolitev stalne komisije II. slovenskega katoliškega shoda“.

Pripravljalni odbor je mnenja, da sedanji shod ne sme biti zadnji svoje vrste, da mu mora marveč o primernem času slediti drugi slovenski katoliški shod, kajti pričeto dobro delo se mora nadaljevati. Da se pa ta ideja tem gotoveje uresniči, da ne izgine nikdar iz evidence, in da se prihodnji shod vrši v istem duhu, kakor prvi, takorekoč kot njega organično nadaljevanje, v ta namen sklenil je pripravljalni odbor zasnovati posebni organ: stalno komisijo.

Ta komisija, v kateri bodo zastopane vse slovenske pokrajine, bode tedaj imela nalogo posvetovati se in sklepati, kedaj in kje da naj se skliče drugi slovenski katoliški shod, ter v umestnem trenutku osnovati v ta namen slične pripravljalne odbore, kakoršni so sodelovali sedaj za namene prvega slovenskega katoliškega shoda.

Eventualno pa je odmenjen tej komisiji daljši in velevažni delokrog na polju katoliško - narodne organizacije.

V načrtu resolucij za katoliško - narodno organizacijo predlaga namreč pripravljalni odbor, naj prvi slovenski katoliški shod pooblasti stalno komisijo II. slovenskega katoliškega shoda, da naj se pomnoži z odličnimi katoliško - zavednimi rodoljubi iz vseh slovenskih pokrajin in se osnuje kot „slovenski katoliški odbor“ z nalogom in delokrogom izvrševalnega odseka slovenskih katoličanov.

Če se sprejme ta predlog pripravljalnega odbora, potem zadobi napominana stalna komisija velikanski pomen za prihodnji razvoj našega narodnega življenja.

Iz tega uzroka sklenil je pripravljalni odbor v § 6. opravilnika, da se ima volitev te komisije vršiti tajno po listkih, ker je na ta način za vsak slučaj zajamčena popolna svoboda volitve, ki bodi neodvisni izraz zaupanja na prvem slovenskem katoliškem shodu zbranih katoliških slovenskih množ, o katerih se sme brez pretiravanja reči, da zastopajo v obče javno mnenje celega katoliškega slovenskega naroda.

Le par besed naj dostavim še o tem, kako da si misli pripravljalni odbor delovanje stalne komisije v formalnem oziru.

Po mnenju pripravljalnega odbora naj skliče starosta komisije kmalu po shodu prvo sejo v ta namen, da se komisija konstituira. Prvo delo po konstituiranju bodi opravilnik komisije in moje mnenje je, da bi se velik del posvetovanj in sklepanj stalne komisije lahko vršil pismenim potom, v obliki korespondence, v koje posredovanje naj bi se izvolilo iz srede komisije jednega ali več članov.

Jutri prično odseki svoje delovanje. Odsekov bode, kakor izhaja iz tiskanega programa, paritetično s pripravljalnimi odseki, šest: *Šola, Krščanska veda in umetnost, Socijalne zadeve, Katoliško življenje, Tisek, Katoliška narodna organizacija.*

Vsak moški udeleženec I. slov. katol. shoda, t. j. oni, ki se izkaže z vstopnico za shod, je zajedno tudi član vsacega odseka, vsak odsek mu je pristopen, v vsakem odseku se sme vdeležiti posvetovanja in sklepanja.

Delokrog odsekov je posvetovanje in sklepanje o od pripravljalnega odbora predloženih resolucijskih načrtih, koje bodo v odsekih zagovarjali posebni referenti pripravljalnega odbora.

V odsekih je prosto parlamentarno gibanje. Vsakdo sme slobodno govoriti in predlagati premembe ali dodatke k predlaganim resolucijam v po opravilniku, z ozirom na kratkost časa in načelno jednotnost odsekovih sklepov, določenih mejah.

Slobodno je odsekom od pripravljalnega odbora predložene načrte resolucij sprejeti, spremeniti ali odkloniti. Le po odsekih sklenjene resolucije se bodo predložile slovesnim shodom v konečno sklepanje in vsak odsek bode izvolil posebnega poročevalca, kojemu naloga bode, na slovesnem shodu v imenu odseka predlagati dotične resolucije.

Na slovesnih shodih seveda debata ni mogoča. Tam bodejo le določeni slavnostni govorniki razpravljali razne predmete temeljem načel katoliške vere. Slovesni shodi bodo skupni, spontanni, po nikaki disonanci moteni izraz katoliškega prepričanja slovenskega naroda, izraz žive zavesti in trdne volje, da le v katoliški veri imamo in hočemo iskati svoj časni in večni blagor!

S tem završujem svoje poročilo in pozivljam v zmislu § 4. opravilnika one gospode, ki želé katerih koli pojasnil,

da naj izrazijo svoje želje, katerim bodem po svoji moči takoj radostno ustregel.

Ko so bili odseki tvarino uredili, da jo je odbor zamogel pregledati in pokazati Slovincem, je stopil dne 18. junija leta 1892 z naslednjim vabilom pred svet:

Na prvi slovenski katoliški shod!

Slovinci! Izredni časi imajo izredne potrebe, katere zahtevajo izrednega, nenavadnega delovanja. Dandanes imamo take čase. Današnjo dōbo smemo imenovati nekako pripravljajanje na odločilni boj med Kristom in Antikristom, med načeli krščanskimi in protikrščanskimi.

Nasprotniki - brezverci dobro umevajo svojo nalogo. Marljivo se zbirajo, razumno se vrejujejo in primerno si razdeljujejo delo. Vsled tega živahnega delovanja je njih moč velika. Večinoma povsod so si pridobili v svojo oblast vzgojo človeštva, zakonodajalne zbornice, časopisje, meč in denar.

Dasi pa se nasledki brezverstva kažejo v neavbljivih, žalostnih podobah ne le v duševnem, marveč vzlasti tudi v gmotnem oziru, vendar je človeštvo, vzgojevano po brezverskih načelih, duševno že tako onemoglo, da še vedno dere za njim v svoj — propad.

Tej razjedajoči sili nasproti deluje že 19 vekov katoliška cerkev. In ko dandanes gleda te žalostne razmere, toži, kakor nekdanj Gospod, rekoč: „Množice se mi smilijo“. Zato cerkev kliče na delo vse svoje zveste: „Zbirajte se, družite se, delajte, da rešite, kar je rešiti mogoče!“

Tako kliče Leon XIII., slavnovladajoči papež, katoličane na delo. Med drugim priporoča jim v ta namen vzlasti katoliške shode, kjer se javno razodeva katoliška zavest, odkoder se katoliško prepričanje in delovanje tako vspešno razširja med ljudstva.

Hvala Bogu, da med Slovenci brezverstvo nima onega pogubnega vpliva, kakor drugod. A tajiti ne smemo in ne moremo, da tudi med Slovence sili brezverski duh. Nevarnost je vedno večja, zato treba delovati o pravem času, da se poživlja in prenavlja tudi v prihodnje katoliško prepričanje in katoliško življenje v vseh slojih slovenskega ljudstva.

Ta misel je rodila prepričanje, da je tudi za Slovence potreben katoliški shod. — Osnovni odbor, ki se je

ustanovil v ta namen, dovršil je najpotrebnejše priprave in danes stopi pred Slovence ter jih vabi na prvi slovenski katoliški shod, ki se bo vršil v Ljubljani dné 30. in 31. avgusta t. l. po točno določenem programu.

Slovinci! I. slovenski katoliški shod v Ljubljani naj spričuje, da živi med nami še vedno isto katoliško prepričanje, s katerim se je naš narod odlikoval vsa stoletja, odkar je vstopil v katoliško cerkev. Ta shod naj bo svetu porok, da Slovenci tudi v sedanjih časih ostanemo zvesti načelom katol. vere, ter da smo pripravljeni vse storiti, da ta načela ostanejo v veljavi pri našem ljudstvu za vselej.

V ta namen pa nam treba: *Jasnosti o naših namenih in sredstvih.* — Medsebojni razgovori umnih móž zbranih na katoliškem shodu k temu gotovo mnogo pripomorejo.

Treba nam je *navdušenja za našo sveto stvar.* In kaj naj nas bolj navdušuje, kakor v obilnem številu zbrani rojaki, ki so v svojem prepričanju in v svojih namenih vsi enega duha in enega srca, pripravljeni, da ponesejo seboj sklepe katoliškega shoda ter jih širijo in jim veljavo pridobivajo med drugimi svojimi rojaki!

Treba nam je pred vsem *jedinosti in složnega delovanja.* — Osnovni odbor vabi zato *vse Slovence na katoliški shod* ter bo še posebej povabil *vse zakonodajalne zastopnike slovenskega ljudstva.* Za *slogo na podlagi načel katoliške vere delovati, za to jedinost navduševati, to je posebno važen namen katoliškemu shodu.* Najlepše bi bil dosežen namen I. slovenskemu katoliškemu shodu, ko bi bila dosežena ta jedinost med Slovenci. *Naj bi pač vsak zavedni Slovenec deloval na to, da se taka jedinost vstvari in ohrani med Slovenci, ker le v tej jedinosti je mogoče v resnici koristno delovati za naš narod, le v tej jedinosti je mogoče narodu slovenskemu ohraniti njegov narodni obstanek.*

Katoličani Slovenci! Pridite v obilnem številu na I. slovenski katoliški shod. Razpravljale se bodo na tem shodu stvari, ki zanimajo vsakega zavednega Slovenca.

Kmet, rokodelc in delavec, prijatelj šole, vède in umetnosti, pospeševatelj poštenega tiska in katoliškega življenja, z besedo: vsak pravi prijatelj dušnega in gmotnega napredka med Slovenci našel bo na katoliškem shodu mnogo zanimivega in koristnega.

Katoliški Slovenci! pokažimo na I. slovenskem katoliškem shodu, da smo in da vedno ostanemo zvesti sinovi svojemu Bogu in svojemu domu ter da hočemo, kakor to zahtevajo sedanje razmere, na podlagi načel naše katoliške vere skupno in jednotno delovati za duševni in gmotni napredek slovenskega naroda!

V Ljubljani, dné 18. junija 1892.

Osnovalni odbor

za I. slovenski katoliški shod.

Delo odborovo in njegovih odsekov se je množilo, vzlasti odsek za zunanje priprave pod vodstvom blagorodnega g. dr. V. Gregoriča je imel skrbi in posla dosti.

Treba je bilo poskrbeti prostora za shode in odsekova posvetovanja, treba stanovanja in prenočišča za mnogobrojne vdeležence.

Prostor za slovesne shode je radovoljno prepustila slavna kranjska hranilnica v svoji hiši na „starem strelišču“, za kar jej gre posebna hvala, kakoršno jej je tudi izrazil pripravljalni odbor po svojih odposlancih.

Te prostore in one za odsekov obravnave v knezofovskem semenišču in v hiši „katoliškega društva rokodelskih pomočnikov“ je bilo treba primerno uravnati in olepšati. Svetli prelat in vodja semenišča gosp. dr. Janez Kulavice in veleč. gosp. profesor Ivan Gnjezdastaradovoljno prepustila odboru lepe prostore in jih priredila primerno.

Ko so se množili oglasi in je število udeležencev jako naraslo, je odbor sprevidel, da so prostori v hiši premajhni, da je torej skrbeti za večje. Porabil se je zato vrt, kjer je postavil tesarski mojster g. Pust prostorno zborovališče, katero je g. Mathian primerno olepšal. Vsem tem gosp. gre hvala za točno in prijazno postržbo.

Odseku za vnanje priprave narasle so nove skrbi za prenočišče mnogobrojnim od daleč došlim bratom rojakom. Poprosil je gostoljubne ljubljanske meščane za sobe s tem vabilom:

Prošnja do p. n. gostoljubnih Ljubljančanov!

Podpisani osnovalni odbor vabi katolike iz slovenskih pokrajin na I. slovenski katoliški shod v Ljubljano.

Nadejati se je, da mnogi sprejmó to vabilo ter pridejo 30. in 31. avgusta t. l. v Ljubljano. Dolžnost naša je, da jih kot brate in rojake dostojno sprejmemo in jim bivanje v naši sredi kolikor moči napravimo prijetno.

Prepričani smo, da bodo Ljubljančani i ob tej priliki pokazali svojo znano gostoljubnost, prosimo zato svoje rojake v Ljubljani v imenu tujih gôstov za naslednjo uslugo.

Kdor ima prostor, porabljev za prenočišče, in ga brez občutljive težave more prepustiti za dva ali tri večere tujim gôstom ali brezplačno, ali pa proti primerni plači, naj blagovoli to naznaniti ali po dopisnici, ali osebno pripravljalnemu odboru za I. slovenski katol. shod v Ljubljani.

To naj se zgodi vsaj do 15. avgusta tega leta.

Opozarjamo pa svoje ljubljanske rojake na to, da blagovolé natančno prijaviti, koliko sob, oziroma koliko postelj, da mogó prepustiti. Ulica, hišna številka, nadstropje in število vrat naj bodo točno zaznamovane. Vsakdo, ki izjavi osnovalnemu odboru, da prepusti kako prenočišče v ta namen, dobi do 29. avgusta list z imenom in stanom dotičnega gôsta, da ga ne bode treba posebej predstavljati.

Ker je to delo častno in plemenito, upamo na obilno podporo od strani p. n. ljubljanskih svojih rojakov.

V Ljubljani, dné 16. julija 1892.

Osovalni odbor

za I. slovenski katoliški shod v Ljubljani.

~~~~~

Tej prošnji so ljubljanski meščanje ustregli nepričakovano obilo. Dobili smo nad 350 stanovanj na razpolago, tako da smo zamogli zadostiti vsem zahtevam. Naj tukaj izrečemo tem vrlim rojakom našim pristréno zahvalo.

Dasi je pripravljalni odbor imel resno željo, kolikor moč olajšati udeležbo, vendar je moral postaviti naslednje pogoje:

Pogoji za udeležbo na I. slov. katol. shodu.

Razposlali smo vabilo na vse katoličane po slovenskih deželah na I. slovenski katoliški shod v Ljubljani. Odgovori na to vabilo so v obče za katol. shod ugodni in prijazni. Nadejati se je torej obilne udeležbe. Zato glavni osnovalni

odbor tukaj objavi pogoje za udeležbo na I. slovenskem katoliškem shodu:

1. Kdor se hoče udeleževati I. slov. katoliškega shoda, mora imeti vstopnico, glasečo se na njegovo ime. S to vstopnico ima prost vstop k vsem odsekovim sejам in slavnostnim shodom. Vsakdo se pri vходу v dvorane reditelju skaže z vstopnico. Za dame se bodo izdajale posebne vstopnice za slovesne seje.

2. Kdor se misli udeležiti I. slov. katoliškega shoda, naj se oglasi za vstopnico do 15. avgusta t. l., in sicer neposredno pri glavnem osnovalnem odboru v Ljubljani ali pa posredno pri lokalnih odborih in čč. gg. župnikih, kateri naj blagovolé vsaj do 15. avgusta t. l. doposlati glavnemu osnovalnemu odboru v Ljubljano imenik oglašanih udeležencev iz svojega kraja, oziroma fare. Pisarna glavnega osnovalnega odbora je v Ljubljani v stolnem župnišču, Semeniške ulice 2, II. nadstropje.

3. Z ozirom na prostovoljne darove se je cena za vstopnico znižala ter velja eden goldinar za osebo. S tem se poravnajo veliki stroški za I. slov. katol. shod.

4. Kdor želi prejeti tiskano poročilo o I. slov. katol. shodu, naj priloži v ta namen zajedno še 50 kr., in poročilo se mu svojedobno pošlje na dom.

5. Kdor želi, da mu osrednji pripravljalni odbor v Ljubljani preskrbi prenočišče, naj to razločno pri oglasu naznani. Račun za stanovanje poravna vsakdo sam.

6. Kdor se želi udeležiti skupne večerje (banketa) v sredo večer, naj tudi to pravočasno naznani in naj vplača za osebo 1 gld. 50 kr. brez pijače.

7. Ako se oglasi zadostno število udeležencev, napravi se v četrtek dné 1. septembra poseben vlak na Bled.

8. Vstopnice bode od 15. avgusta počenši pošiljal glavni osnovalni odbor v Ljubljani po tistem potu, kakor se je kdo oglasil.

Da se ohrani pri razpošiljanju vstopnic pravi red, je neobhodno potrebno, da vsakdo naznani razločno svoje ime, priimek in stan ter zadnjo pošto. Tudi naj po vrsti zapiše razločno, kaj želi (n. pr. vstopnico, poročilo, stanovanje, banket itd.) ter naj temu pismu na odbor priloži dotične svote.

Na prepozna oglasila se bode odbor le toliko časa oziral, dokler ne bo dopolnjeno določeno število udeležencev.

Prosimo vse rojake, zlasti pa slavne lokalne odbore in čč. gg. duhovnike, da nas podpirajo pri tem težavnem poslu, ter delujejo na to, da se prvi slov. katol. shod izvrši vspešno in častno za našo domovino!

V Ljubljani, 9. julija 1892.

*Glavni osnovalni odbor
za I. slov. katoliški shod v Ljubljani.*

Tako je bilo v Ljubljani vse pripravljeno, da se je mogel dostojno vršiti I. slovenski katoliški shod. Ozrmo se še na delovanje zunanjih odborov.

II. Lokalni odbori.

Pri glavnem osnovalnem odboru je bilo zglašanih 14 lokalnih odborov, a bilo jih je še več, delali pa so na tihem. Nameravali smo ude vseh lokalnih odborov objaviti, da Slovenci spoznajo svoje junaške sine, pa nekateri so odklonili tako priznanje, ker ne iščejo hvale pred ljudmi, ampak delajo samo za čast božjo in blagor bližnjega. Zato opisujemo v nastopnih vrsticah le v obče delovanje posameznih lokalnih odborov.

V Gorici je deloval z nadškofovim dovoljenjem in blagoslovom goriški pripravljalni odbor jako marljivo in uspešno pod predsedstvom preč. g. Fran Mercina, stolnega dekana v Gorici. Temu odboru gre hvala za odločno postopanje in veliko navdušenje, katero je kazal vseskozi, in katero je dobrodejno vplivalo tudi na glavni osnovalni odbor. Dobili smo od tega odbora vrnjene resolucije dobro pretehtane, z mnogimi prekoristnimi opazkami dopolnjene. Vseh nasvetov tega odbora nismo zamogli sprejeti v resolucije, a zdeli so se odseku jako važni, tako, da so vredni, da se predložé stalni komisiji v pretres in nadaljno obravnavo.

Na Koroškem je deloval velik in častitljiv odbor koroških vrlih Slovencev za I. slovenski katoliški shod pod vodstvom preč. g. Gregorja Einspielerja, župnika in dež. poslanca. Nadopolno delovanje Korošcev se zrcali v nasvetih in predlogih tega korenjaškega odbora, ker resolucije njegove so bile ostre in odločne. Glavni odbor je sprejel v bistvu vse zahteve Koroške, v obliki pa je moral

jih nekoliko oblažiti, da niso po nepotrebem izzivale nasprotja tam, kjer vendar le moramo, dasi v boju za pravico, računati z naklonjenostjo. Nadejamo se, da bodo naši bratje na Koroškem to uvideli in postopanju glavnega odbora pritrčili.

Za Štajersko je imel pripravljalni odbor v Mariboru svoj sedež pod predsedstvom svetlega gosp. prelata Fr. Kosarja. Odlikoval se je ta odbor s posebno uljudnostjo in finim taktom, in je mnogo pripomogel, da so se večkrat zamotane zadeve rešile povoljno. Poslal je pripravljalnemu odboru mnogo nasvetov, skozi in skozi modrih in za Slovence potrebnih, katere je glavni osnovalni odbor navdušeno pozdravljal, a vendar je bilo treba nekatere za sedaj odložiti, ker so silno neugodne razmere tako tirjale. Upamo, da pridejo na vrsto pri drugem katoliškem shodu, katerega bomo znabiti na Štajarskem obhajali.

V Trstu je deloval tiho pa marljivo in dobro tržaški pripravljalni odbor pod pokroviteljstvom milostljive gospoda stolnega prošta msgr. dr. J. Šusta s predsednikom preč. gosp. J. Janom, častnim kanonikom in dekanom v Dolini. Največjo uslugo je storil glavnemu odboru s tem, da je izbral tako izvrstnega govornika za slovesni shod. Sicer pa moramo javno priznati, da so odbori pri odločitvi govornikov pokazali nepričakovano spretnost in s tem dokazali, da so se zavedali imenitne svoje naloge, kateri so bili res kos po vsem. To kratko poročilo naj zadošča.

Najbolj živahno je bilo gibanje za katoliški shod med slovenskim ljudstvom na Kranjskem. Osnovale se je bilo deset lokalnih odborov, kateri vsi so jako spretno posredovali med glavnim odborom in med ljudstvom po deželi. Posebno ugodno so uplivali in širili zanimanje pripravljalni shodi po Kranjskem, ker so razjašnjevali ljudem pomen katoliškega shoda in budili zanj zanimanje. Naj tukaj le pičlo omenim njih vspešno delovanje.

Za Cirknico-Planino je bil jeden skupni odbor, kjer sta vzajemno delovala cirkniški veleč. gospod dekan F. Kunstelj in planinski župnik veleč. gospod I. Podboj. Osnoval je bil ta odbor svoj pripravljalni shod v Cerknici, kjer je obilna udeležba kazala, da so

vrli Notranjci značajni možje, kateri ljubijo svoj narod in cenijo svojo vero. V krepki resoluciji so se strinili z namerami pripravljalnega odbora in izrekli navdušeno za katoliški shod.

V I d r i j i je deloval lokalni odbor pod predsedstvom gosp. V. T r e v n a, posestnika in trgovca ondi. Ta odbor je imel največ nasprotovanja prestati od sovražnih in neolikanih ljudi. Pa ni se dal prestrašiti, stal je krepko, in skušnje, katere si je pridobil, so utrdile močno versko prepričanje naših junaških Idrijičanov.

V K a m n i k u se je osnoval med prvimi jako marljiv in previden odbor, čegar nasveti in dejanjska podpora so delo glavnemu odboru znatno pospeševali. Ako z enako vnemo in modrostjo gospodje v enakih slučajih delujejo vselej, je povoljen vspeh naprej zagotovljen.

L e s k o v š k i odbor na čelu mu veleč. g. J. D o l i n a r, župnik na Raki, je v ondotnih krajih širil zanimanje za katoliški shod in mnogoterim pot olajšal in omilil, da so bili ti, sicer ne bogati kraji, razmerno dobro zastopani.

V L o k i je čast. g. mestni župnik I. T o m a ž i č vodil odbor, kateri je že tako vnetim rojakom v jako primernem shodu razjasnil namen katoliškega shoda in njegovo važnost. Obilna udeležba je bila sad tega truda.

M o r a v č a n i so bili prvi na nogah, ko je šlo za I. slovenski katoliški shod. Ta gorečnost ni pojenjala celi čas, ampak je vztrajala do konca. Glavni odbor je odtod dobival najbolj redna in natančna poročila, katera so mu delo mnogo polajšala. Slovesen in častitljiv je bil tudi pripravljalni shod moravški, nekako vzor za enake mirne pa vplivne pojave katoliške zavesti med Slovenci. Ta odbor zasluži hvalo še v posebni meri, kar naj bo omenjeno na tem mestu.

V N o v e m M e s t u je preč. gosp. dr. J o s. M a r i n k o, c. kr. profesor in katehet, zbiral gospode v odbor in pripravljaj ljudstvo na shod. Zlasti so „Dolenjske Novice“ pospeševale to požrtvovalno delovanje. Temu odboru gré hvala, da je bil ta okraj tako častno zastopan na I. slovenskem katoliškem shodu.

R a d o v l j i š k i lokalni odbor je dosegel jako lepe vspuhe, kar je pripisati marljivosti gospodov odbornikov in previdnemu in modremu njegovemu delovanju. Pripravljalni shod tega kraja na dan sv. Ane v novi cerkvi

Matere božje na Brezjah bode ostal vrlim Gorenjcem v trajnem spominu in bode imel gotovo blagotvorne posledice po priprošnjah in blagoslovu mogočne Kraljice nebeške.

Ribnica je pokazala tudi pri tej priložnosti svoje versko-narodno lice v najlepšem svitu. Ribniški odbor in ribniški shod sta dve svetli zvezdi v življenju ribniških rojakov. Udeležba Ribničanov je bila posebno obilna na katoliškem shodu.

Na Pivki sta združena delovala dva okraja, postojnski in bistriški in dosegla nepričakovano lepih vspehov, dasi takemu delovanju ni bil ugoden ni kraj, ni razmere. Vzvišen je bil pripravljani shod v Št. Petru, ki je pokazal, da ima Pivčan res dobro srce in zdravo mišljenje, in da je vsikdar pripravljen storiti, kar more v prid svoje vere in domovine. Nič manj dobrejuna je bila lepa edinost, katera se je kazala na tem shodu med notranjskimi rodoljubi. Res, da so nekateri izmed današnjih veljakov se postavili pozneje na stališče nasprotno onemu, katero so v Št. Petru zavzemali, pa to so storili zapeljani po brezverskih listih. Bog daj, da taka vnema za dobro stvar vedno živi in raste v naših pivških rojakihi.

V Šmariji je deloval jako častivreden odbor pod predsedstvom blag. gosp. dežel. poslanca V. Ogorelca. Zanetil je živahno versko-narodno gibanje, ki se ne bode, ako se spretno nadaljuje, poleglo. Pripravljani shod tega okraja je bil jako odličen, vzlasti po obilni in dejanjski udeležbi p. n. gospodov učiteljev, ki so s tem javno pokazali, da ne stojé na onem intolerantnem stališču, katero se je po liberalnih listih žalostno javilo. Bog jih živi!

Vipavski okraj se med notranjskimi vselej oglasi prvi. Kakor milo podnebje vpliva na naravo, enako menda tudi na duhove. Predsednik blag. gosp. R. Silvester, posestnik in trgovec v Vipavi, je s svojim odborom res vso vipavsko dolino zazibal v navdušenje, kar priča izdatna podpora in obilna udeležba katoliškega shoda v Ljubljani. Bog ohrani to blago gorečnost in pomnoži v naših vrlih Vipavcihi!

Vrhnika se je bolj počasi pripravljala na shod, pa odbor je deloval vztrajno in temeljito, kar se je vzlasti pokazalo pri prelepem pripravljalnem shodu, kateri je presešel tako po zunanjem blesku, kakor po notranji

jedrovitosti vsako pričakovanje. Posebno prijazno je bilo gledati zbrane skoro vse tržane, ko si sicer časi pridejo v nasprotje v političnih zadevah. Na korist Vrhniki želimo, da se ohrani in utrdi ta lepa edinost.

Žužemberk in lepa krška dolina tudi nista hotela zaostati za drugimi. Vrli gosp. dekan M. Tavčar je svojo znano gorečnost obrnil tudi na to stvar in vspehi so bili veliki, da si so mnogi udarci bridko zadevali pošteno ljudstvo.

Ko je bil glavni osnovalni odbor v Ljubljani vse poslano blago uredil, besedilo resolucijam določil, ko so bile zunanje priprave tako daleč dozorele, da je bilo mogoče otvoriti shod sam, je prišel tudi že določeni čas. C. kr. deželni vladi za Kranjsko se je naznanilo, da se bode vršil v dneh 29., 30. in 31. avgusta I. slovenski katoliški shod v Ljubljani, kar je vlada blagovoljno na znanje vzela. Tako je prišel s trdom pripravljeni, od mnogih zaželjeni, od nekaterih z nevoljo pričakovani čas I. slov. katoliškega shoda, ki se je vršil po nastopnem vspredu:

1. Slovesno zvonjenje poljubljanskih cerkvah 29. avgusta ob 1/2 5. uri popoldne, in

2. „Pridi sveti Duh“ in blagoslov ob 5. uri popoldne v stolni cerkvi.

I. Osnovalni shod združenih odsekov v ponedeljek, 29. avgusta, ob 6. uri zvečer na starem strelišči, Streliške ulice šte. 10. — Dr. Andr. Čebašek, prelat in stolni kanonik, predsednik. — Ludovik Ravnikar, deželni sodnijski svètnik v pok., podpredsednik. — Dr. V. Gregorič, zdravnik, podpredsednik.

1. Predsednik pozdravi zbrane udeležence in otvori zborovanje.

2. Dr. Ivan Šušteršič, glavni poročevalec pripravljalnega odbora, poroča v zmislu § 4. opravilnika.

3. Volitve načelnih štev šesternih odsekov:

- a) Šolski odsek, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja;

- b) *odsek za krščansko vedo in umetnost*, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja;
- c) *odsek za socialne zadeve*, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja;
- č) *odsek za katoliško življenje*, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja;
- d) *odsek za tisek*, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja;
- e) *odsek za katoliško narodno organizacijo*, jeden predsednik, dva namestnika in dva zapisnikarja.

4. Volitev stalne komisije za II. slov. katoliški shod (24 udov).

5. Volitev predsedništva za slovesne shode, jeden predsednik, trije podpredsedniki, štirje tajniki in štirje zapisnikarji.

Slovesna pontifikalna sv. maša, dné 30. avgusta ob 8. uri zjutraj v stolni cerkvi.

II. Posvetovanja v odsekih I. slov. katoliškega shoda, v torek dné 30. avgusta.

1. Odsek: Šola, od 9. do 11. ure dop., od 2. do $\frac{1}{2}$ 4. ure pop. v dvorani „Rokodelskega doma“, Poljske ulice št. 10, I. nadstropje. — Predsednik: Karol Klun. — 1. Podpredsednik: Fran Robič. — 2. Podpredsednik: Gregor Einspieler. — 1. Zapisnikar: Feliks Stegnar. — 2. Zapisnikar: Ivan Komljanec. — Referenta: Dr. Jos. Lesar, profesor bogoslovja; Anton Kržič, c. kr. profesor.

- a) *Ljudska šola in učiteljišče*;
- b) *srednje in visoke šole, šolska in dijaška društva*;
- c) *volitev poročevalca za slovesni shod*.

2. Odsek: Krščanska veda in umetnost, od 9. ure dopoldne do 1. ure popoldne v semeniški dvorani, Semeniške ulice št. 4. — Predsednik: J. Flis. — 1. Podpredsednik: dr. Ant. Mahnič. — 2. Podpredsednik: J. Slekovec. — 1. Zapisnikar: M. Sitar. — 2. Zapisnikar: Janez Vurnik. — Referenta: J. Gnjezda, c. kr. prof.; o. Hugolin Sattner, profesor glasbe.

- a) *Razne stroke krščanske umetnosti in vede;*
- b) *glasba, posebej cerkvena, ob enem občni zbor Cecilijanskega društva;*
- c) *izvolitev poročevalca za slovesni shod.*

3. Odsek: Socijalne zadeve, od 9. do 11. ure dopoldne in od 2. do $\frac{1}{2}$ 4. ure popoldne na starem strelišču, Streliške ulice št. 10. — Predsednik: dr. J. Srnec. — 1. Podpredsednik: dr. J. Lipold. — 2. Podpredsednik: F. Košak. — 1. Zapisnikar: dr. J. Krek. — 2. Zapisnikar: Fr. Petrič.

- a) *Agrarne (kmetijske) zadeve; ref. F. Povše, vodja, deželni in državni poslanec;*
- b) *rokodelske zadeve; ref. Andr. Kalan, urednik „Domoljuba“;*
- c) *delavsko vprašanje; ref. Ig. Žitnik, urednik „Slovenca“, deželni poslanec;*
- d) *nedeljski počitek; ref. o. Kalist Medic, župnik;*
- e) *izvolitev poročevalca za slovesni shod.*

4. Odsek: Katoliško življenje, od 11. do 1. ure in od $\frac{1}{2}$ 4. do 5. ure popoldne na starem strelišču, Streliške ulice št. 10. — Predsednik Fr. Ogradi. — 1. Podpredsednik: Karol Hribovšek. — 2. Podpredsednik: J. Jan. — 1. Zapisnikar: Iv. Murnik. — 2. Zapisnikar: Jos. Pichler. — Referent: Josip Šiška, kn.-šk. tajnik.

- a) *Katoliško življenje;*
- b) *izvolitev poročevalca za slovesni shod.*

5. Odsek: Tisek, od 2. do 5. ure popoldne v semeniški dvorani, Semeniške ulice št. 4. — Predsednik: A. Zupančič. — 1. Podpredsednik: dr. J. Mlakar. — 2. Podpredsednik: dr. J. Pavlica. — 1. Zapisnikar: Fr. Treiber. — 2. Zapisnikar: Josip Kalin. — Referent: Anton Kržič, c. kr. profesor.

- a) *Tisek;*
- b) *izvolitev poročevalca za slovesni shod.*

6. Odsek: Katoliška narodna organizacija, od 11. do 1. ure dop. in od $\frac{1}{2}$ 4. do 5. ure popoldne v dvorani „Rokodelskega doma“, Poljske ulice

št. 10. — Predsednik: dr. J. Križanič. — 1. Podpredsednik: dr. A. Gregorčič. — 2. Podpredsednik: Josip Kompare. — 1. Zapisnikar: Ivan Lavrenčič. — 2. Zapisnikar: Avg. Sušnik. — Referent: dr. Ivan Sušteršič.

- a) *Katoliška narodna organizacija;*
- b) *izvolitev poročevalca za slovesni shod.*

III. Slovesni shodi na starem strelišči, Streliške ulice šte. 10.

1. Slovesni shod v torek, dué 30. avgusta, ob 6. uri zvečer. — Predsednik: F. Povše. — 1. Podpredsednik: dr. Josip Srnec. — 2. Podpredsednik: Gregor Einspieler. — 3. Podpredsednik: dr. Ant. Mahnič. — 1. Tajnik: dr. Iv. Lipold. — 2. Tajnik: M. Šervicelj. — 3. Tajnik: Franc Robič. — 4. Tajnik: J. Kompare. — 1. Zapisnikar: M. Matek, — 2. Zapisnikar: J. Slavec. — 3. Zapisnikar: Fran Treiber. — 4. Zapisnikar: Radoslav Silvester.

- a) *Predsednikov nagovor.*
- b) *Nagovor pokrovitelja Nj. prevzv. gosp. dr. Jakoba Missia, knezoškofa ljubljanskega.*
- c) *Nagovori drugih prevzv. gg. škofov, oziroma njih namestnikov.*
- c) *Govor gospoda dr. Antona Jeglič-a, generalnega vikarja in kanonika prvostolnega kapiteljna vrhbosenskega.*
- d) *Govor gosp. dr. Jos. Srneca, odvetnika in dežel. poslanca v Celju.*
- e) *Govor gospoda dr. Ivana Križanič-a, stolnega kanonika v Mariboru.*

Tiha sveta maša in govor, v sredo, dné 31. avgusta, ob $\frac{1}{2}$ 8. uri zjutraj v stolni cerkvi.

2. Slovesni shod, v sredo, dné 31. avgusta, ob $\frac{1}{2}$ 10. uri zjutraj.

- a) *Šola.* Govornika: Gospod Karol Klun, stolni kanonik ljubljanski, državni in deželni poslanec. — Gosp. Gregor Einspieler, župnik in deželni poslanec na Koroškem. — Resolucije.

- b) *Krščanska veda in umetnost*. Govornika: Gospod dr. Anton Mahnič, prof. bogoslovja v Gorici. — Gospod Janez Flis, stolni kanonik in župnik, profesor cerkvene umetnosti v Ljubljani. — Resolucije.
- c) *Socijalne zadeve*. Govornika: Gosp. And. Kalan, stolni vikarij in urednik „Domoljuba“. — Gospod Fr. Povše, kmetijske šole vodja v pok., državni in deželni poslanec. — Resolucije.

3. Slovesni in sklepni shod. v sredo, dne 31. avgusta, ob 3. uri popoldne.

- a) *Katoliško življenje*. Govornik: Gosp. dr. Josip Pavlica, spirituval v osrednjem semenišču goriškem. — Resolucije.
- b) *Tisek*, Govornika: Gosp. dr. Vinko Gregorič, praktičen zdravnik v Ljubljani. — Gosp. Matija Sila, župnik na Repentabru. — Resolucije.
- c) *Katoliška narodna organizacija*. Govornik: Gospod dr. Iv. Šušteršič. — Resolucije.
- č) Sklep.

Banket ob 7. uri zvečer.

II. Obravnave in sklepi

I. slov. katoliškega shoda.

Skrivnostno-praznično lice je kazala bela Ljubljana, ko se je pripravljala sprejeti v svoje krilo toliko vernih slovenskih rojakov. Vsak vlak pripeljal je novih gostov lepo število, ki so vedrega obraza in hrabrega srca stopali po dolgih ljubljanskih ulicah. Kamor se je oko ozrlo, zagledalo je dolgih zastav papeževih, narodnih in cesarskih, plapolajočih raz hiše, ki so se mično klanjale in gibale, češ: „Bodi mi pozdravljen bratec iz Slovenije.“ V raznih bojah so izražale naš program: „Vse za vero, dom, cesarja.“

Prijatelji in znanci so se pozdravljali vsi veseli, prepričani, da od tega shoda morejo pričakovati le dobrega sadu. Prelepo je pozdravil tudi „Slovenec“ katoliški shod v nastopnih dveh spevih:

Pozdrav

I. slovenskemu katoliškemu shodu.

*Veséli bela se Ljubljana,
Ko množica je krasna v Tebi zbrana,
    Ko Ti poslal slovenski svet
    Sinóv je svojih cvet,
Ki so v ljubezni gorki, míli,
Navdušeni se tu združili.*

*Z Gorenjskega, kjer gôr orjake
Kipeti gledamo v oblake;
Z Dolenjskega, kjer trte zelenijo,
Gorice solnčne venčajo, krasijo;
Z Notranjskega, z dežele skalovite,
Kjer pod zemljó so čuda skrite;
Možakov trume so vesele
V Ljubljano belo prihitele.*

Zeleni Štajer, stari Gorotan
 Je danes tukaj zbran.
 Z dežele, kjer morjé Jadransko
 Valove pólje na zemljo slovansko ;
 Od tam, kjer Soča z vodo hladno, jasno
 Dežélico zaliva milo, krasno ;
 Možje so zbrali se sloveči,
 Za sveto stvar goreči ; —
 Slovenije prevrli sini
 V zvestobi Bogu, caru, domovini
 So vsi edini.
 Oj, dobro došli bratje naši pravi,
 Bodite v hiši materinski zdravi ;
 Pozdravljeni v Ljubljani starodavni,
 V Ljubljani — majki naši slavni !
 V prid veri sveti, naši diki,
 Krepósti, vednosti, omiki,
 Za splošno bratov blagostanje
 Je Vaše delovanje — zborovanje
 In delo tako vredno res
     Je blagoslova iz nebes ;
 Zató nebó obilo
 Bo blagoslov na Vas rosilo.
 Vi zemljo bote izorali,
 In v brazde dobro seme nam vsejali ;
 Kali naj seme, naj veselo rase,
     Obile naj rodi nam klase !

J. Bilc.

Slovenskemu katoliškemu shodu.

Jedinosti želja človeštvo navdaja
 Ta želja življenje njegovo preraja,
 Jediní še niso zemlje rodovi !
 Tiráni drugače, drugače robovi
 Jedinosti semena stresajo v svet,
 Zjedinit človeštvo hoteč in otet :
 Liberté, égalite, fraternité.
 A vskaléč vscvélo je ž njih samo gorjé,
 Samo gorjé in potoki solza
 In curki krvi in nezmerno gorja !

Oj, glejmo si prošle povesti strašné,
Da vidimo grozo bodočega dné!

Brez Krista ljudij ne zjedinja svoboda,
Zdivjane jih strastij vihar le razgloda.
Brez Krista jednakost zaman se povdarja,
Tirane in sužnje le nove nam vstvarja,
Brez Krista i bratstvo ne zbrati sveta;
To bratstvo se v črtu in boju skonča.

* * *

Nasičen je zrak že grozécih snovij,
Oj, čujmo še, predno vihar se vzbudi!
In glejmo si prošle povesti strašné,
Da vidimo grozo bodočega dné!

Ozračje soparno
Zagátno preti nam,
In z grozo viharo
Strašéče grozi nam;

Oj, bliskov žaréči trakovi,
In treskov bobnéči gromovi,
In v stokih medléče zemljé,
In joka v potokih solzé,
In svet opustošen in strt,
In groza, obupnost in — smrt! — — —

Nasičen je zrak že grozécih snovij
Oj, čujmo še, predno vihar se vzbudi!

* * *

Sejmo, sejmo semena
Vere v križ rešilni
Z golgotskega slemena
Mej upor grozilni!

Sejmo, sejmo semena
Jezusove nade
Z golgotskega slemena,
Predno vse propade.

*Sejmo, sejmo semena
Kristove ljubavi
Z golgotskega slemena,
Da se svet ozdravi!*

* * *

*Po Kristu samo se blešči nam svoboda,
Pred njega sodiščem samo smo jednaki,
In v njem so cesarji in borni prosjaki
Sinovi pobrateni jednega roda.*

*Nasičen je zrak že grozécih snovij,
Oj, čujmo še, predno vihar se vzbudi!
In glejmo si prošle povesti strašné,
Da vidimo grozo bodočega dné!*

*Sejmo, sejmo semena
Kristove ljubavi
Z golgotskega slemena,
Da se svet ozdravi!*

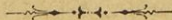
* * *

*Ko zmenil bo zemljo bodoči vihar,
Narode vpepeljal krvavi požar,
Zaupno pri križu bo stala družina
Po Kristu svobodna in v Kristu jedina —
Družina Slovenov, mej svetom neznana.
Doslej le preganjana, v blato teptana —
In stala bo varno! — — — —
Ob križu se vlomi bobnenje viharno,
Pri križu se vstavi upor in požar,
Slovenskih svetinj ne poruši nikdar!*

— — — — —

*Podajmo roké si za spas domovini,
Kristjani bodimo in bomo jedini!
Po Kristu svobodna in v Kristu jedina
Bo slavna, bo srečna Slovenov družina!*

Dr. Ivan E. Krek.

1. Osnovni shod združenih odsekov.

Lep dan je bil ponedeljek 29. avgusta, spomin sv. Janeza Krstnika, neustrašenega boritelja za pravice božje in človeške, prav pomenljivega zavetnika katoliškega shoda, kateri je imel enako nalogo, braniti Slovincem sv. vero in narodne in gospodarske pravice.

Od $\frac{1}{2}$ 5. do 5. ure je slovesno zvonjenje po ljubljanskih cerkvah naznanjalo pričetek shoda.

Ob 5. uri se napolni prostorna stolna cerkev do zadnjega kotička. Prevzvišeni knezoškof ljubljanski so z asistencijo vseh preč. gg. stolnih kanonikov po odpetem „Pridi sveti Duh“ dali sveti blagoslov.

Ob 6. uri zvečer je bil na starem strelišču osnovni shod. Poslopje je bilo v ta namen kaj okusno ozaljšano po g. Matjanu z mnogimi zastavami, pregrinjali in zelenjem. Nad vhodom se blesti napis: „Vse za vero, dom, cesarja!“, visoko gori na pročelju: „Prvi slov. katoliški shod“. S cesarja Jožefa trga do strelišča stojé ob cesti visoki mlaji, na katerih vihrajo papeževe, narodne in cesarske zastave.

Osnovni shod je bil na vrtu starega strelišča, ki je bil v ta namen pokrit in primerno ozaljšan. Pri tem shodu se je sešlo mnogobrojno število udeležencev. Na vzvišenem odru so zavzeli prostore prevzvišena knezoškofa mariborski dr. Mihael N a p o t n i k in ljubljanski dr. Jakob Missia, prošt novomeški milostl. gospod Peter U r h, mil. prošt gospod dr. Anton J a r e, generalni vikarij vrhbosenski čast. gospod dr. Anton J e g l i č iz Sarajeva, msgr. dr. G a b r i j e v č i č iz Gorice, domači kanoniki: prelat dr. Kulavie, Flis, Z a m e j i c in Klun, baron W a m b o l d, graščak na Hmelniku pri Novem Mestu, predsednik pripravljalnega odbora, prelat dr. A n d. Č e b a š e k, podpredsednika: Ludovik R a v n i k a r, deželnega sodišča svetovalec v pokoju, in dr. V i n k o G r e g o r i č.

Zborovanje otvori predsednik prelat dr. Andr. Č e b a š e k z jako navdušenim nagovorom, ki ga je zbrano občinstvo burno odobravalo za vsakim odstavkom.

Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Prevzvišena knezoškofa! velečastita
skupščina!

Našemu mestu, beli Ljubljani, je došlo izredno in veliko veselje, da ste se tukaj sošli in v tolikem številu zbrali vrli sinovi vsega našega milega naroda. različni otroci matere Slovenije iz raznih pokrajin, da se združeni posvetujete in delujete v rešitev perečih vprašanj naše dobe, o potrebnih sredstvih za vsestranski duševni in gmotni blagor vesoljnega naroda našega.

Čast mi je kot predsedniku osnovalnega odbora, da Vas, slavni in odlični rojaki, prav toplo, iskreno pozdravim ter prav iz srca vskliknem: Dobro došli! (Burno odobranje.) Bog vas sprejmi! Presrčno pozdravim vse, osobito došle iz daljnih krajev, bodisi iz starodavnega Korotana, tužne Istre ali od deroče Soče. Akoravno iz raznih pokrajin, smo vsi sinovi iste matere Slovenije, otroci ene svete katoliške cerkve. Zato mi za vse bije gorko sree; slehernemu želim podati bratovsko roko v znamenje srčne ljubezni; navdušeno izrazim veselje, da ste se sošli v tako obilnem številu. (Navdušena pohvala.)

Slava in hvala Vam, da ste bolj uneti za blagor naroda, kakor za svoj lastni prid, ker ste radovoljno žrtvovali za narod trud in troške, kajti ni Vas pripeljala gmotna dobičkarija, ne prazna radovednost; višja blaga misel ali ideja Vas je privabila, istina I. slovenskega katoliškega shoda, katerega s tem otvorim in mu želim obilnega blagoslova božjega v izdaten vspeh! (Pohvala.)

Dovolite, da le kratko omenim, kako se je ta misel katoliškega shoda rodila, uresničila.

Glav sv. očeta Leona XIII., ki v svoji izredni mo drosti dobro poznajo razne potrebe in težnje naše dobe; želja naših prevzvišenih knezov in škofov, kateri so v svojih zborih povdarjali važnost in potrebo katoliških shodov; zgledi in skušnja družih krajev in narodov; osobito pa lastne težnje in potrebe — vse to je pripomoglo, da je dozorela blaga misel, sklicati prvi slovenski katoliški shod, in sicer za vse slovenske pokrajine. Ta vzvišena misel, komaj razglašena, unela je, kakor iskra od zgoraj, vse verne Slovence. Od vseh krajev dohajali so

navdušeni dopisi, kateri so mogli vneti slehernega, komur še gorko bije srce za blagor naroda, ki ni mnogobrojen, ne premožen, tudi še razkosan v razne kronovine, pa se pogumno bori za pravi napredek in blagostanje, za lastni obstanek med močnejšimi narodi, kateri nam dostikrat niso prijazni. (Burna pohvala.)

Vkljub vsem nezgodam in zaprekam ima naš narod tri drage svetinje, prejete od blagih pradedov, svetinje, ki so mu ljubše in dražje od vidnih zakladov, ker so mu zastava prave sreče za čas in za večnost. Te drage svetinje kratko izraža staro slovensko geslo, zapisano nad vhodom, in se glasi: „Za vero, dom in cesarja!“ (Burna pohvala.)

To slavno, trobojno slovensko zastavo danes navdušeno visoko povzdignemo došlim bratom v pogum in v zastavo zmage. „Za vero, dom in cesarja“, to je trobojna močna vez, ki trdno veže in zjedini, ki smo sicer različni po značaju in lieu, enolični in edini pa po srcu in volji. To trojno vez okrepiti in utrditi si bo prizadeval prvi slovenski katoliški shod. Ako se mu to posreči, bode mu narod na veke hvaležen, kajti obče je priznано, da le v katoliški veri in v mogočni Avstriji ima slovenski narod srečno, boljšo bodočnost, sicer zgine med valovi narodov in v močvirju brezverstva.

Zato s poudarkom ponavljam, in slavni shod naj mi pritrdi, da je in ostane naše geslo: „Vse za vero, dom in cesarja!“ Le v tem trojstvu je sreča in blagor za naš narod. To trojstvo naj nam bode vsem zvezda-vodnica, ki kaže pravo pot, prava zlata valuta, ki velja povsod in vedno kot jamstvo blagra in sreče naroda. (Burno odobravanje.)

Zdaj nam bo jasen blagi namen prvega slovenskega katoliškega shoda.

Pred vsem ima shod obuditi in okrepiti katoliško zavednost, katera zahteva, da sveta vera človeka vsega prešinja, ne le po duhu in srcu, temveč tudi po vnanjem, da se razodeva v besedi in v dejanju, doma, v družini in v javnosti. Vera je nebeška luč, ki jasno kaže naše dolžnosti do Boga in bližnjega, in je zato pogoj in podlaga vse pravice in nrvnosti; zato je prva in mora biti in ostati prva na naši zastavi.

Zato bo katoliški shod terjal verski značaj vseh šol, od prve do zadnje. Priporočal bo sploh katoliško življenje, bodisi zasebno ali javno; dokazal bo, da mora katoliški duh prešinjati tudi nove vede in umetnosti. To zastavo katoliškega prepričanja mora katoliški shod tolikanj bolj pogumno dvigati, ker se bije danes odločilen boj med vero in brezverstvom, med Kristom in Antikristom. Vse okoliščine to pričajo, da sta si tesno nasproti dva tabora, in gledé na to pišejo sveti oče Leon XIII. prav resno in resnično: „Dandanes se ima odločiti, ali ohrani svet še krščanski značaj ali bo zopet paganski. Boj je za življenje in smrt.“ Ravno tako se izrazi slavni državnik Caprivi: „Zdaj gre za to, ali velja krščanstvo ali brezbožstvo.“

Krepka in odločna izjava katoliškega shoda bo pregnala marsikatero zmoto, zdrobila bo spone malomarnosti; ohrabrila bo boječe in navdušila pogumne in bo pričala, da živi med nami še vedno katoliško prepričanje. Na shodu in po shodu pokažimo odločno, da smo zavedni katoličani, katerim je vera prva in prava luč, ki kaže pravo pot, luč, ki sveti in greje vse žive dni, od krstne, do mrtvaške sveče, katera sveti iz doline solz v večno domovino.

Ko pa katoliški shod povdarja versko zavednost, ne prezira narodnosti. Prve besede in nauke smo čuli v materinem jeziku. Domači jezik trdno veže ves narod v eno družino; je zlata posoda, v kateri se narodu oznanjujejo večne resnice v cerkvi in v šoli in je zato v tesni zvezi z vero samo. Zato so naši brezverski narodnjaki nedosledni polovičarji. Jezik je pogoj in ključ vse vede in omike, in zato nam je skozi in skozi drag biser. Naj si bodo drugi jeziki lepše doneči in opiljeni, domači jezik nam je ljubši, kakor je otroku lastna mati, ako tudi ne bogata, ljubša pred drugimi. „Dvoje nam je treba: Vera katoliška in materina beseda“, piše naš Slomšek. Zato bo tudi katoliški shod povdarjal potrebo materinega jezika v šoli in v uradu, razvijal bo pravo narodno organizacijo.

Te dve svetinji vera, in narodnost, bomo pa le tedaj ohranili, ako bomo združeni in edini v vsem potrebnem. V združenju je moč, kakor uči že stara pripoved o kralju Samu; to tudi skušnja uči. Le z druženo močjo se izvršijo velike reči, kakor sicer, tako tudi narodno blagostanje in resnični napredek. To združenje je še bolj

potrebno pri našem malem narodu, zato smo vabili na shod vse Slovence, da se še te male moči ne razcepijo. Z zjedinenjem naj se uresniči pri nas znani pregovor: „Malo nas je, pa smo močje (Burno odobravanje), združeni in navdušeni za vse dobro premoremo mnogo.“

Ako je pa edinost sploh potrebna za vsako početje, je gotovo najpotrebnejša v sveti veri, ki je božje razodenje.

Sicer smo Slovenci do malega po imenu vsi katoličani; tudi taki, ki se za vero malo brigajo, se radi na to sklicujejo, da so katoličani, a v dejanju tega ne kažejo vedno, ker jim je gola narodnost na dnevnem redu, vero in verske dolžnosti pa le prezirajo in so si za načelo izvolili neki poljuben napredek, ki se ne vjema s krščansko idejo. Toda ne bom odpiral te naše rane in rad bi vse pokril s plaščem ljubezni, katera pokrije nasprotni slabosti, in želi odstraniti vse, kar goji ta obžalovanja vredni razdvoj. Le toliko omenim, kolikor je ta razdvoj v dotiki z našim katoliškim shodom.

Iz raznih krajev se nam je pisalo, da naj katoliški shod poravna ta nesrečni razpor. Od začetka smo to bolj želeli, kakor upali. Da bi shod sam k temu pripomogel, povabil je vse brez razločka, v prvi vrsti zastopnike slovenskega naroda, in katoliški shod bo prezrl vse osebnosti žaljive izraze, ako se le v načelih zjedinito.

To se bo pa zgodilo, ako se vsi povrnemo k naši stari zastavi. Sprejmite zopet staro slovensko gêslo, in razpora ni več, vsi smo jedini v načelih in skupaj v enem taboru, v veselje vseh pravih Slovencev.

Ko bi katoliški shod dosegel edino le to zjedinenje, neprecenljiv bi bil njegov vspeh. Vsi verni Slovenci bi ga navdušeno pozdravili. Zaslužena hvala bi mu donela od vseh strani. Združeni bi delali vsi za vero in narodnost. Bog hotel, da bi bil ta osedepolni razpor pokopan na veke! Zato proč z razporom, na grob razpora pa postavimo sv. križ, znamenje vere in ljubezni, sprave in zmage. (Dolgotrajno odobravanje.)

Katoliški shod ima tudi nalogo, pospeševati pravi napredek v duševnem in gmotnem oziru. Napredek je znak naše dôbe. Sicer je krščanstvo popolnoma dovršeno razodenje božje in se ne dá popolniti ter zadostuje za vse čase in narode. Toda zasebno more in mora vsak na-

predovati v spoznanju svetih resnic in spolnovanju svojih dolžnostij; kdor je pravičen, naj bo še pravičnejši. Pravi napredek je pa le tisti, kateri ima trdni temelj, Kristusa, katerega namestniki kažejo pravo pot napredka in omike. Zato piše znani pater Roh: „Mi nimamo druge omike, razven krčanske; ako to zavržemo, nimamo celó nobene; torej: odločno nazaj h krščanstvu, ali pa naprej v propad brezverskega napredka. (Klici: Tako je!) Zato si bode katoliški shod prizadeval za pravi napredek, v tem zmyslu naj Kristus kraljuje in zmaga, njegova sveta vera naj se svobodno giblje in razvija. To je pot, ki pelje do sreče in blagra vsakega naroda, in torej tudi slovenskega.

Katoliški shod se bode tudi oziral na gmotne stvari in potrebe našega naroda. Saj je blagostanje tudi potrebno za omiko in napredek. „Primum vivere, deinde philosophari!“ Vse toži o hudih časih. Huda revščina tare kmeta, obrtnika in delavca. Od javnih zborov ubogi Lazar komaj drobtinice dobi. Nasprotno pa rastejo davki, množé se bremena, da kmet več shajati — dihati ne more. Katoliški shod bode tudi za to silno potrebo priporočal nekatera sredstva, da se ohranijo kmetski domovi, da se bremena polagoma zmanjšajo in polajšajo, tako, da vsaj pridni in zmerni kmet more pošteno živeti.

Ravno tako se bo potegnil za rokodelce in delavce, da se njihove razmere po postavnem potu vredijo in se krščansko življenje bolj vkorenini. Saj velja še zmiraj resnica: „Boljši ljudje, — boljši časi!“ (Živahno odobravanje.)

Zato mora katoliški shod stopiti na branik zoper mnogovrstne nasprotnike. Ob vseh časih je imela vojskovalna cerkev sovražnike ter jih je zavračala z orožjem resnice in pravice. V tem boju je rasla in se okrepila ter zmagovala.

Katoliškega shoda dolžnost je, predrzne in lažnjive napade nasprotnikov zavračevati in odkrivati njihove hinavske laži z orožjem sv. resnice in katoliške véde, katera ne prezira potreb in duha naše dóbe.

Za to vojsko nam daje srčnost in pogum naš Gospod sam. rekoč: „Zaupajte, jaz sem svet premagal!“ On, naš vojvoda gré pred nami in visoko drži zastavo svetega križa in zagotavlja: „V tem znamenju je zmaga!“ Pod to znamenje zmage stopi tudi katoliški shod v boju za vero, in

se nam bodo spolnile besede: „To je zmaga, ki svet premaga. naša vera. (Burno odobravanje.)

Tako katoliški shod pogumno stopi na branik za svoje svetinje: vero, domovino in cesarja. Zmaga je gotova, ker gré za sveto reč. Gospod sam se bo z nami in za nas vojskoval in dal zmago.

To so le kratki obrisi nalog, katere ima rešiti katoliški shod, namreč: krepiti katoliško zavest, združiti in zjediniti se v vsem potrebnem za blage namene; pospeševati pravi duševni in gmotni napredek v krščanski omiki in blagostanju, in v to svrho braniti svoje drage svetinje zoper vse napade vidnih ali skritih nasprotnikov. Biti ima prvi katoliški shod vsemu učenemu svetu prava in resnična manifestacija našega katoliškega življenja.

Gotovo je vzvišen namen katoliškega shoda, za katerega smo se dolgo pripravljali.

Da se je pa vse vršilo od začetka do sedaj tako srečno, imamo se za Bogom zahvaliti našemu premilostljivemu knezu in škofu. kateri je bil kot pokrovitelj shoda odborom duša in desna roka, za to mu iskrena zahvala! (Živahno odobravanje.) Zahvaliti se imamo raznim zborom tu v mestu, ki so resno delali in srečno završili lepo, težavno nalogo. Zahvaliti se imam drugim odborom in pododborom po naši in drugih deželah; zlasti tudi lokalnim shodom, ki so ljudstvo podučevali in navduševali za prvi slovenski katoliški shod; bodi za to vsem prisrčna hvala in slava. V svesti smemo biti, da veliko delo ne bo brez uspeha; ako tudi ne dosežemo vsega in naenkrat, zadovoljni bomo, ako se najpotrebniše in polagoma izvršuje. To smemo tolikanj bolj pričakovati, ker smo v to svrho dobili blagoslov od najvišjega oblastnika svetega očeta Leona XIII.

Sicer pa pri tem važnem delu nismo prezrli krščanske resnice, da vsak dobri dar pride od zgorej, od Očeta luči, in: ne ta, ki sadi, ne ta, ki priliva, je kaj, temveč Oni, kj dá rast. Blagoslov božji je živo potreben za naš shod. Zanj smo prosili ves čas priprave; tega smo prosili danes javno, ko smo klicali sv. Duha na pomoč; tega bomo prosili združeni jutri in pojutršnjem pri očitni službi božji, naj nam mili Bog blagovoli obilno podeliti duha prave modrosti, dobrega sveta, izdatne moči, sploh svojo milost v srečni uspeh, da se zvrši vse v blagor našega naroda,

v večjo slavo gospoda Boga, kateremu bodi čast in hvala na vekov veke. (Dolgotrajno burno odobravanje.)

Nato prečita g. dr. Ivan Šušteršič kot glavni poročevalec pripravljalnega odbora obširno poročilo o vseh pripravah za slovenski katoliški shod, katero smo ponatisniki spredaj str. 4. Iz natančnega poročila je razvidno, koliko se je trudil pripravljalni odbor, da bi kolikor moči ustregel na vse strani. Po poročilu, ki je bilo z odobravanjem vsprejeto, prečita došle brzozjavne in pismene pozdrave:

Gospicé, 28. avgusta: Slovenci, posejani po tukajšnjih krajih, pridružujejo se Vašemu delu. Bog Vam je blagoslovi!

Kušlan, Vovk, lekarnik.

Gospicé, 28. avgusta: Zasnovani sestanek bio na korist crkve i naroda!

Nekoliko lickih svečenikâ.

Gospicé: 28. avgusta: Pozdravljamo prvi katolički sestanek brače Slovenaca i želimo blagoslov radu.

Perušicki.

„Obžalovaje, da ne morem biti navzoč, navdušeno pozdravljam prvi slovenski katoliški shod v Ljubljani.

Vsegamogočni vôdi in blagoslovi delovanje shoda!

Shod naj poživi in okrepi verni slovenski narod, da ostane jedin v veri, vstrajen in srečen v boju za narodne pravice in gmotno blagostanje.

Šempas, 28. avgusta 1892.

Blazij Grča, župnik,

ustanovitelj prvega slovenskega katoliško-političnega društva na Goriškem, »katoliško-politične čitalnice v Čepovanu«.

V Vogrčah, 29. avg. 1892.

Veslavni shod!

Farani v Vogrčah na tužnem Koroškem sporočajo slavnemu prvemu slovenskemu katoliškemu shodu najtoplejša voščila in prisrčne želje, naj bi vsegamogočni Oče, od kogar ves blagor dohaja, blagoslovil vse delo-

vanje shoda, v ljubljansko močvirje potisnil toliko škodljivi razdor kranjskih Slovencev, mili slovenski domovini pa podelil milejših, veri in narodu boljnih časov.

V svojem imenu in v smislu svojih faranov

Josip Skrbinec, župnik.

Slavni prvi slovenski katoliški shod v Ljubljani!

Kolikor se nam je pokazalo na podlagi programa prvemu slovenskemu katoliškemu shodu, sklepale se bodo te dni v Ljubljani prav važne reči za celi slovenski narod.

Ker se ne bode udeležil tega shoda razven našega dušnega pastirja nobeden izmed tukajšnjih ubogih občanarjev, pridružimo se tem potom vsi brez izjeme v duhu, pozdravljamo prav pristrčno vse udeležence, katerih sklepe z velikim veseljem odobrujemo ter iskreno želimo, da bi zlasti v naših krajih izhajal nov list, ki bode pomagal izvršiti in uresničiti, kar se bode na tem shodu določilo.

Županstvo v Trenti, pri izvihu Soče,
dné 28. avgusta 1892.

J. Zorč, župan.

Županstvo v Soči, dné 27. avgusta 1892.

Jožef Flaajs, podžupan,
namesto odsotnega župana: Jožefa Domevščika.

Nato preč. gospod kanonik Klun prečita pozdrav grofa Hohewart, državnega poslanca Morsey-a in generalnega tajnika III. avstrijskega katoliškega shoda v Lincu, dr. Hagenauerja:

Moguncija, 29. avgusta. Nemških katolikov 39. občni zbor pozdravlja udeležence prvega slovenskega katoliškega shoda z navdušenim veseljem ter izraža upanje, da se bodo z božjo pomočjo dosegli skupni nameni v varstvo najsvetejših koristij cerkve in domovine.

Išl, 29. avgusta. Dovolite marljivemu sodelavcu III. avstrijskega občnega katoliškega shoda, da izraža

najsrčneja voščila k sijajnemu izidu I. slovenskega katoliškega shoda. Omnia ad maiorem Dei gloriam!

Dr. Hagenauer.

Trauenstein, 28. avgusta. Obžalujem, da vsled bolehnosti ne morem priti k shodu v Ljubljano. Pozdravljam vse udeležence ter želim najboljšega vspeha.

Grof Hohenwart.

Po dokončanem poročilu vstane preč. gospod kanonik Karol Klun, državni in deželni poslanec in načelnik „katoliškega političnega društva“ v Ljubljani ter v lepi besedi prav gorko pozdravi zbrane skupščinarje v imenu tega društva. Pozdrav je bil vsprejet radostno. Temu so sledile volitve v načelništva šesterih odsekov in v predsedstvo slovesnega shoda. Izvoljeni so bili na strani 24—25 označeni gospodje. Vse volitve so se vršile po določenih opravilnika na predlog glavnega poročevalca, večjidel soglasno. Le volitev 24 udov stalne komisije za II. slovenski katoliški shod se je vršila po listkih. Oddanih je bilo 430 glasov in izvoljeni so bili gospodje:

1. Dr. Andr. Čebašek, prelat v Ljubljani.
2. Oton Detela, deželni glavar kranjski.
3. Gregor Einspieler, župnik in deželni poslanec v Podkloštru.
4. Dr. Anton Gregorčič, prof. bogoslovja, deželni in državni poslanec v Gorici.
5. Dr. Vinko Gregorič, zdravnik v Ljubljani.
6. Jurij Jan, kanonik in dekan pri Trstu.
7. Andrej Kalan, stolni vikar v Ljubljani.
8. Karol Klun, kanonik, državni in deželni poslanec v Ljubljani.
9. Josip Kompare, dekan in župnik v Ospem pri Trstu.
10. Dr. Ivan Križanič, kanonik v Mariboru.
11. Dr. Janez Lipold, župnik in deželni poslanec v Šmartnem pri Velenju.
12. Dr. Anton Mahnič, prof. bogoslovja v Gorici.
13. Franc Muri, posestnik in deželni poslanec na Jezérskem.
14. Fran Ogradi, opat v Celji.

15. Dr. Fran Papež, odvetnik in deželni odbornik v Ljubljani.
16. Dr. Josip Pavlica, spiritual in profesor bogoslovja v Gorici.
17. Fran Povše, vodja kmetijske šole v p., državni in deželni poslanec v Ljubljani.
18. Ludovik Ravnikar, c. kr. dež. sodnije svètnik v pok. v Ljubljani.
19. Fran Robič, c. kr. profesor in državni poslanec v Mariboru.
20. Dr. Josip Srnec, odvetnik in deželni poslanec v Celju.
21. Matija Sila, župnik v Repentabru.
22. Josip Šiška, knezoškofijski tajnik v Ljubljani.
23. Dr. Ivan Šušteršič, odvetniški kandidat v Ljubljani.
24. Franc Treiber, mestni kapelan v Celoveu.

Ko je bilo predsedništvo izvoljeno, poprime novi predsednik blag. gospod vodja Fr. Povše, državni in deželni poslanec besedo, da sprejme težavno pa častno nalogo predsednika I. slov. katoliškega shoda v Ljubljani ter pravi:

Ko sem danes zjutraj vstal in v imenu Boga pričel dan, pač nisem mislil, da me toliko odlični, verni domoljubni gospodje pokličejo na toliko važno mesto. Uda m se vašem u povelju, ker ménim s tem, da služim Bogu in se tolažim, da je naš Odrešenik tudi priprostega ribiča zbral za svojega apostola. Voljo imam, toda moči mi nedostaje, zato prosim za dobrotljivost Vašo. V svesti si, da smo vsi ene misli, ene želje ter vneti za dražestno svetinjo, ki je bila vsikdar ljubljena našemu narodu v srečo in rešitev, prevzamem ta za moje zmožnosti težavni posel, ker v bratski pravi krščanski ljubezni zbrani hočemo častno iti na delo ter vsi složno sodelovati, da se častno izvrši toliko zaželeni prvi slov. katoliški shod.

Katoliški shod! Kaj je to? Sešli so se možje vneti za sv. vero, možje, ki niso katoliki le po krstnem listu, ampak tudi sleherni v zasebnem in javnem delovanju; možje, ki se ne ustrašijo javno pokazati svetu, da, kakor so vsikdar zvesti in neustrašeni boritelji za ljubljene svoj dom, tako so tudi neustrašeni spoznavalci, sinovi svete vere katoliške ter da se srečne štejejo biti sinovi te svete cerkve. Zato hočejo pokazati svojo zvesto udanost tej sveti

cerkvi, katero imajo zahvaliti za sveto vero in tudi za obrambo milega nam materinskega jezika, in osobito pravo otroško ljubezen in udanost poglavarju sv. cerkve, kojemu se klanja celi svet, celó drugoverci, sedanjemu sv. očetu Leonu XIII., ki je „Lumen de coelo“, ki je osobito Slovanom s svojo okrožnico „Grande munus“ pokazal svojo iskreno očetovsko ljubezen. Njegovi nauki so nam sveti in prav v teh osodepolnih časih, ko se pripravlja veliki prevrat v človeški družbi, toliko bolj Bogu hvalo dolžujemo, da nam je poslal na prestol sv. Petra res pravo nebeško luč, ki v sedanjih socialno zmedenih časih s svojimi velikanskimi okrožnicami tako lepo uči, kaj ima krščanski svet storiti, da ohrani krščanski red. Vsikdar so Slovenci kot verni sinovi sv. katoliške cerkve zvesto bili udani papežem, in tako smo tudi danes, ker s prav otroško ljubeznijo iskreno spoštujemo sv. Očeta.

Toda Slovenci znani so tudi kot vsikdar zvesti Avstrijci, saj je še vedno resnična beseda pesnikova: „Hrast se omaje in hrib, zvestoba Slovencev ne gane!“ — In kdo bi pač mi ugovarjal, če rečem: k a t o l i č a n s t v o in a v s t r i j s t v o sta dvojčka, ki se ljubita in ki se ne dasta ločiti.

Vsikdar je bilo Slovincem sveto geslo: vse za vero, dom in cesarja. In kakor se je vsikdar Slovenec odlikoval v svoji verski unetosti, tako tudi v zvestobi in udanosti do presvetlega cesarja, kojemu pa smo toliko bolj pristrčno udani, ker prav pod njegovo modro vlado moremo razvijati se kot narod in ker nam prav presvetli cesar kaže lep vzgled iskrenega katoliškega prepričanja. Zato ménim, da najbolje pričnemo, ko smo v cerkvi prosili sv. Duha, da kličemo: Slava Leonu XIII. in presvetlemu cesarju Franu Josipu I.!

Frančišku Jožefu I. navdušeno zakliče shod trikrat „slava“.

Konečno so bili prečitani telegrami, ki so se odpotali sv. Očetu v Rim, Njegovemu veličanstvu cesarju v Išl in ravno sedaj zborujočemu shodu nemških katolikov v Mogunciji.

Telegram sv. Očetu se glasi :

K a r d i n a l R a m p o l l a v R i m u.

Katoličani, zbrani na I. slovenskem katoliškem shodu v Ljubljani, izrekajo preponižno in preudano zahvalo za

apostolski blagoslov, katerega so sv. Oče po Vaši eminenaciji shodu milostno podeliti blagovolili ter izražajo svojo ponižno pa odkritosrčno udanost do rimske stolice in ljubezen do vladajočega sv. očeta Leona XIII., kateremu prosijo nebeške pomoči, da doživi popolno zmago sv. cerkve.

Predsednik I. slov. katoliškega shoda v Ljubljani:
P o v š e.

Telegram presvetlemu cesarju:

N j e g o v e m u V e l i č a n s t v u v I š l !

Katoličani iz vseh slovenskih pokrajin, zbrani na I. slov. katoliškem shodu v Ljubljani, Vašemu c. kr. Apostolskemu Veličanstvu najspoštljivejše sporočajo najponižnejši izraz globoke udanosti in neomajljive zvestobe ter ginjenega srca pošiljajo k Vsemogočnemu goreče prošnje za časn in večni blagor Vašega Veličanstva in cele cesarske hiše.

Predsednik I. slov. katoliškega shoda v Ljubljani:
P o v š e.

Telegram v Moguncijo:

P r e d s e d s t v o n e m š k e g a k a t o l i š k e g a s h o d a
v M o g u n c i j i.

Udeleženci I. slovenskega katoliškega shoda v Ljubljani sporočajo katoličanom Nemčije bratski pozdrav, proseč božjega blagoslova za delovanje nemškega katoliškega shoda.

Predsedništvo I. slov. katoliškega shoda v Ljubljani:
P o v š e.

S tem je bil končan dnevni red in predsednik zaključil zborovanje osnovalnega shoda združenih odsekov s pozdravom: Hvaljen bodi Jezus Kristus!

2. Delovanje odsekov.

Prvi dan, 29. avgust, je nekako slovesno zaključil priprave. Izvoljena so bila razna načelništva, imeli smo predsednika za slovesne shode in lahko smo stopili k resnemu pa navduševalnemu delu za blagor naroda.

Dné 30. avgusta so darovali že zarano Bogu mnogi prečastiti duhovniki svete maše po raznih cerkvah. Kako lep prizor katoliške neminljive daritve! Ob 8. uri pa je bila v stolni cerkvi pontifikalna sv. maša v čast sv. Duhu, katero so peli domači škof, in cecilijansko društvo je preskrbelo krasno petje.

Po sv. maši so se udeleženci razdelili po odsekih, kakor so katerega klicali opravi ali ga je gnala radovednost ali zanimanje za tisto stvar.

Odseka za socialne zadeve in katoliško življenje sta zborovala na starem strelišču, odseka za šolo in narodno organizacijo v rokodelskem domu in ostala dva odseka za krščansko vedo in umetnost v semeniški knjižnici.

V nastopnih vrsticah vam prinaša poročilo le kratko vendar pa čisto pravilno posneto jedro vseh obravnav z nasveti in sklepi vred, kolikor smo jih mogli dobiti. Izbrana sta bila sicer po dva zapisnikarja za vsak odsek, vendar je bilo v nekaterih odsekih preveč dela, v drugih pa nista bila zapisnikarja pri delu. Ako bi kdo pogrešal v tem poročilu svojega govora, svojega predloga ali nasveta, naj nam blagovoljno odpusti, ker ga nismo mogli dobiti. Odseke bomo postavili po vrsti, kakor stojé v programu.

a) Odsek: Šola.

V lepo ozaljšani dvorani „Rokodelskega doma“ se je zbral v mnogobrojnem številu šolski odsek. Predsedoval je preč. gospod Karol Klun, kanonik, državni in deželni poslanec, ter njemu v pomoč podpredsednika blagorodni gospod Fran Robič, profesor in državni poslanec in veleč. gospod Gregor Einšpieler, župnik in dež. poslanec. Zapisnikarja sta bila veleč. gg. Feliks Stegnar, deželni poslanec, in Ivan Komljanec, c. kr. profesor v Kočevju.

Predsednik pozdravi navzoče ter hitro napelje govor na imenitnost tega odseka in dá besedo poročevalcu velečast. gospodu Antonu Kržiču, c. kr. profesorju na ljubljanskem učiteljišču, kateri poroča o 1. točki nasvetovanih resolucij: „Ljudska šola in učiteljišče“, in utemeljuje ter priporoča od pripravljalnega odbora nasvetovane resolucije. Razlaga, zakaj je posvetovanje o ljudski šoli in učiteljišču združeno v jedno točko; — ker je oboje v ozki zvezi, jedno odvisno od drugega. Povdarja, da je v šoli največ odvisno od dobrega ali slabega učitelja, kajti dober katoliški učitelj znal bode pri slabih postavah doseči dober vspeh, nasprotno pa najboljše postave nič ne koristijo, če se ne izpolnujejo. Omenja raznih potov, po katerih nam je hoditi, da dospemo do svojega cilja, dobre katoliške šole in do dobrih učiteljev. Jedna pot je, da volimo v postavodajalne zastope le take može, ki bodo zastavili vse svoje moči, da se uresniči naša želja. Druga pot je: pomagajmo si sami! Osnujmo sami katoliške osnovne šole, katoliško učiteljišče. A to stane prevelike svote. Lažje pa nam je ustanoviti katoliško učiteljsko s emenišče na katoliško-slovenski podlagi.

Na to govornik razlaga podrobneje posamezne točke nasvetovane resolucije o ljudski šoli, pojašnjuje, da mora šola stati prvič na verski podlagi. V tem oziru treba našim šolskim postavam preuredbe. To potrebo je pripoznala tudi državna oblast sama predloživši državnemu zboru načrt, kako preurediti sedanje šolske postave. — Šola mora dalje stati na podlagi materinega jezika, kajti jedino le na tej podlagi je mogoč vspešen šolski pouk. — Kako se vsaj nekoliko doseže, kaže postopanje Tirolcev, ki so si vstvarili z vstrajnim naporom nov šolski zakon. — Od šole se mora pa tudi zahtevati, da bodi pouk kolikor mogoče praktičen, da se mladina uči stvari, ki so ji potrebne za vsakdanje življenje. Zahteva pravosti je, da se ločijo otroci v šoli po spolih, in je tako omogočena tudi primernejša razdelitev tvarine. —

K 5. točki nasvetovane resolucije imenuje poročevalec redove, ki so si stekli v šolskem pouku slovenske dece posebnih zaslug. Govornik konečno še povdarja, da treba, če hočemo kaj doseči, vstrajnega dela, a vspeh bo dal Bog!

Po končanem poročilu otvori predsednik splošno debato, v kateri se oglasi velečast. gospod Ign. Kralj,

prefekt malega semenišča v Gorici in v jedrnatem govoru povdarja potrebo verske in narodne šole, katero smemo zahtevati v imenu svobode, kajti le premnogokrat mora n. pr. krščanski oče proti svoji vesti in svojemu prepričanju pošiljati deco v takozvano mejversko šolo. Dalje jo zahtevamo v imenu enakopravnosti; če nasprotniki naši imajo mejversko šolo, smemo i mi katoličani zahtevati, da bodi šola verska, katoliška, po načelu enakopravnosti. A mi zahtevamo i n a r o d n o šolo, koje potrebo utemeljuje govornik zlasti z ozirom na krščanski nauk. Omenja še, da so za učitelje naše dece sposobni zlasti redovniki. (Dobro-klici.)

V p o d r o b n i debati se k prvi točki ne oglasi nihče.

K 2. točki nasvetovane resolucije se oglasi gospod prof. K o m l j a n e c iz Kočevja in z ozirom na slovenske manjšine nasvetuje sledeči d o s t a v e k :

„Če pa število slovenskih otrok ne dosega postavnega števila za ustanovitev slovenske šole, in jih je najmanj deset, naj se otroci v skupni šoli ločijo po materinem jeziku v skupine ali v oddelke. Samo po sebi se razumeva, da ima dotični učitelj večč biti obeh učnih jezikov. — Sploh pa naj se šolski otroci v vsakem številu, če je le mogoče, v krščanskem nauku podučujejo v svojem materinem jeziku.“

Gosp. K o m l j a n e c utemeljuje svoj predlog z ozirom na postave, in z raznimi skušnjami iz lastnega življenja.

Veleč. gosp. kurat A n t o n Ž l o g a r poudarja, da dokler pouk ni na pravi podlagi, ni upati ugodnih učnih uspehov. Opozarja na koroške šole in trpke borbe koroških Slovencev za slovensko šolo. Zlasti visokočastiti ordinarijati naj se podajo v boj za versko in narodno šolo, brez katere ni pričakovati uspeha. Treba vedno dregati, da pridemo do svojega smotra. Govornik podpira nasvete g. K o m l j a n c a.

Veleč. g. župnik S. M u d e n iz Železne Kaplje na Koroškem toži, da se v Železni Kaplji boré že 21 let za slovensko šolo, — brez uspeha in pojašnjuje iz lastne dolge skušnje, da so razmere na Koroškem dosti hujše in žalostnejše, nego je v obče znano. V dolgih letih svojega pastirovanja je mnogo skušal po šolah, vedno bolj spoznal,

da mora šolski nauk stati na podlagi materinščine, a da bi se v tem oziru obrnilo na bolje, — ni še doživel!

Prečast. gospod deželni poslanec Gregor Einspieler v tehtnem, izbornem govoru opisuje neznosne šolske razmere na Koroškem ter s številkami in raznimi fakti kaže tužne razmere starodavnega Korotana. Mnogo se je že pisalo o koroških razmerah in v istini so te razmere tako žalostne, da je neverojetno. 120.000 koroških Slovencev si je po dolgih trnjevih potih s pomočjo gospodov slovenskih državnih poslancev priborilo celi dve ljudski šoli slovenski, od katerih je pa Št. Jakopska še sedaj le — na papirju! Govornik nadalje s konkretnimi dogodki kaže, kako pomanjkuje slovenskih učiteljev in kako se še majhnemu številu učiteljev, ki so slovenščine zmožni, delajo premnoge ovire. Kolika ovira je ta uredba za krščanski nauk, je umevno. Če hoče katehet učiti deco krščanskih resnic, učiti jo mora še-le slovenski čitati! Lani se je izdal sicer nov odlok, na videz ugoden za Slovence, s katerim odlokom so se uvedle tri slovenske ure na teden. A kako se je od strani učiteljstva delalo zoper te tri ure, kaže govornik z mnogimi res drastičnimi izgledi. (Živahni „dobro“-klici!)

Govornik nasvetuje sledeči dostavek: „Prvi slovenski katoliški shod protestuje zoper dosedanjo uredbo ljudskih šol za koroške Slovence.“

Gosp. mestni kaplan Fr. Treiber iz Celovca pojašnjuje trnjevo pot prošenj in prizivov za slovensko šolo na Koroškem in omenja sredstvo, katero so uporabljali nasprotniki zoper naše zahteve.

Vis. č. g. dekan J. Kompare iz Ospega pri Trstu govori o žalostnih šolskih razmerah v Istri, to tudi s številkami in raznimi fakti dokazuje, kako treba nujne pomoči zapuščenemu tamošnjemu življu. Omenja i velikega pomanjkanja slovanskih učiteljev za Istro.

Nasvetuje, naj se dostavku g. Einspielerja dodajo še besede „in primorskih Slovencev“.

Po končni besedi g. referenta A. Kržiča, ki se izreče za dostavek g. Komljanca, a proti dostavku g. Einspielerja, pričné so glasovanje o 2. točki in obvelja dostavek Komljančev soglasno, dostavek Einspielerjev in g. Kompare-ta z večino glasov.

K tretji točki nasvetovane resolucije o šoli se ne oglasi nihče in je bila soglasno sprejeta.

Pač pa se je burna in deloma zelo ostra debata vnela o četrti točki, ki govori o ustanovitvi slovenskega katoliškega učiteljskega semenišča, oziroma učiteljišča v Ljubljani s pomočjo družbe sv. Cirila in Metoda.

Prečast. gosp. vodja Tomo Zupan se oglasi k tej točki ter vpraša, v katerem smislu hoče govornik, ki bo imel na slovesnem shodu poročati o šolskem vprašanju, priporočati to točko resolucije. Ker govornik na to vprašanje ne more dobiti pravega odgovora, pojasnjuje svoje stališče v tem vprašanju ter se izreče za ustanovitev samostalnega slovenskega katoliškega učiteljišča. Utemeljevaje ta svoj predlog sklicuje se čast. gospod vodja na nemško katoliško šolsko društvo na Dunaju, koje je osnovano na podlagi farnih skupščin. Kolikor pozna govornik mišljenje vodstva družbe sv. Cirila in Metoda, bilo bi le-to drage volje pripravljeno privoliti, da se družbina pravila v tem smislu preuredí. Govornik poudarja, da nam nedostaje dobrih slovenskih učiteljskih močij zlasti ob periferiji ne, a da se temu odpomore, naj se ustanovi slovensko katoliško učiteljišče. Kolikor govornik pozna radodarnost slovenskega ljudstva, bode se le-to radostno odzvalo pozivu za ustanovitev slovenskega katoliškega učiteljišča ter v to svrhu radovoljno pripomoglo z raznimi prispevki.

Ker je ura bila že pozna in je v isti dvorani vršilo se posvetovanje odseka „Narodna organizacija“ od 11. ure dopoldne do 1. ure popoldne, pretrga predsednik, prečast. gospod Karol Klun posvetovanje ter napové, da se nadaljuje ob 2. uri popoldne.

Popoldne govori prvi veleč. gosp. dr. J. Pavlica proti ustanovitvi učiteljišča in za ustanovitev učiteljskega semenišča. Zadnji govornik, ki je govoril predpoldnem, izrekel se je za ustanovitev učiteljske pripravnice, češ, da tako dobimo več učiteljev. A ni se samo ozirati na število učiteljev, marveč v prvi vrsti na njih značaj in kakovost. Na to se mora obračati skrb katoliškega shoda. Vprašanje je, kaj nam je v tem obziru najbolj koristno: ali pripravnica ali učiteljsko semenišče. Namen, ki ga moramo mi imeti, dá se doseči le s pomočjo učiteljskega semenišča, kjer se skrbi ne le za zunanjo, marveč i za

notranjo pravo krščansko odgojo gojencev, kar se o pripravnicah ne more reči. Da si odgojimo dobrega učiteljskega objekta, za to tedaj treba učiteljskega semenišča, ki se dá tudi mnogo preje in lažje doseči, nego učiteljišče. Pa tudi učitelji sami želé si takega semenišča, kjer je preskrbljeno za učiteljske pripravnike i gledé stanovanja, hrane itd.

Radostno pa pozdravlja gosp. dr. J. Pavlica misel preč. gosp. vodje T. Zupana, naj se družba sv. Cirila in Metoda po vzgledu dunajske katoliške šolske družbe preosnuje na podlagi farnih podružnic. A v to svrlo treba je najprej pridobiti si naklonjenost naših vladik. (Odobranje.) Govornik vpraša potem, ali društvo uživa že take simpatije, ter reče odločno, da ne! Poudarja, da vladike pri sedanjih razmerah ne morejo imeti zaupanja do družbe, in v dokaz temu navaja nekatere dogodke. H koncu povdarja govornik, da treba odstraniti ono nezaupljivost mil. vladik do družbe, treba zabranjevati vse netaktnosti, ker bo le potem mogoče osnovati farne podružnice. Zato se obrača govornik do č. g. T. Zupana, voditelja družbe sv. Cirila in Metoda, kojega uljudnost je obče znana, naj skrbi, da si družba pridobi popolno zaupanje naših vladik in duhovščine, ter potem preosnuje na farne podružnice. (Ploskanje.)

Č. g. kurat in arhivar A. K o b l a r gorko priporoča družbo sv. Cirila in Metoda in zato predlaga, naj se družba splošno priporoča in izpusté v nasvetovani resoluciji besede „v ta namen“.

Omenja žalostnih razmer na naših mejah in povdarja, kolikega pomena je tam naša šolska družba.

Č. g. Ign. K r a l j iz Gorice izjavi, da se vjema z mislimi preč. g. vodje T. Zupana gledé ustanovitve slovenske pripravnice in omenja, da se je v katoliških semeniščih odgojilo mnogo môž, ki so pozneje stopili na čelo liberalnim strankam, in da bi liberalci morali biti za to hvaležni, da se ustanavljajo semenišča!

Z iskrenimi prepričevalnimi besedami opisuje na to veleč. gospod župnik F. S. Š e g u l a pri sv. Duhu v sekovski škofiji pretužno stanje in osodo Slovencev sekovske škofije. On, edini zastopnik teh Slovencev na slovenskem katoliškem shodu, pozdravlja navzoče v imenu najstih slovenskih župnij z bolestnim vsklikom „Morituri vos sa-

lutant!“ Skrajnim ponemčevalcem so izročene po ogromni večini prebivalstva slovenske župnije Apače, Cmurek, Spielfeld, Luče itd.' Te slovenske župnije imajo čisto nemške šole in edino le pri Sv. Duhu se je mogla še ohraniti deloma slovenska šola, a kako dolgo bo mogoče jo braniti še pred tujim navalom? Nemški „schulverein“ vsiljuje povsod svoje novce in ustanavlja šole - ponemčevalnice, tako v Arvežu, kjer prebivajo sami Slovenci, ali v šoli je vse nemško; ravno tako v drugih krajih. Krasne so one pokrajine, rodovitna polja obdeluje marljivo ljudstvo, o katerem se pa bo, ako se razmere ne obrnejo na boljše, kmalo govorilo: da je bilo! Zato pozivlja govornik slavno družbo sv. Cirila in Metoda, naj se ozira i na te zapuščene kraje.

Pa še na druge zapuščene Slovence hoče govornik opozarjati, in ti so Medmureci, — ki že umirajo. Kako prežalostna je njih osoda, kaže to: ko je govornik služboval v Radgoni, prihajali so ljudje po noči k njemu vpišovat se v družbo sv. Mohorja in istotako po noči nosili so knjige v vrečah na svoj dom, da ljudje — nasprotniki — ne izvedó, da kupujejo in dobivajo slovenske knjige. Še so duhovniki, ki v mili slovenščini učé ljudstvo sv. resnic, a kako dolgo še? In ti duhovniki izpostavljeni so raznim napadom in po listih se sramoti njih ime. Zato je pač upravičen pozdrav „Morituri vos salutant!“ Govornik sklepa z željo, da se prvi slovenski katoliški shod spominja i teh zapuščenih Slovencev.

G. dr. I. Šušteršič naglaša, da je podlaga, na kateri je zidana družba sv. Cirila in Metoda, dobra. Pravila sama po sebi pa društvu ne dajejo življenja, kakor kažejo univerze, katere je osnovala in ustanovila katoliška cerkev, na katerih se pa sedaj izšolajo najhujši sovražniki sv. cerkve. Kar daje vsaki napravi, osobito vsakemu društvu življenje, to so osebe, — vodstvo. In ravno to nas navdaja z nezaupljivostjo nasproti družbi sv. Cirila in Metoda, ker se bojimo, da ne postane orožje v rokah slovenskega liberalstva. (Odobranje.) Tega se bojimo. Do sedaj družba res ničesar napačnega ni storila, ali kakor sem povdarjal, je vodstvo deloma v takih rokah, da do njega nobeden katoličan ne more imeti zaupanja (Dobro.) V tem oziru narediti jasnost, je med drugim naloga našemu shodu.

Govornik nato razpravlja pogajanja mej pripravljalnimi odborom in družbinim vodstvom o govorniku, ki naj bi bil zastopal na katoliškem shodu družbo sv. Cirila in Metoda ter ga naprosil, naj mu naznani govornika, ki bo govoril v imenu družbe. Družbino vodstvo je na to naznanilo g. deželnega poslanca L. Svetca. Pripravljalni odbor je bil vesel, da se je ta gospod izbral za govornika, ker znano mu je bilo, da je ravno g. L. Svetec naglašal ob pogrebu dr. Janeza vit. Bleiweisa, da hočemo ostate zvesti staremu geslu očeta slovenskega naroda: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Ko pa je g. L. Svetec prišel k razgovoru v Ljubljano, razvijal je v pričo pripravljalnega odbora taka načela, da je moralo vse osupniti. Mej drugim je g. Svetec trdil, da vera sploh ni v nevarnosti in torej ne more biti na dnevnem redu; v nevarnosti je le narodnost, in če to ohranimo, služimo tudi veri; dandanes mora se vse klanjati le narodnosti itd. — Naravno je, da ga vsled teh izjav pripravljalni odbor ni mogel vsprejeti kot slavnostnega govornika, ki naj bi zagovarjal načela, ki so odbor sploh vodila pri osnovanju tega shoda, ker je izražal tako čudne nazore o vsem sedanjem gibanju. Pač pa se mu je odbor zahvalil za njegov trud ter mu dal na prosto voljo, da v dotičnih odsekih razvija in vtemeľjuje svoje nazore, kakor mu drago. — Družbe sv. Cirila in Metoda odbor ne more brezpogojno priporočati. Treba je boljšega zagotovila, in če se postavi na čisto katoliško stališče, potem jo hočemo priporočati in podpirati z vsemi silami. (Živahno pritrjevanje.)

Oglasi se na to č. g. Koblar, ki priporoča družbo in hvali osebo g. L. Svetca, čast. gosp. dr. Pavlica pa nasvetuje, naj se resolucija dopolni tako: Ustanovi naj se učiteljsko semenišče s pomočjo družbe sv. Cirila in Metoda, „ki se toplo priporoča s pogojem, da se v bodoče organizuje v župnijah v soglasju z našimi prevzvišenimi vladikami.“ (Živahno pritrjevanje.)

Zadnjo besedo o tej točki spregovori č. g. profesor dr. J. Lesar, namestujoč referenta č. g. prof. Anton Kržičiča, ki je moral biti kot referent navzoč v tem času v odseku za tisek. Kakor se že iz tiska nasvetovane resolucije spozna, priporoča pripravljalni odbor zlasti slovensko katoliško učiteljsko semenišče v

Ljubljani in še-le v drugi vrsti slovensko katoliško pripravnico. Jasno je, da pripravljalni odbor priporoča semenišče pred pripravnico samo z ozirom na veliko manjše troške. Dalje prevdarimo: če bomo imeli enkrat semenišče, se to vedno še lahko, če bodo pripomočki dopuščali, spremeni v pripravnico. Zato priporočam, da tudi oblika te resolucije ostane, kakoršna je.

Če mi morda kdo ugovarja, čemu učiteljsko semenišče, saj smo dosedaj brez njega izhajali, mu odgovarjam, da je to sicer res. Dovoljujem si pa tudi jaz vprašanje, namreč: Kako smo izhajali? Istina je, da naši mlajši gg. učitelji niso z nami enega duha. To se je pokazalo že pri mnogih prilikah. Spomnim le na boj g. dr. Mahniča z „Zavezo slovenskih učiteljskih društev“, in članek v „Slov. Narodu“, menim da z dné 26. avgusta t. l.

Nam se zdi seveda priporočano semenišče nekaj nenavadnega, a samo zato, ker je nekaj novega. Po vsem Pruskem, če sem prav poučen, celó po vsi Nemčiji, se vzgajajo prihodnji učitelji v konfesionalnih internatih ali semeniščih. Pri nas pa? Kdo vé, kje stanujejo ti mladi ljudje, kje preživé večere? Veliko izmed njih je zaljubljenih, predno končajo svoje študije. Duhovniki se tudi vzgajajo po semeniščih, častniki po vojaških akademijah, in vsi mi to le odobravamo. Samo učiteljska semenišča naj so nepotrebna? In vendar ga ni za versko-nravno vzgojo ljudstva za duhovniki imenitnejšega faktorja od ljudskih učiteljev! Pomislimo tudi še to, da učé učitelji tu in tam krščanski nauk. Ta pa se poučuje najvspešnejše z vzgledom. Kako pa naj se daje dober vzgled, če ni v glavi verskega prepričanja in v srečju pobožnega čuta?

Drugod so spoznali potrebo takega zavoda že zdavno. V Krakovu na Poljskem je osnovalo Vincencijevo društvo tako učiteljsko semenišče že pred 20 leti. V Lvovu, glavnem mestu gališkem, so otvorili tako hišo čč. oo. dominikanci. Gališki deželni zbor daje obema tema zavodoma subvencijo iz deželnega premoženja. Ni mar pričakovati izdatne podpore tudi od našega deželnega zbora?

Tudi Švicarji imajo internate ali semenišča. S stališča moderne prostosti je to seveda reakcija, ali z vzgojeslovnega stališča so taki internati povsod in posebej še pri nas toplo priporočati.

Še večjega pomena pa bi bila seveda katoliška pripravnica. Deželno katoliško učiteljsko pripravnico so ustanovili l. 1888 v Tisisu na Predarlškem. Vodijo jo šolski bratje z Dunaja. Druga katoliška učiteljska pripravnica v Avstriji je ona katoliškega šolskega društva na Dunaju. Vodijo tudi to isti redovniki. Predno Slovenci mislimo na katoliško pripravnico, kazalo bi vsekako, misliti prej še na slovenščine večše šolske brate. S tem sprožim neko misel, katere pa sedaj ne morem dalje razvijati.

K sklepu še enkrat toplo priporočam, da se vsprejme četrta resolucija prav tako, kakor jo nasvetuje pripravljalni odbor ter želim, da se kmalu vresniči.

Pri glasovanju obvelja po pripravljalnem odboru nasvetovana resolucija z dostavkom velečastitega gospoda dr. J. Pavlice.

Peta resolucija, ki izreka raznim redovom zahvalo za njih uspešno delovanje na katoliško-slovenskem šolskem polju, bila je brez debate sprejeta.

Pri šesti točki priporoča velečast. gospod katehet J. Smrekar konferencije katehetov in učiteljev, od katerih pričakuje veliko sadú verskemu pouku in razmerju med kateheti in učitelji. Priporoča, naj si tudi v tej točki nasvetovano društvo omisli poseben društven časopis.

Velečast. g. prof. dr. Mahnič predlaga nastopni dodatek k nasvetovani točki: „naj si (katoliško učiteljsko društvo) ustanovi poseben katoliški pedagoški list kot glasilo društva.“ — Nasvetuje nadalje, naj se, predno se ustanovi nov list, skuša pridobiti kateri sedaj obstoječih učiteljskih listov v društvene namene. (Odobranje.)

Po končni besedi poročevalca je bila tudi šesta resolucija sprejeta z dostavkom č. g. prof. dr. Mahniča.

* * *

S tem je bilo končano posvetovanje o ljudski šoli in gospod predsednik dá besedo poročevalcu pripravljalnega odbora za srednje in visoke šole čast. gosp. prof. dr. J. Lesarju, ki prečita in utemeljuje najprvo resolucije o srednjih in potem o visokih šolah.

Poročilo njegovo slove: Srednje in visoke šole, kjer se vzgajajo voditelji ljudstva, so za vsak narod največje pomembe. Vsi katoličani bi morali biti dobro vrejena

vojska pod vodstvom modrih in neustrašenih prvoboriteljev. Pri nas Slovencih je vojska, priprosto ljudstvo, dobro, verno, нравно. A manjka nam dobrih častnikov, voditeljev. Kaj pa v vojski premorejo voditelji, generali, je znano.

Kakšen upliv imajo slabe srednje in visoke šole na narod, spoznajte, spoštovani skupščinarji, iz naslednje zgodovinske istine.

Leta 1766 je odpravil Ljudovik XV. na Francoskem tovarištvo Jezusovo in njih šole. Na mesto profesorjev-jezuvitov prišli so v gimnazije prvi profesorji, ki so bili vzgojeni v državnih učilnicah in ki so pripadali večinoma prostozidarski družbi. In sad njihovega truda? Pokazal se je zlasti očito 26 let pozneje. L. 1792 sešel se je namreč konvent (francoski državni zbor), ki je štel 700 poslancev. Od teh 700 poslancev je bila večina — okrog 400 —, ki še niso bili stari 40 let. Bili so gimnazijski novinci v letih 1766—1776. Bili so torej prve strašne cvetke prostozidarske vzgoje, provzročitelji grozovitih dejanj francoske revolucije.

Skrivne družbe dobro vedó, zakaj so se polastile višjih in srednjih šol in zakaj stegajo svojo roko tudi v ljudsko šolo. „Če imamo mladino“, pravi brat Weishaupt, bivši vseučilišni profesor v Ingolstadt in ustanovitelj „Illuminativ“ (prosvitljencev), „če imamo mladino, je bodočnost naša!“

Iz tega izprevidite, častiti skupščinarji, pomembo predmeta, o katerem se imamo razgovarjati.

Pruski kralj Friderik Viljem IV. je pisal po socialni revoluciji l. 1848 berolinskim liberalnim profesorjem naslednje resne besede: „Vse zlo, katero je minolega leta (1848) preplavilo Prusijo, ste zakrivali vi in vaša lažimodrost. Zagovarjali in učili ste jo kot pravo modrost in tako spodkopali zvestobo in vero mojih podložnikov. Že kot kraljevič sem sovražil to po pavovo našopirjeno šolsko omiko, in od poti, katero sem nastopil, ne bodem odstopil. Nimam namreč strahu pred neotesano drhaljo, marveč pred brezvernimi učitelji moderne frivolne modrosti.“

Podobno bi smeli dandanes trditi, saj je javna tajnost, da se po naših srednjih šolah — vsaj tu in tam — pri najlepšem organizacijskem navodu šopiri darvinizem, schopenhauerjanizem, herbartizem, liberalizem. Pri nas Slovencih je morda nekoliko boljše kot drugodi; da pa nismo

povsem zavarovani pred naštetimi . . . izmi, vemo iz posebnih žalostnih slučajev, ki prihajajo od časa do časa v javnost, katerih pa seveda tu ne morem opisavati. Pa če tudi se kaj takega le redko primeri, oziroma pride le redko v javnost, se pa nasprotno za versko vzgojo naše srednješolske mladine premalo stori. Samo po sebi je umevno, da nimam tu pred očmi učiteljev verouka, ki v svojih dveh urah na teden storé, kar največ morejo. Ali, gospôda moja, ves pouk, v vseh predmetih bi moral biti prepleten z verskimi idejami, kar bi se n. pr. lahko zgodilo pri čitanju klasikov, v zgodovini, pravoslovju itd. Prav tukaj omenim od dragih štajerskih bratov sproženo željo, naj se ne povzdiguje pri čitanju klasikov poganstvo na kvar krščanstva in le to naj se ne zasmehuje na pohujšanje dijakov. Posebno pa naj se jemlje ozir na vero in nramnost pri čitanju modernih slovenskih in nemških klasikov. Ni torej dovolj, da se nič ne govori v šoli zoper vero, že to je napaka, če se molči o vplivu sv. vere na življenje posameznikov in družbe človeške. Prav to tirja tudi avstrijski organizacijski navod za srednje šole. „Če naj spada pouk k celoti vzgoje, se morajo obračati vsi učni predmeti na verske in nramne ideje kot skupno svoje središče.“ Dalje: „Učenec mora biti toliko boljši in pobožnejši, kolikor več se uči.“ Se li to tudi spolnuje?

Večkrat se trdi, da je naša srednješolska mladina dobra; temu ne oporekam, menim pa, da bi morala biti še boljša, če pomislimo, kako trdno versko podlago je dobila od pobožnih slovenskih starišev. To je gotovo — žalostna skušnja je temu priča — da večina slovenskih dijakov ni več trdna v veri, ko zapusti gimnazijo ali realko; inace bi se pokazala verna tudi naša akademiška mladina, a — — ne smem dalje. Da bi bilo to v prihodnosti bolje, priporoča nasvetovana resolucija, „naj se državne srednje šole, gimnazije in realke, tako preustrojé, da se ne bode na njih ne le nič poučevalo, kar bi nasprotovalo verskemu prepričanju katoličanov, marveč, da bodeta tudi na njih vsa vzgoja in ves pouk dejanski pospeševala katoliško versko mišljenje in življenje naše mladine.“

V starodavnem in staroslavnem poljskem mestu Krakovu imajo profesorji in drugi prijatelji srednješolske mladine večkrat posvetovanja o vzgojeslovnih vprašanjih.

Tudi lansko zimo so imeli taka posvetovanja. Pri enem takih zborov je poudarjal vseučilišni rektor, prelat dr. Chotkowski, imenitnost verske vzgoje za dijake. Zahteval je ne le verske ljudske šole, ampak tudi verske srednje šole. Naša resolucija izraža v bistvu isto zahtevo, in če kje v Avstriji, bi se vredile srednje šole najložje za Slovence na podlagi katoliške vere, ker so vsi avstrijski Slovenci skoro izključljivo katoličani.

Za tako vredbo srednjih šol, kakeršno zahtevamo, bi morali biti seveda pa tudi gg. profesorji dobro poučeni v resnicah krščanske vere, zlasti pa v apologetiki. Kaj pripravni knjigi v ta namen sta Hettingerjeva „Apologie des Christenthums“ in P. Weiss-a O. P. „Apologie des Christenthums vom Standpunkte der Sittenlehre“.

Pa ne samo učenje, tudi zasebno in javno življenje gg. profesorjev bi moralo biti krščansko. Kako lepo bi bilo, ko bi se udeleževali z dijaki vred raznih verskih vaj, prejetanja sv. zakramentov itd.! Kako vspodbudno je bilo, ko so v prejšnjih letih gg. profesorji ob enem z dijaki pristopali o Veliki noči k sv. obhajilu! In danes? Ostal nam je le spomin onih častitljivih mož.

Srednjih šol, kakeršnih si želimo v prvem odstavku prve resolucije, ne bomo dobili tako hitro. In vendar je skrajni čas, da Slovenci skrbimo za verno inteligencijo. Naša mlajša inteligencija je v precejšnjih odstotkih, če ne brezverna, pa mlačna. Prav nič ne smemo torej čakati, marveč tu veljaj: Pomagaj si sam in Bog ti bode pomagal. Na linškem katoliškem shodu se je od najvplivnejših mož pri mnogih prilikah poudarjalo: Selbsthilfe thut noth.

Osnutek priporočane svobodne katoliške gimnazije bi bil za Slovence velikanske pomembe ne le v verskem, ampak tudi v narodnem oziru. Bog daj, da bi se misel kmalu vresničila. Za sedaj ni treba drugega, kot da se vsi katoliški Slovenci vnamejo za to prelepo idejo, in svojedobno se bo vresničila.

Pristavljam pa, da si mislimo nameravano katoliško gimnazijo združeno z odgojilnim zavodom ali internatom, torej nekov kolegij, v katerem bi se po zmerni ceni odgojevali slovenski sinovi. Gimnazijo onega kolegija pa bi lahko obiskávali tudi vnanji dijaki, ki bi imeli stanovanje in hrano izvan kolegija. Tak zavod, cenjeni skup-

ščinarji, bil bi za Slovence neprecenljive koristi, kakor je bil nekdanji jezuitski kolegij v Ljubljani. Gospôda moja, da je naše ljudstvo ostalo do sedaj kljub raznim oviram tako trdno verno, da je bila tudi naša inteligencija do novejših časov dobro verna, to pripisujem delovanju nekdanjih jezuitovskih šol v Ljubljani.

Resolucija druga se sama priporoča. Le v pojasnilo hočem dodati, da so Marijine družbe ali kongregacije čisto cerkvenega značaja, da torej niso društva v smislu državnih postav, pa tudi ne cerkvene bratovščine v besede pravem pomenu, marveč so le neka združevanja sorodnih si duhov, da bi tem živahnejše in recimo praktično častili Mater božjo. Veliko korist marijanskih kongregacij, zlasti za učečo se mladino in po njej za cerkev in državo, spričuje njih tristoletna zgodovina. P. Wieser T. J. je dokazal v posebni knjigi, da je bila Ogrska rešena izpod turškega jarma po marijanskih kongregacijah.

Sedanje šolske oblasti so poskušale sicer že tu in tam dijakom zabraniti vstop v marijanske kongregacije. Česa se vendar bojé? V prejšnjih časih so bili kraljevski in cesarski principi udje marijanskih kongregacij, n. pr. slavna avstrijska vladarja in rimsko-nemška cesarja Ferdinand II., ki je pristopil kongregaciji l. 1591. v Ingolstadt, in Ferdinand III., pristopil l. 1618. Slavni vojskovodja Tilly je bil tudi ud kongregacije. Pri sedanjih okoliščinah je upati dobrega katoliškega razumništva in recimo tudi duhovskega naraščaja, izvzemši seveda gojence dobrih deških semenišč, le po marijanskih kongregacijah učeče se mladine.

Med drugimi resolucijami, zadevajočimi marijanske kongregacije, je sklenil linški katoliški shod tudi naslednjo: „Avstrijski katoličani zahtevajo, da se učeči se mladini na srednjih šolah varuje njena katoliška pravica zbirati se pod vodstvom svojih od škofov potrjenih veroučiteljev v marijanske kongregacije, priporočane tolikrat od raznih papežev, posebno še od sv. Očeta Leona XIII.“

Tretja resolucija ne potrebuje pojasnila in priporočila v času, ko hočejo biti in tudi so večkrat že srednješolski dijaki prosti v vsakem oziru. Nekdanjih blagodejnih „studentovskih mater“ ni namreč skoro nič več; njih mesto

so zavzele večinoma „mačehe“. Pred letom 1848 je hodila posebna komisija po hišah ter pregledovala večkrat dijaška stanovanja. Leto prostosti pa je seveda tudi to komisijo pokopalo. Kako potrebna bi bila taka komisija — vsaj v Ljubljani — vidimo od tod, da je celó učiteljski zbor tukajšnje e. kr. višje gimnazije naprosil nedavno slavni magistrat stolnega mesta ljubljanskega, naj osnuje tako komisijo iz gg. profesorjev, zdravnikov in mestnih starašin. Na to prošnjo niso dobili gg. profesorji, žal, še nobenega odgovora. Trkajmo torej mi še glasnejše, morda se bo nam odprlo.

* * *

Nasvetovane tri resolucije so bile na to brez debate sprejete soglasno.

* * *

Gospod poročevalec dr. Lesar prečita in utemeljuje na to resolucijo, zadevajočo visoke šole nekako tako-le:

Sedanje visoke šole, katere pohajajo naši dijaki na Dunaju, v Gradcu, Pragi in Inomostu, so bile prvotno in po ustanovnih listinah vse katoliške, ker od cerkve ustanovljene, ali vsaj potrjene. Prav tako gotovo pa je tudi, da so dandanes vse imenovane visoke šole interkonfesionalne, ker državne. Na njih se v imenu vêde lahko poučujejo in, žal, le prevečkrat se res tudi poučujejo razni krivi nauki.

Mi katoličani imamo sicer pravico in tej pravici se nikdar odreči ne smemo, zahtevati, da se naša vseučilišča dajo zopet nazaj ustanoviteljici sv. cerkvi, ali da se nam osnujejo nova državna vseučilišča na podlagi katoliške vere. Veliko vprašanje pa je, če se bode država še kdaj ozirala na naše navedene zahteve.

Katoliške univerze pa Slovenci nujno in krvavo potrebujemo. Da Vas, častiti skupščinarji, o tem prepričam, čujte samo nekoliko podatkov.

Leta 1880, — novejših podatkov nisem imel pri rokah, bržkone so še žalostnejši, — je bilo med profesorji dunajske medicinske fakultete 51 židov in skoro prav toliko židovskih profesorjev-juristov. Židje učé torej naše sodnike pravico; židje učé naše medicine, kako naj

skrbé za naše dušno in telesno zdravje. Zato ni čuda, da so zdravniki z malo častnimi izjemami materijalisti, trdeči, da človek nima duše; kar se ne more rezati ali sekati z anatomsčnim nožem, ali kar se ne dá tehtati s kemično tehtnico, tega sploh ni.

Neki avstrijski medicinec dejal je nekemu duhovniku: „Pravi medicinec ne more in ne sme nič verovati. Kakor jaz, tako mislijo tisoči.“ In neki drugi medicinec, ki pa je zapustil medicino ter se posvetil pozneje idejalnejšemu stanu, trdil je nasproti meni samemu, da so medicinci skoro vsi „materijalisti“.

V zimskem tečaju l. 1890 je bilo na dunajskem vseučilišču krog 6000 dijakov. Med 2000 juristi je bilo 1000 židov; med 2600 medicinci več kot 1500 židov. Če pojde tako dalje, bomo kmalu tudi Slovenci imeli žide za sodnike in zdravnike, zlasti če mislimo na „vz gledno pridnost“ naših vseučiliščnikov, o kateri je pisal celó „Slov. Narod“ v 66. šte v. t. l.

V takih razmerah je torej ustanovitev katoliškega vseučilišča v Avstriji krvava potreba. Kaj naj pričakujemo v verskem oziru od naše mladine, poučevane od židov, vzgojevane po židih, živeče z židi itd.?

Dijake naše, prišedše na visoke šole, objemljejo razkošni tovariši; prostost jim podaje široko odprte roké. V prvih trenutkih akademiškega življenja so pozabljene dobrohoteče besede ljube matere, resni opomini dobrega očeta. In v šoli: V verskem oziru mu daje pravila „Nathan der Weise“; v patrijotičnem oziru se čuje ravnilo: „Ubi bene, ibi patria“; v narodno-gospodarskem oziru se razlega klic, da je „denar sveta vladar“.

Pa tudi nauki profesorjev, katerih imena so zapisana v krstni knjigi, se ne glasé vselej bistveno drugače. Lahko trdimo, da večina njih je sv. cerkvi in njenim vajam odtujenih, ali celo naravnost nasprotnih. Gospôda moja! Beseda gine, vzgled prešine! Vzgle di profesorjev in sploh višjih stanov močno vplivajo na dijake in nižje ljudstvo. Odtod prihaja, da gine vera in krščanska nra vnost že tudi med priprostim ljudstvom.

To imajoč pred očmi je sklenil solnograški deželni zbor dné 18. oktobra 1884, da si je prizadevati za obnovljenje katoliške univerze v Solnogradu. Za obnovljenje pravim, kajti tukaj je bila že nekoč slavna katoliška uni-

verza, katero so vodili čč. oo. benediktinci od l. 1620 do 24. decembra l. 1810. V nekdanjem vseučilišnem poslopju je danes c. kr. bogoslovna fakulteta, c. kr. študijska knjižnica, c. kr. višja gimnazija in c. kr. učiteljska pripravnica ter ž njo združena vadnica.

Da se misli ravno na Solnograd, je razven imenovanega še več uzrokov, n. pr. prelepa zdrava lega tega kraja. Radikalni slovenski dnevnik je sicer mnenja, da se naši dijaki ne bodo hodili učiti v „hribovski Solnograd“, — bolj pesniške bi bile „rovtarske Atene“. Kdor tako trdi, gotovo še ni bil v krasnem Solnogradu, nasledniku starodavne, s krvjo premnogih mučenikov napoljene Juvavije.

V deželi in mestu solnograškem prebiva tudi dobro katoliško ljudstvo, ki bo z vernim svojim mišljenjem in življenjem gotovo dobro vplivalo naučecho se akademiško mladino.

Vsled gori imenovanega sklepa deželnega odbora solnograškega se je ustanovilo 28. decembra 1884 v Solnogradu društvo, ki naj bi pospeševalo ustanovitev vseučilišča, zlasti pa v ta namen nabiralo milodarov. Sveti oče Leon XIII. so priporočili društvo že dné 4. maja 1885, leta 1889 tudi na Dunaju meseca novembra zbrani avstrijski škofje in še enkrat v skupnem pastirskem listu z dné 11. novembra 1891. Prav tako je društvo priporočil v posebni resoluciji II. splošni avstrijski katoliški shod na Dunaju leta 1889 in zopet letos katoliški shod v Lincu.

Ko so govorili torej papež, vsi avstrijski, torej tudi naši slovenski škofje in mnogo odličnih katoliških lajikov v Avstriji, je nepotrebno še posebej poudarjati, da tudi mi Slovenci po skromnih močeh podpirajmo to društvo.

In sicer je podpirajmo, ker smo avstrijski katoličani. Iz povedanega je razvidno, da je nameravano vseučilišče skupna zadeva vseh avstrijskih katoličanov.

Naša duhovna mladež je za idejo zeló zavzeta. Temu so pričla akademiške podružnice imenovanega društva po vseh slovenskih semeniščih. Vse te podružnice so se zasnovale brez vsakega višjega netila; mladostna navdušenost jih je v življenje vzbudila in jih bode brez dvoma tudi pri življenju ohranila. Nekaj teh mladih bojevnikov je že stopilo v dejanjsko življenje. Ko se bode iz teh

mladih grl oglašal klic po katoliškem vseučilišču, ne preslišimo ga!

Nikar se ne izgovarjamo s pretvezo, da nameravana univerza ne bode nobene koristi za Slovence v narodnem oziru. Če bi to tudi res bilo, morali bi vendar podpirati težnje opisanega društva — kakor sem rekel — že kot avstrijski katoličani. A trdno upanje gojimo, da bodo odločujoči krogi zasnovali tudi nekatere slovenske stolice. Našim državnim poslancem se je že zagotavljalo, da se misli na stolico za slovansko jezikoslovje in za eden ali drugi predmet za slovenske juriste. Kako lepo bi bilo torej, če bi dotično slovensko stolico mi dotirali.

Nameravano katoliško univerzo je torej podpirati. Vendar naj se nabrane svote ne pošiljajo v Solnograd, marveč hranijo naj se domá, n. pr. pri škofovskih ordinarijatih, do tedaj, ko bode čas prišel za dotiranje one stolice. Tako se godí v Lincu, v St. Hipolitu (St. Pölten), v Brixen-u, Celoveu, na Češkem, in morda še kod drugod. Pri nas Kranjcih je to toliko večje pomembe, ker bo treba skrbeti dijakom tudi za ustanove. Naši dijaki imajo namreč na Dunaju 36 Knafljevih ustanov, katerih ni moč tako lahko prenesti drugam. Zaradi teh ustanov, zaradi klinike, slikarske akademije, politehnike itd. bodo mnogi slovenski dijaki hodili še vedno na Dunaj. Torej bode treba dobre dijake vabiti v Solnograd z ustanovami.

Pri naporih za oživiljenje katoliškega vseučilišča [v Solnogradu naj nas vsodbujajo vzgledi katoličanov tudi po vnanjih deželah. Francozi so si ustanovili v kratkem času pet katoliških vseučilišč, namreč v mestih Lille, Lyon, Angers, Toulouse in Marseille. Mala Belgija si je ustanovila že l. 1830. katoliško vseučilišče v Lovaniju (Löwen). Letni troški tega vseučilišča znašajo krog 400.000 frankov. Pokrijejo se s cerkvenimi zbirkami in drugimi prostovoljnimi darovi. Znani sta angleški katoliški vseučilišči v Cambrigde-u in Oxford-u. Celo „praktični“ Američani imajo že dve katoliški univerzi, namreč slavnoznano v Quebecku in dné 1. novembra 1889 so otvorili drugo v Washingtonu po neutrudljivi skrbi škofa Keane. Le za nekaj tednov starejša je mlada univerza v Freiburgu na Švicarskem, ustanovljena po trudu in skrbeh katoliškega lajika Decurtius-a.

Naj li nas pusté taki vzgledi mlačne? Hočemo mi Avstrijci zaostati za drugimi narodi? Ne bodemo mar Avstrijci zmogli toliko, kar sta zmogli veliko manjša Belgija in Švica? Ne, osramotiti se ne smemo pustiti. Za to pa pritrdite, slavna gospôda, nasvetovani resoluciji!

Druga resolucija priporoča sedanjim slovenskim katoliškim vseučiliščnikom na Dunaju in Gradcu ustanovitev katoliških dijaških društev. Naši dijaki na Dunaju in v Gradcu imajo že sicer svoji društvu, namreč „Slovenijo“ na Dunaju in „Triglav“ v Gradcu. To sta pač društvu, pospešujoči narodni čut slovenskih dijakov; a onega namena, kakoršnega si želimo od katoliških društev, ne dosejata. Kakšni društvu priporočamo slovenskim dijakom, je jasno iz tega, ko pravimo, da naj se osnujeta po vzgledu dunajske „Avstrije“.

Čul sem sicer, da se naši dijaki spodtikajo nad to resolucijo. Če se res, s tem le kažejo, da jim manjka katoliške zavesti.

Zadnja točka priporoča podporo revnih pa poštenih slovenskih velikošolcev na Dunaju in v Gradcu. Že sedaj imamo v imenovanih mestih dijaški podporni društvu, ki nabereta in razdelita še precej podpore; a sliši se, da se podpora od dijakov ne obrne vselej prav. Zato meri resolucija na to, da bi se osnovali za naše dijake na Dunaju in v Gradcu zavetišči ali asyla, kakoršni imata na Dunaju n. pr. „St. Gregorius-Verein“ in „Wiener Asyl-Verein“, t. j. hiše, kjer imajo dijaki stanovanje in hrano, ali zastoj ali proti primerni odškodnini.

S to idejo se popolnoma sklada tudi odbor „podpornega društva za slovenske visokošolce na Dunaju“. V najnovejšem poročilu iz l. 1892 čitam namreč na 5. strani nastopne besede: „Kako daleč je še društvo od svojega idejala, ustanoviti revni in pridni slovenski mladini na Dunaju „Pribežališče“, v katerem naj bi bilo poskrbljeno za njeno telesno in dušno hrano!“ Naše nameravano „zavetišče“ je namreč jedno ter isto z imenovanim „pribežališčem“ podpornega društva.

Glavna skrb za podporo pa bodi bodočemu vednostnemu društvu, o katerem primerjajte blagovoljno tretjo resolucijo o krščanski vedi. Dotično nameravano društvo bi vplivalo tako neposrednje na ved-

n o s t n o izobraževanje dijakov. Slovenski rojaki duhovskega in neduhovskega stanu, živeči na Dunaju ali v Gradcu, bi skrbeli pa za versko-nravni napredek dijakov, n. pr. z apologetičnimi konferencijami, z duhovnimi vajami, s pripravami za prejem sv. zakramentov, s podučljivimi razgovori, z dobrimi knjigami itd. Če se ta ideja vresniči, kakor si jo misli pripravljalni odbor, in kakor sem Vam jo ob kratkem načrtal, bode velike pomembe za slovenske visokošolce in po njih za ves slovenski narod.

Čast. gosp. arhivar in kurat A. Koblar obžaluje, da ne preostaje več časa, da bi se obširneje pečali s prvo tečko nasvetovanih resolucij in se izreče zoper to, da se priporoča društvo za ustanovitev svobodnega katoliškega vseučilišča v Solnogradu, ker mora naš idejal ostati, da pridemo do lastnega slovenskega katoliškega vseučilišča v Ljubljani. Ako se ta predlog zavrne, stavi drugi predlog, naj se vsaj zagotovi ustanovitev slovenskih stolice.

Zoper te predloge govori g. dr. I. Šušteršič, ki povdarja veliko potrebo katoliške univerze nasproti obstoječim državnim in pravi, da je za nas veliko večjega pomena katoliška univerza v Solnemgradu, kakor državna v Ljubljani.

Poročevalec dr. J. L e s a r izreče se v sklepni besedi zoper predloge gosp. Koblarja, a gledé na drugi predlog še enkrat povdarja, naj se nabrane svote za katoliško vseučilišče ne odpošiljajo v Solnograd, marveč naj se odajajo čast. kn.-šk. ordinarijatom. Kajti če se potem ustanovitev katoliške univerze izjalovi, porabijo se nabrane svote lahko v druge dobre namene.

Pri glasovanju obveljajo po pripravljalnem odboru nasvetovane resolucije, predlogi g. A. Koblarja se pa odklonijo.

Nato se vse resolucije v tretjem branju sprejmó s premembami, ki so obveljale v podrobni razpravi.

Glasé se tako-le:

Ker se dobra ali slaba bodočnost Slovencev opira na dobro ali slabo vzgojo naše mladine, izjavlja I. slovenski katoliški shod v tem oziru naslednje:

α. Gledé ljudske šole.

1. *Katoliški stariši so po vesti dolžni, svoje otroke vzgajati in podučevati po načelih svete katoliške cerkve.* Ker pa ne morejo sami zadostno vzgajati in podučevati svojih otrok, in ker imamo z druge strani v Avstriji prisilno državno šolo, zahteva I. slovenski katoliški shod za katoliške otroke katoliške javne ljudske šole in katoliške učiteljske pripravnice v smislu izjave avstrijskih škofov v gospodski zbornici dné 12. marca 1890.

2. *Prvi slovenski katoliški shod zahteva, da najvišja šolska uprava postavi ljudsko šolo in učiteljske pripravnice na edino pravo pedagogično-didaktično podlago maternega jezika, kakor to zahtevajo državno-osnovni in šolski zakoni, da je torej učni jezik na šolah Slovincem namenjenih slovenski. Zato katoliški shod tudi zahteva, da se umaknejo temu nasprotni učni načrti za male šole, kakeršni se nahajajo posebno po slovenskem Koroškem, ter smatra vsako drugačno vredbo ljudskih šol kot nepostavno. Katoliški shod nadalje zahteva, naj visoka šolska oblastva v vseh deželah, kjer bivajo Slovenci, to je po Štajarskem, Koroškem, Kranjskem in Primorskem, iz pedagogiško-didaktičnih vzrokov skrbé tudi za slovenske manjšine tako, da se povsod, kjer se nahaja postavno število slovenskih otrok, osnujejo katoliške javne ljudske šole s slovenskim učnim jezikom. Če pa število slovenskih otrok ne dosega postavnega števila za ustanovitev slovenske šole, in jih je najmanj deset, naj se otroci v skupni šoli ločijo po maternem jeziku v skupine, ali v oddelke. Samo po sebi se razumeva, da ima dotični učitelj več biti obeh učnih jezikov. Sploh pa naj še šolski otroci v vsakem številu če je le mogoče v krščanskem nauku podučujejo v svojem maternem jeziku.*

3. *Prvi slovenski katoliški shod izreka željo, naj deželni zbori, kateri zastopajo kraje slovenskih volilcev,*

pre naredé — kot nekak prehod do boljšega — naše šolske postave v takem smislu, kakor so jih pre naredili vrli Tirolci; dalje naj se poskrbi, da bodi pouk v ljudskih šolah praktičen ter nam vzgajaj dobrih gospodarjev, vrlih gospodinj in pridnih delavcev; osobito pa naj se vredijo ljudske šole tako, da se, kjer le možno, delijo otroci po spolu zaradi nravnosti in primernejše razdelitve učne tvarine.

4. Dokler se nam pa naše opravičene zahteve ne spolnijo postavnim potom, *snujejo naj se katoliške zasebne, zlasti redovne ljudske šole ter naj se v prvi vrsti ustanovi slovensko katoliško učiteljsko semenišče v Ljubljani in ako je možno, tudi slovenska katoliška pripravnica s pomočjo družbe sv. Cirila in Metoda, katera se toplo priporoča s pogojem, da se v bodoče organizuje po župnijah v soglasju z našimi prevzvišenimi vladiki, ter z drugimi radovoljnimi darovi in prispevki zadevnih deželnih zastopov.*

5. Vsem redovnikom in redovnicam, ki delujejo za krščansko vzgojo slovenske mladine, izreka katoliški shod priznanje in zahvalo za tako požrtvovalno in vspešno delovanje; ob enem pa toplo priporoča njihove šolske zavode.

6. Katoliški shod priporoča slovenskim učiteljem in katehetom ter vsem drugim vzgojevalcem slovenske mladine, naj si ustanové katoliško učiteljsko društvo in poseben katoliški pedagoški list kot glasilo društva.

β. *Gledé srednjih šol*

zahteva katoliški shod :

1. *Naj se državne srednje šole, gimnazije in realke tako preustrojé, da se ne bode na njih ne le nič podučevalo, kar bi nasprotovalo verskemu prepričanju katolčanov, marveč da bodeta tudi na njih vsa vzgoja in ves*

poduk dejanski *pospeševala katoliško versko mišljenje in življenje* naše mladine.

Razun tega izreka katoliški shod željo, da se osnuje s časom svobodna *katoliška gimnazija*, združena z *odgojilnim zavodom*, s slovenskim učnim jezikom.

2. V poživljenje verskega duha srednješolske mladine naj se zopet vpeljejo vsakoletne *duhovne vaje* in naj se mladina pridno zbira v *Marijine družbe* ali kongregacije.

3. Vsem šolskim oblastvom, oziroma mestnim gosposkam in vsem mladinoljubom se toplo priporoča, naj *skrbno pazijo na vedenje dijakov zunaj šole*, posebej na *dijaška stanovanja*, da se bodo dijaki tudi doma versko-nravno vzgajali.

γ. *Gledé visokih šol.*

1. Ker ni upati, da bi se sedanje visoke šole kmalu preosnovale v verskem smislu, ali da bi se ustanavljale nove *državne visoke šole*, osnovane na podlagi *katoliške vere*, podpirajo naj Slovenci *društvo za ustanovitev svobodnega katoliškega vseučilišča v Solnogradu*, od katerega pričakujemo, da bode zasnovalo nekaj slovenskih vseučiliščnih stolic.

2. *Katoliški shod priporoča, naj se ustanovita za slovenske visokošolce na Dunaji in v Gradcu posebni katoliški dijaški društvi* po vzgledu dunajske „Avstrije“ pod pokroviteljstvom odličnih slovenskih katoličanov.

3. *Bodočemu vednostnemu društvu pa bodi skrb*, v dogovoru s pokrovitelji imenovanih društev, za *podporo slovenskim velikošolcem*, oziroma ustanovitev potrebnih „*zavetišč*“, v katerih naj bi se *skrbelo za versko-nravni napredek slovenske akademiške mladine* ter vzbujalo v njej in množilo katoliško mišljenje in življenje.

b) Odsek: Krščanska veda in umetnost.

Ta odsek je zboroval v lepi semeniški knjižnici. — Predsednik preč. g. I. Flis, stolni kanonik in župnik, pozdravi navzoče, povabi podpredsednika in zapisnikarja, naj zavzamejo svoja mesta. Izvolijo se reditelji: gg. P o r e n t a, B o h i n e c, M r a k. — Poročevalec g. Janez G n j e z d a, c. kr. profesor na realki, čita poročilo:

Krščanstvo je odrešilo človeški rod, prineslo je resnico, krepost in popolnem novo stvarilno moč na temni zamrli svet. Tudi umetnost je bila enako rešena; kajti od krščanstva prejela je svoj zgubljeni ideal, to je resnico; postala je krščanska umetnost, služiti je jela krščanstvu ter življenju po krščanstvu prenovljenemu. Popolno in pravo krščanstvo pa živi in se razvija v sv. cerkvi; torej tudi cerkev edina more umetnosti podeliti pravo lepoto in resnico, in je umetnost, katera službuje cerkvi, najvišja umetnost, umetnost *κατ'ἔξοχόν* — prava umetnost.

Iz tega pa se razvidi, da mora krščanska umetnost prejemati svoja vodila in oblike tudi le edino od cerkve. Ona sama vé, česa potrebuje in v kakšni obliki. Estetika pa, katera sloni le na tleh naravnega uma, ali celó osebni okus posameznikov, tu nimata dajati nikakoršnih postav.

Dovolj je znano, da je zadnja tri stoletja prava krščanska umetnost propadala, da je cerkveni duh iz nje čedalje bolj izginjal. Njen značaj postal je enak značaju njenega časa: gola zunanost brez krščanskega jedra. A hvala Bogu, zadnji čas obrnilo se je na boljše. Skoro v obče jelo se je izpoznavati, da, kakor sedanji človeški rod, tako se mora tudi umetnost, ono v posvétni službi tolikanj pokvarjeno dete, skesano povrniti v naročje svoje matere, cerkve. Ako pogledamo v zgodovino cerkvene umetnije po Slovenskem, ne najdemo dobe, v kateri bi se ne bili odlični umotvori cerkvene umetnije na slovenski zemlji izvrševali: in zato je tudi dostojno, da tudi v prihodnosti darujemo veliko skrb tej važni zadevi in ne zaostajamo za našimi pradedi.

1. Slavni Oglej, naša mati-škofija, koliko krasotin cerkveno-stavbenih nam kaže v svojem baptisteriji iz najstarejše dóbe, v svoji baziliki iz začetka 11. stoletja; in tekmeč ji Gradež komaj zaostaja po starinah. Trst nam kaže v svoji častitljivi „basilica Mariana“ delo

krščanske umetnosti iz 5. in 6. stoletja, enako Poreč v svoji krasni stolnici. Ljubljana naša se sicer ne more ponašati s tako starimi stavbinskimi in mozaičnimi umotvori, a tudi nji se ne manjka dokazov, da je od nekdanj tu gojila krščansko umetnost, na pr. v starokrščanskih $\chi\rho\upsilon\varsigma$ -ih.

2. Da v srednjem veku ni prejenjal umetniški čut tudi v naših krajih, temu pričajo še mnoge ohranjene stavbe iz romanske (Zatična), prehodnje in posebno gotske dobe, izmed katerih naj le omenim stolnico v Mariboru, lepe gotske rezbarije celjske, cerkve kranjsko, radovljiško, cirčniško, št. ruperško in visoko v planinah sv. Primoža. In te drage stavbe niso stale prazne. ampak obsegale so razna lepotečja v altarjih, slikarijah na steno in les, bogato izbokano cerkveno orodje, dragocene cerkvene knjige (n. pr. kranjski gradual in antiphonarij iz l. 1492). Iz teh — takrat enako kot sedaj — dragih objektov razvidi se one dôle umetniški duh, pa tudi velika radodarnost vernikov.

3. Nesrečna reformacijska dôleba je tudi pri nas osvedočila svojo nerodovitnost kakor v verskih, tako tudi v umetniških rečeh; ako izvzamemo prelepo baziliko svetogorsko pri Gorici, je takrat vse daleč zaostalo v umetniškem delovanju za svojimi predniki. A v 17. in 18. stoletju zopet oživljeni katoliški duh nam je zopet poživil cerkveno umetnost v stavbah (frančiškanska cerkev, stolnica sv. Nikolaja, uršulinska cerkev v Ljubljani), v kiparstvu (n. pr. št. jakovski, frančiškanski, nunski altarji) in v slikarstvu (Velesovo, Mensinger), in marsikaterih delih pasarskih in vezelih.

Umetnost ta, za lepoto hiše božje, se je sicer ohranila trajno — le žal, da primanjkujoča denarna sredstva in konec preteklega stoletja otrpneni in zaspani katoliški duh se nista več vspenjala tako visoko v umetnostnem delovanju, kakor v preteklih stoletjih.

Tudi ta nevspešna dôleba je, hvala Bogu, prošla; verska vnema narašča in ž njo tudi zanimanje za kinč cerkve in radodarnost vernikov za ta vzvišen namen.

Kakor po drugih krščanskih deželah, krenili smo tudi mi Slovenci v zadnjih letih zopet na desno in nadejati se smemo, da dojdemo popolnoma na pravo a zgrešeno pot krščansko-cerkvene umetnosti.

Ustanovila so se za zboljšanje cerkvene glasbe „Cecilijanska društva“, katera imajo v svoji krščansko-umetniški stroki navzlic mnogim oviram že lep napredek za-znamovati.

Ustanovila se je v ljubljanskem duhovniškem semenišči stolica za cerkveno umetnost, koje smoter je, mlademu duhovskemu naraščaju vodila dajati, kako naj se ravna pri novih cerkvenih stavbah, pri njihovem popravljanji in kinčanji ter pri oskrbovanji cerkvenih potrebščin. In koliko je v dolgih letih svojega obstanka že v resnici dobrega in umetnega storila bratovščina presv. Rešnjega Telesa za ubožne cerkve?! — Res mnogo se je zadnji čas že storilo za krščansko umetnost v Slovencih, a veliko nam še manjka, da pridemo do cilja. Da ne govorim o cerkveni glasbi, katera se bode posebej razpravljala, naj omenim naročb novih kipov in slik, njih ohranjenje in popravljanje, o katerih prilikah se često greši zoper krščansko umetnost in zoper — cerkveno blagajnico.

Tu naj velja prvo pravilo: Duhovnik naj nikakor vsega ne prepušča umetniku, a tudi sam naj ne dela po svoji glavi in svojem okusu; marveč naj narejene načrte prej dá veščakom pregledati in še-le potem je izvrši. Tudi naj se ne gleda toliko na nizko ceno, kakor na umetno delo in pristno ter trdno tvarino. Nikar ne odstranuj brez tehtnega premisleka starih kipov in slik; le tedaj bi je smel, če naravnost nasprotujejo krščanskemu duhu in cerkvenim določbam. Koliko umetno izdelanih, a nepozvanih reči se je v preteklem času iz hramov božjih odstranilo ter popotnim kupovalcem poprodalo za — nič; češ, da ni nič vredno! Torej treba tu previdnosti, kakor jo prvi slovenski katoliški shod priporoča v svoji resoluciji¹⁾ b) pod števil. 1., 2., 3.

Umetniškega znanja treba izobraženim stanovom, a tudi priprostim ljudem treba blažiti okus za umetnost, zlasti krščansko. Goji naj se to že pri otrocih, kajti mlademu drevesu je treba vepiti plemenitega sadu, to želi prvi slovenski katoliški shod ondi pod števil. 4.

Kakor pa lepe podobe srce blažijo in človeškega duha k Bogu povzdigujejo, tako ga tlačijo k podlosti in ga odvrtaajo od vere in krščanske nravnosti nespodobne

¹⁾ Resolucije sledé na koncu.

podobe. Sovražniki krščanstva to dobro vedó; zato pa tudi po svojih pomagačih razširjajo nesramne podobe, katere vernemu narodu in nedolžni mladeži več škodujejo, nego grda beseda. Saj nam je dobro znan rek sv. učenjaka: Da so oči okna, skozi katera prihaja hudič v človeško srce. Zato priporoča I. slov. katoliški shod resolucijo pod številko 5.

Glasbarstvo, stavbarstvo, kiparstvo, slikarstvo, paramentika, tu omenjene umetnosti, da zaslužijo to ime, morajo biti krščansko-cerkvene. Vse naj sloné na istem stebri, ki je sv. cerkev. In ker so vse umetnosti sestre med seboj, zvezane po istih idealnih načelih, treba, da druga drugo podpira, kot stene enega poslopja. Da se pa stene proti vplivu nasprotnih elementov zavarujejo, treba jim razven vezi med sabo še skupne strehe, katere ne bo težavno postaviti. Ker pa se ne more pričakovati in tudi ne tirjati, da bi vsakdo — duhovnik ali lajik — imel zadostno umetniško izobražbo in pravi okus, in ker tudi nadarjenemu posamezniku skoro ni mogoče, si vse cerkveno-umetniške vednosti pridobiti, kaže se potreba, da se tudi v naših škofijah ustanovi „društvo za cerkveno umetnost“. Prvi slovenski katoliški shod v to svrho predlaga resolucijo štev. 6.

Po končanem poročilu otvori predsednik debato in oglasi se g. A. Müller, profesor in kustos deželnega muzeja, ter govori nekako tako-le: Veliko se je zgubilo v času reformacije, še veliko več pa o turških vojskah. Treba je ohraniti to, kar je. Zato pa ni zadosti, da se ohrani v muzejih, treba je nekaj družega. Napravil sem za-se zapisnik z vprašanji ter ga razposlal po deželi in veliko sem izvedel o starinah. Dobro bi bilo i tukaj pripraviti vprašalno polo: kakšna je cerkev, kako zidana, ima kaj umetnije itd. Te pole naj bi se poslale gg. župnikom. Iz teh pol naj bi se napravil imenik, ki se loči po cerkvenih strokah: slike, pasarije itd. Potem bi se dobili možje, ki bi to fotografovali. K sklepu še omenja, da bi se naslikali in naredili tabori. (Govorniku ploskajo.)

Nato je sledila podrobna debata. K prvi točki se nihče ne oglasi; sprejme se enoglasno.

K drugi točki govori g. konserv. Mantuani, ki méni, naj se osnuje najpoprej društvo, potem muzej napravi. — Č. g. Lesjak vpraša, ali se dajo reči v muzej

zastonj, ali za plačilo. — Predsednik odgovarja, da v podrobnosti se ne more spuščati, glavno je le, da se cerkveno-umetniški muzej ustanovi.

K tretji točki se oglasi g. P u e ter vpraša, na koga naj se obrne, na katero mesto, da bo dobil svet pri napravljanji cerkvenih umetnin. — Predsednik méni, da bo povedalo to nameravano društvo.

K četrti točki nasvetuje g. V u r n i k, kamnosek in kipar v Radovljici, naj družba sv. Mohorja napravlja dobre slike in znamenja naj se lepše napravljajo. — Č. g. S i l a priporoča tiskan katekizem s simboli; dosedaj ga ni najti, dobro bi pač bilo, ako bi se katekizem napravil za simboliko. — Č. g. S i t a r predgovorniku odgovarja, da bi bilo to težko, zadostuje nazorni pouk v krščanskem nauku s podobami Herderjevih tablic. K točki četrti nasvetuje še g. S i t a r, naj se „Katoliška Bukvarna“ preskrbi z boljšimi podobami, vendar ne stavi predloga, ker katoliški shod ne mara delati reklame za kako firmo.

K točki peti priporoča predsednik pristavek . . . „okrašati poslopja, ki žalijo нравni čut.“ Referent pravi, naj se samo pristavi „razobešati in postavljati“. Č. g. P u e nasvetuje, naj se katoliški shod izjavi „da obžaluje, da so podobe žaleče нравni čut na muzeji“. Č. g. Š i š k a podpira ta predlog.

K točki šesti predlaga g. S i t a r, naj gg. bogoslovci pridno delajo narise cerkvâ na Kranjskem. Predsednik pravi, da se pridno risajo načrti.

Pri glasovanju obveljajo vse od pripravjalnega odbora nasvetovane resolucije.

Potem poroča P. H u g o l i n S a t t n e r o glasbi in cerkvenem petju:

Slavna gospôda! Čast mi je poročati o priliki katoliškega shoda o glasbi, zlasti o cerkvenem petju.

Poseben dar božji je dar govora. Govor mej drugim odlikuje človeka pred živalijo, z besedo občujemo mej seboj, razodevamo svoja srčna čutila, se tolažimo, se navdušujemo za junaške čine. Vzemi človeku besedo in vzel si mu več nego polovico življenja. Kadar pa hoče človek izražati bolj vzvišena čutila, tedaj se beseda spremeni v petje. Umljivo je tedaj, da se petje nahaja pri službi božji, kakor tudi pri svetnih veselicah, ker ono ponese na svojih perutih človeškega duhá kvišku. Lahko tedaj rečem, da

današnji svet ne more in noče živeti brez glasbe. Ko bi mi kdo hotel to zanikati, vprašam ga: Jeli mogoča slovesna služba božja brez petja? Ali si moremo misliti národno slavnost brez národne glasbe?

Občno je prepričanje, da umetno petje blaži srce, a izobrazuje tudi duhá; je torej velicega izobraževalnega pomena in vredno naše pozornosti in zanimanja. Mi Slovenci smo pevski národ. Pojdi k predicam ali ženicam, pastirjem ali odraščnim mladeničem, vsepovsodi ti doni prijazna pesem na uhó. To je prav vesela prikazen, in kar tiče naturalistično petje, ne damo se Slovenci prekositi od vsakega. Vendar pri tem ne smemo ostati. Napredujemo v literaturi, napredujemo v umetnostih: bode-li zastajala glasba? To ne more in ne sme biti. Mi moramo napredovati tudi v glasbeni stroki. Vprašam pa: ali se je že kaj zgodilo v tej zadevi? Da, mnogo se je storilo od strani našega národnega zavoda, Glasbene Matice, mnogo se je storilo na cerkveno-glasbenem polju od strani Cecilijinega društva. Vendar moram otožen spoznati, da je ta velevažen faktor národove omike le bolj v zasebnih rokah; vse, ali večina je odvisna le od dobre volje posameznikov, od večje ali manjše navdušenosti prijateljev glasbe. Temeljito izobraženje je bilo dosedaj domá skoro nemogoče. Po tujem hoditi, kako je to hudó! — In če je kdo hotel kaj storiti, kako malo je našel denarnih sredstev, malo učnih pripomočkov, kako malo vstrajnosti pri izvršujočih članih društev. V cerkvi iskreni pevovodja težko prodira, ker manjka zaumena in zanimanja za umetno petje; ne manjka se pa ovir od strani tistih, ki so enkrat sami nekaj peli, zdaj pa mislijo, da mora vse ostati pri starem. V svetni glasbi pa ovira zlasti nesrečna needinost, podedovani greh Slovencev. Koliko so drugi narodi pred nami!

Ker je v tacih razmerah težko dospeti do umetelnosti v glasbenih strokah, treba je korenite preustroje. Zato I. slovenski katoliški shod izreka željo:

Obrača naj se vsa pozornost na dober, moder in izdaten pevski poduk že v ljudski šoli. Dovolite, da se pri ljudski šoli nekoliko pomudim. V obče opomnim, da pomen pevskega poduka v šoli premalo cenimo. Večjidel imamo petje le za prijetno vedrilo, za kratek čas, k večemu, naj v šoli pomaga gojiti patrijotično čutilo. Jaz pa trdim, da je petje neizmerne vrednosti v z d r a v s t v e n e m,

pa tudi v etičnem in vzgojevalnem obziru. Najprej govorim o zdravstvenem momentu.

a) Naše šolske oblasti zelo skrbé za telovadbo v naših šolah in deloma imajo prav. Telo se po telovadbi ukrepi, ni več tolikanj mehkužno, občutljivo. Da bi le oblasti tudi dosti uvaževale, kolikega pomena so pevske vaje, ki krepijo najvažniše in najbolj občutljive organe človeškega telesa. Vsi pevovodje in higijeniki so enih misli, da namreč modre in redne pevske vaje silno blagodejno vplivajo na razvoj pljuč in pevskega organa. Vpitja po šolah pa ne morem imenovati modro vajo in vpitja po naših šolah je toliko, da je groza. V ljudski šoli je tedaj treba gledati na to, da se glas tehnično izobrazuje in to se zgodi z modrim, otroku primernim podukom. Otroški organ je mehak, treba ga je varovati in tega dostikrat ne storijo pevski učitelji. Seveda mi bode ugovarjal nagajivec: Mar menite, da mora ljudska šola izgojevati pevcev umetnikov? — No, le počasi. Do pevske dovršenosti je dolga pot. Pevska umetnost je sila težka stvar in dobro vem, da virtuofov ne bodo vzgajale naše šole. Zavoljo tega pa je poduk vse eno lahko naraven, moder, primeren otroškemu organu. Če nima teh svojstev, bolje, da se v šoli prav nič ne poje. Šola pa je dolžna obdelati vsak predmet na najpopolnejši način in vsak otrok ima pravico tirjati od učitelja, da mu ta podaja umstven pevski poduk.

b) Ozrimo se kratko še na vzgojevalen in etičen moment. Pevski poduk ima pri vzgoji otrok veliko ulogo. To pa le tedaj, ako poduk ni mehaničen, marveč se naslanja na logično misel. Pevski poduk po notah jako zanima šolarje in vadi njihove duševne moči, spomin in razum. Učencjaki seveda z nekakim pomilovanjem gledajo na nas revne muzikante in niti ne slutijo, kolko bistroumnosti, inteligence in duhovitosti je treba vsakemu, ki hoče umetno delovati na glasbenem polji. Čimbolj izobražen bode národ v umetnosti, tembolj bode znal ceniti glasbene umetnike in učenike. Ne bo jih več zaničljivo gledal in pri vsaki priliki jih poniževal, kakor se to kaj rado godi in vsi občutimo.

Pevski poduk se sme torej po vsi pravici uvrstiti med učne predmete. Skušnja uči, da slabi računarji so večidel tudi slabi pevci. Zakaj? Zveza mej računstvom in

glasbeno teorijo je jasna. Glasbena umetnost tirja naj-finejši čut, zlasti pa zmožnost za najdrobnejšo delitev časovne enote in pa najhitreji pregled. Ako že ritmiška razvrstitev not tirja urno mišljenje, koliko pozornost še-le je treba obračati na višjo ali nižjo lego not. Prav čudno in neumljivo bi bilo, ko bi človeški duh od tacih vaj ne imel nobenega dobička. — Dalje: Kolikega pomena je pevski poduk za gladki in jasni govor ter za deklamacijo? Ali ne tirjamo od pevca, da zna jasno vokalizovati? Kaj pomenijo solfežije, če ne strogo vajo vokalov? — In deklamator, ne jemlje li pojem prime, sekunde, terce itd. iz pevskega poduka?

Sam pa rad priznam, da pevski poduk, ako ni na vse strani moder in umstven, nikdar in nikoli ne more imeti opisanega vpliva na zdravje in vzgojo. Saj vidimo, da dandanes, ko je vendar ni učilnice, da bi ne imela na učnem redu eno ali dve uri petja na teden, da dandanes kaže pevski poduk kaj boren rezultat. Šola dostikrat niti ni v stanu v srcih šolarjev ljubezni in spoštovanja obuditi do petja, tega vrlega daru božjega. Kako bi bilo sicer mogoče, da se med našo inteligenco nahaja tako malo njih, ki bi bili navdušeni za umetno petje; še manj njih, ki bi bili petja veščiči? — Po mestih in trgih je sicer število pevk obilo; toda gospodje dirigenti, povejte mi, koliko pevk imate, ki bi predloženo pesem pele brez vsaktere pomoči? Navadno je pri vsakem glasu par zanesljivih pevk. vse druge pa se naslanjajo na te. In med gospodi, so li razmere kaj boljše? Seveda se te stvari ne razglašujejo, a gg. pevovodje po vrsti dajejo prav moji trditvi.

Dovolj tožbá. Sedaj vprašanje: Od kod to, da je pevski poduk po šolah tako pomanjkljiv, nedostaten?

1. Prvi vzrok je ta, da nam nedostaje dobrih pevskih učiteljev. V pripravnicah se učé petja, gosel, glasovira, orgelj, ne učé se pa metodike pevskega poduka. In ko bi mi kak profesor glasbe še tako zatrjeval, da se jemlje ozir tudi na metodiko, jaz mu odgovarjam „in aeternum“: Ne. Ko bi se pripravniki temeljito učili metodike pevskega poduka, kje bi bili mi dandanes! Neovrgljiva resnica pa je ta: Kdor hoče v petju vspešno podučevati, mora več kakor peti znati. Učitelj petja mora popolnoma poznati pevski organ; mora vedeti, kaj mu škoduje; mora

ga po gotovem zistemu uriti in likati; mora vedeti, kako se vzbudijo razni registri pevskega organa. To in enako imenujemo metodiko pevskega poduka in te poznamo borno malo, in dokler je ne bomo popolnoma spoznali in po nji podučevali, zastonj so vse lepe besede.

2. Drugič je treba, da dobijo ukazi visocega ministerstva konkretnejšo obliko. Hvaležno moramo pripoznati, da ravno sedanje ministerstvo za uk in bogočastje je izdalo že mnogo odredb v prospah glasbe. Zaukazalo je, da se morajo vsi pripravniki učiti glasbe; odredilo, da smejo vsi učitelji sprejeti službo organista; očitno je spoznalo, da se cerkvena glasba pri nas nahaja še na nizki stopinji in da so ravno učiteljski krogi poklicani, da skrbé za njeno zboljšanje. V novejšem času je povabilo prečastite ordinarijate, naj pomagajo pri vredovanju cerkvene pesmarice za ljudske šole. Vse te odredbe kažejo dobro voljo visocega ministerstva, za katero smo jako hvaležni, kajti ministerstvo samo pripozna s tem vzgojevalni in etični pomen pevskega poduka. Manjka edino še konkretnejše oblike. Želeli bi boljših učnih pri p o m o č k o v, primernih pevskih š o l, zlasti pevskih vaj, zadostno š t e v i l o u r, zlasti na pripravnicah, kajti po sedanjem sistemu pride učenec na vrsto le za malo časa. Pripravniki se imajo seznaniti z l i t u r g i č n i m i p r e d p i s i, pred vsem pa priučiti se k o r a l a, ki je cerkve lastni otrok. Kako je v tej zadevi? Najbolje je, da molčim. — Učitelj na gimnaziji in enakih učiliščih ima večjidel prazne roké, nima kaj v roke vzeti. Petje bodi za vsacega obligatno, kdor ima le kaj zmožnosti in glasu. Učni načrti za druge proste predmete so silno nadrobni. Načrt za petje je pripuščen učitelju samemu. — Da tedaj visoki ukazi zadobé konkretno obliko, ne bilo bi odveč, ko bi se prečastiti ordinarijati privzemali v posvetovanje, zlasti kar se tiče cerkvene glasbe. Učiteljske konference, okrajne in deželne pa naj bi tudi stavile primerne predloge, prošnje za učne pomočke itd.

Posebno mi je omeniti s e m e n i š č, deških in klerikalnih. V teh semeniščih se mladina pripravlja za duhovski stan. Duhovnik je pevec po svojem poklicu. Vsa važnejša cerkvena opravila opravlja pevajoč. In kaj moramo dostikrat slišati o takih prilikah? Da ne bo torej zadnje mesece pred posvečevanjem taka zadrega, skrbé naj pre-

častite oblasti, da je petje že v deškem semenišču za vse brez izjeme obligatno. Teorija bodi glavna stvar toliko časa, da so učenci v vaji popolnoma izobraženi. In da se sluh bolje izolika; naj se zmožni učenci vadijo vsaj glasovira ali orgelj, da bodo potem kot duhovniki imeli jasen zaumen o vednosti in pomenljivosti glasbe za službo božjo in da bodo sami zmožni preustrojo cerkvene glasbe vzeti v svojo rokó.

V velikih semeniščih je gregorijanski koral glavna stvar. Vsak bogoslovec mora znati vsaj najpotrebniše speve za sv. mašo, officium defunctorum itd., ker to rabi skoro izključljivo vsak. Koliko se dá storiti v dveh urah na teden poleg tega, da ob času skušenj petje odpade, ni težko presoditi.

Vspehi naših resolucij niso v naših rokah. Zatorej se za zdaj ravnajmo po starem geslu: „Človek, pomagaj si sam in Bog ti bode pomagal.“ Iščimo pripomočkov in priložnosti za glasbeno izobrazbo v dobrih pevskih zavodih. Tak zavod za glasbo je „Glasbena Matica“, ki je zlasti zadnje leto pokazala, da zasluži najkrepkejšo podporo. Gallusov koncert zasluži, da se zapiše v kroniko „Glasbene Matice“ z zlatimi črkami. Škoda, da je bilo le malokomu dano, prisotnemu biti pri tem koncertu. Prepričali bi se bili, kako divno lepa je stara klasična muzika. Vendar ste danes slišali pri ofertoriju eno točko, „Laus et perennis gloria“, katera je gotovo vnela vsacega prijatelja umetnega cerkvenega petja.

„Glasbena Matica“ deluje z najboljšimi učiteljskimi močmi. Ta zavod tedaj priporočam slavnemu občinstvu, da ga podpira in svojo deco izročča lepo vrejeni Matični šoli. Ob sebi se ume, da bomo „Glasbeno Matico“ podpirali toliko časa, dokler imamo garancijo, da se po nji nikdar ne žali verski čut slovenskega ljudstva. To skrb tedaj izročimo slavnemu odboru.

Za cerkveno glasbo imamo Cecilijino društvo, ki ima res lep namen. je že mnogo storilo za povzdigo cerkvenega petja, vendar ne najde potrebne podpore. Od ene strani delajo zapreke tisti, ki bi morali najbolj pomagati, in to nas je vsigdar jako bolelo. Od druge strani se nam očita, da izbacivamo iz cerkve narodno petje, naroden jezik, ko vendar damo vsakemu svoje: Liturgičnim slo-

vesnostim liturgični — latinski jezik, kakor velevajo obredi; neliturgičnim domači jezik, kakor dovoljuje sveti prestol.

Stvar je že tolikrat in tako temeljito razrešena, da se mi res ne ljubi, dalje o tem govoriti. Kjer ni blage volje, tam je odveč vsak dokaz. Naši nasprotniki, kjerkoli morejo, privlečejo koga za lase, da nas ž njim tepó. Tako pokojnega Volčiča v knjigi Mohorjevi, lansko leto pa Potočnika pri slavnosti v Št. Vidu. Se vé, rajni se več ne oglašajo, sicer bi vam povedali, s katerega stališča imate presojsati nje in njihova dela. Za Volčiča sem se oglasil v „Glasbeniku“, bodi mi dovoljena le kratka beseda še za Potočnika.

Letos sem slučajno dobil v roke „Officium in Nativitate domini etc. Anleitung zum Gregorianischen Choral, zusammengestellt von Blasius Potočnik, Pfarrer; Laibach 1859“, torej v dobi, ko pri nas o cecilijancih še ni bilo ne duha ne sluha. Ondi berem koncem zgodovinskega uvoda:

„Nachdem in unserem überbildeten Jahrhunderte mit dem kirchlichen Geiste auch alles würdevolle in der Kirchenmusik zu entschwinden droht, und auf unseren Kirchenhören durch längere Zeit mehr türkische als kirchliche Musik geherrscht hatte, ist es wohl das erfreulichste Zeichen, dass auch in dieser Hinsicht, namentlich in Deutschland, ein besserer Geist zu wehen anfängt, und es wird zur Beförderung eines besseren Kirchengesanges gewiss Vieles und Grosses beitragen, wenn zuerst die Geistlichen und Kantoren zur besseren Kenntnis und grösseren Einübung des Choralgesanges gelangen, zu welchem Zwecke ein Schärfflein beizutragen gegenwärtige Anleitung zum gregorianischen Chorgesange bestimmt ist.“

Jaz mislim, da se že iz tega malega dá povzeti blagi duh Potočnikovih nazorov. Sapiienti sat.

Jaz imam upanje, da se bode mladi duhovni naščaj navdušil za cecilijanske ideje, ki ni nič družega, nego pokorščina do cerkvene oblasti in spoštovanje cerkvenih določil. Vsaj toliko vas smem zagotoviti, da gospodje bogoslovci pridno prebirajo v to stroko spadajoče spise, da se v govorih navdušujejo za to idejo, da so letos naročili, če se ne motim, 23 „Glasbenikov“, da se z vso resnobo urijo v koralnem in večglasnem petju.

Od te strani torej enkrat pričakujem krepke podpore in delavnosti. Je pa tudi skrajni čas, ker v cecilijinem

društvu ni več prvotnega življenja. Taka se godi menda tudi goriškemu in lavantinskemu društvu. Sem ter tje se čujejo kaki pojavi, a kmalu se plamen zopet poleže.

Usojam se vprašati: Ali bi ne kazalo, da zedinimo vsa tri društva? Osamljeni premoremo tako malo, moči so razcepljene, denarna sredstva majhna. Bi li ne šlo „viribus unitis“ bolje? — Toplo priporočamo to stvar občnemu zboru cecilijinega društva, ki se ima vršiti takoj po dokončani sekcijski sesiji za vedo in umetnost.

In če se posreči ta unija potem je rešeno tudi zadnje vprašanje: Bi li ne kazalo, da se preustroji orgljarska šola v skupno šolo za vse slovenske vladikovine? Po mojem mnenju je to neobhodno potrebno, sicer nam zamrje šola. Ta šola nima primernih in zadostnih prostorov, in še te vživa najbolj po milosti preč. gosp. predsednika Cecilijinega društva, prošta Ant. Jarca, ki se ne naveliča poslušati dolgočasnih vaj gojencev. Instrumentov bi potrebovala trikrat toliko. Učni red je še vedno pomanjkljiv.

Vse to bi se dalo spopolniti, da je sredstev. Sedaj pa mora šola le životariti in se zadovoljiti z najpotrebnejšim, in čaka boljših časov. Lahko mi kdo poreče: Šole ni več treba. Jaz pa pravim: Za vse slovenske vladikovine je je treba. Dokaz temu, ker se oglašča vanjo toliko učencev leto za letom, da ni mogoče vseh vsprejeti, in večina učencev je menda iz tujih škofij. V tem smislu tedaj gorko priporočam orgljarsko šolo.

Meni odmerjeni čas je že davno potekel, odpustite. Treba je bilo resolucije krepko podpreti. Sedaj pa prosim, slavna gospôda, da jih sprejmete in potem vstrajno delate vsak v svojem delokrogu.

Po končanem poročilu se je vršila razprava o resolucijah. K besedi se oglasi gosp. učitelj M a l e n š e k ter pravi, da mora sicer v mnogem oziru pritrjevati gospodu poročevalcu, vendar pa ne skozi in skozi. Petje na deželi res ni posebno, stori se za petje vse premalo, a glavni nedostatek ni v pomanjkljivi metodi učiteljev, ker pripravnica stori primerno dosti, ampak v slabih razmerah. Učitelj stori za petje kolikor more, saj mora to biti njegov ponos, da ima izurjen kor, a če nima podpore od nikoder, ne

more delati čudežev. Saj gospod referent sam skuša kot profesor glasbe v semenišču, koliko je truda in koliko vspeha. Dosedaj so učitelji krepko podpirali cerkveno petje na deželi, dokaz, da so skoraj povsodi antifonatorji, in to hočejo tudi v prihodnje, le več podpore je treba in vspehi bodo večji.

Na to preide odsek v obravnavo posameznih točk, od katerih se prva in druga sprejmete nespremenjeni. K tretji točki se sprejme dostavek tikajoč „Glasbeno Matico“ . . . „dokler se ona ogiblje vsemu, kar bi utegnilo žaliti verski čut vernega slovenskega ljudstva.“ Konečno so bile sprejete vse resolucije z dostavkom vred.

Za vedo odsek ni imel posebnega referenta, zato je pa č. g. profesor dr. M a h n i č splošno govoril k tej stvari in potem nasvetoval dostavek k resoluciji, kateri se je tudi sprejel.

Pri prvi točki so se pristavile besede: . . . zraven še posebno bavi z filozofijo v smislu dotičnih pisem sv. Očeta Leona XIII., v katerih se priporoča peripatetiško modroslovje sv. Tomaža Akvinskega.

K drugi točki je govoril g. prof. dr. L a m p e ter priporočal apologetiko in nasvetoval dostavek: „Slovenci naj vzlasti skrbno gojé apologetiko, t. j. vednost, ki brani razodenje božje in katoliško vero in to ne samo znanstveno, temveč tudi poljudno iz vzroka, da se vera vtrdi mej našimi omikanci.“

Za ta dostavek je govoril še prečast. gosp. profesor dr. P a j k in ga toplo priporočal ter navajal mnogo vzgledov pomanjkljive vednosti v verskih resnicah današnjih omikancev. — Po tem govoru so bile sprejete resolucije z nasvetovanimi dostavki.

Ker je bil dnevni red končan in izvoljen poročevalec preč. gosp. J. F l i s , kanonik, in prečast. gospod J. G n j e z d a , profesor, kot namestnik za shod, sklene predsednik zborovanje odseka za krščansko vedo in umetnost.

α. Krščanska veda.

Prvi slovenski katoliški shod izreka željo:

1. Slovensko razumništvo naj se temeljito seznanja s krščanskim modroslovjem in drugimi vedami; posebno še naj se bavi s filozofijo v smislu dotičnih pisem sv. Očeta Leona XIII., v katerih se priporoča peripatetiško modroslovje sv. Tomaža Akvinskega;

2. naši literarni zavodi preskrbujejo naj Slovencem potrebnih znanstvenih knjig v krščanskem duhu pisanih; zlasti naj Slovenci skrbno gojé apologetiko, ki brani razodenje božje in katoliško vero, in to ne samo znanstveno, temveč tudi poljudno, iz vzroka, da se vera vtrdi mej našimi omikanci;

3. ustanovi naj se slovensko vednostno društvo po vzgledu dunajske „Leonine“, katero prevzame nalogo, skrbeti za višjo gojitev in razvoj krščanske vede.

β. Krščanska umetnost.

Gledé krščanske umetnosti izraža prvi slovenski katoliški shod naslednje želje:

1. Naročbe na nove kipe in slike, bodisi po cerkvah ali znamenjih ob cestah dajale naj bi se zlasti domačim možem, a le takim, kateri so v resnici umetniki ter krščanskega mišljenja in življenja.

2. Stare cerkvene reči naj bi se ne prodajale, ampak oddajale naj bi se škofijskim muzejem, kateri se imajo ustanoviti.

3. Stare slike in kipi naj se ne odstranjujejo brezmiselno; povpraša naj se prej strokovnjak o njihovi vrednosti in potem naj se, ako vredno, dajo prenoviti po umetniku, a ne po navadnem rokodelcu.

4. Okus za pravo krščansko umetnost budi naj se že v ljudski šoli in se gojí v obče med priprostim narodom

s tem, da naj se namesto malovrednih preživobarvenih podob in sentimentalnih alegorij *delé podobice, posnete po krščanskih umotvorih*.

5. Zabranjuje naj se po gostilnah in drugod razkazovati in prodajati gole, umazane podobe, fotografije in dr., ter razobešati nrvnost in verski čut žaleče slike.

6. V prosepah krščanske umetnosti ustanovi naj se *posebno društvo*; njega namen bi bil pri zidanji in popravljanji cerkvâ, pri prenavljanji starih umotvorov, pri nakupavanji in naročevanji cerkvenih potrebščin s svetom in dejanjem pomagati ter sploh podpirati vse stroke krščanske umetnosti.

γ. Glasba, posebej cerkvena.

Občno je prepričanje, da umetno petje in glasba blaži človeku srce, da je torej velicega vzgojevalnega pomena in vredna krepke podpore.

Treba je torej, da jo gojimo resnobno, umetnostno, ne pa samo za kratek čas; treba, da ji damo zanesljivo, stalno podlago. Zato prvi slovenski katoliški shod izreka željo:

1. a) Obrača naj se vsa pozornost na dober, moder in izdaten poduk že v ljudski šoli; b) v deških semeniščih vpelje naj se obligatno petje za vse gojence in izdatno gojí igra na goslih, glasovirju in orgljah; c) skrbi naj se po semeniščih za teoretičen in praktičen poduk v koralu in večglasnem petju po več ur na teden. Nastavljajo naj se le izvrstne pevske moči.

2. Naj pristojna oblastva skrbé: a) Da se učiteljski pripravniki temeljito naučé metodike pevskega poduka; b) da se na srednjih šolah vsi zmožni dijaki redno podučujejo v petju in da se spopolnujejo učni pripomočki.

3. Ker se dobivajo potrebni pripomočki in prava priložnost za poduk in izobražbo le v dobrih pevskih in glasbenih zavodih, zato prvi slovenski katoliški shod izreka

željo: a) Da se Slovenci oklenejo „Glasbene Matice“ in njene glasbene šole, dokler se ona ogiblje vsega, kar bi utegnilo žaliti verski čut slovenskega ljudstva; b) da se Cecilijina društva, ki so ustanovljena za povzdigo cerkvenega petja, krepko podpirajo; c) da vsa Cecilijina društva po vseh slovenskih vladikovinah stopijo v zvezo in skupno pospešujejo glasbo in petje; d) da se v ta namen izdatno podpira in umetnostno povzdigne orgljarska šola v Ljubljani, katera naj bode skupna za vse slovenske škofije.

c) Odsek: Socijalne zadeve.

Predsednik g. dr. Srnec pride med posvetovanjem, zato mesto njega predseduje I. podpredsednik čast. gospod dr. Lipold; II. podpredsednik je bil g. Fr. Košak, župan na Grosupljem; zapisnikarja pa sta bila gospoda dr. I. Krek in Fran Petrič.

Predsednik pozdravlja vse zbrane ter povdarja, da se bodo obravnavale posebno imenitne zadeve. Vsa vprašanja o socijalni zadevi se morajo rešiti le na podlagi krščanske cerkve. V zadnjem času rimskega cesarstva se je nakopičilo vse bogastvo v rokah pičlega števila ljudij, ki so imeli svoje robove. Jednako je tudi v današnjem času. Vse premoženje je v rokah malo ljudij, ki hočejo, da bi jim drugi premoženje le pomnožili. Zoper to ni družega sredstva, kakor krščanski duh. Dokler se ne bode vera bolj oživela, bodo bogati vedno mislili, da so oni privilegirana kasta. Katoliška cerkev uči, da smo pred Bogom vsi jednaki. Ko bi vsakdo izvrševal svoje dolžnosti do Boga in do bližnjega, bi socijalnega vprašanja sploh ne bilo.

Za njim utemeljuje deželni in državni poslanec gospod Fr. Povše resolucijo o kmetijskih zadevah tako-le:

Slavna skupščina!

Kaj je naravnije, kot to, da se tudi naš shod posvetuje o pomočkih, po katerih se ima vtrditi, oziroma

zboljšati stanje našega ljudstva, katero se v svoji večini bavi s kmetijstvom.

Namen našemu shodu je, da se posvetujemo o sedanjih odnošajih in razmerah, v kateršnih se nahaja naš kmetiski stan ter skušamo zboljšati njegovo stanje. Žal, da vedno hujše propada kmetiski stan, in vedno bolj gine nekdanje blagostanje.

Najprvo moramo preiskati, kaj da je vzrok, da vedno bolj propada kmetiski stan, in ko bomo te vzroke mogli presoditi, bo mogoče kaj skleniti, da se ti vzroki odpravijo ter opomore kmetškemu stanu.

Stoletja so bili naši kmetje odvisni, še-le v tem stoletji postali so zopet prosti lastniki zemlje svoje, ko je prenehala tlaka in desetina. Nepopisljiva radost zavladata je po širnem svetu in zaupljivo je zrl kmetiski stan v srečnejšo prihodnost. A varalo se je kmetško ljudstvo, ko je menilo, da ne bo večjih troškov imelo nositi. Vse je hitelo in nekako drvilo, da se zamujeno dohiti in nadomesti. Gradile so se nove ceste, postavljale krasne šolske zgradbe. Vabljivo je bilo kmetškemu stanu, da si sedaj kot prost svoboden stan tudi kaj več privoščiči in da napreduje. Zato so začeli, osobito mlajši naraščaj, olupšavati svoj dom, namesto nekdanje domače platenene in volnene obleke opravlja se naše kmetško, osobito mlado ljudstvo, v kupljeno štacunsko, malo trpežno obleko. Nekdaj vozil se je naš kmetški gospodar na priprostem vozičku z lojtricami, sedaj se le nališpani vozički z mehкими blazinami vidijo itd. Nerad omenjam to potrato, dozdeva pa se mi potrebno, da to navajam, ker to dokazuje, da vedno bolj naraščajo stroški za družinsko življenje.

Nekdanji posli bili so zgled prave krščanske dolžnosti. Delaven je bil posel, kakor da bi za se delal, zvest, kakor da bi bilo vse njegovo, in čutil se je kot uda dóma kmetškega, kateremu je služil in na katerem je našel svoj drugi dom. Zádovoljen je bil s primernim malim plačilom, oblačil se je v domače blago, katero mu je gospodar delil. In sedaj? Tu bi moral pustiti govoriti kmetške gospedarje, in osobito gospodje, ki živé po mestih, začuditi bi se morali tolikim opravičenim tožbam. Prav je zadel na nekem shodu kmetovalcev oni gospodar, ki je rekel,

da je zadeva poslov najperečiše gospodarsko vprašanje ter trdil, da prav poselska ošabnost, mala zvestoba in mala pridnost so kriva, da ogrenijo gospodarju oskrbovanje kmetije. Pa poleg mnogih večjih stroškov za posle narasli so tudi državni, deželni, okrajni in občinski davki in osupnen zrl je kmetijski gospodar, kako bo zmogel vse te zneske. Vsemu temu zlu pa se je pridružil še nov sovražnik, to je nov del sveta, jaz ménim Ameriko, iz katere po železnicah, osobito pa po parobrodih nečuveno mnogo žita prihaja v Evropo; s tem pa se je žitu cena tako silno znižala, da se ni več splačalo pridelovanje žita. Naše kmetijsko ljudstvo pa je bilo le pridelovanja žita privajeno in ni se moglo, ker tudi ni znalo, poprijeti drugih rastlin, osobito pa umne in pravilne živinoreje ter pridelovanja krmskih rastlin.

Z novo svobodo prišle so tudi nove svobodne postave, po katerih je mogel kmetijski gospodar prosto razpolagati s svojim imetjem, razkosati smel posestvo, odprodajati kos za kosom. Na videz je ta svobodna pravica vabljiva, a niso je umeli pravilno rabiti, in kdo more ugovarjati, da je prav ta svoboda mnogo škodovala, ker zginilo je mnogo nekdanjih trdnih kmetijskih domov in namesto njih nastanilo se je polno bornih bajtarjev. S tem ne trpi le kmetijski dom, oziroma rodbina lastnikova, ampak tudi občina trpi škodo. Kolikor bolj zginjavajo dobri krepki kmetijski domi, v tej razmeri pa narašča število malih bajtarjev, toliko večja in težja bremena ima nositi občina za oskrbovanje občinskih ubožcev.

Jako slabo je vplivala na kmetijsko blagostanje postava podedovanja. Ako umre gospodar brez oporoke ali testamenta, razdeli se njegovo posestvo v enake dele mej njegove otroke. V takem slučaju je osoda naslednika že odločena, ker on mora takorekoč posestvo kupiti, in posledica je, da se hudo zadolži, ter mnogokrat se zgodi, da ne more zmagovati dolgov, tako da mu prodadó posestvo ter iz izkupila njemu navadno nič ne ostane. Zato se pogostoma branijo otroci prevzeti očetov dom in sklene se prodati dom in izkupilo se potem deli med otroke-dediče. Vsemu temu pridružilo se je, da so se „dote“ vedno in čedalje večje odmerjale, ker ženin, ki ima doma polno dedščin izplačati, išče si neveste z veliko doto. Tako ni

čuda, da so vsi ti raznovrstni razlogi pouzročili ogromno obremenjenje, oziroma zadolženje kmetских posestev.

Priklatil se je še kapitalizem, ki je ponujal, celo vsiljeval svobodnim kmetom denar na posojilo seveda z namenom dobivati ogromnih obresti ter sčasoma prisvojiti si celo imetje. In žal, da so tudi v nekaterih slovenskih pokrajinah, n. pr. po Istri prave pijavke, ki so za neverjetno visoke obresti izposojevale kmetom kapitale. Gorjé mu, kateri se jim uda, zgubljeno je njegovo imetje!

Mi vidimo, da ni bila svoboda povsem v srečo kmetškemu stanu, nasprotno pač v veliko nesrečo, kajti zadolženje našega kmetškega posestva v Avstriji (brez Ogerske) je naraslo tako grozno, da se je bati, da tudi pri nas nastopi čas kakor na Angleskem, kjer so sedaj le veleposestniki in njih najemniki. Srednji kmetški stan zadolžil se je, ker kapitalizem se mu je laskal in ga tudi spravil v svojo oblast, zginil je povsem in sedaj ti nekdanji samolastni kmetje obdelujejo njih pradedom lastno, sedaj novim veleposestnikom pripadajočo zemljo kot najemniki!

Vse to nam najjasneje izrekajo statistične številke, katere tu v kratkem navajam.

L. 1858 znašali so dolgovi na zemljiščih	1122,431.028 gl.
Od l. 1858 do 1870 pomnožili so se za	951,274.134 "
Od l. 1871 do 1881 pa zopet za . . .	988,294.838 "
Tako so vsi dolgovi znašali l. 1881 že	3.062,000.000 gl.

Od teh je pripadalo na malo kmetško posestvo 2.010,533.456 gld. V malo letih so se pa tudi ti dolgovi še pomnožili in sicer tako, da so leta 1886 že znašali 2.175.803.000 gold. Všteví dolgove velikih posestev znaša ves hipotečni dolg 3300 milijonov goldinarjev.

Računajmo, da se od tega dolga plačujejo le 4 odstotki, razvidimo, da je obresti treba plačati na leto 132 milijonov. Če v pošteví jemljemo, da je čisti katastralni zemljiščni dohodek v celi državi zračunan na 164 milijonov goldinarjev, nam je jasno, da skoro le za plačevanje obresti od kapitalov, vknjiženih na zemljiščih, gré nad tri četrtine od vsega čistega katastralnega dohodka.

Prištevajmo tej grozni številki 132 milijonov še znesek za zemljiščni davek 35 milijonov, razvidimo, da

morejo zemljišča nositi bremena na leto v ogromni svoti 167 milijonov goldinarjev. Če to številko primerjamo številu, katero kaže katastralno izračunani čisti zemljiščni dohodek v znesku 165 milijonov, vstrašiti se mora trezno misleč prijatelj kmetskega stanu, ker obresti in davki od zemljišč so celó nekoliko večji, kakor čisti katastralni zemljiščni dohodek.

Poleg vknjiženih dolgov pa je tudi še dokaj osebnih dolgov, od katerih se navadno še groznejše obresti pobirajo, kajti če se celó od vknjiženih dolgov pobirajo obresti po 6, 8, 10 celó 15 odstotkov, smemo si pač misliti, kolike so obresti od zneskov posojenih na menice ali na osebni kredit. Kaj pač moremo misliti o visokosti obresti od posojil na osebni kredit, če se vzlic postavi proti oderuštvu smejo zemlje-knjižno vpisati posojila s 15 odstotki! Tu bi bilo pač umestno postaviti proti oderuštvu v toliko pre narediti, da se povsem zabrani mogočnost javnih vknjižb za posojila, na katera se nalaga več od 6 odstotnih obresti.

Nič bolje ni, žal, v naši ožji slovenski domovini in obupati bi moral domoljub, ko ne bi imel nade, da se bo posrečilo trudu v to poklicanih krogov zabraniti nadaljno propadanje in obožanje našega kmetskega stanu. Po statističnih izkazih znašali so zemlje-knjižni dolgovi l. 1882. skoro 60 milijonov gld.

Katastralni zemljiščni čisti dohodek proračunan je na 2,815.492 gld. in če vzamemo 20kratni katastralni čisti prihodek zemljišč kot podlago vrednosti vseh zemljišč, najdemo, da so naša zemljišča vredna 56 milijonov goldinarjev, torej še toliko ne, kolikor znašajo na njih vknjiženi dolgovi. Vendar ni vsemu temu tako, ker nahajajo se razni dolgovi, ki so že davno poplačani, pa ne izbrisani, ker naše kmetsko ljudstvo osobito prejšnje čase se ni veliko zmenilo za uravnavo zemljeknjižnih zadev. Ogibali so se potov v sodnijo, bali stroškov, in v tem, da bi se ogibali po mogočnosti brezpotrebni potov do pravnikov in sodišč, bi bilo le želeto, da bi tudi sedanja mlajši njih nasledniki jih posnemali. Mnogo je tudi med temi dolgovi svot vknjiženih kot dote, katere prinesó neveste k hiši itd., vendar moremo računati, da znašajo pravi dolgovi 30 milijonov goldinarjev, in računajmo od teh le po 5 odstotne obresti na leto, razvidimo, da morajo naši zemljiščni po-

sestniki plačevati na leto le obresti v znesku	1,500.000 gl.
prištejmo še davke državne, deželne, okrajne	
in občinske s svoto	<u>1,107.000 .</u>

je razvidno, da treba za vse spraviti skupaj . 2,607.000 gl.
Ti troški, primerjani z računjenim čistim

katastralnim zemljišnim prihodkom . . 2,815.000 gl.
kažejo, da komaj zadostuje čisti prihodek za poplačilo davkov in obresti od vknjiženih dolgov. Če poštevamo katastralno vrednost kranjskih zemljišč s 34,160.000 gl., morala bi naša zemljiščna posestva nositi vsaj 7 odstotkov prihodka, in kdo je tako srečen, da bi mogel trditi o takih dohodkih? Ni čuda tedaj, da propada blagostanje mnogih kmetjskih družin, ki živijo ne več od dohodkov, ampak že iz glavnice. Dokler dobiva gospodar na up posojila, še visi; a ko ne zmore več obilnih obresti, mora propasti in zapustiti njemu in njegovim toliko priljubljeni rojstni dom in iti v svet!

Ali s tem, da zgine kmetjski stan, trpela bo domovina naša tudi še v političkem in narodno-gospodarskem oziru. Vsaj je prav naš slovenski kmetjski stan vedno najzvestejša trdnjava za ohranitev narodnega našega življenja, pa tudi najzvestejša trdnjava za ohranitev neprecenljive svetinje, najdražjega zaklada našega, to je svete krščanske katoliške vere! V kmetjski slovenski hiši velja še narodni jezik, ker ga še ni tujščina izpodrinila, sliši se pa tudi v kmetjski hiši pobožna molitev in ohranil je naš kmetjski ljud trdno svoje versko srce. Kateri pravi domoljub se bode tedaj odtegnil prevažnem delu, da se ohrani ta prevažni stan!

Zli vzroki so torej nam znani in te treba odpraviti, ako hočemo, da se reši naš kmetjski stan iz sedanje sužnosti upnikov, za koje se trudi in dela. Vendar se to kmetjsko vprašanje ne dá tako lahko rešiti. Treba, da se zopet dá kmetjskemu stanu nekdanja zdrava trdna podlaga, le tako bo mogoče ohraniti ga.

Zabraniti se mora postavnim potom razkosavanje posestev in prav tako je uplivati na to, da se ustanové stalni kmetjski domi, ki se vpišejo v javni zemljejknjižni arhiv, kateri se ne morejo razkosavati in na katere tudi ni mogoče jemati dolgov čez gotovo

mejo. S tem bo mogoče ohraniti dobre, trdne kmetske dome, ki bodo jedro kmetškega ljudstva sploh. Ne morem zamolčati, da bi se s takimi postavnimi določili omejila svoboda lastninske pravice, a če ljudstvo ne ume uporabljati lastnovoljnega razpolaganja v pravi meri, mora pa postavno določiti, oziroma omejiti se njegova pravica. Saj vidimo, da tudi liberalne države omejujejo svobodo državljanov, n. pr. da ne sme gospodar izsekavati gojzdov itd. In da je prav po naših deželah razkosavanje zemljišč silno veliko, nam zopet kaže statistika, po kateri je razvideti, da se je l. 1889 v celi državi največ malih prodaj pod 100 gld. vrednosti izvršilo na Kranjskem!

Postavnim potom treba torej omejiti svobodo lastninske pravice, da ne bodo nastale same kajže, pač pa, da se ohranijo zdravi čvrsti, kmetški domovi. Državna vlada predložila je letos v nekaterih deželnih zborih postavne načrte za nerazdelne kmetške dome, zato treba vplivati tudi pri nas, da se tak predlog vlade, ko ga bode vlada v deželnem zboru stavila, sprejme, ker le s tem bo mogoče ohraniti krepke kmetške domove.

Prav tako je potrebna postava, po kateri bo določeno za slučaj, da lastnik kmetškega doma ne zapusti nikake oporo ke, kolike deleže imajo dobiti otroci, in da oni, ki prevzame dom, vsaj toliko več dobi, da zmore že tako obilno breme deležev; morda da njemu pripade tretjina premoženja, a ostali dve tretjini se delita med dediče.

Ogromno je zadolženo naše kmetško posestvo in resno bo treba misliti na to, da se razbremenimo. Toda ob enem, ko se bode vršilo razbremenjenje, morala se bo proglasiti postava, ki bo zabranjevala lalikomišljeno zadolženje. V Ameriki in tudi v Rusiji nihče na kmetško posestvo, takozvani kmetški dom ali kmetški mir, ne sme napraviti dolga, ampak le na osebni kredit sme gospodar iskati si posojila. Pri nas bi bilo vsaj na to delati, da bi se ne smelo na kmetijo več kakor za polovico vrednosti kmetije vknjižiti dolgov. Prav tako morala bi posebna postava določevati, da se kmetška posestva na javnih dražbah pod polovico cene ne smejo prodati in za slučaj, da se pri ponovljenih dražbah nihče ne oglasi, ki bi vsaj za polovico cene dotično kmetijo kupil, naj se postavno določi, da sme občina za

nižjo ponudbo tako kmetijo kupiti, katera boče gotovo sčasoma našla pridnega kmetovalca, kateremu izroči potem tak dom v last proti primernemu plačilu.

Toda še druga sredstva bodo potrebna, da se zboljšajo razmere kmetškega posestva.

Velika so bremena, katera nosijo občine za oskrbovanje občinskih ubožcev, in osobito za one občine, iz katerih odhaja mnogo ljudij v mesta in tovarne iskat si zaslužka, so ta bremena mnogokrat neznosna, ker, ko opešajo ljudje v službi mestni oziroma tovarniški, pošljejo jih domov kot onemogle v oskrbovanje njih domovni občini.

Domovna postava mora se torej prenarediti in sicer tako, da zadobi pošten obrtnik ali delavec, ki v kakem kraju skozi gotovo dôbo, n. pr. deset let, neprenehoma služi, oziroma se peča z obrtnijo ali trgovino, ondot novo domovno pravico. Vlada je deloma že tem silnim nasledkom odpomogla s tem, da je postavnim potem vpeljala zavarovanje tovarniških delavcev proti nezgodam in za slučaj bolezni, in upati je, da se po vzgledu drugih držav uvede tudi preskrbovanje za čas starosti. S tem bi se lep del oskrbovanja ubožcev občinam prihranil in tako razbremenile občine velikih troškov, katere so imele dosedaj v toliki meri, da so znane občine, ki so skoro po 50 odstotkov naklade imele za bolnišćine troške svojih občanov. Bogata mesta in velike tovarne izkoristile so delavne moči in kakor izžete limone metala v smeti! To mora drugače postati in zato naj naši ljudski zastopniki z vso odločnostjo podpirajo vladne naredbe, ki merijo na to, da oni, ki izkoristuje delavca, ima tudi zanj skrbeti.

Pri tej priliki želim še neko ne toliko denarstveno, bolj pa moralno rauo na telesu kmetških domov omeniti in nasvetovati kaj v nje ozdravljenje. Jaz menim oskrbovanje starišev, ki izroče, ker opešajo telesno, kmetijo sinu in si izgovoré takczvani živež in poboljšek, katerega pa pogostoma ne dobivajo redno, in žal, da se nahajajo slučaji, da se zaradi teh pravic vnamejo grdi kregi, celó sodnijske tožbe, kar ima za posledek, da zgine mir iz hiše, s tem pa tudi božji blagoslov, brez katerega ne more biti sreče v hiši in v kmetiji. Da se te resnično obžalovanja vredne prikazni do celega zabranijo, bi pač bilo delati na to, da bi si kmetški gospodarji za čas go-

spodarjenja skušali vsaj toliko prihranjevati, da bi vplačevali v blagajno za starostno oskrbovanje.

S tem bi se marsikateremu starčku prihranila bridka osoda, zabranile kletve in tožbe, in tako tudi stariši oprostili nekoliko poniževanja, da živé nekako od milosti svojih otrok, ki bi imeli nekako tudi več spoštovanja do starišev, ki pa le preradi pozabijo, kaj dolžujejo jim že po božji postavi.

Poleg mnogoštevilnih davščin zavzemajo stroški za zavarovanje poslopij proti požaru precejšnjo svoto. Zavarovanje je potrebno razširiti, ker s tem se zabrani ubožanje mnogoterih gospodarjev, katere zadene požar, pa nimajo poslopij nikjer zavarovanih.

Da pa se občno zavarovanje doseči zámore, treba delati na to, da so zavarovanjske premije ali plačila nizka, toliko nizka, da jih tudi ubožec zmore. To pa je le mogoče, če se vpeljejo po srečnih vzgledih in uspehih drugih dežel in držav splošnja deželna zavarovanja, ker dežela ne išče dobička, kakor ga morajo privatne delniške družbe, in tudi pobiranje zavarovalnine vrši se lahko ob enem z javnimi davščinami.

Misliti bo tudi na to, da se uvede zavarovanje deželno proti nesrečam po živinskih boleznih. Le na Kranjskem more se računati, da je goveja živina vredna nad 20 milijonov goldinarjev in tak kapital je pač vreden, da se zavaruje, saj ima naš kmetič prav v svojem hlevu še najboljšo zaslombo in gorjé mu, če se v njegov hlev priklati huda kužna bolezen! Ker bi zavarovalnina za vsako glavo ne znašala nad 20 do 30 kr., razvidno je, da je umestno misliti na to, da se vpelje zavarovanje proti kužnim živinskim boleznim. Prav tako bomo tudi pri nas sčasoma dospeli do tja, da bomo naše polje zavarovali proti toči in nevihtam.

Nekdaj veljala je med slovenskimi možmi beseda, in zdala je možka beseda več, kakor danes dolžna pisma. Zeleti bi bilo, da se zopet povrne v nas ono lepo moztvo in če že morajo biti pisma in vknjižbe, naj bi se vsaj za manjše zneske odpravilo prisilno legalizovanje, ker za še tako mali znesek treba iti k sodniji in tje, koder je sedež notarja, s tem pa se trati čas in denar, ko bi za take zneske zámogla pač veljati potrdila od županstev. Kdor ljubi svoj rod, ne sme zakrivati njega slabosti, temveč rane treba razkriti in ozdraviti jih. Jaz

menim nesrečno navado, bolje razvado, da se naše ljudstvo le prerado pravda. Nedostaje mi časa, le v malo besedah hočem omenjati mirovnih sodnij občinskih, katere bi lahko razsojevale o malostnih prepirih, n. pr. zaradi meje, zaradi prestopkov poljskih in gozdarskih itd.

Skušati je domoljubom, da se zatre pravdarstvena strast med našim narodom, ker s tem trpi javna morala, pa tudi marsikateri dolg se napravi po strasti pravdanja. Koliko potov in jeze bi se prihranilo, ko bi se naše ljudstvo manj pravdalo in domače mirovne sodnije bi k temu tudi kaj pripomogle, zato jih je tudi želeti.

Konečno pa bo kot najzdatnejše sredstvo za ozdravenje našega kmetiskega posestva moralo izvršiti se razbremenjenje naših kmetijskih posestev. Silno težavno, vendar pa z dobro voljo in previdno skrbjo izvršljivo delo. In radostno smem konstatovati, da je prav naš kmetijski minister grof Falkenhayn, mož poštenega konservativnega mišljenja, iskren prijatelj kmetiskega stanu, že v državnem zboru razvil svoja načela, po katerih misli to prevažno zadevo pričeti in izvrševati. Osnovati se imajo namreč okrajne kmetijske zadruge, ki bodo skupno zvezane v deželne oziroma državno skupino. Te okrajne kmetijske zadruge, katere bodo imele v svojem delokrogu sploh pospeševanje vseh kmetijskih interesov, bodo imele izvršiti razbremenjenje kmetiskih posestev in sicer s tem, da bodo izdajale zadolžnice, za katere bo država prevzela državno garancijo, in kakor se more soditi po sedajnih finančnih denarstvenih razmerah, dobilo se bo dovolj denarjev na posojilo, katero se bo po približnem zgledu izvršene zemljiščne odveze v letih povrnilo in tako dolgovi znižali in iz kmetij odpravili. Želimo, da bi našega slovenskega ljudstva zastopniki našega kmetijskega ministra v tem prevažnem delu kar najodločnejše podpirali.

Konečno morajo naši zastopniki izposlovati, da se znižajo naši vozni tarifi po naših železnicah za naše pridelke in v tem oziru imamo pač prav mi Slovenci mnogo krivice trpeti. Skoro skozi vse ozemlje, v katerem biva naš slovenski rod, od Lipnice na Štajarskem skozi celo Kranjsko in Goriško, pa do Trsta vodi južna železnica, ki ima, kakor znano, najdražje tarife za vožnjo blago. Drugi deželani, ki imajo državne železnice, vživajo dokaj nižje vožnje tarife. Zato morajo naši zastopniki vplivati in delovati,

da se tudi na južni železnici znižajo tarifi in sploh odpravijo silno krivične refakcije, katere dajejo neverjetno velike dobičke mogotcem, sploh velikim podjetnikom. Borni kmetovalec pa, ki mora s svojimi davki tudi donašati za zidanje železnic in za državne prispevke in garancije raznim železnicam, mora mnogokrat podvojeno voznino za svoje pridelke plačevati. Zato bo treba vplivati na to, da se južna železnica podržavi, ker le potem smemo pričakovati, da se tudi na tej progi znižajo vozni tarifi.

Po končanem poročilu se začne razprava o predloženih resolucijah.

K resolucijam se nihče ne oglasi, zato prebere gospod poročevalec resolucije, ki se jednoglasno vsprejmó.

Na drugem mestu poroča g. Ig. Žitnik o delavskem vprašanju in sicer z ozirom na delavce v tovarnah in rudnikih tako-le:

Častita skupščina!

Čast mi je v imenu osnovalnega odbora o delavskem vprašanju poročati. Pred očmi imam v prvi vrsti delavce v tovarnah (fabrikah) in rudnikih. Pri nas, v slovenskih pokrajinah, to vprašanje ni še tako pereče, kakor v deželah, kjer po velikih tovarnah in rudnikih dela nebrojno število delavcev. Zato se v svojem kratkem poročilu ne bodem omejeval na delavske razmere v ožji naši domovini, temveč skušal slavni skupščini v glavnih potezah podati sliko delavskega vprašanja, načrtati vzroke občne socialne béde ter našteti nekatere pripomočke proti socialni nevarnosti.

Takozvano socialno vprašanje trka z vedno večjo silo na vrata zakonodajalnih zborov; stanovi, ki si z dlanjo svojo služijo vsakdanji kruh, vedno glasneje tožijo o revščini ter iščejo vsakovrstnih sredstev v boju za svoj obstanek. Kdo izmed Vas ni še slišal o štrajkih, ko delavci po tovarnah in rudnikih kakor en mož vstavijo delo ter zahtevajo boljšo plačo? Kdo ni še čital o dinamitardih, ki s tem, reči smemo peklenskim orožjem, uničujejo premoženje onih, o katerih mislijo, da jim delajo krivico? In take nevarne ideje širijo se tudi že med kmeti, posli in dninarji. Po raznih shodih in listih priporočajo se taki nevarni poskusi, s silo vzeti premoženje bogatinom ter je razdeliti med revnejše ljudi.

In če pomislimo, da je delavcev v mnogih krajih na tisoče zbranih in da ti delavci kličejo v svet: Združimo se! in če vidimo, da se zbirajo in organizujejo kakor nekaka sovražna armada proti sedanjemu družabnemu redu: potem moremo tudi razumeti, kako razsežno, pa tudi kako pereče je delavsko vprašanje. Omenim samo da je bivši nemški državni kancler knez Bismark s posebnim preziral socijalne demokrate, s silo jih hotel krotiti; toda pri zadnjih volitvah so spravili na noge 1¹/₄ milijona volilcev in v nemškem državnem zboru sedi sedaj, če se ne motim, 37 njihovih poslancev. Na Dunaju, na primer, so imeli nedavno eden in isti večer 16 shodov na raznih krajih; dné 1. maja so jih priredili celó 26, in na mnogih taci shodih je bilo po več tisoč udeležencev. Na taci shodih pa agitatorji širijo med nezadovoljnimi delavci uporni duh, ideje, ki so nevarne družini, državi in cerkvi. Zato pravi neki sloveč pisatelj: „Kdor ne pozna socijalnega vprašanja, ta ne pozna sedanjosti, prihodnosti pa mu je uganjka“. In sedanji sv. oče Leon XIII. pišejo v svoji okrožnici z dné 17. majn 1891: „Delavsko vprašanje je stopilo v prvo vrsto vsega časovnega gibanja.“

In kaj je pravo za pravo delavsko vprašanje v svojem pravem bistvu? Boj za vsakdanji kruh, obleko, stanovanje. To so vsakdanje potrebe, na katere mora delavec misliti od jutra do mraka. Te misli so takorekoč njegovo veselje in njegova žalost. Mnogo se govori in piše, kako naj bi se delavcem olajšalo njihovo življenje, toda svetujejo se v ta namen jako različni pripomočki. Vprašanje je sploh jako težavno, ker ni lahko določiti pravice in dolžnosti, katere imajo drug do drugega, bogatini in reveži, gospodarji in delavci. Pač pa vsakdo prizna, da je treba prej ko mogoče pomagati in določiti pravo vrednost kapitala in dela.

Stari pagani, Grki in Rimljani, so zaničevali delo, katero je bilo le v rokah sužnjev. Grški modrijani so učili, da je suženjstvo naravna naprava, da je suženj le blago pri hiši. Grški in rimski maliki neso imeli usmiljenja s sužnji, katerih so imeli bogatini na stotine. Tudi pri starih Germanih je bilo suženjstvo v navadi. Krščanstvo pa je raztrgalo sužnjem vezi in okove. Kristus je človeštvu poklical v spomin besede sv. pisma: Bog je ustvaril

človeka po svoji podobi. Polagoma je paganski svet dobival krščanski značaj in lice, Kristusovi nauki so zdravili dušo, pa tudi telo človekovo. V srednjem veku je bilo v krščanskih deželah suženjstvo premagano. Delo, ki je bilo paganu sramota, je in mora biti kristijanu čast in krepost. Le krščanstvo torej je oprostilo sužnje in le Kristusovi nauki morejo pomagati delavskim stanovom.

Toda svet je zagazil v staro paganstvo, Kristusa bi radi postavili poleg grških in rimskih malikov, sedanjih večjih in manjših bogov. To je ravno laž sedanjega časa, da bi hoteli biti pravi kristijani celó oni biriči, ki so Kristusa bičali. Države so se več ali manj odtujile krščanski nravi in krščanskim načelom, delavski stanovi so prišli v klešče bogatih kapitalistov, pohlepne konkurencije in oderuštva. Sv. cerkev sicer vedno in povsod obsoja neusmiljeno sebičnost posameznih bogatinov, toda ti imajo večinoma gluha ušesa. Ta moderni materijalizem in politični liberalizem sta največja sovražnika delavskim stanovom. Obljubujejo sicer te vrste ljudje vsakovrstno prostost in srečo, toda v resnici pa le nekateri bogatini delavske stanove vklepajo zopet v suženjski jarem.

Delo je postalo sedaj le blago, in kakor pada in narašča cena blagu, tako pada in raste tudi plačilo za delo. Konkurenca pa gleda, da kolikor mogoče po ceni proizvaja blago, in vsled tega fabrikant pritiska na delavca, da se mora zadovoljiti z manjšo plačo. In odtod ravno izvira največ revščine med delavci. Naravna posledica te konkurence pa je neomejena obrtna prostost, katero zagovarjajo zastopniki velikega kapitala. S tem pa nočem reči, da obrtna prostost ne bi smela veljati do gotove meje. Tudi ne trdim, da so bile stare zadruge delavskih stanov brez napak. Sebični ljudje so zlorabili zadruge, ker so čez mero podraževali blago. Toda v načelu svojem so bile in so zadruge potrebna in opravičena naprava.

Kapital je sedaj velikanska svetovna moč, reči smemo, da je denar sveta vladar. Čim bolj se množi kapital v posameznih rokah, tem večje je število delavcev. Kapitalist more kupiti razne stroje (mašine), ki še bolj znižujejo blagu cene. Tako stoji delavec z golimi rokami nasproti mrtvemu stroju, ki ne jé in ne spí, katerega goni parna moč noč in dan. In tako so si le nekateri prilastili produkcijo (izdelovanje blaga) in trgovine kot

svoj monopol in tako nerazmerno obogateli. Ko bi bil kdo pred sto leti slutil tolik napredek tehnike, ko bi bil vedel, da mašine opravljajo najtežja dela, gotovo bi bil zaklical: O Bog, daj mi dočakati dné, ko bodeš zopet oprostil človeštvo one kazni, katero si mu naložil, ko si zaklical: „V potu svojega obraza si bodeš služil svoj kruh!“ Ali ko bi ta-isti človek videl in skušal ob jednom tudi nasledke, govoril bi drugače. In zakaj?

Ne vsakteri, ki je doslej delal, si more omisliti mašine, da bi si olajšal delo; nasprotno pa si mora marsikdo, ki doslej ni delal, sezidati tovarne in ná-nje postaviti mašine, če ima denar. In tako nastaja vedno večje brezdno med bogatinom in revežem, rokodelstvo propada v boju z mašino, delavci zapuščajo rokodelstvo in tiščé v tovarne, vsled česar nastaja še konkurenca med delavci, med moškimi in ženskami, med otroci in odraslimi. Iz tega pa tudi izvira npravna propalost ženske, propalost družine, ponočno delo, nizke plače, slaba hrana, žganjepitje, nezdrava stanovanja, strah pred prihodnostjo in sto družih nadlog, katere delavcu grené življenje. Tako torej se pripravlja socijalna revolucija, ki bode hujša od vsake politične.

Na to žrjavico nezadovoljnosti pa ulivajo olje še takozvani socijalisti, ki v listih in na shodih, v romanih in na gledališkem odru oznanjujejo svoj nauk rekoč: Mi delamo in nimamo kaj jesti; zidamo hiše, pa stanujemo v brlogih; delamo najdražje obleke, pa se zavijamo v cunje. Dalje učé, da mora nehati vse privatno posestvo, ki naj postane skupna lastnina vseh. Ker pa vsak skrben in pošten oče skrbi za svojo družino in jej skuša pridobiti privatno imetje, torej proč z družino! Ker cerkev uči, da je privatno imetje sveto in nedotakljivo, torej proč tudi s cerkvijo!

Vsak trezen človek pa mora uvideti, da so ti nauki krivi in nevarni, da so to le prazne sanje. Ljudje niso bili in ne bodo nikdar jednaki. Različne so njihove zmožnosti in moči, različna pridnost in zdravje, zatorej je ne-jednako tudi njihovo življenje in imetje. Tisti torej, ki obljubujejo, da bodo ljudi oprostili dela in velikih težav, ti le slepijo ljudi, ker trpeti in delati je kazen za greh. Zato je jedino pravo, da stvari presojava, kakor so po

naravi, in da iščemo primernih, poštenih pripomočkov, s katerimi si moremo olajšati delo in trpljenje.

Vprašam torej: Kako pa se morejo zboljšati sedanje slabe, ponekodi res žalostne razmere delavskih stanov? Kdo more in mora olajšati trpljenje in življenje onim, ki si z žuljavimi rokami služijo vsakdanji kruh? V prvi vrsti je v to poklicana sv. cerkev, v drugi vrsti je država, oziroma vladarji in vlade, in v tretji vrsti delodajalci in delavci sami. Torej prva je poklicana sveta cerkev, ki more z nauki sv. evangelija močno vplivati, da ponehajo prepiri med bogatini in reveži, med delodajalci in delavci. Cerkev uči, kako naj ljudje živé po krščanskih zapovedih, ona se trudi z mnogimi naredbami nižjim stanovom zboljšati stanje ter opominja vse stanove, naj združijo svoje moči v korist delavcem. Sv. cerkev uči, da sta delo in kapital navezana drug na drugega, in skuša odstraniti boj med njima. Sv. oče Leon XIII. pišejo v okrožnici o delavskem vprašanju: Cerkev, ki zastopa in brani vero, ima pred vsem v verskih resnicah in postavah mogočno sredstvo, s katerim spravlja in približuje reveže in bogatine. Njeni nauki in njene zapovedi opozarjajo oba stanova na medsebojne dolžnosti in jima naročajo, da spolnujeta zapovedi pravice. Cerkev uči delavca: Zvesto izvršuj določeno delo, za katero si se zavezal prosto in s pravično pogodbo. Ne delaj gospodarju nobene škode ne na imetju, ne na osebnosti. Če braniš svoje pravice, ne delaj sile in ne snuj upora. Ne druží se z zlobnimi ljudmi, ki te motijo s slepilnimi nadami, a ti zapuščajo le grenko prevaro in pogin.

Gospodarjem in delodajalcem pa kliče cerkev: Ne postopaj z delavci kakor s sužnji, spoštuj njih osebno vrednost, ki je toliko večja, ker so kristijani. Delo ne ponižuje človeka, zato vsakdo, ki krščansko misli, delavcem prišteva v čast, da si z mnogimi težavami branijo in ohranjajo svoje življenje. Nečastno je, izsesavati ljudi v svojo korist in jih le toliko ceniti, kolikor je vredna njih delavska moč. Ozirajte se tudi na duševni blagor in verske potrebe svojih delavcev. Dovolite delavcem toliko časa, da morejo kot kristijani izvrševati svoje verske dolžnosti. Krivično je delavcem nakladati več dela, kakor ga premorejo njih moči, ali pa zahtevati od njih taka dela,

ki niso primerna njih starosti in spolu. Sv. cerkev glasno opominja delodajalce: „Vsakemu svoje!“ Po teh naukih mora se urediti plača, kajti delavcu zadrževati zasluženo plačo, to je vnebovpijoč greh.

Cerkev pa opozarja bogatine in reveže tudi na večnost, na večno kazen in plačilo. Bog nas ni ustvaril za minljive dobrote na svetu, ampak za večne, nebeške dobrote, zemlja je le kraj našega pregnanstva. Pred Bogom smo vsi enaki, večno srečo določujejo le dobra dela, s katerimi si nabiramo večno plačilo. Ako bomo z Gospodom trpeli, bomo tudi z njim kraljevali. On, nebeški Učenik, nam je dal najlepši vzgled trpljenja in ljubezni do bližnjega. Sv. evangelij uči: „Česar imate odveč, dajte ubogim!“ Kdor ima več, kakor potrebuje za živež in svojemu stanu primerno življenje, ta naj pomaga trpečim bratom in deli miloščino. Gospod sam pravi: „Kar ste mojemu najmanjšemu bratu storili, to ste meni storili.“

Reveže pa uči cerkev, da revščina ni sramota v očeh večne resnice. Sin božji postal je tesarjev sin in nas učil, da le čednost zagotovi večno plačilo. S temi božjimi nauki se zasiplje socialno brezdno med reveži in bogatini ter utrjuje prava krščanska bratovska ljubezen. Cerkev sega v človeško srce ter vzgaja in prenavlja ljudi po božjih naukih, na krščanski podlagi, ona vrejuje vse javno in zasebno življenje. Cerkev pa tudi v dejanju sama revežem in delavcem lajša delo. Ob času prvih kristijanov je bila bratovska ljubezen tako močna, da so se bogatini odpovedovali svojemu imetju in je delili med reveže itd. Cerkev se ni sramovala nikdar tudi kot beračica hoditi pred vrata bogatinov, prosit drobtinic za siromake. Cerkveni redovi so po svojem poklicu lajšali bedo ljudem. Ljubezen do bližnjega izvira iz presvetega Srca Odrešenikovega.

Za rešitev socialnega vprašanja pa je treba uporabiti tudi vse primerne človeške pripomočke. In v tem oziru ima državna oblast veliko nalogo, kajti pospeševati mora s postavnimi določbami in napravami razvoj blagostanja. To je prva dolžnost vsake modre države, in to dolžnost izvršuje, če skrbi za red, nravnost, lepo družinsko življenje, spoštovanje do vere in pravice, če naklada zmerne davke in sploh bremena enako razdeljuje, če pospešuje kupčijo, trgovino in poljedelstvo. To je pač široko polje, na katerem naj krščanska država deluje v korist vseh

stanov svojega prebivalstva, posebno pa delavcev. Država pa mora skrbeti za vse enako, za nizke in visoke; delavci so ravno tako državljani, kakor gospodarji. Zato mora država skrbeti za delavce, katerih je itak povsod primeroma največ. V vsaki vrejeni državi morajo biti različni stanovi, ki delajo za splošno blagostanje, in ravno sredstva za občno blagostanje preskrbé pravo za pravo delavci na polju, v tovarnah, rudnikih in delavnicah. Pravica torej zahteva, da imajo delavci tudi primeren delež od dobička pri delu. Toliko jim mora delo dajati plačila, da imajo za primerno hrano, obleko in stanovanje, da se torej pošteno preživijo. Ne bom dalje na drobno našteval, kako mora država skrbeti za mir in red, za krščansko zasebno in javno življenje, sploh za telesno in duševno dobro. V tem oziru ima država velevažno dolžnost, skrbeti za nedeljski počitek delavcev. Ta počitek pa ni le počitek od dela, marveč cerkev uči delavca, da je sin nebeškega Stvarnika, da ima neumrjočo dušo, za katere zveličanje mora skrbeti ter se udeleževati božje službe ob nedeljah in praznikih itd.

Velika krivica se dalje godi delavcem, ker delodajalci zahtevajo od njih preveč dela na dan, da vsled tega opesha telo in duh oslabi. Vsaka stvar ima svoje meje, tako tudi človeške moči. Posebno težavno pa je delo po rudokopih in premogovih jamah. Dalje ženska in otrok ne zmoreta takega dela, kakor odrasel možak. Otroci naj bi se ne vsprejemali poprej v delavnice, dokler niso duševno in telesno dovolj godni in razviti. Mnoga dela neso primerna za ženske. Ženske poklic je delo v domači hiši in vzgoja otrok. Sploh pa morajo delavci na dan imeti toliko počitka, da se odpočijejo za novo delo. Plača ne sme biti tako nizka, da bi poštenemu in skromnemu delavcu in njegovi družini ne dajala potrebnega živeža, obleke in stanovanja.

Pri nas v Avstriji se je za varstvo delavcev doslej več storilo, ko drugod. Tako se je z zakonom z dné 8. marca 1885 določila normalna delavna doba; ali ta zakon ima velike luknje, skozi katere zakon sam uhaja. Birokracija ni ravno prijazna varstvu delavcev. To se mora naglašati v javnosti, kajti le tem potom pride do ušes merodajnih krogov. Tako je n. pr. določal § 75. obrtne novele: „Ob nedeljah mora počivati vse delo.“ Ali v dodatni točki stoji: „Trgovski minister sme dovoljevati obrtno delo ob

muni
 mal
 oibcill
 zeis
 muni
 mal
 lobn
 Covalt
 f...

nedeljah.“ In tedanji trgovski minister baron Pino je porabil ta dodatek ter v svojih odlokih takorekoč sodu izbil dno, da od nedeljskega počitka ni ničesa ostalo. Zakon je ostal izjema, izjeme pa zakon. in kdor hoče proučiti vse te izjeme, moral bi dočakati Metuzalemovo starost.

Delavsko varstvo morajo nadzorovati posebni obrtni nadzorniki. Priznati moramo, da je lepa ta naprava. Poročila teh nadzornikov so jako podučna in vsakdo lahko dobi iz njih približno sliko o avstrijski industriji. Ali število teh nadzornikov je premalo, da bi mogli razsojevati o vsakem posameznem slučaju. Zato zahtevajo delavci z vso pravico, da se tudi iz njihove srede volijo člani v sonadzorstvo.

Pa tudi delodajalci in delavci sami morajo sodelovati za ugodno rešitev socijalnega vprašanja. Snovati morajo društva za medsebojno podporo v pomoč delavcu in družini ob času nesreče, bolezni, smrti; treba je napraviti za varstvo otrok, nedoraslih in odraslih delavcev. Posebno važna so delavska društva. V društvu je moč, a ta moč deluje blagodejno ali pa zlodejno, kakor jo rabijo oni, ki društvo vodijo. Zato naj se skrbi, da kolikor moč mnogo delavcev pride v poštena društva, in da bodo ta društva delavna in delavski stan bode kmalu stal na krepkih nogah, kakoršnih zdaj v liberalni dobi nima, niti mu jih socijalizem zamore dati.

S tem sem dokazal, častita skupščina, kolikor se v tako kratkem času in pri tako obširni tvarini, kakor je delavsko vprašanje, dokazati zamore, kdo da je poklican, da sodeluje pri izvrševanju važnega socijalnega vprašanja in kakšno naj bo to sodelovanje. Vsak, ki je poklican, naj se torej potruji brez odloga, da z odlašanjem še teže ne postane vrvanje že tako težkega zla.

Vam pa priporočam, da sprejmete od pripravljalnega odbora nasvetovane resolucije. (Odobranje in pohvala.)

V splošni debati o delavskem vprašanju se oglasi g. dr. J. Ěv. Křek ter pravi: Predstavljati si moramo, da ne delimo delavcem milosti, ampak pravico. Dva pojma sta zmedena in kriva vse socijalne prekucije: denar in človek. Denar je vse, človek ni nič, to je ravnilo sedanje dobe. Vrniti moramo denarju pravi pojem, ki ga ima pred Bogom, — v krščanstvu; tako tudi človeku. Delavcu se mora dati priložnost, da dobi kako stvar, katero imenuje svojo; za to

ima vsak pravico, tudi delavec. Dalje ima pravico razvijati svoje zmožnosti. Človek je lahko sedaj le svobodno hudoben. Človek ima dolžnost priti v nebesa, zatorej ima tudi pravico priti v nebesa. Pravico ima tudi, da živi v materijelnem blagostanju. Človeku je treba vrniti to, kar je človek, in denarju, kar je denar. Sedaj je v denarju življenje; človeška družba pa je mehanizem. Nobena stvar tako hitro ne raste, se ne razmnožuje, kakor denar.

Naše želje so mnogo večje, kakor jih tukaj moremo in smemo izražati. Naj bi torej sleherni premišljal, kaj je denar, kaj je bil, kaj je v socialnem, kaj v političnem življenju.

Naj se premotrivajo ta vprašanja, da bode ob času potrebe nekaj mož pripravljenih, ki bodo bistrega očesa pomagali zidati novo poslopje na krščanski podlagi.

Konečno gospod govornik nasvetuje naslednji dostavek k resoluciji:

Ad γ. 2. b) Zato se zahtevaj dokaz vsposobljenosti pri tovarnarjih.

Ta dostavek je bil sprejet. Posvetovanje se odloži do 2. ure popoldne.

Popoldne otvori podpredsednik g. dr. Lipold odsekovo sejo ter dá besedo g. Kalanu, ki poroča o rokodelsko-obrtnem vprašanju jako obširno in stvarno.¹⁾

V razpravi se oglasi k besedi gosp. Regali ter pravi, da resolucije niso še vzor, vendar jih priporoča, ker so vsaj korak do boljšega. Obrtni nadzorniki imajo po 8000 gld., vendar pa še niso za obrt nič koristnega storili. Dokler obrtnikom ne bo pomagano, bodo ti še vedno prisiljeni seliti se v Ameriko.

Ker se drugi nihče ne oglasi, prečita g. poročevalec resolucije, ki se sprejmó.

O nedeljskem počitku poroča veleč. g. o. Kalist Medič tako-le:

Še nam je v živem spominu, kakó so se vzradovala premnoga srca, ko je 11. junija 1885 stopila v veljavo nova obrtna postava, ki je poleg družega merila tudi na

¹⁾ Glavne misli in razloge glej zadej v njegovem govoru na slovesnem shodu.

to, zagotoviti delajočim stanovom jeden dan počitka v tednu. Moči človekove so omejene. Človek se mora včasih oddahniti, drugače pred časom opeša. Saj je celó natanko določeno, koliko milj največ smejo predirjati železnični stroji in vozovi, da se prekmalo ne izrabijo. — Tudi konjištvo ima počitne dneve, ob katerih se konji ne smejo jahati. In le človek naj bi bil vprežen dan na dan, le človek naj bi ne potreboval nobenega počitka, le človek naj bi se smel brezobzirno oguliti?

Toda veselje nad obrtno postavo, zlasti kar se tiče nedeljskega počitka, trajalo je le malo časa, kajti trgovinski minister je imel pravico dovoljevati ob nedeljah in praznikih razna obrtna dela in se je te pravice tudi posluževal v obilni meri. Oziralo se je vse preveč na želje in zahteve posameznikov; naredilo se je toliko izjem od nedeljskega počitka, da ni moči naštetih vseh na pamet. Obširne, jako obširne so bile izjeme od nedeljskega počitka, a še vse širja je bila in je še vest premnogih nenasičnih sebičnežev, kateri bi najraje videli, da bi bilo vse ostalo pri starem, katerim je zakon o nedeljskem počitku nekak nebodigatreba, češ, da jih ustavlja v obrtnosti, da si ne morejo poljubno polniti svojih žepov brez dna.

In zares, spoštovani zborovalci! če se ozremo malo okoli po Avstriji, se li ne uverimo na prvi pogled, da je gledé nedeljskega počitka in posvečevanja ostalo vse pri starem? Mnogo prodajalnic je odprtih, po mnogih delavnicah in tovarnah dela se ob nedeljah in praznikih kakor delavne dni; gradé se ceste, zidajo hiše, mnogokrat brez vsake potrebe. — Ko se je letos stavila telefonska zveza med Dunajem in Trstom, delali so nekje delavci v veliko nevoljo in pohujšanje ljudstva celó binkoštno praznike in o sv. Rešnjem Telesu in to dopoldne ob času, ko so ljudje prihajali k službi božji, in ves čas med službo božjo; popoldne pa so praznovali in posedali po gostilnicah. Delavci sami so se sicer branili delati, a zapretilo se jim je, da bode odpuščen vsakdo, kdor ne bo delal tudi v nedejjo. — V Solnogradu se je vkljub novi obrtni postavi letos v praznik vnebohoda Gospodovega pokladal tlak kakor nalašč ravno pred palačo nadškofovo, tako, da se je kmetsko ljudstvo, katero ob nedeljah in praznikih v obilnem številu prihaja v mesto, nevedoč, kdo je podjetnik, čudom čudilo, rekoč: „Kaj takó? ali tudi nadškofu samemu

in naši duhovščini posvečevanje praznikov ni nič več mar? — Kako posvečujejo nedelje in praznike uradniki, zlasti oni pri sodiščih? Sedeti morajo v uradu vsaj po nekoliko ur, imajo li kaj opraviti ali ne. — Neko c. kr. sodišče pozvalo je o priliki, ko se je narejala nova zemljiška knjiga, dotične posestnike ob globi 5—10 gld. na binkoštno nedeljo ob 7. uri zjutraj v občinsko pisarno, in vsled tega so bili malone vsi pozvani posestniki brez sv. maše, uradniki najbrže ravno takó. — Silno hudo godi se gledé nedeljskega počitka poštним, brzojavnim in železničnim uradnikom ter trgovskim pomočnikom. Vpreženi so ob nedeljah in praznikih dostikrat še huje, nego delavne dni. Le malokdaj morejo biti pri sv. maši, razun če vstanejo že na vse zgodaj, ker se po nekaterih mestih sv. maše jamejo služiti že ob 5. uri ali celó prej. Popoldan imajo sicer navadno prost, toda popoldne se sv. maše ne beró. — Kako se prazniki skruvijo z lovom z gonjbo, koliko hruma in šuma se napravlja po drugače tako mirnih in tihih selih in vaseh, koliko ljudi se s tem odvrne od službe božje, o tem bi vedeli marsikaj povedati gospodje duhovniki z dežele. Isto velja o hribolazcih po raznih planinskih krajih. Znan je pregovor: „Prej gospod, potlej Bog“ — a pri nas v Avstriji Bog mnogokrat še na vrsto ne pride.

Poglejmo, kako je gledé nedeljskega počitka drugod, po večiuoma nekatoliških deželah. Na Angleškem je nedeljski počitek takó strogo zapovedan, da je zaprto vse, celó pošta in železnica počivate. — Prav takó je tudi v Zjedinjenih državah ameriških. Kakor so nam letos poročali časniki, imeli so Amerikanci mnogo pomislekov proti temu, da bi razstava v Chicagu prihodnje leto bila odprta tudi v nedeljo. Naposled so sklenili, da bode razstava ob nedeljah sicer odprta, a zaprta bodo ta dan vsa gledališča in sploh vsi prostori za veselice. V razstavi pa ob nedeljah ne bodo tekli stroji. Poleg tega bode slednjo nedeljo v veliki dvorani v razstavi, v kateri je prostora za 15.000 ljudi, služba božja. — A z dné 28. julija t. leta piše jeden naših rojakov iz Amerike „Zgodnji Danici“, da bode svetovna razstava v Chicagu ob nedeljah popolnoma zaprta, in občinstvu vstop sploh ne dovoljen. „Sramota bi bila — takó je govoril o tej priliki senator Cummingo — za največjo in edino pravo republiko na svetu, da bi pred vsem svetom zatajili svoje načelo gledé posve-

čevanja nedelje.“ — V Zjedinjenih državah ameriških — takó se nam poroča dalje — v najprostejši ljudovladi na svetu, kjer živé ljudje beli in črni, divji in omikani drug poleg drugega, posvečuje se nedelja silno strogo. Tam je nedelja dan miru in službe božje. V cerkev, kaj pa da, ne tira država nikogar, toda mirovati mora ta dan vsakdo, bodisi kmet ali gospod, delavec ali milijonar. Tam velja enaka pravica za vse. Zato miruje tam ob nedeljah delo po vseh tovarnah, (razven tam, kjer se brez posebne škode pretrgati ne more), po delavnicah, rudokopih, skladiščih, po poljih in cestah, po mestih in vaseh. Ob nedeljah so zaprti vsi uradi, vse prodajalnice, tudi one, kjer prodajajo živež, vse gostilne, kavarne, tobakarne, banke, brivnice, kopališča, muzeji, javne knjižnice, slikarske galerije itd. Ob nedeljah so prepovedane predstave v gledališčih, cirkusih, prepovedani koncerti, akademije itd. Ob nedeljah so zaprta celó poštna poslopja in tudi železnice mirujejo. Tovorni vlaki ne vozijo ta dan in osebni le toliko, kolikor je zaradi velikega prometa neobhodno treba. — Taka je postava nedeljskega posvečevanja v Ameriki in spolnovati jo mora vsakdo, naj ti bo katoličan ali jud, metodist ali framason, zato skrbi država. — Silno ostre so kazni, ki zadevajo skrunilce Gospodovega dné. Letošnjo pomlad je v državi Jowa neki kmetovalec oral na nedeljo, drugi dan pa je bil zaradi tega obsojen na tristo dolarjev, in ker ni imel s čim plačati, moral je pol leta delati na cesti, da je prislužil državi dotično svoto. — Nekje drugje je zidarski mojster na nedeljo delal s svojimi zidarji na ne še dovršenem poslopji. Redarji so ustavili delo in mojster je plačal za kazen tisoč dolarjev, poleg tega pa še delavci vsak svoj del. — Nek slovenski gostilničar je prodal v nedeljo popoldan nekomu kozarec piva, a zasačili so ga in sodnik mu je prisodil devetdeset dolarjev. Seznanil se je na ta način s postavo o nedeljskem posvečevanju.

Tudi na Pruskem je v tem oziru veliko bolje nego pri nas v Avstriji. Vsled obrtne novele lanskega leta morajo biti med glavno službo božjo zaprte vse prodajalnice, celó najpotrebniša živila smejo se prodajati le do 9. ure zjutraj in od 12 do 3 popoldan. V kratkem se ima splošno uvesti nedeljski počitek tudi v železničnem prometu blaga. Na nekaterih progah pruskih državnih železnic se je prevaževanje blaga ob nedeljah že ustavilo in radi tega ni

bilo čuti ni jedne pritožbe od strani obrtnih krogov. — Prevažna je na Pruskem tudi odredba, da morajo med glavno službo božjo vse gostilne biti ne samo zaprte, ampak tudi prazne. Kakó je pa pri nas v tem oziru? Vsaj tu v Ljubljani so ob nedeljah in praznikih krčme in gostilne odprte nepretrgoma od ranega jutra do poznega večera — pa kaj pravim do poznega večera — do ene čez polnoč, prav tako, kakor delavne dni! Tudi z dežele prihajajo mnogokrat tožbe, da brezvestni krčmarji točijo tudi med očitno službo božjo, in je tako veliko, zlasti mladih ljudi, brez sv. maše.

Velecenjeni zborovalci! kar je mogoče na Angleškem, Pruskem in v Ameriki, v teh treh, gledé obrtnosti na najvišji stopinji stoječih državah, katere večinoma niso katoliške, kako ne bi to mogoče bilo tudi pri nas v Avstriji?

Zadnji čas je že, da se te žalostne razmere obrnejo na bolje, da se ne bode tako brezobzirno in kakor nalašč bilo v obraz božji zapovedi, ki velevala: „Posvečuj praznik!“ Praznik posvečuje pri nas le še ubogi kmet in semtertja kaka verna družina, mnogi stanovi imajo pa ravno ob nedeljah in praznikih največji — delavnik. Zato se je bati, da si sedanji rod spleta šibo, katero bo prej ali slej strahovito čutil. Z nedeljo stoji in pade krščanstvo. Onesvečevanje nedelj in praznikov, zanemarjanje službe božje dela pot nejeveri in brezboštva. „Tollis Deum, tollis hominem, — tollis hominem, tollis statum. Manet bestia indomita.“ Odpravi Boga, odpravil boš človeka. Odpravi človeka, odpravil boš državo. Ostane ti le še neukrotena divja zver, pravi sv. Avguštin. Ta zver tu pa tam že neznano renči in kaže krute svoje zobe. Toda samo pri tem ne bo ostalo. Kdor bo kaj časa živel, bo skušal.

Zatorej delajmo na to, da bodo, kakor se to že godi drugodi, tudi pri nas praznike posvečevali vsi stanovi, ne le delavci, kmetovalci, rokodelci, obrtniki in trgovci, ampak tudi uradniki in sodniki. Delajmo na to, da bo nedelja zopet dan družinskega življenja, da bo slednji v tednu imel en dan za-se in za svoje, da bo ubogi delavec, ki dela dan za dněvom od jutra do večera, ki svojih ne vidi drugače, kakor k večjemu pri kratkem in skromnem obedu ali pozno zvečer, priliko imel razgovarjati se s svojo ženo o družinskih razmerah, govoriti s svojimi otroci in se prepričati, kako se razvijajo in na-

predujejo v veroznanstvu in družih predmetih, da bo sploh mogel skrbeti za svoje časne potrebe, pred vsem drugim pa za svojo neumrjočo dušo — in to potrebo čuti menda slednji, kateri ima še kaj srca in se ni že do cela pogreznil v grudo. — Delajmo na to, da bo posvetna oblast zopet bolj čula nad nedeljskim posvečevanjem. V prospah tega pa lahko marsikaj tudi sami storimo. Kupujmo si potrebnih reči ob delavnikih, ne pošiljajmo brez nujne potrebe ob nedeljah ničesar po pošti itd. Sploh smem reči, ko bi ob nedeljah in praznikih ne bilo toliko kupovalcev, ne bilo bi tudi toliko prodajalcev!

Za sklep mi bodi dovoljeno navesti iz okrožnice o delavskem vprašanji slavno vladajočega papeža Leona XIII. besede zadevajoče nedeljski počitek. „Nedeljski počitek“, tako govore sv. Oče, „ni v tem, da bi se človek vdal lenivi nedelavnosti, še manj, da bi nas prostil od dela in reda; tudi ni za to, kakor bi si mnogi želeli, da bi namreč pospeševal lahkomiselnost in razbrzdanost, ali da bi priložnost dajal za nepotrebne stroške. Ta počitek je le počitek od dela posvečen po veri, da vzbudi v človeku višje misli na nebesa; cerkev ga vabi, naj se čuti kot sina Najvišjega in naj se vdeležuje opravil božje službe, svest si, da izvršuje s tem svojo najčastnejšo dolžnost. Pomni, da posvečuješ soboto! Tako je govoril Bog v stari zavezi, ko je z ostrimi postavami zapovedal dan počitka, in versk, svet značaj hrani ta počitek, odkar ga je uvedel Stvarnik, ki je s svojim skrivnostnim počivanjem po vstvarjenji človeka dal sam vzgled o njem: ‚Sedmi dan pa je počival od vseh svojih del, katera je naredil.‘“

V podrobni razpravi govori g. Matija K o r e n, ter opozarja, koliko škodujejo plesne veselice nedeljskemu počitku in nasvetuje, naj bi se v resoluciji tudi to omenjalo.

Gospod predsednik na to s primernim govorom konča posvetovanje.

Sklenjene resolucije se glasé tako-le:

a. Kmetško vprašanje.

Prvi slovenski katoliški shod smatra kot najnujnejšo nalogo našega postavodajalstva, da se sklenejo

take postave, po katerih bo mogoče zabraniti vedno hujše se razširjajoči propad kmetijskega stanu in to že iz vzroka, ker je *uprav ta stan najzanesljivejša zaslomba toliko našega državnega, kolikor osobito našega narodnega obstanka.*

V ta namen priporoča prvi slovenski katol. shod:

1. a) Kmetovalci naj se postavnim potom organizujejo v kmetijske zadruge; b) postavnim potom naj se zagotovijo kmetijski domovi, ki naj bodo nerazdelni; c) tudi naj se postavno uredi dedinsko pravo.

2. Razbremeniti treba sedaj silno zadolžena kmetijska posestva po načelih, kakeršna je že naznanil kmetijski minister v državnem zboru; uvedejo naj se namreč okrajne kmetijske zadruge, katere imajo pravno moč sodelovati pri razbremenjavanju kmetijskih posestev. V to svrho izdajajo naj se zadolžnice, za katere prevzame vrhovno poroštvo država, ter naj se po zgledu sedaj že dogotovljene zemljiške odveze razbremenjujejo naša kmetijska posestva prehudih dolgov.

Ob enem pa se mora postavnim potom skrbeti za to, da se ne bodo mogla kmetijska posestva na novo zadolžiti čez gotovo mero cenilne vrednosti.

3. Prenarediti se mora domovinska postava tako, da bodo kmetijske občine oproščene sedanjega velikega bremena, kakeršno morajo nositi za oskrbovanje v tujini živečih svojih bolnikov in onemoglih rojakov.

4. Deluje naj se na to, da dežele same prevzamejo v lastno upravo zavarovanje proti požaru, proti živinskim boleznim in vremenskim uimam.

5. Skrbeti je za to, da se vsa javna uprava, sodnijska in politiška, tako uredi, da ne bo predraga in da se je bode ljudstvo lahko posluževalo; osobito je želeti, da se uvedejo občinska mirovna sodišča ter da se odpravi prisilno legalizovanje vsaj za manjše zneske.

6. Delovati je na to, da se uvede po železnicah pravična vožna cena, da se odpravijo toli krivične refakcije ter sploh pospešuje izvoz naših pridelkov v daljni trgovinski svet.

Posebno naj naši zastopniki delujejo na to, da se južna železnica, ki vozi skozi celo dolgo ozemlje slovenskih dežel, podržavi, ker le tako je upati, da se uvedejo enako, kakor na državnih železnicah, pravični vožni tarifi.

7. Shod priznava nujno potrebo, da se davki preuravnajo, ter izreka nado, da se bo nova davčna reforma izvršila tako, da bo po tem olajšano davčno breme posebno nižjim delujočim stanovom, osobito pa, da se zdatno zniža zemljiški in hišni razredni ter obrtni davek.

β. Rokodelsko-obrtno vprašanje.

1. Prvi slovenski katoliški shod obsoja pogubni liberalizem, ker je ravno ta s svojo sebičnostjo na obrtno-rokodelskem polju razrušil veljavo krščanskih načel in krščanske solidarnosti ter s tem odstranil najtrdnejšo podlago za občno blagostanje obrtno-rokodelskih stanov.

2. Prvi slovenski katoliški shod je mnenja, da ima državna oblast važno nalogo pri reševanju obrtno-rokodelskega vprašanja; zato z veseljem pozdravlja postavodajalne poskuse v avstrijski državi, katerim je namen odstranjevati žalostne nasledke razjedajočega gospodarskega liberalizma; zlasti radostno pozdravlja snovanja zadrug, v katerih je v krščanskem srednjem veku cvetel rokodelski obrt, katerim pa naj se zagotovi potrebna samostojnost.

3. Posebej pa prvi slovenski katoliški shod poudarja:

a) Postavnim potom podeli naj se v zadrukah obrtnikom oni vpliv, kateri omogoči zadrugam vspešno delovanje; b) ustanové naj se samostalne obrtne zbornice, kamor naj pošiljajo zadruge svoje odposlance s pravico, javno zastopati koristi obrtnikov; c) omeji

naj se obrtno delo po kaznilnicah, s katerimi ne morejo tekmovati; *d*) pridobitni in dohodninski davek naj se za obrtnike tako določuje, da bode zabranjeno vsako neosnovano ovaduštvo ter da se bode oziralo na opravičene želje obrtnikov; *e*) v pospeševanje krščanskega življenja in gmotnega stanja rokodelcev snujejo naj se po potrebi rokodelska društva mojstrov, pomočnikov in učencev.

7. Delavsko vprašanje.

1. Ker konkurenca, glavno načelo sedanje produkcije, ovira ugodno rešitev delavskega vprašanja, smatra prvi slovenski katol. shod za potrebno, da se ta konkurenca od zvenaj omeji z mednarodnimi pogodbami in primernimi zaščitnimi carinami, doma pa z uredbo domače produkcije; v ta namen naj se *a*) napravi prava razmera med produkcijo in potrebo; *b*) zabrani posameznikom monopol produkcije; *c*) prepreči nepravilno izkoriščevanje delavskih močij; *d*) zagotovi delavcem stalno delo in upanje do boljše plače; *e*) kolikor mogoče odstranijo ženske od tovarn; *f*) delavci, njihove vdove in sirote primerno preskrbé za starost in slučaj bolezni.

2. Nova industrijska podjetja naj bi se postavno dovoljevala pod naslednjimi pogoji: *a*) Da sta podjetnik in poslovodja poštena in izvedena; *b*) da je obstanek podjetja zagotovljen in delavci torej niso v nevarnosti, prej ali slej zgubiti delo in plačilo; zato se zahtevaj dokaz vsposobljenosti pri tovarnarjih.

3. Maksimalna delavna dôba naj se pri posameznih industrijskih podjetjih skrči.

4. Delavcem naj se zagotovi pravica, da iz svoje srede volijo zastopnike v sonadzorstvo pri izvrševanju zakonov v varstvo delavcev.

5. Pri vseh večjih podjetjih naj se ustanové razsodišča iz veščakov.

6. Ponočno delo v tovarnah naj se za ženske popolnem prepové, za moške pa kolikor mogoče omeji.

7. V varstvo nraavnosti naj se delavci v tovarnah kolikor mogoče ločijo po spolu.

8. Z ozirom na to, da se med delavci vedno bolj širi cerkvenemu in državnemu redu nevarna agitacija, izreka prvi slovenski katoliški shod prepričanje, da se mora delavski stan s primernimi sredstvi zopet pridobiti za krščanski red. V ta namen naj bi se snovala katoliška delavska društva ter med delavci razširjali dobri in poučni spisi o socijalnem gibanju.

9. Slednjič je skrbeti za to, da bode obrtnijski nadzornik, kadar pride nadzorovat tovarne, z dotičnimi delavci govoril sam, a ne vpričo kakega družega uradnika, ker le tako, ako delavci z nadzorniki govoré prosto in brez strahü, pride se na sled marsičemu, kar treba predrugačiti ali odpraviti.

ž. Nedeljski počitek in posvečevanje nedelj in praznikov.

Prvi slovenski katoliški shod izjavlja, da treba spopolniti sedaj veljavne odredbe gledé na nedeljski počitek, oziroma prenarediti, ker take, kakor so zdaj, nikakor ne zadostujejo v verskem, nraavnem, gmotnem in zdravstvenem oziru. Le če se postavno uvede nedeljski počitek in vestno izpolnuje povsod, kjer še ne obstoji, ali je le na papirju, nadejati se je tudi, da se bodo jele posvečevati nedelje in prazniki. — V to svrho naj se:

1. Kar najpreje omeji ob nedeljah in praznikih trgovina, kakor tudi vsako obrtovanje, katero ni neogibno potrebno.

2. Preiskujejo in pretresajo naj se velikim obrtnikom toli radodarno podeljene izjeme od zakona o nedeljskem počitku.

3. Zagotovi naj se nedeljski počitek u r a d n i k o m in službujočim pri železnicah in drugih prometnih zavodih.

4. Prepové naj se brezpogojno prodaja žganja od sabotnih popoldanskih ur do ponedeljka zjutraj.

5. Državni in drugi uradniki naj se oprosté ob nedeljah vsakterega posla, ki ni neogibno potreben.

6. V kolikor je delo ob nedeljah dovoljeno, skrbé naj obrtniki, kar najbolje morejo, da se delavci primerno vrsté, da bode vsakteri delal le slednjo drugo ali tretjo nedeljo, ali pa le pol dné.

č) Odsek: Katoliško življenje.

Takoj, ko je nehal zborovati odsek za socijalne zadeve, otvoril je premil. g. opat Fr. Ogradi kot predsednik zborovanje odseka za katoliško življenje. Podpredsednika sta bila prečast. gg. kanonika: Karol Hribovšek iz Maribora in Jurij Jan iz Doline pri Trstu; zapisnikarja: gg. Ivan Murnik in Josip Pichler. Gospod predsednik pozdravi najprej navzoče poslušalce, in omeni na kratko, da, kakor človek sestoji iz nevidne duše in vidnega telesa, tako se mora njegovo notranje versko prepričanje tudi po zunanje, v življenju kazati. Potem dá besedo poročevalcu prečast. gospodu J. Šiški, knezoškofijskemu tajniku, ki prečita skrbno in natančno sestavljeno utemeljevanje resolucij, kakor so natisnjene na koncu tega oddelka.

Po kratkem uvodu, v katerem pové gospod poročevalc, da je namen I. slov. katoliškega shoda poživiti versko življenje in vsestranski prebuditi in ukrepiti katoliško zavest v Slovencih, prične utemeljevati nasvetovane resolucije nekako tako-le :

Podlaga katoliškemu življenju naj se postavi že v domači hiši, v mladostnih letih, iz česar se razvidi potreba krščanske vzgoje, pa tudi dobrih krščanskih vzgojevalcev, katere pri nas Slovencih izborna podpira „Katoliško društvo detoljubov“ z glasilom „Krščanski detoljub“ in prilogo za mladino. Pa katoliško zavest moramo kazati

tudi v javnosti, ker Kristus sam je rekel: „Kdor bo mene spoznal pred ljudmi, spoznal ga bom tudi jaz pred svojim Očetom, ki je v nebesih.“ Zato so vse hvale vredne družbe, kakor „Katoliška družba za Kranjsko“ in druge enake, ki pospešujejo katoliško zavest.

Velikega pomena so tudi „katoliške družbe rokodelskih pomočnikov“, osnovane po nekaterih krajih na Slovenskem, in naj se le še dalje snujejo, kjer so potrebne. Slovenci so vedno posvečevali nedelje in praznike, naj bi torej tudi sedaj izleti in veselice nikdar ne ovirale te krščanske dolžnosti. V usmiljenju do revežev se najbolje kaže krščanska vera in zavest, in sv. Cerkev je od naj-davnejših časov pa do danes skrbela za ubožce, in zato je obžalovanja vredno, da so se njej, najboljši materi siromakov, vzele iz rok farne ubožne naprave.

Dalje izreka zahvalo raznim redovom in kongregacijam za delovanje v dobrodelnih zavodih; priporoča, naj bi se hitro kaj storilo za gluhoneme deklice in dečke po Slovenskem, ker to je nujna stvar; naj bi se tudi ustanovilo društvo v ohranitev in spopolnitev „Jeranove dijaške kuhinje“ za ubožne učence. Najboljše sredstvo za ohranjenje katoliške zavesti pa so razne cerkvene družbe in bratovščine, katere se tudi priporočajo, kakor: tretji red sv. Frančiška, družba treznosti, ki je silno potrebna v naših časih, Slomškova bratovščina sv. Cirila in Metoda za spreobrnjenje razkolnih Slovanov, pa tudi krivovercev Slovencev, katerih je na Ogrskem kakih 15 do 20 tisoč. Neprecenljive važnosti so tudi ljudski misijoni in duhovne vaje, katere vodijo pri nas č. oo. tovarištva Jezusovega in gg. misijonarji iz kongregacije sv. Vincencija Pavljanskega, katerim se izreka tem potom srčna zahvala. In ko omeni oo. jezuite, spominja se poročevalec hvaležno tudi njih učenca, Tomaža Hrena, škofa ljubljanskega, ki je z božjo pomočjo rešil naš slovenski narod strašnega krivoverstva.

Takrat, ko je Tomaž Hren nastopil svojo višepastirsko službo, bilo je luteranstvo tako razširjeno pri nas, da je med 19 luteranci bil komaj en katoličan, a ob smrti Hrenovi bilo je naopak: med 19 katoličani komaj še en protestant. In tako smemo reči, da, ako Tomaža Hrena ne bi bilo, tudi I. slovenskega katoliškega shoda nikdar ne bi bilo. Če pa vse to uvažujemo, je pač jasno, da, če se komu postavi spomenik, mora se postaviti

Tomažu Hrenu. In ta predlog je poročevalec potem povzel kot 6. resolucijo, glasečo se:

„Prvi slovenski katoliški shod se spominja s hvaležnostjo do Boga zraven oo. jezuitov tudi njih učenca, škofa Tomaža Hrena, katerega je božja previdnost pred 300 leti poslala Slovencem, rešit jim vero katoliško. Z veseljem priznavamo, da je on, naš apostol, omogočil, da obhajamo danes prvi slovenski katoliški shod, in v znak svoje iskrene hvaležnosti izraža shod željo, da bodi katoliškim Slovencem sveta dolžnost, da postavijo temu velezaslužnemu možu dostojen spomenik v ljubljanskem mestu.“

Slednjič gospod poročevalec toplo priporoča, naj se Slovenci tesno oklenejo svojih od Boga jim danih voditeljev, škofov in rimskega papeža, in naj povzdignejo tudi oni z drugimi narodi vred glas, da se vrne papežu teritorialna oblast, ki mu je bila tako krivično odvzeta.

Med čitanjem in na koncu poročila se je razlegalo živahno odobravanje.

Gospod predsednik prosi na to poročevalca, naj prečita resolucije, da se o njih podrobno razpravlja in glasuje.

Oglasi se poročevalec k točki tretji gledé gluho-nemnice in omenja, da bi se že zdaj lahko ustanovil zavod za gluhoneme dečke iz do sedaj nabranih deželnih zakladov. V Lincu imajo domačih gluho-nemcev preveč, vodstvo je pisalo, da naših ne more več sprejemati. Ali bomo pustili te uboge otroke brez pomoči? To bi bilo prežalostno. Zato je želja I. slovenskega katoliškega shoda, da se hitro uredi zavod za gluhoneme dečke v Ljubljani. Saj ni treba misliti na velikansk zavod z mnogimi profesorji, tudi skromniši je dober; vsaka zamuda je pa silno napačna, kajti če se nam tuji paganski otroci smilijo, da zbiramo za-nje milodare in jih pošiljamo misijonom, koliko bolj se nam morajo smiliti domači otroci-gluho-nemci, ki so tudi liki divjaki! (Dobro!)

Za deklice gluho-nemke je že zavod v Šmihelu na Dolenjskem pri častitih šolskih sestrah N. L. G.; ako bi deželni odbor odločil le 40.000 gld. od onih zakladov za gluhoneme, katerih je okoli 400.000, preskrbljene bi bile vse kranjske gluhoneme deklice v onem zavodu. Čemu torej še pomišljati se? Želja I. slovenskega katoliškega shoda je torej, da slavni deželni odbor hitro vse potrebno ukrene ter izroči gluhoneme deklice čč. šolskim sestram v Šmihelu

v poduk. Dečki pa naj bi se izročili redovnikom, kar mnogo manj stane, vrh tega bi bil pa tudi poduk ves drug, ker redovnikom bi ljubezen do Boga pomagala premagovati vse težave. Da je pa treba deklice izročiti ženskim učiteljicam, zahteva že sam način poduka. Slednjič tudi to govori, da ustanovimo domač zavod, ker je vzgoja v Lincu nemška, za slovenskega otroka torej brez pravega pomena. Vzgoja bodi domača. (Odobranje.)

K točki 4., v kateri je govor o bratovščinah, opozarja poročevalec na to, da na tem se najprej spozna, kdo je udan liberalnim načelom, če zabavlja čez vse cerkvene naprave, ki vodijo kristijana do popolnosti, kakor uprav bratovščine, tretji red itd.; toda če se to smeši, moramo se mi katoličani upreti in zahtevati, da cerkvene naprave spoštujejo! (Odobranje.) Omenja dalje Marijanskih kongregacij, ki so prekoristne, ker vzgajajo prave katoliške možé in žene. V Ljubljani so že blizu na tem, da se ustanovi taka kongregacija; precej odličnih mož in žen se je oglasilo, naj bi se vpeljala tudi drugod; zlasti za dijake je velikega pomena, pred vsem za visokošolce.

Veleč. gosp. nadžupnik V o h se k besedi oglasi in pravi: Gosp. poročevalec je za vzbujenje katoliške zavesti priporočil Marijanske kongregacije. Nepozabni naš Anton Martin Slomšek so v duhu teh kongregacij ustanovili leta 1848 takozvano „križevsko družbo“; kakor ima križ štiri konce, tako so štirje stanovi združeni pod križem, namreč možje, žene, mladeniči, dekleta. Na Štajerskem je še po nekaterih krajih ta družba, najlepše se razvija v Konjicah; zasluga ta je, poleg pomoči božje in Marijine, rajnega nadžupnika Josipa Rozmana, rojaka kranjskega, doma iz Šmartna pri Kranju, ki je spisal tudi molitvenik za dekleta te križevske družbe. Knjiga je po sodbi gosp. prelata Kosarja najboljši molitvenik in je doživela dvanajsti natis. V njej so tudi pravila za družbo. Križevska družba je prekoristna: dekleta druga drugo svaré in spodbujajo, volijo si svoje pomočnice. Zadnjo nedeljo je bilo nad 2000 družabnic-deklet zbranih v Konjicah. Bodi priporočena tudi na Kranjskem ta prelepa družba.

Poročevalec vpraša, če g. nadžupnik želi, da se njegova opazka sprejme v resolucijo. Ker želi, sklene se

enoglasno, da se v resoluciji pod točko 4. za besedami: ter razne stanovske družbe v oklepaju pristavi: Križevsko družbo in Marijanske kongregacije.

Da je bila za peto resolucijo sprejeta nova, šesta, tičoča se Tomaža Hrena, je bilo že omenjeno. Pri tej točki je omenil poročevalec, kako da so jezuite liberalci že v prejšnjem stoletju sovražili, in se jim je bilo tudi posrečilo, zatreti ta red, in mislili so, da s tem je zatrta tudi sv. katoliška Cerkev, vedoč, da so jezuiti res mogočna zaslomba sv. Cerkvi. Toda nakana se jim ni posrečila. Zabavljajo čez jezuite pa še sedaj; vse, kar hočejo zaznamovati slabega, pravijo, da je jezuitsko; toda katoličan vé, da so jezuiti učeni možje, ki gojé znanstvo in pobožnost, da so njih šole najboljše, ki so tudi Avstrijem dale nekaj najboljših državnih poslancev.

G. predsednik O g r a d i izraža željo, da bi se tudi slovenski dijaki oglašali za ta red.

Poročevalec odgovarja, da so mislili postaviti to željo v resolucijo, a spoznali za modrejše, da se opusti. A dobro je, da je g. predsednik sprožil to misel. Katehetje na gimnazijah imajo največ prilike opozarjati mladeniče na ta red. Upanje je, da se jih bo vedno več oglašalo.

Pri točki šesti (oziroma sedmi) opomni poročevalec, da je tudi znak liberalstva, če se pri vsaki priliki zabavlja zoper škofo ali vsaj duhovnike, in če se snidemo s človekom dvomljivega mišljenja, spoznali bodemo po tem znaku takoj, čegav je.

Gospod nadžupnik V o h vpraša še, zakaj se ni Petrov novčič nič omenil v resolucijah? Poročevalec odgovarja, da se je to nalašč izpustilo iz znanih vzrokov.

Ker se nihče ni več oglasil za besedo, sklenil je predsednik, mil. g. opat Fran O g r a d i posvetovanje ob $\frac{1}{2}$ 1 uri, z željo, da bi pač vsi Slovenci živeli vedno po katoliških načelih, potem bodo prišli tudi boljši časi zanje. Ob enem naznanja, da, ker je vsa tvarina obdelana, popoldan ne bo odsek več zboroval, kakor je bilo prvotno preračunjeno za čas od $\frac{1}{2}$ 4—5. ure popoldne.

Med soglasnim odobravanjem izreče gospod poročevalec zahvalo gospodu predsedniku za spretno voditev

posvetovanja, gospod predsednik pa poročevalcu za njegovo poročilo.

Vdeležba v tem odseku je bila precejšnja, največ je bilo kmetских môž, ki so pazno poslušali vso obravnavo.

Sprejete resolucije se glasé :

Prvi slovenski katoliški shod izjavlja, da mu je pred vsem namen *poživiti versko življenje* ter *vsestranski prebuditi in okrepiti katoliško zavest* v Slovencih. To pa bode mogoče le tedaj, ako se vsakdo prizadeva za pravi krščanski napredek v zasebnem in javnem življenju; ako se marljivo poslužuje vseh sredstev, katere mu ponuja sv. cerkev; ako spoštuje vse cerkvene naredbe in zvesto izpolnuje vse njene zapovedi : ako se živahno vdeležuje rednih in izvanrednih vrst službe božje, od cerkve priporočenih bratovščin in družih družb; ako se tesno in vestno oklepa svojih dušnih pastirjev, škofov in sv. Očeta.

1. Prvi slovenski katoliški shod priporoča zato pobožno in pošteno krščansko vedenje že v *zasebnem življenju*, v krščanskih družinah, kjer naj se z besedo in vzgledom položi zlasti mladini v mehko srce trden temelj za poznejše krepostno življenje po vzoru svete družine. V ta namen toplo priporoča „Katoliško društvo detoljubov“, čegar glasilo je „Krščanski detoljub“ s prilogo za mladino.

2. Živo katoliško zavest pa naj kaže vsakdo tudi v *javnosti*; zato I. slovenski katoliški shod pohvalno omenja tiste družbe, ki s primernimi sredstvi oživljajo katoliško zavest, kakor n. pr. velezaslužna „Katoliška družba za Kranjsko“ in druga katoliška društva po Štajerskem, Koroškem in Primorskem.

Hvaležno se spominja tudi „Katoliških družb rokodelskih pomočnikov,“ ki v Ljubljani, Novem mestu, Št. Vidu, na Vrhniki, v Mariboru, v Marenbergu in drugod jako vspešno delujejo. Pristavlja le še željo, naj se snujejo taka društva

tudi po družih krajih, kjer se za primerno spozna in naj se ozira pri tem tudi na mojstre in učence. Posebna skrb naj se obrača za primerno stanovanje učencem, ako ne bivajo pri svojih stariših.

Prvi slovenski katoliški shod odobrava, ako razna društva z dostojnim korporativnim nastopanjem pri bogoslužnih opravilih povišujejo zunanji blišč ter s tem pospešujejo čast božjo; prosi pa vodstva vseh društev, naj ne napravljajo slavnostij in veselic o prepovedanih ali tacih časih, da bi se motila javna služba božja; vsporede društvenih shodov in zabav naj vselej prirejajo tako, da vdeleženci morejo zadostiti svojim verskim dolžnostim.

3. Ker se pa sad pravega katoliškega življenja najlepše kaže *v delih krščanskega usmiljenja*, katoliški shod radostno priznava, da je „Vincencijeva družba“ najpriljavnejše sredstvo za lajšanje rastoče dušne in telesne bede in reve, ter priporoča vsem katoličanom, naj naklanjajo raznim dobrodelnim zavodom, katere je oživila, svojo dobrohotnost in pomoč, ter naj marljivo snujejo „Vincencijeve družbe“ zlasti po mestih, trgih in tovarniških krajih, kjer jih še ni.

Prvi slovenski katoliški shod obžaluje, da so se farne ubožne naprave vzele cerkvi, najboljši materi revežev, in izreka željo, naj delujejo postavodajalni zbori na to, da se zopet povrne cerkvi pristojni vpliv pri oskrbovanju ubožnih zakladov, katere je večinoma sama zbrala v ta namen.

Prvi slovenski katoliški shod si šteje tudi v dolžnost, izreči svoje občudovanje in najtoplejšo zahvalo raznim redovom in kongregacijam za njihovo požrtvovalno delovanje po raznih dobrodelnih zavodih, sirotišnicah, bolnišnicah itd. Dalje izraža željo, naj se taki zavodi, kjer koli se snujejo, povsod izročajo redovom ali kongregacijam ali sploh cerkvenim rokam, v katerih na vse strani najboljše vspevajo.

V svoji skrbi za vsestranski razvoj katoliškega življenja v Slovencih dviga prvi slovenski katoliški shod svoj glas tudi za uboge gluhoneéme po Slovenskem, proseč, naj merodajni faktorji z zakladi, ki so jim v ta namen na razpolago, brez odlašanja ukrenejo, da se gluhoneéme slovenske deklice izročé v izgojo čč. šolskim sestram v Šmihelu pri Novem mestu; za dečke pa naj se osnuje gluho-nemnica v Ljubljani, ki naj se izroči v oskrb redovnikom ali vsaj duhovniškemu vodstvu.

Šteje si tudi v dolžnost, izreči vsem podpirateljem učeče se mladine zahvalo za gmotno in duševno podporo, skazano ubogim slovenskim dijakom, ter pristavlja željo, naj se v ohranitev in spopolnitev „Jeranove dijaške kuhinje v Ljubljani“ ustanovi društvo po vzgledu „dijaške kuhinje“ ptujske in mariborske, ki se s tem toplo priporočate. To društvo prevzela naj bi „Vincencijeva družba“ v svoje varstvo.

4. Kot najboljše sredstvo za ohranjenje na poti krščanskega življenja priporoča katoliški shod razne *cerkvene družbe in bratovščine*.

Posebno omenja tudi od sedanjega svetega Očeta zopet in večkrat toplo priporočeni III. red sv. Frančiška; družbo treznosti v čast sv. družini, ki ima namen udušiti jedno najpogubnejših strastij naših dnij: dalje Slomškovo bratovščino sv. Cirila in Metoda za spreobrnjenje razkolnikov ter razne stanovske družbe (križevsko družbo) in Marijanske kongregacije. Odlično mesto prisvaja tudi za krščansko življenje tako pomenljivi bratovščini sv. rešnjega Telesa.

5. Katoliški shod hvaležno priznava, da so *ljudski misijoni in duhovne vaje* neprecenljive pomembe za življenje verskega duha, in zato izreka z jedne strani dostojno zahvalo čč. oo. tovarštva Jezusovega in gospodom misijonarjem kongregacije sv. Vincencija Pavljanskega, ki je obhajajo po Slovenskem z veliko gorečnostjo in požr-

tvovalnostjo; z druge strani pa izraža tople željo, naj duhovni pastirji pogosto naklanjajo to milost vernemu narodu, ter naj ondi, kjer ne morejo dobiti misijonarjev, sami ali v družbi z redovniki oskrbé dobre misijone.

6. Prvi slovenski katoliški shod se spominja s hvaležnostjo do Boga zraven oo. jezuitov tudi njih učenca, škofa Tomaža Hrena, katerega je božja previdnost pred 300 leti poslala Slovincem, rešit jim vero katoliško. Z veseljem priznavamo, da je on, naš apostol, omogočil, da obhajamo danes prvi slovenski katoliški shod, in v znak svoje iskrene hvaležnosti izraža shod željo, da bodi katoliškim Slovincem sveta dolžnost, da postavijo temu velezaslužnemu možu dostojen spomenik v ljubljanskem mestu.

7. Ker imamo pa v boju za katoliško življenje le tedaj upanje do zmage, ako se tesno oklepamo od Boga nam danih voditeljev in učiteljev, priporoča katoliški shod vsem vernim Slovincem, naj se vsikdar z neomajljivo vdanostjo, zvestobo in pokorščino držé svojih dušnih pastirjev, škofov in rimskega papeža, ki so od Boga postavljeni voditelji svete cerkve.

Prvi slovenski katoliški shod bitko čuti spone, ki vežejo sv. Očeta ter jim branijo z vso veljavo in močjo vladati sveto cerkev. Globoko užaljen zarad hudih krivic, katere napravljajo sovražniki sv. Očetu, prvi slovenski katoliški shod slovesno oporeka vsakemu kratenju papeževih pravic, izraža svojo ponižno pa odkritosrčno udanost Slovencev do rimske stolice in posebej globoko spoštovanje in otroško ljubezen do vladajočega sv. Očeta Leona XIII., ter tirja v soglasju z zavednimi katoličani celega sveta, da se jim zopet povrne teritorialna neodvisnost, in sicer taka, kakeršno spoznajo sami za potrebno, da morejo v neomejeni prostosti izvrševati svoj vzvišeni poklic.

d) Odsek: T i s e k.

Zborovanje odsekovo otvori predsednik preč. g. profesor Ant. Zupančič. Podpredsednika sta bila č. gosp. dr. J. Mlakar, profesor in kanonik v Mariboru, in dr. J. Pavlica, spiritual v Gorici. Zapisnikarja pa gg. Fr. Treiber iz Celovca in J. Kalin iz Mirna pri Gorici. Reditelji so bili gg.: F. Lekše, P. Bohinjec in A. Lesjak. Referent pripravljalnega odbora, č. g. profesor Kržič, poroča tako-le:

L. 1883 sem bil v Parizu in videl na trgih izvoščke, branjevke itd., da so imeli časnike v rokah in prebirali. Tudi pri nas Slovencih raste vedno veselje do branja in beró vsi stanovi. Kdor pa mnogo bere, preide mu isto, kar je bral, sčasoma v glavo in srce. In to so posebno naši nasprotniki dobro uporabili. Papirnato stoletje je zdaj: s papirjem, tiskom se naredi grozno mnogo, statistika o tisku nam kaže, da je večina tiska v rokah nasprotnikov. Katoličani morajo tudi isto storiti, gojiti na vso moč tisek, da se morejo braniti, a ne samo braniti, ampak tudi pozitivno delovati. Zato je pa tudi pripravljalni odbor za katoliški shod dal na dnevni red tisek.

Zdaj ljudje ne ljubijo velikih del in debelih knjig, zato ima časnikar dandanes prvo besedo. Časniki pa so trojne vrste: 1. ki vero pospešujejo, 2. ki veri nasprotujejo, 3. ki so mlačni gledé vere. Kristus pa pravi: „Kdor ni z mano, je zoper mene“, in zato je treba po svoji moči časnike prve vrste podpirati, druge vrste zatirati, tretje vrste pa v nemati in če se ne dadó, tudi zavreči. Žal, da je tudi v jeziku, ki ga imenujemo svoj materni jezik, mnogo židovsko-liberalnega, okuženega in umazanega berila, ravno tak gnoj, kakor nekdanji „Brus“ ali temu podoben sedanji list (klici: „Pavliha“!), ki ga je treba odstraniti. Torej delujmo vsi po svojih močeh: spretni pisatelji naj pišejo; imoviti naj tisek podpirajo; vplivni možje pa pospešujejo. Zato je opravičena resolucija pod 1. a) (bere).

Mnogo je že storilo naše konservativno časnikarstvo, a ko bi bilo dobro vrejeno, storilo bi lahko še več. Kar je bilo do sedaj pomanjkljivega, glejmo, da bode za prihodnje bolje. Pazilo se je premalo pri časnikih, kaj hvalijo in kaj grajajo, in pogrešala se je posebno edinost v čas-

nikih. Zato je sprejel pripravljalni odbor resolucijo 1. b) (bere).

Katoliškemu časnikarstvu ni možno napredovati dobro brez dobrega dnevnika. Tak nam je potreben, a le jeden, zakaj dnevnik stane mnogo. Torej je potreba ali sedanji dnevnik „Slovenec“ sprejeti ali pa nov list zasnovati. Nov list zasnovati pa bi ne bilo modro in bilo bi težko in zato se oklenimo sedanjega „Slovenca“ in na vso moč ga podprimo, da se zboljša in postane res središče slovenskega časnikarstva. (Klici: Dobro!)

Nekaterim se zdi „Slovenec“ preojster, drugim premehek itd., toda vsem se ne more nikdar ustreči in mi smo pač taki, da vsem lažje odpuščamo, kakor sebi. Gospodje! pozabimo, kar je bilo, skušajmo (posebno po onem centralnem odboru sub b) vse tako vravnati, da bode list res dober, korekten in dosleden; če ga bodo pisatelji in naročniki podpirali na široko, potlej ne bode več „lokalen.“ Slišal sem že različna mnenja o „Slovencu“, najbolj me je pa zbolelo očitiranje, češ, da zase reklamo delamo ali celo dobiček. Le pridite in pogledjte v naše zapisnike, boste videli, koliki so naši dobički in vprašajte sotrudnike naše, boste slišali, kako bogato so odškodovani za svoj velikanski trud. Zato 1. c) (bere).

Toda dnevnik ne more vsemu kaj, zato je treba tudi lokalnih listov, kakeršnih že imamo (bere nadaljevanje 1. c).

Resolucija 2. a) o družbi sv. Mohorja je utemeljena sama v sebi. Tu imamo nekaj, s čemur se lahko ponašamo pred vsem svetom, ali še boljše — kakor je pripravljalni odbor nasvetoval — hvalimo Boga, ki je dal temu podjetju tolik blagoslov iz nebes. Sprejmite torej z navdušenjem to resolucijo.

Društva se ravnajo vselej po onih možeh, kateri so v odboru; zato je naša vestna dolžnost, da si ob volitvah vsako leto dobro ogledamo imena, katerim zapišemo svoje zaupanje. Ko pa govorim o Matici, ne morem si kaj, da ne bi tu javno izrekel svoje zahvale njenemu predsedniku, veleč. g. kanoniku Marnu, za modro in vspešno vodstvo njegovo ter še pridejal želje, naj se urno nadaljujejo filozofična dela g. dr. Lampeta.

Mnogokaj je pri nas še pomanjkljivega, a vendar se moramo le čuditi, da se je pri tako malem narodu moglo

v kratkih letih po tisku toliko storiti za našo dobro reč. K temu so prav veliko pripomogla razna katoliška tiskovna društva, kakor v Mariboru, v Ljubljani, Gorici, ki vrlo delujejo za povzdigo in razširjanje katoliškega tiska. Zato se je tudi nanje hvaležno oziral pripravljalni odbor.

Imamo še mnogo berila, ki pa ljudem ni že tako znano in zato je treba iznova tiskati stara dela. — Duhovščina slovenska je dala že mnogo denarja za berilo in prosimo, naj še dá. — Farne knjižnice so v prejšnjih časih posebno lepo delovale in umestno bi bilo, da bi se oživele take knjižnice. Zato 3. c) (bere).

4. a) točka sega že bolj v katoliško življenje in zato je želja izražena, da bi se spisi mladini namenjeni posebno širili. Marsikatera knjiga za mladino se je vtepla, ki nima te vrednosti in zato so se nekateri možje trudili v ta namen in tudi naše tiskovno društvo je to storilo. Dandanes se mladina po srednjih šolah mnogo popridi po slabih spisih, tudi slovenskih, ki niso za mladino, in zategadelj je treba za mladino posebne izdaje slovenskih klasikov. Rajni Levstik sam je rekel pred smrtjo, da bi se nekatere njegovih pesnij ne obelodanile — pa so se vendar-le.

Pri točki 4 b) predlagam, da se izpusti besedica „zato“ in glasi resolucija: „Prvi slovenski katoliški shod priporoča vsem pisateljem . . .“ (Prebere 4. a) b) c).

Predsednik g. Z u p a n č i č popraša, ako ima kdo splošno kaj izpregovoriti o resolucijah, in ko se nikdo ne oglasi, predlaga, da se preide v specijalno debato, kar se sprejme.

Oglasi se k besedi g. profesor dr. L a m p e ter predlaga spremembo konca točke 1. a), ki naj bi se glasila: „Časnike pa, ki so nekoliko omahljivi, pa se še niso udali liberalstvu, naj vplivni katoličani tako preustrojijo . . .“

Kapelan č. g. B o h i n j e c toplo priporoča predlog dr. Lampeta, zakaj o časnikih, kateri niso odločno katoliški, so pa vendar-le katoliški, ker niso še dozdej žalili čuta katoliškega vsaj ne direktno, ne moremo reči, da se brez-pogojno še niso udali liberalstvu, ker iz tega se vendar-le sklepa, da so se udali, dasi ne brez-pogojno, liberalstvu, česar pa vsaj dobrohotno misleč ne moremo trditi.

Predsednik dá na glasovanje predlog dr. Lampeta in sprejme se z večino.

Vrednik gosp. Gabršček se oglasi k točki 1. b) in predlaga spremembo, glasečo se: — — — zato priporoča, naj se osnuje neki stalen središčni odbor katoliških vrednikov, ki naj bi določeval“ — — — Težko je vrejati, lahko je kritikovati časnike. Kdo pozna bolj čitatelje, kakor vredniki? Na katoliškem shodu v Lincu se je stavil tudi poseben nasvèt, a drugačen, kakor je v resoluciji slovenskega katoliškega shoda, ter se vjema z mojim nasvètom gledé katoliškega časnikarstva (bere ga). Vredniki delajo po svojem prepričanju, a da bi si dali narekovati od odbora zunaj njih, kakor resolucija pripravljalnega odbora hoče, bi takih mož vrednikov ne dobili. Treba se je z vredniki samimi dogovarjati in posvetovati in zato je potrebna taka zveza vrednikov. „Vplivni gospodje“, o katerih govori resolucija, so lahko na drugih poljih spoštovanja vredni, a časnikarskega delovanja ne poznajo kaj.

Župnik Perinčič: Ako bi do tega prišlo, kar hoče gosp. Gabršček, potem ne bi bilo treba nobene resolucije. On govori „pro domo sua“, katoliški shod pa je za ves narod, ne pa, da bi bili odvisni v javnem mnenju od nekaterih vrednikov.

Župnik Gornik: Strinjam se z gospodom predgovornikom, zakaj po predlogu g. Gabrščka bili bi vsi terorizirani od vrednikov. On hoče, da bi sami vredniki sedeli v takem odboru, toda jaz pravim: po besedah resolucije vredniki izključeni niso, ako so res katoličani.

Predsednik gosp. Zupančič méni, da bi se torej po različnih željah resolucija glasila: „odbor katoliških vrednikov in drugih vplivnih gospodov“.

Župnik Škufca odobrava nasvèt predsednikov, da se v odboru združijo vredniki in vplivni možje.

Kapelan Bohinjec se tudi strinja z dotičnim nasvètom, obžaluje le prezaničljivi ton o vrednikih enega izmed predgovornikov, povdarja potrebo akademične izobražbe vrednikov ter kara preveliki pritisek na vrednike od strani vplivnih, pa v politiki ne kompetentnih gospodov.

Prof. g. Kuhar méni, da plava ta resolucija preveč v zraku, ter stavi jasnejšo določbo: „naj se vsaj enkrat v

letu snidejo vredniki slovenskih katoliških listov, slovenski poslanci in zaupni možje slovenskih katoliških društev, ki naj bi . . .“

Spiritualu dr. P a v l i c i zdi se resolucija jasna, le izrečno je treba povedati, kdo naj osnuje ta odbor? Kdo pač drugi, kakor stalni odbor katoliškega shoda? Torej naj bi se glasila resolucija: „Stalni odbor za katoliški shod naj osnuje stalni središčni odbor katoliških vrednikov in pisateljev, ki . . .“

Gosp. prof. dr. L a m p e poudarja, da morajo biti vredniki samostojni. Kako pa bi pri občinstvu imeli zaupanje, ako to niso. Seveda se morajo ozirati in se ozirajo radi tudi na mnenje drugih, ki marsikaj več vedó, posebno o lokalnih zadevah.

Vrednik gosp. G a b r š č e k pravi, da je opravičeno ugovarjal dotični resoluciji, kakor kaže debata, a terorizirati ne mara. Da bi tak odbor kaj delal in sklepal, ne da bi vedeli vredniki o tem, to ne more biti. Dober svét pa vredniki vedno radi uvažujemo.

Predsednik g. prof. Z u p a n č i č torej predlaga resolucijo takó: „Odbor katoliških vrednikov in zavednih vplivnih gospodov . . .“ — Sprejme se z večino.

Spiritual g. dr. P a v l i c a oglasi se k točki 1. e). Kateri bodi ta naš dnevnik? Pač „Slovenec“. Dveh nam ni treba. Vem, kaj imate zoper „Slovenca“. Mi pač v tem oziru prestrogo sodimo. Kateri list je z nami, tistega podpirajmo. Odpustimo, ako nam je bil časih kak izraz preojster. Rajni Levstik je bil ojster. Zakaj? Ker je bil odkritosrčen. Tudi meni se je očital nedavno v časnikih neki izraz, ki pa je, pravim, vendar-le dostojen slovenščine. Da je temu res tako, priča nam veliki salonski mož g. J. Stritar. On je imenoval duhovnika, kanonika, profesorja, predsednika „Matice Slovenske“, J. Marna, naravnost „drvarja“. Priporočimo torej te liste: „Slovenec“, „Dom in Svet“, za mladino „Vrtec“, za izobražence „Rimski Katolik“. Priporočim Vam „Rimski Katolik“ v imenu njegovega vrednika, da mu čvrstih spisov dopošiljate. Lahko rečem, da brez „Rimskega Katolika“ bi ne bilo še katoliškega shoda. Imenoma naj se torej izreče v resoluciji: Naš

dnevnik je „Slovenec“, za leposlovje „Dom in Svet“, za mladino „Vrtec“, za izobražence „Rimski Katolik“. Sklenimo torej precej, naj se vsak naroči na „Slovenca“, kdor se še ni, predno gré iz Ljubljane, in kdor si ga je naročil, pa še ne plačal, pa naj stori te dni.

Predsednik dá g. dr. Pavlice predlog na glasovanje in sprejme se z večino. Ker pa se je premalo jasno predlagalo in prehitro glasovalo, večina navzočih niti dobro vedela ni, za kaj se gré.

Oglasé se govorniki proti temu predlogu gospoda dr. Pavlice, in zoper že sprejeti predlog se nadaljuje debata, dasi gospod predsednik oporeka.

G. prof. dr. M l a k a r ugovarja predlogu dr. Pavlice, da se imenoma naštevajo listi, ker s tem preprečimo nasprotnikom zblžanje in poderemo most, na katerem bi se mogli sniti. Enoglasno lahko sprejmemo v srcu ta predlog, a v resoluciji ne. Ne poojstrimo še bolj razpora in ne prerežimo niti, ki nas utegne še zvezati. „Slovenec“ nam je lahko zrcalo, po katerem bi se ravnali, a nasprotnikov ni treba še bolj dražiti. Pristaviti moram tudi, da pri nas na zelenem Štajerskem nismo imeli toliko očitati „Slovenca“, kakor se je govorilo.

Profesor dr. M a r i n k o omenja listov, kakor „Slov. Gospodarja“, „Mira“, „Dol. Novice“, o katerih se vendar ne more trditi, da bi se bili pregrešili zoper program katoliškega shoda in da ne bi bili tudi priporočljivi.

Župnik Š k u f c a predlaga, da se razveljavi predlog dr. Pavlice, predsednik ga po nekotikem pomisleku dá na glasovanje, in sprejet je bil z ogromno večino.

Nato stavi gospod predsednik prvotno resolucijo poročevalčevo na glasovanje, ki je bila sprejeta.

Pri točki o družbi sv. Mohorja so se čuli gromoviti klici „živio“!

Vrednik gosp. G a b r š č e k oglasil se k točki 2. b) o „Matici Slovenski“, češ, da je stilizacija njena žaljiva za zavod in predsednika gosp. Marna, in da se ne bode mislilo, da je resolucija zaušnica „Matici Slovenski“ predlaga spremembo.

Predsednik gosp. Z u p a n č i č zagovarja resolucijo, češ, da ni treba tako hudo misliti.

Prof. gosp. H u t t e r - j u ugaja predlog gosp. G a b r š č e k a, zakaj s to resolucijo „Matici“ dajemo preveč navodila in s tem indirektno izrekamo nezaupnico.

Kapelan g. S l a v e c je za to, da se vstavijo besede: „skrb, da kakor do zdaj, tudi zanaprej deluje . . .“

Profesor gosp. K r ž i č predlaga, da se vstavi samo besedica „vedno“.

Predsednik dá Kržičev predlog na glasovanje in sprejme se.

Spiritual dr. P a v l i c a predlaga, da se v točki 3. za „farne knjižnice“ pristavi še: „in dekanjske knjižnice za izobražence“, ker po deželi je težko dobiti vselej strokovnih knjig, vzlasti duhovnikom in učiteljem, državne in deželne knjižnice pa tudi niso vselej lahko pristopne po neprijaznih uradnikih.

K točki 4. oglasi se gosp. p r e f e k t J. D e b e v e c, češ, mladina potrebuje dobrih spisov in zato nasvetuje, da stalni odbor za katoliški shod izvoli odbor za izdavanje knjižnice za mladino.

Kapelan g. B o h i n j e c méni, da bi ne bilo treba sklepati o taki knjižnici, ker se je že več takih izdaj začelo, pa tudi končalo. Prva reč je, pero v roke in pisati; družba sv. Cirila in Metoda rada sprejme take spise v svoji knjižnici, in gosp. Kržiča „Detoljub“ in „Angeljček“ potrebujeta mnogo gradiva.

Po prebranih in prerešetanih resolucijah dá gospod predsednik na glasovanje vse resolucije o „tisku“ s sklenjenimi spremembami vred ter so se „en bloc“ sprejele.

Naposled izvoli odsek za poročevalca na slovesnem in sklepnem shodu referenta gosp. Ant. Kržiča, za njegovega namestnika pa profesorja g. dr. Lampeta.

S tem gosp. predsednik sklene odsekovo zborovanje ob 5. uri popoldne.

Resolucije se glasé :

Ker sedaj po sovražnem tisku največ trpi sv. cerkev in katoliško življenje in s tem blagostanje našega naroda, izprevidi prvi slovenski katoliški shod, da je neobhodno potrebno sovražniku postaviti se v bran z enakim orožjem — s *katoliškim tiskom*. A ne le braniti, marveč tudi pozitivno mora tisek pospeševati katoliško zavest in katoliško življenje. Naj se izkoristi ta velemoč 1. kot politična moč v *časnikarstvu*, 2. kot izobraževalna moč v *ljudskem, leposlovnem in znanstvenem berilu*, 3. kot vzgojilna moč v *spisih za mladino*.

1. a) Prvi slovenski katoliški shod spozna za vzdržanje katoliškega mišljenja in prepričanja med Slovenci kot najpotrebnejše sredstvo *dobro časništvo*. Zato proglašá za resno dolžnost vseh vernih Slovencev izdatno gmotno in duševno podpiranje naših katoliških listov. V dolžnost naj si šteje tudi vsak katoličan zatirati vse veri sovražne časnike in jih nadomeščati z dobrimi, sveto vero in našo narodnost pospešujočimi; časnike pa, ki so nekoliko omahljivi, pa se še niso udali liberalstvu, naj vplivni katoličani tako preustrojijo, da se postavijo na dobro stran.

b) Ker je pa prvi slovenski katoliški shod trdno prepričan, da more katoliško časopisje le tedaj pokazati svoj mogočni vpliv, ako je modro in primerno osnovano, zato priporoča, naj se osnuje neki *stalen središčni odbor* katoliških vrednikov in katoliško-zavednih vplivnih gospodov, ki naj bi določeval smer o glavnih političnih vprašanjih, in sicer vselej na podlagi katoliških načel, da se med katoliškimi listi ohrani toli potrebna edinost.

c) Dobro vrejevan katoliško-politični *dnevnik* nam je neogibno potreben, ter naj se tako vravna, da bode vstrezal duševnim in gmotnim potrebam in zahtevam katoliških Slovencev, bivajočih po vseh slovenskih pokrajinah. Ker si pa slovensko ljudstvo sploh dragega dnevnika ne

more naročati, potrebujemo tudi dobro vrejevanih po jedenkrat ali večkrat na mesec izhajajočih perijodičnih listov. Z zadovoljnostjo izjavljamo, da imamo Slovenci take liste, ki že hvalevredno delujejo v tem smislu. Želeti je, naj se ti listi sporazumevajo med seboj in po središčnem odboru, da bodo vsi pisali v enotnem smislu in vsi delali z enakim navdušenjem za dobro stvar.

2. a) Prvi slovenski katoliški shod s hvaležnostjo do Boga ponosno imenuje *družbo svetega Mohorja*; zahvaljuje se slavnemu odboru in vsem gorečim pospeševateljem za tolik trud, prosi, naj ne opešajo, marveč z enako vnemo še nadaljujejo slavno delo slovenskemu narodu v duševni in telesni blagor.

b) Vernim olikanim Slovencem bodi vestna skrb, da „*Matica Slovenska*“ deluje vedno na pravi versko-nravni podlagi.

c) Velike zasluge za slovenski katoliški tisek imajo razna *katoliška tiskovna društva*. Prvi slovenski katoliški shod jim izreka za požrtvovalno delovanje toplo zahvalo, ter živo priporoča vsem Slovencem, naj jih krepko podpirajo.

3. Kakor pripravljanje dobrega berila, tako je tudi prevažno njega razširjanje; vsakega katoličana je torej vestna dolžnost, da slabo in kužno berilo po moči zavira, dobro pa pridno razširja po družinah in društvih. V to svrho vzlasti veliko pripomorejo *farne knjižnice*, ako so modro vravnane.

4. a) Dobri, krščansko pisani vzgojilni spisi naj se pridno širijo med Slovenci, da se stariši in vzgojitelji zavedajo svoje preimnitne dolžnosti, ter jo vestno spolnjujejo.

b) Prvi slovenski katoliški shod priporoča vsem pisateljem, izdajateljem in učiteljem mladine posebno skrb pri izdavanju, zalaganju in razširjevanju spisov za mladino.

c) Prvi slovenski katoliški shod nasvetuje, naj se sestavi *odbor veščih môž*, ki naj vestno presodijo in ocenijo vse slovenske knjige ljudstvu in mladini namenjene, oziroma dosedanje zanesljive ocene nadaljujejo in spopolnjujejo, da se slabo blago odstranjuje, tembolj pa razširjajo res dobre knjige. V tem smislu poskrbi naj se tudi posebna izdaja slovenskih klasikov za odraslo mladino.

e) Odsek: Narodna organizacija.

Predsedoval je č. gosp. kanonik dr. J. Križanič, podpredsednika č. g. dr. Anton Gregorčič, profesor in drž. poslanec v Gorici, in dekan Josip Kompare. Zapisnikar je bil gospod dr. Josip Lesar.

Predsednik pozdravi navzoče in imenuje kot reditelje gg. profesorja Antona Kržiča, župnijskega upravitelja Mateja Pintarja in mestnega kapelana v Celovcu Franceta Treiberja. Udeležba pri tej sekciji bila je zelo številna.

Najpoprej povzame besedo poročevalec gosp. dr. J. Šušteršič, kateri ognjevitno in temeljito priporoča od pripravljalnega odbora nasvetovane resolucije. Poročilo slove:

Slavni odsek!

Izročena mi je naloga, zastopati v imenu pripravljalnega odbora načrt resolucij o katoliški narodni organizaciji. Ta načrt izdelal je posebni odsek, a konečno vredil in odobril pripravljalni odbor sam. Naloga temu slavnemu odseku pa je vreditev resolucij v oni obliki, v kateri naj se konečno jutri predlože slovesnemu in sklepajočemu shodu.

Pripravljalni odbor nasvetuje gledé „katoliške narodne organizacije“ tri resolucije: Prva naj ugotovi načelno podlago, na kateri naj se snuje organizacija katoliškega ljudstva slovenskega, druga naj opozarja na narodne organizacije, ki na Slovenskem vže sedaj delujejo na podlagi v prvi resoluciji označeni, a tretja resolucija naj

polaga temeljni kamen za novo krepko osrednjo organizacijo celega slovenskega ljudstva na napominani podlagi.

V kateri namen se hočemo organizovati?

Smoter, katerega hočemo sè svojo organizacijo doseči, je ta, da kot svobodni državljani v postavnih mejah uplivamo v zmislju svojih načel na javnopravni razvoj našega naroda in, vsaj posredno, tudi na oni svoje širše avstrijske domovine, s katero smo Slovenci neločljivo spojeni in koje javnopravni razvoj je odločilnega pomena za oni našega naroda.

Rekel sem, da hočemo uplivati na javnopravni razvoj slovenskega naroda v z mislu svojih načel.

Katera načela so to? Na to nam odgovarja z vso jasnostjo vže ime našega shoda. To so ista nevenljiva načela, ki globokeje in trdneje nego vsako drugo tičé v slovenskih sreih, načela, katera sta v srca naših pradedov zasejala blagovestnika ss. Ciril in Metod, načela, za katere so tolikrat naši pradedi z veseljem krvaveli; načela, kojih si Slovenec nikdar ne bode dal iztrgati iz svojega srca: večna, nepremeljiva načela naše svete katoliške vere!

V zmislju teh načel hočemo tedaj v postavnih mejah vplivati na javno-pravni razvoj svojega naroda, — to izraža jasno in točno prvi in poglavitni stavek prve resolucije, kojemu je s posebnim ozirom na v raznih pokrajinah skupne slovenske domovine pojavljajoči se politični razpor takoj in v neposredni zvezi pridejan drugi stavek, v katerem se izraža iskrena želja po skupnem složnem sedelovanju vseh Slovencev v težkem boju za narodni obstanek, seveda na isti podlagi, katero jedino kot pravo spoznavamo.

Iz načelnega stališča, v prvem odstavku zagotovljenega, ki je pred vsem stališče brezpogojne pravice, izvajamo takoj v drugem odstavku jedno najdragocenejših konsekvenc, ko zahtevamo za slovensko ljudstvo popolno narodno ravnopravnost, povdarjajoč zajedno popolno zakonitost svoje zahteve, ker sloni na 19. čl. drž. tem. zakona z dné 21. grudna 1867. leta, št. 142 drž. zak., ki slove:

„Vsi narodi države so jednakopravni in vsak narod ima nerušljivo pravico do varstva in negovanja svoje narodnosti in svojega jezika.“

„Ravnopravnost vseh deželnoobičnih jezikov v šoli, uradu in javnem življenju se od države priznava.“

„V deželah, v katerih živi več narodov, naj se javni učni zavodi vredé tako, da brez uporabe kake sile k priučanju družega deželnega jezika vsak teh narodov zadobi potrebna sredstva za izobrazbo v svojem jeziku.“

Zakon je tedaj popolnoma na naši strani, a vkljubo temu nimamo narodne ravnopravnosti, ker je navedeni zakon le na papirji, dejanjski se pa ne izvršuje. Vkljubo navedenim lepim postavnim določbam godé se slovenskemu narodu hude krivice, posebno tam, kjer živé slovenske manjšine, — in ker je vsaka krivica nenravna in tedaj krščansko-katoliškim načelom nasprotujoča, izreka se koncem družega odstavka prve resolucije posebno obžalovanje nad navedenimi krivicami, obžalovanje, ki pa je tem bolj opravičeno, ker se z napominanimi krivicami ruši državni temeljni zakon.

Naše prizadevanje mora biti obrneno na to, da se napominani zakon dejanjski izvršuje. Vendar se na ta zakon ne smemo preveč zanašati. Postave so od danes do jutri, ter se lahko spreminjajo. Nespremenljiva pa je naša sv. vera, ki veli jednako pravico vsakemu. Da bi načela naše katoliške vere prodrła v celi Avstriji, da bi ta načela vodilna bila za vse narode avstrijske, potem bi kmalu — bodisi z navedenim čl. 19. ali brez njega — zavladata v Avstriji popolna narodna ravnopravnost. Ne v spremenljivih človeških postavah, marveč v nevenljivih Božjih postavah, koje oznanjue in čuva sv. katoliška cerkev, imamo tedaj najmočnejšo in jedino neomahljivo zaslombo za svoj narodni obstanek.

V veri naši leži tedaj moč našega naroda in ako branimo svojo vero, branimo tudi svojo narodnost.

Ako se postavimo na to stališče, smo pa tem močnejši, ker nismo osamljeni. Kajti na istem vzvišenem stališču stojé tudi katoličani — jaz menim prave katoličane, ne le one, ki so to samo v matrikah — drugih avstrijskih narodov, ki nam v zmyslu istih katoliških načel radostno priznavajo to, kar nam gre po vsej pravici.

Vsled tega je popolnoma opravičen prvi stavek tretjega odstavka prve resolucije, v katerem se priporoča, da se tesno zvežemo s katoličani družih avstrijskih narodov, —

kajti v načelih smo ž njimi jedini, oni se bojujejo za ista načela, kakor mi, zatorej je popolnoma pametno in samo ob sebi umevno, da se v obrambo svojih verskih in narodnih pravic tudi na vnanje tesno z njimi zvežemo in združeno postopamo v zmislu katoliške solidarnosti.

Iz predstoječega se pa tudi razvidi, kako da je ravno katolicizem ono, kar v prvi vrsti družijo avstrijske narode in da smo na pravi katoliški podlagi jednake pravice hitro jedini vsi Avstrijci, naj govorimo katerikoli jezik. Zaradi tega je baš katoliška ideja prava avstrijska ideja in po vsej pravici je jeden govornikov na letošnjem splošnem avstrijskem katoliškem shodu v Lincu vskliknil: „V našem taboru je Avstrija.“ Tej ideji ustreza zadnji stavek prve resolucije, ki naj izraža patrijotično željo prvega slovenskega katoliškega shoda, „da bi na podlagi narodne enakopravnosti vsi narodi avstrijski združili se k skupnemu složnemu delovanju za moč, čast in slavo skupne avstrijske domovine, po vzvišenem geslu presvetlega vladarja: **Z združenimi močmi!**“

Gotovo je to iskrena želja celega katoliškega naroda slovenskega, kajti ni ga naroda v Avstriji, ki bi bolj vdan bil tej starodavni državi in nje presvitlemu vladarju, in ki bi kdaj bolj vnet bil za moč, čast in slavo skupne avstrijske domovine, nego revni in mali, a pošteni in možati slovenski rod!

V predstojećem so označena v širokih potezah načela, na katerih in za katera naj se snuje organizacija našega naroda, in iz teh kratkih izvajanj je razvidno, da, ako delujemo temeljem katoliških načel za javnopravni razvoj našega naroda, delujemo zajedno tudi v pravem patrijotičnem duhu za blagor širše domovine, avstrijske države, da je tedaj državna oblast v prvi vrsti poklicana, podpirati naše rodoljubno delovanje.

Imamo pa na Slovenskem že nekaj organizacij, ki so zasnovane na zgoraj označeni podlagi. To so pred vsem politična društva, koja omenja druga resolucija. Omenjam naj, da so se imenomoma sprejela v resolucijo le ona društva, katera so posebno priporočali pripravljalni deželni odbori.

Vsa ta društva delujejo pošteno za katoliško-narodno stvar in so vse podpore vredna. Vsak zaveden katoliški

Slovenec bodi član vsaj jednemu teh društev in naj podpira njih delovanje po svoji moči. V mnogih slovenskih pokrajinah pa se kaže živa potreba, da se snujejo nova katoliško-politična društva. Danes imajo zastopniki dotičnih pokrajin najlepšo priložnost izraziti o tem svoje mnenje in tako zasejati seme za prihodnje košato drevo.

Reči moram, da smo v tem oziru Slovenci nekoliko zaostali. Revni smo na političnih društvih in vendar jih bolj potrebujemo, nego marsikateri drugi narod. Najbolj marljivi so še bili v tem oziru Štajarski rojaki, ki imajo štiri na katoliško-narodni podlagi sloneča politična društva. Prav posebno pa je pohvaliti vrlo „Katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence“ na Koroškem, ki se pod posebno težavnimi okoliščinami bori za narodni obstanek slovenskega ljudstva v tužnem Korotanu.

A mnogo, mnogo moramo Slovenci v tem oziru še storiti. Kakor mreža morajo se razprostrirati po celem Slovenskem politična društva, delujoča vsa v jednom duhu za vero in dom.

Izmed imenoma navedenih društev naj navedem število članov, onih, kojih delokrog se razširja po celi kronovini in kojim pristaja vsled tega nekaka posebna in odločilna važnost.

Katol. politično društvo v Ljubljani ima 700, Slovensko društvo na Spod. Štajerskem do 400*), in Katoliško politično in gospodarsko društvo na Koroškem do 400 članov.

Reči moram, da je število članov nezadostno. Vendar pa to število ni glavna stvar. Odločilne važnosti je marveč delovanje društva, naj si šteje potem še tako malo udov. Delovanje društva pa je vspešno tedaj, ako upliva na javno mnenje in posebno na manifestacije tega javnega mnenja pri volitvah v javne zastope. V tem slučaju bodi vodstvo volilnega gibanja popolnoma v rokah društvenih odborov. Le na ta način je moči doseči skupno krepko in pravo taktično postopanje, ki je čestokrat za izid volitve odločilno. Volileci pa se morajo navaditi pred vsako volitvijo gledati na politično društvo in od njega pričakovati „mot d'ordre.“ Sploh bodi vedno tesna duševna zveza med somišljeniki in odborom političnega društva. V vsakem količkanj važnem slučaju naj dopisujejo somišljeniki društvenemu odboru, bodisi, da ga poučé o

*) Ta številka ni avtentična.

važnih dogodkih ali razmerah, ali pa, da si izprosijo svéta ali navodila za svoje postopanje. Posebne koristi pa je, če ima društvo v posameznih občinah svojega okraja stalne poročevalce (poverjenike), ki stalno vzdržujejo duševno vez mej somišljeniki dotične občine in odborom političnega društva. Na ta način se vstvari krepka jednotna organizacija somišljenikov dotičnega okraja in društvu je delovanje bistveno olajšano, kajti v odločilnem trenutku treba je le migniti in cela armada je na nogah. Ljudstvo sledi poverjeniku, a poverjenik društvenemu odboru.

Na javno mnenje upliva se najbolje z društvenimi shodi in s spisi.

Posebne važnosti so javni društveni shodi, na katerih se razpravljajo zanimiva dnevna vprašanja. Nič ne vpliva tako prepričevalno na človeka, nego živa beseda. Na javnih shodih pa pride v poštev še dvojna korist: prvič se govori zajedno k velikemu številu ljudij — drugič pa na takih shodih navdušenje jednih vedno tudi navdušuje druge, ki so sicer bolj hladni. Jeden navdušuje drugega in v vzajemnem navduševanju se krepki verska in narodna zavest ter pridobiva nova bojna moč.

Naj tedaj naša društva pridno uporabljajo sredstvo javnih shodov, kajti to sredstvo je tolike važnosti, da društvo, ki nič drugega ne dela, nego snuje javne shode z zanimivim vsprememom, že radi tega zasluži najobilnejšo pohvalo.

Drugo važno sredstvo za vzbujanje javnega mnenja so spisi. Pisana ali tiskana beseda sicer ne vpliva tako, kakor živa na človeka, vendar pa je pri spisih velika korist ta, da se lahko slobodno razširijo, da so tedaj pristopni večjemu številu ljudstva, nego shodi, kojih se zamore vdeležiti le omejeno število ljudij, — ter da to, kar je zapisano ali tiskano, trajno ostane, mej tem, ko le govorjena beseda izgine iz spomina.

Spaja se pa lahko korist javnega shoda in spisa na ta način, da se izdajajo tiskana poročila o važnejših društvenih shodih.

Zares velikanska je korist dobrih političnih društev in popolnoma vtemeljena je koncem druge resolucije izražena želja, da katoliški narodnjaki i nadalje krepko pod-

pirajo že obstoječa dobra društva, tam pa, kjer se kaže potreba, snujejo nova taka društva. Da bi le ta poziv pal na rodovitna tla, bil bi dosežen že lep uspeh prvega slovenskega katoliškega shoda za katoliško narodno organizacijo.

Treba je pa storiti še dalji korak. Pomisliti se mora, da politična društva vendar-le posamično delujejo, vsako v svojem okraju, da se njih postopanje uravnava po posebnih krajevnih razmerah, in da se imajo vsled tega pečati v prvi vrsti bolj z drobnim političnim delom, včasih z malenkostmi, ki pa so vendar za dotični okraj važnega pomena. Pripeti se pa čestokrat tudi, da ima to ali ono politično društvo braniti velevažno versko ali narodno postojanko, da je pa v tem boju več ali manj osamljeno, ker je zveza političnih društev med seboj postavno prepovedana in ker imajo druga društva itak v svojem okraju zadosti dela. Čestokrat je potrebno jednotno postopanje celega naroda slovenskega, in tu naj bi društva kazala pot, — a to je skoraj nemogoče, kajti vsako postopa po svoje in o času, katerega samo zmatra primernim. S kratka: Organizacija v društvih je bolj raztresena in ta organizacija ugaja popolnoma za bolj drobno politično delo, ne zadostuje pa za velike politične akcije, ki zahtevajo jednotno postopanje; treba je tedaj posebne osrednje organizacije in v to svrho nasvetuje se v tretji resoluciji snovanje „Slovenskega katoliškega odbora“ z nalogom in delokrogom izvrševalnega odseka katoliških Slovencev. Ta „Slovenski katoliški odbor“ naj bi po mnenju pripravljalnega odbora imel nalogo, posvetovati se o vseh skupnih versko-narodnih zadevah slovenskega naroda, izrekati in objavljati o vseh važnih versko-narodnih vprašanjih svoje mnenje in svoje ukrepe in vplivati na ta način v vseh važnih skupnih zadevah na to, da se doseže skupno in jednotno postopanje celega slovenskega naroda, s kratka, „Slovenski katoliški odbor“ bo imel nalogo pripravljati in voditi velike skupne versko-narodne akcije slovenskega ljudstva.

Potreba in korist „Slov. katol. odbora“ je tedaj očitna in pri tem se moramo ozirati še na jedno velevažno okolnost. Prvi slovenski katoliški shod bo v svojih resolucijah vstvaril nekak katoliško-slovenski program. A kaj pomaga najlepši program, če je le na papirji. Resolucije se navadno hitro pozabijo in konečno ostane vse pri starem. V „Slovenskem

katoliškem odboru“ pa vstvarimo posebni organ, ki bo čuval nad našim programom, ki bo dejansko deloval na podlagi in v smislu tega programa in koji bode ta program ohranil v onem duhu, v katerem se je vstvaril. „Slovenski katoliški odbor“ bode tedaj tudi permanentni izvrševalni odsek prvega slovenskega katoliškega shoda in vsled izročnega mu mandata pristojala mu bode ista veljava, kakor prvemu slovenskemu katoliškemu shodu samemu. Podvržen pa bode kontroli prihodnjih slovenskih katoliških shodov.

Osnova „Slovenskega katoliškega odbora“ bodi po mnenju pripravljalnega odbora z a s e d a j završni korak za katoliško narodno organizacijo. Če, ali kako se bode ta osnova obnesla, bo učila prihodnost. Na drugem slovenskem katoliškem shodu bo potem dana priložnost, posvetovati se o eventuelnih daljših osnovah v tem oziru. Za sedaj je nasvetovana osnova previden, a odločen poskus za osrednjo jednotno organizacijo našega naroda in če se ta poskus posreči, bode gotovo to v veliko korist naši verski in narodni stvari.

Razložil sem v predstoječem s kratka vodilne misli pripravljalnega odbora o katoliško-narodni organizaciji in s tem, mislim, v temeljil sem predlagane tri resolucije.

Na tem mestu pa smatram za svojo dolžnost, omenjati, da je v prvotnem načrtu resolucij za ta odsek bila še četrta resolucija, v kateri se je izrekla najiskrenejša zahvala onim, ki so si pridobili v prvi vrsti neprecenljivih zaslug za versko-narodno organizacijo našega ljudstva — katoliški slovenski duhovščini.

Takoj v početku so se protivili z vso odločnostjo duhovni člani odseka, češ, da s tem, da dela za narod, izpolnuje duhovščina le svojo dolžnost, in da zato nobene hvale ne potrebuje. A prvotno sprejela se je ta resolucija z glasovi lajikov proti duhovščini. Pozneje so se pa iz istih razlogov, kakor ljubljanski duhovniki, tudi vnanji duhovniki izražali proti tej resoluciji, in vsled tega so se konečno tudi lajiški člani odseka odločili v tem smislu. Ne morem se pa zdržati, te okolnosti s svojem poročilu omenjati in mislim, da smem iz srca celega naroda slovenskega izrekati slovenski duhovščini za trudapolno njeno delovanje na versko-narodnem polju najodkritosrenejšo za-

hvalo, proseč jo, da bi pri tem svojem delu i nadalje vstrajala, ne oziraje se na razne neosnovane napade.

Res je, da je duhovščina pri svojem delu spolnjevala le svojo versko in narodno dolžnost, — a ravno zato, da jo je izpolnjevala tako vestno in odločno pod najtežavnejšimi okoliščinami, v času, ko se je marsikateri bojazljivec skrival, ki sedaj „ošabno nosi po konci glavo“, ravno zato je zaslužila hvalo slovenskega naroda.

Vsak katoliški župnik na Slovenskem bil je od nekdaj steber narodne organizacije in tako mora biti tudi v prihodnje, če nočemo svoje organizacije zidati v zrak. Na svojo katoliško duhovščino, na svoje dušne pastirje apelujemo tudi za prihodnjost in nadejamo se, da se smemo na-nje popolnoma zanašati, če bi tudi časi postali še tako žalostni, kajti oni se ne klanjajo svetnim mogotcem, marveč večnim resnicam božje pravice!

Predno končam svoje poročilo, vračam se še enkrat k prvi resoluciji in sicer k tistemu odstavku, v katerem se izraža iskrena želja, da bi na podlagi katoliških načel složno sodelovali vsi Slovenci v težkem boju za narodni obstanek. Vračam se k tej točki radi nje posebne važnosti. V raznih krajih Slovenije pojavljajo se žalostni razpori. Slovenec vstaja proti Slovencu. Bratomorno vojno vidimo tu in tam. Mogoče, da je še čas za zboljšanje.

Prvi slovenski katoliški shod kliče vse one, ki s o d o b r e v o l j e, k skupnemu složnemu narodnemu delu, vse one, ki hočejo i z p r e p r i č a n j a delovati v smislu verskih katoliških resnic. Bog daj, da bi ta klic slišali in razumeli vsi oni, ki premoteni ali zapeljani hodijo kriva pota. Osigurani naj bodo, da je pot v katoliški tabor lahka in da ni družega treba, nego d o b r e v o l j e. Kdor pa te nima, onemu jo Bog daj!

Na podlagi nespremenljivih načel katoliške vere pričelo je slovensko ljudstvo svoje narodno delo, na podlagi katoliških načel stal je cel slovenski narod takrat, ko je narodna navdušenost dosegla vrhunec, za časa, ko smo se vsi Slovenci klanjali genijalnemu yodstvu očeta Bleiweisa. Cela naša narodna zgodovina sloni torej na katoliški podlagi; tedaj je pa tudi popolnoma naravno, da je le na tej tudi z g o d o v i n s k i p o d l a g i zajamčen vspešen daljni razvoj našemu narodu. „Vse za vero, dom in cesarja“ glasilo se je zmagovito geslo našega naroda v najhujših

časih — to vzvišeno geslo dovedlo nas bode tudi do končne zmage. V veri katoliški tiči zmagovita moč slovenskega naroda, kdor mu hoče vzeti ta talisman, je njegov sovražnik, naj tudi ima slovensko ime in govori slovensko besedo. Prijatelj pa mu je vsak pravi katoličan, naj govori kateri koli jezik. Slovenski narod stoji v krogu katoliške solidarnosti.

V tem duhu razumeti so predlagane resolucije, in prosim, naj se sprejmejo v podlago podrobni debati!

Gosp. predsednik otvori na to gledé poročila splošno debato, pri kateri se pa nihče ne oglasi k besedi; zato se prestopi takoj v podrobno debato.

Gospod poročevalec prečita prvo resolucijo ter predlaga, naj se ta resolucija sprejme, kakor jo je predložil ter odobril pripravljalni odbor.

K besedi se oglasi veleč. gospod profesor, državni poslanec za Goriško dr. Anton Gregorčič. Omenja, da se združujejo z dobrimi nasveti ne le Slovenci v osredju, marveč tudi ob periferiji. Umevno je, da podlaga vsakemu dobremu delu mora biti podlaga trdna, in ta je sveta vera. Težek boj imamo za svoj obstanek, in edinost je brezpogojno potrebna, da dosežemo svoje pravice, a žal, da se i v nas pograša sloga. Kaj pa je vzrok? Katera pot bi nas zjediniła? Govornik se ozira vzlasti na goriške razmere. On méni, da na Goriškem ni načelne razlike in trdi, da so le sredstva različna, po katerih se skuša priti do istega narodnega napredka. Dalje pravi, da ni opazil, da bi bil kdo vedoma, načeloma trosil nasprotna, liberalna načela. Ločimo se v presojevanju naših narodnih razmer in gledé taktike. Morda ima, recimo, društvo kako slabost in takoj menijo nekateri, da naj se vse uniči. Vse proč, vsa društva, vsi listi, vse osebe in kaj potem? Pomislite na pregovor: „Das Bessere ist der Feind des Guten.“ On je mnenja, da je sloga mogoča (ugovor), ako se vsi Slovenci združimo v načelnih stvareh ter se dobrohotno presojujemo v ljubezni in prizanesljivosti. Skušajmo torej dobro ohraniti in vedno zboljševati, a slabosti odstranjujmo. Treba je še, da se zjediniimo, pozabimo preteklih dogodkov. Držimo se besed: „Unitas in necessariis“ v načelih, verskih

resnicah, „in dubiis libertas, in omnibus charitas“. Ljubezen je prva podlaga edinosti.

G. dr. J. P a v l i c a se oglasi dalje k besedi ter méni, da je naš celokupen narod edin, da ni razpora in če se je kdo odstranil od celokupnosti naroda ter zapustil stara načela, da mi nismo krivi, in če smo opozarjali na napake, je bila dolžnost. Gospod dr. Gregorčič je omenil vrta in vrtnarja. A če hoče imeti vrtnar lep vrt, mora ruvati plevel, a prijatelj vrta ne sme metati kamenja na vrtnarja, ki ruje plevel. Omenja, da je mnogim ljubezen le fraza in ljubezen nam ne more prepovedati, resnico oznanjevati.

Gledé preteklosti smo pripravljeni vse pozabiti, a nasprotniki niso taki, ter opozori na neki list, kateri že več let pretresa eno in isto. Prepír bode hitro končan, če sprejmemo program katoliškega shoda, kajti kričači, ki se nazivljejo narod, niso še narod; ljudstvo je na naši strani. Žal, da imamo prav malo značajev, in mnogi v odločilnem trenutku odpadejo.

Predlaga odstavek: Katoliški shod odbiva od sebe neosnovano očitanje, da je njegov program kriv razkola na Slovenskem.

Nato nastopi g. F. G a b r š č e k, vrednik „N. Soče“, ter stavi premembo gledé na načelo o ravnopravnosti, in sicer tako, da se vstavijo v drugem odstavku še besede: „V šoli in uradu, bodisi v državnem, avtonomnem, ali cerkvenem, ter v javnem življenju sploh; češ, da bomo vsaj jedenkrat sami gospodarji na svoji zemlji, treba nam povsodi res prave ravnopravnosti, da nas bodo na naši zemlji vsaj tako spoštovali, kakor se spoštuje tujec.

Gospod župnik P u c predlaga, da se izreče obžalovanje radi krivic, ki se godé slovenskemu narodu sploh.

Gospod Peter B o h i n j e c, kapelan na Vrhniki, želi, da se poleg besed „šola in urad“ sprejme še cerkev.

Gospod dr. P a v l i c a je proti temu, kajti področje cerkveno pripada višji cerkveni oblasti.

G. P. B o h i n j e c odločno odklanja, da bi bil hotel izreči kako očitanje, ampak le ne priznava posezanja javne oblasti v cerkveno avtonomijo.

Nato govori še gospod dr. J. Šušteršič kot poročevalec ter pravi, da se noče vtikati v goriške razmere, o katerih se je deloma vnela ostra debata, a govoriti hoče o nekem drugem razkolu, o kranjskem narodnem razporu. Tudi tukaj, pravi gospod govornik, so, kateri trdijo, da ta prepir ni načelen, ne potreben, iz trte izvit, a govornik povdarja, da je na Kranjskem načelno nasprotje. Je stranka, za katero stoji masa naroda, ki se drži starega gesla, starih verskih resnic. Druga pa to vse taji. Sklicuje se na sv. Očeta, kateri je zavrzel načela liberalne stranke. S tem je dano stališče katoličanom. Nam je vzor Kristus. Ali priznate oportuniteto? Ali je Kristus delal kompromise? Poklone svetnim mogotcem? Ali objel skrunilce tempeljna? Vzel je bič in izgnal. In vendar nihče ne upa reči, da Kristus ni oznanoval nauka ljubezni. Naši narodnjaki tudi trdijo, da so verniki, a so le v besedi, ne pa v dejanju. Mi pa hočemo katoličani biti v dejanju, kajti po sadu in dejanju jih bodeite spoznali. Odločno smo proti vsakemu indiferentizmu, katerega obsoja i sveta stolica tako odločno. Govornik dokazuje, da je naša napredna stranka res liberalna, iz snovanja katoliško-političnega društva, kateremu so jasno očitali kot greh, da se imenuje katoliško. Zasnovala je potem napredna stranka svoje „Slovensko društvo“ in v pravila ni privzela niti najmanjše besede o sv. veri. Prvi sklep tega društva je bil, da so društveniki popolnoma zadovoljni s sedanjimi šolskimi zakoni. V deželnem zboru sta se osnovali dve stranki. Prišlo je ob priliki nekega glasovanja gledé nedolžne resolucije o verski šoli, da so odšli naprednjaki iz dvorane, in vendar so voljeni na podlagi katoliškega narodnega programa, a blatijo pa vedno katoliške može. Konečno prosi v imenu vsega odbora, da, kakor kaže izgled nemških katolikov, sprejmejo vse resolucije, kateri se v resnici vrnejo k našim načelom. Vspeh ima le odločno postopanje. (Govor je bil sprejet skoro stavek za stavkom z burnim odobranjem.)

Gospod predsednik dá na glasovanje razne nasvetovane poprave. Sprejmó se nasvèti g. dr. Pavlice in pa g. župnika Puca.

Nadaljevanje ob $\frac{1}{2}$ 5. uri popoldne.

Popoldanji shod pozdravi vsled zadržanja predsednika g. dr. Gregorčič, ki otvori razpravo o drugi resoluciji. Oglasi se k besedi gosp. dr. Anton Mahnič ter priporoča, da se v resolucijo sprejme tudi katoliška čitalnica v Čepovanu.

Nadalje govori g. dr. Anton Gregorčič. Omenja družih društev na Goriškem: „Zvezo“ v Tolminu, osnoval Ant. Bernot. Društvo je vedno slonelo na katoliški podlagi. Razun tega je v Brdih „Slovenski Jez“. Govornik omenja, da je še vedno v katoliškem duhu delovalo. Gosp. Andrej Žnidaršič mu je bil ustanovnik. V Gorici je društvo „Sloga“. Društvo deluje od l. 1883 v katoliškem smislu. Govornik omenja delovanja društva v šolskem in drugem oziru.

Gosp. dr. Anton Mahnič govori proti „Slogi“, da ni katoliška in nikdar odločna, vselej se je držala liberalne politike, pisala v svojem glasilu proti škofom. (Ugovarja dr. Anton Gregorčič.) Dr. Mahnič nadaljuje, da društvo „Sloga“ ni nikdar delovalo v katoliškem duhu. Omenja Liechtensteinovega predloga.

Dr. Anton Gregorčič omenja premembe društvenih pravil na katoliški podlagi.

Dr. A. Mahnič odgovarja, da se vkljub premembi pravil „Sloga“ ni pokatoličnila in da ni nikdar povabila koga na posvetovanje ter nič storila za katoliški shod.

Oglasi se k besedi g. Josip Šiška, tajnik knezoškofijski, da naj se „itd.“ izpusti, ker niso druga društva priporočila vredna.

Nato govori gosp. poročevalec dr. J. Šušteršič. Pritrdi g. dr. Mahničevemu predlogu. Predlog g. Šiške sega predaječ. Je še mnogo nejasnosti. Ne smemo biti preostri, ker marsikje je morebiti volja dobra. Upati je, da tisti, kateri imajo dobro voljo, pristopijo k nam in ti so pod nazivkom „itd.“

Gospod predsednik dr. Anton Gregorčič dá vse predloge na glasovanje, kateri se sprejmó, a predlog g. Šiške se odkloni.

K 3. resoluciji se oglasi g. dekan Kompare in nasvetuje, da se vstavi „slovensko-hrvatskih“, ali če to

ne obvelja, „slovenskih.“ Utemeljuje svoj predlog. Shod še-le prične delovanje. Treba iskati zaveznikov. Ta shod je v svoji vrsti prvi slovenski katoliški shod. A imeli smo že ob času Turkov katoliške shode. S kresi so jih naznanjali vsi Hrvati in Slovenci. In kdo jih je naznanjal? Katoliški duhovniki. Katoliško-hrvatska vzajemnost. Pono- vimo idejo zveze s Hrvati. Podajmo jim bratsko roko s shodom, da ostanemo na istem stališču, kakor so bili naši pradedje. Od Hrvatov se je slišalo, da se s katoliškim shodom ločimo od njih; a dokažimo, da se ne vržemo v žrelo tujcev in stalni odbor naj občuje i s Hrvati.

Gosp. tajnik Š i š k a méni, da so misli gosp. pred- govornika sicer lepe in idealne, a omejili smo se na do- mače pokrajine, ker je shod slovenski.

Gosp. K o m l j a n e c, profesor v Kočevju pripomni: Če se bratimo z Nemci, zakaj bi se ne s Hrvati, narod- nimi brati. Zato naj se pristavi v resoluciji „Vseh slo- vanskih pokrajin v Avstriji.“

Gospod Š i š k a: Ne gre se za simpatije s Hrvati. Povdarjam, da je to slovenski katoliški shod. Potreben je za vse pokrajine. Čez meje segati, je nemogoča stvar. Že pri Nemcih so težkoče, če tudi so večji, toliko težje pri nas. Bodimo hvaležni za prvi slovenski katoliški shod in delajmo, da se snide kmalu drugi.

Gospod dr. J. K r e k se pridružuje g. Komljanecu in gosp. Komparetu.

Oglasi se g. dr. Anton M a h n i č, ki misli, da se omejimo na domačo hišo. Preženimo liberalce iz svoje domovine in potem se bodemo z vso ljubeznijo in z vsemi silami oklenili bratov Hrvatov.

Ker se nikdo več ne oglasi k besedi, izpregovori še poročevalec g. dr. J. Š u š t e r š i č. Omeni lepe in krasne ideje dekana Kompare-ta. Strinja pa se z g. dr. Mahničem, da glejmo, da bo naša hiša najprej čista, potem hodimo k sosedu. Previdnost je pred vsem potrebna. Organizujmo se tako, da nam ne more nihče blizu. Pomislimo državno- pravno stališče. Vsaj je že itak v prvi resoluciji, da si želimo zveze z vsemi katoliškimi narodi v Avstriji. Pri- poroča prvotni načrt in odklonitev vseh dostavkov.

Predsednik dá na glasovanje razne predloge. Sprejme se resolucija brez vseh drugih predlogov.

Gosp. poročevalec prebere v tretjem branju vse resolucije, katere se soglasno sprejmó. Poročevalcem za slovesni shod se voli kurat trnjski, č. g. Matej Pintar.

Resolucije se glasé:

1. *Prvi slovenski katoliški shod smatra nepremeljiva načela katoliške vere kot glavni temelj javnopravnemu razvoju slovenskega naroda in izreka iskreno željo, da bi na tej trdni podlagi složno sodelovali vsi Slovenci v težkem boju za narodni obstanek slovenskega ljudstva.*

Prvi slovenski katoliški shod odbija od sebe neosnovano očitiranje, da je njegov program kriv razkola na Slovenskem.

Temeljem katoliških načel, ki jamčijo jednako pravico vsakemu, zahteva prvi slovenski katoliški shod za slovensko ljudstvo *narodno ravnopravnost* z vsemi narodi avstrijskimi, zlasti tudi ravnopravnost slovenskega jezika v šoli in v uradu, to tembolj, ker je ta ravnopravnost tudi slovesno zajamčena v čl. 19. držav. tem. zakona, ter obžaluje krivice, ki se delajo po raznih deželah slovenskemu narodu.

V obrambo naših verskih in narodnih pravic spoznava prvi slovenski katoliški shod potrebo *tesne zveze katoličanov raznih avstrijskih narodov* in izraža odkritosrčno željo, da bi na podlagi narodne enakopravnosti vsi narodi avstrijski združili se k skupnemu složnemu delovanju za moč, čast in slavo skupne avstrijske domovine, po vzvišenem geslu presvitlega vladarja: „*Z združenimi močmi!*“

2. Prvi slovenski katoliški shod jemlje radostno na znanje, da na Slovenskem vrlo delujejo v zmislu katoliško-

narodnih načel razna politična društva, kakor: „Katoliško politično društvo v Ljubljani“, „Slovensko društvo“ na Štajarskem, „Katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“, „Katoliško politično društvo“ v Konjicah, „Katoliško politično društvo“ v Slovenjem Gradcu, „Katoliško politično društvo“ pri Sv. Lovrencu v Slovenskih Goricah, „Katol.-politična čitalnica“ v Čepovanu itd., — in izraža željo, naj katoliški narodnjaki i nadalje krepko podpirajo trudapolno delovanje teh društev, posebno s tem, da jim pridobivajo novih udov in prijateljev, ter da tam, kjer se kaže potreba, snujejo nova taka društva.

3. Prvi slovenski katoliški shod smatra tesnejšo organizacijo slovenskega ljudstva na katoliško-narodni podlagi kot potrebno. V to svrho pooblašča stalno komisijo družega slovenskega katoliškega shoda, da naj se pomnoži z odličnimi katoliško-zavednimi rodoljubi iz vseh slovenskih pokrajin in se osnuje kot „*Slovenski katoliški odbor*“ z nalogom in delokrogom izvrševalnega odseka katoliških Slovencev.

III. Slovesno zborovanje.

Prvi slovesni shod.

Ob krasnem vremenu se je vršil, dné 30. avgusta ob 6. uri zvečer, na vrtu starega strelišča prvi slovesni shod, katerega se je vdeležilo na stotine in stotine izbrane družbe, cerkvenih in svetnih dostojanstvenikov, odličnih gospej in gospodov, zavednih meščanov, marljivih trgovcev, obrtnikov in poljedelcev. Števila te odlične družbe, ki je z največjim zanimanjem poslušala raznovrstne govore, ne moremo natančno določiti, le toliko je gotovo, da se je bilo izdalo do tistega večera okrog 1700 vstopnic za gospode in 150 za gospe.

Na vzvišenem kraju pred občinstvom so zavzeli prostore: Prevzvišena gosp. knezo-škofa lavantinski dr. Mihael Napotnik in ljubljanski dr. Jakob Missia, kranjski deželni predsednik gospod baron Andr. Winkler, ljubljanski župan g. Peter Grasselli, deželni odbornik gosp. dr. Papež kot namestnik obolelega deželnega glavarja g. Otona Detele, mil. gg. stolni prošt dr. L. Klofutar, generalni vikarij dr. H. pl. Pauker, prošta P. Urh in dr. A. Jarc, prelata dr. Andr. Čebašek in dr. J. Kulavic, kanoniki A. Urbas, K. Klun, L. Jeran, J. Flis, J. Marn, generalni vikarij vrhbosenski dr. Anton Jeglič, monsr. dr. J. Gabrijevčič, knez Ernest Windischgratz, državni poslanec dr. pl. Fuchs, baron Wambold, dunajski poročevalec poljskega lista „Gazeta Lvovska“ g. Glienkiewicz, blagorodne gospe baroninja Winklerjeva, dr. Jos. Koslerjeva, F. Pogačarjeva, komtesi Auerspergovi itd.

V predsedništvu so bili navzoči: predsednik g. Fran Povše, podpredsedniki gg.: dr. Josip Srnec, Gregor Einspieler, dr. Ant. Mahnič. Tajniki gg.: dr. J. Lipold, A. Šervicelj, Fr. Robič, Jos. Kompare; zapisnikarji gg.: dr. M. Matek, J. Slavec, Fr. Treiber, Radoslav Silvester.

Predsednik g. Fr. P o v š e otvori prvi slovesni shod z besedami: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“, vsa skupščina glasno odgovori: „Na veke, amen!“ Nato z navdušenimi besedami pozdravi prevzvišena knezoškofa in vse rojake, ki so se sešli iz slovenskih pokrajin v beli Ljubljani, da se na prvem slovenskem katoliškem shodu posvetujejo o sredstvih v prosep duševne in materijalne blaginje naroda slovenskega po načelih starega slovenskega gesla: Vse za vero, dom, cesarja! Po besedah starega Rimca Septimija: „Laboremus“, delajmo vstrajno in odločno vsakateri v svojem krogu in poklicu, in zagotovljen nam je blagoslov iz nebes. (Burno odobravanje.)

Nato prečita došle telegrame, ki so bili vsi vsprejeti z burnimi „živio“, posebno pa odgovor presvetlega cesarja na brzjav, izražujoč najponižnejši izraz globoke udanosti in neomajljive zvestobe katoličanov, zbranih iz vseh slovenskih pokrajin na prvem slovenskem katoliškem shodu.

Brzjavi se glasé:

Njegovo Veličanstvo mi je ukazalo sporočiti Najvišjo cesarsko zahvalo za izražena čutila neomajljive zvestobe in udanosti.

Parisini, e. in kr. dvorni tajnik.

I š l, dné 30. avgusta.

S o l n o g r a d, 30. avgusta. Christianus mihi nomen, Catholicus cognomen. Če tudi različni po jeziku, kot katoliki smo edini. Najboljši vspéh katoliškemu shodu.

K n e z o - n a d š k o f s o l n o g r a š k i,

B r e g e n c, 30. avgusta. Nemogoče mi je priti. Pošiljam zbranim slovenskim katolikom najsrčnejše pozdrave. Bojujmo se vedno ramo ob rami za skupno našo stvar.

D r. E b e n h o c h.

D u n a j, 30. avgusta. Spominjam se mladih dijaških let, katera sem preživel v lepi katoliški kranjski deželi, zato živo obžalujem, da se vsled poslov svojega poklica ne morem vdeležiti obravnav. Želim srčno najboljši vspéh z obilnim blagoslovom.

Cesarski svètnik d r. H a n s M a r i j a T r u x a.

Gradec, 30. avgusta. Slava katoliškemu shodu, ki naj pripomore, da se na duševnem polju zjedinijo in pomirijo vse narodnosti avstrijske.

Za uredništvo „Grazer Volksblatt-a“ Zapletal.

Vitanje. Srčno pozdravljamo zbrane katoliške Slovence, odobravamo z veseljem predložene resolucije ter kličemo po starem našem geslu: „Vse za vero, dom, cesarja!“

Josip Žičkar, župnik; Jurij Jeseničnik, načelnik cerkvenega skladnega odbora; Fran Jankovič, odbornik posojilnice; Florijan Jeseničnik, občinski odbornik v Breznu.

Konščina, 30. avgusta. Slaveči svojo dvadeset-petgodišnjico svoga misništva molimo Boga, da bi izvolio blagosloviti sveti rad te prve slovenske katoliške skupštine sebi na slavu, svetoj crkvi na korist, a nam svima na spas. Dvadeset i tri misnika nadbiskupije zagrebačke u Konščini.

Zagreb, 30. avgusta. Katehetski sastanak, držan 25. kolovoza u Zagrebu, ovlastio je mene, da katoličku skupštinu u njegovo ime srdačno pozdravim. Dobri Bog blagoslovio rad katoličke skupštine sebi na slavu i na spas sviju nas.

Cvjetko Rubetić.

Generalni Stol, 30. avgusta. Dok svi katolici blagoslavljaју zlatni pokret, dok se veliko srđee sužnja vaticanskoga napunja utjehom i nadom, treba kole blagoslov radu i nastojanju vašem.

Nežić, župnik; Juršić, kapelan; Zmajlovič, bogoslovac u Bosiljevu.

Gorica, 30. avgusta. V imenu svoje častite farne duhovščine in cele Solkanske fare vsem p. n. zborovalcem srčen pozdrav z najiskrenejšim voščilom. Bog blagoslovi trud prvega slovenskega katoliškega shoda z najboljšim vspehom, da izginejo vse pogubne razlike ter se združimo

vsi v edinosti katoliških načel v borbi za pravi napredek in blagor ljubega nam katoliškega naroda.

J. E v. K o l a v č i č, župnik v Solkanu.

G o r i c a, 30. avgusta. Blagoslovi večni Oče delo Vaše pridnosti na prošnjo

Kojšijanskih faranov v Brdih.

G o r i c a, 30. avgusta. Bog blagoslovi vse plemenate napore prvega slovenskega katoliškega shoda. Posvetujte se, če tudi morda viharno, vendar končno zjedinjeni v duhu Kristusovem, v tolažbo toliko ponižanemu sv. očetu Leonu XIII. in v blagor vseh katoliških Slovencev, pod viteškim vladarjem Francem Jožefom I.

P a v l e t i č, za „Katol. del. društvo“ v Mirni.

W ö r i s h o f e n, 30. avgusta. Tukaj pri Kneippu bivajoči Slovenci pozdravljamo slovenski katoliški shod ter se strinjamo z njegovimi sklepi. Živeli vsi zborovalci!

D r. S t a n o n i k, K u r i n č i č, O r e h e k.

C e l o v e c, 30. avgusta. Pozdravljajoč katoliški shod in vse na istem zbrane rodoljube, želimo, da bi to delo obrodilo v resnici dobrega sadu v prid cerkve in zatiranelega naroda našega, ter priporočamo v to složnega delovanja vseh Slovencev, obžalujoč pogubonosni in nestrpni narodni prepir mej kranjskimi rojaki.

O d b o r „K a t o l i š k o - p o l i t i č n e g a i n g o s p o . d a r s k e g a d r u š t v a z a S l o v e n c e n a K o r o š k e m“.

D u n a j, 30. avgusta. Zbranim Slovincem na katoliškem shodu želim najlepši vspeh! Bog blagoslovi Vaše delo za cerkev in narod.

J a n č a r, župnik.

S e v n i c a, 30. avgusta. Fara boštanjaska srčno pozdravlja prvi slovenski katoliški shod v Ljubljani. V pravem katoliškem mišljenju in delovanju je prava sreča Slovencev. Živeli zborovalci!

Župnik L a v r e n č i č, župan D r m e l j, kapelan Č e š a r e k, oskrbnik B o h u t i n s k i, P l a n i n e c, P a p e ž, M a r o l t, B r e e, občinski svetovalci.

K o b a r i d , 30. avgusta. Pozdravljamo z navdušenjem vzvišeni, pravi namen katoliškega shoda, protestujemo pa svečano proti nameravanemu (?) vsakemu razdvojenju naroda. Gromoviti živio dičenemu našemu voditelju dr. A. Gregorčiču!

Starejšinstvo K o b a r i d .

K o b a r i d , 30. avgusta. Bog blagoslovi katoliški shod, Vsemogočni dal, da shod vsaj toliko doseže, da bi v naši milej Sloveniji le taki možje vodili usodo naroda, kakoršen je vzorni naš vodnik, duhovnik dr. A. Gregorčič. Slava vsem pravim katolikom! Slava našemu nenadomestnemu dr. Gregorčiču!

Duhovniki Kobaridskega kota: Kranjec, Gregorčič, Vidmar, Sedej.

K o b a r i d , 30. avgusta. Dekanija kobaridska srčno pozdravlja prvi katoliški shod v Ljubljani ter vošči najboljši izid. Bog naj blagoslovi delo.

Peternel, dekan.

Z a g r e b , 30. avgusta. Blagoslovi naj Vsemogočni delo današnjega sestanka na čast svete vere in na korist plemenitega slovenskega naroda.

Dr. Fran Vrbanić.

Z a g r e b , 30. avgusta. Radostno pozdravljamo skupščino katoliških Slovencev, želeč božji blagoslov delu njegovemu.

Uredništvo „Katoličkog Lista.“

Iz B o v c a je došlo naslednje pisanje: V svoji izredni seji dne 25. t. m. sprejel je odbor podpisanega društva sledeče: „Slovenska narodna čitalnica v Bovecu iskreno pozdravlja prvi slovenski katoliški shod na podlagi objavljenega načrta, želeč od tega shoda slovenskemu narodu v vsem splošni božji blagoslov, mirno sporazumljenje in srečno bodočnost.“

„Narodna čitalnica“ v Bovecu, 28. avgusta 1892.

F r a n P e č e n k o , predsednik; A d o l f K o m a c , tajnik.

Po prečitanih brzojavih stopi na govorniški oder pokrovitelj shoda, Nj. prevzvišenost g. knezoškof ljubljanski, dr. J. Missia, burno pozdravljen od cele skupščine. Po krščanskem pozdravu: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ nadaljuje prevzvišeni knezoškof v izbornem govoru tako-le:

Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Premilostni gospod knezo-škof! — Visokorodni gospod deželni predsednik! — Preblagorodni in častiti gospodje!

Pozdravil sem Vas s starodavnim katoliškim pozdravom „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Storil sem to ne samo, da tako zadostujem prelepi navadi, običajni pri katoliških shodih; ampak tudi iz več drugih vzrokov.

Prvi vzrok mi je bil, ker nam ravno ta pozdrav najlepše kaže, kam naj meri vse naše življenje in vse naše delovanje; kam naj meri tudi posvetovanje in obravnavanje našega shoda. Namen in cilj mu namreč mora biti, da se kakor v zasebnem, tako v javnem življenju bolj in bolj spoznava Jezus Kristus.

Gotovo želimo vsi, da naše delovanje ni le od danes do jutri, ampak da je trajno in takorekoč večno živeče. A to je, po besedah apostolovih, večno življenje, in zato jedino življenje sploh — ker ne-večno je bolj umiranje, kakor pa življenje — to tedaj je večno življenje, da spoznavamo Boga, in, katerega je poslal, sina njegovega, Jezusa Kristusa. Prav zato pa s svojim shodom merimo na tistega, kateri, ker sam večni Bog, je edino pravo življenje, in od katerega edinega torej tudi našemu delovanju more priti živelj in rast.

Na ta cilj in izvir vsega življenja kaže nam kakor kratko tako jasno in določno katoliški pozdrav: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Drug vzrok mi je bil, ker nam ta pozdrav tudi kaže, kje je iskati, kje edino najti potrebna zaslonba, na katero se je opirati, da ostane naše delovanje vedno zdravo, uspešno in plodonosno.

Nima nobene, če v sebi sami še tako lepe, ideje, ki bi, izročena človeku in človeškemu ravnanju, ne mogla se sprevreči. Tako radodarnost ne redko postane zapravlji-
vost; skrb za-se in svoje, skopost; in tako recite o drugih rečeh. Še celo vera in versko življenje, ako hoče posto-

pati neodvisno od svete cerkve, ni izvzeto od žalostne te osode. Le eden je, ki vedno ostane nespremenljiv v svoji popolnosti, in to je Bog; in le eno reč ima na zemlji, o kateri nam znano, da se ne bo nikdar sprevrgla, in ta je rimsko-katoliška cerkev, ker je ž njo sam večni in nespremenljivi Bog, in ker jo on sam s svojo mogočnostjo in milostjo vzdržuje vsikdar nepopačeno v njenih naukih in idejah.

Med idejami, katere dandanes vladajo in ves svet takorekoč silijo za seboj, je ena najmogočnejših gotovo narodnostna ideja. A tudi ta, sebi sami prepuščena, ni zavarovana, da bi se ne mogla sprevreči in hoditi po krivih potih. Precej, ko je prvikrat stopila na dan, pri zidanju turna Babilonskega, je pokazala, da se tudi ona more izneveriti svojemu Bogu. Prevzela se je; pozabila je na Boga in na svojo odvisnost od Boga, in dosegla je ravno nasprotno temu, po čemer je hrepenela. Hotela je biti neodvisna, absolutna; in glej, prav takrat ji pokaže Bog, da je on edin absolutni, in da, kar se noče podvreči njegovi blagohotnosti, se mora upogniti vsaj neizogibljivi, ker zares absolutni sili njegove vsemogočnosti, in tako spoznavati, četudi nehoté, njegovo vzvišenost nad vsemi idejami in težnjami tega sveta. Bila je narodnost takrat najmogočnejša, ker ena sama med vsemi ljudmi; a onemogla, ker raztrgana v razne, tuje in nasprotno si narodnosti, zgubi in razide se v ves svet, ter loči, kar je s prva bilo zedinjeno: živ dokaz, kaj premore, kam pelje še tako lepa človeška ideja, ako prezira Boga. — In zopet, ko se vrši najtužnejši dogodek na zemlji, da je obsojen sam Jezus Kristus, takrat se zopet kaže, da narodnostna ideja, ko hoče nadvladati, more zabresti tako daleč, da ne zná prizanesti celó cvetu vsega naroda in vzoru vsega človekoljubja: samemu Sinu božjemu. Ker kdor količkaj pozná življenje Kristusovo in razloge, ki so pripomogli, da je bil Jezus Kristus od Judov zavržen in obsojen v smrt, temu je tudi znano, da je, ne sicer edini, vendar pa eden izmed glavnih teh razlogov bila ravno narodnostna ideja, ne sama na sebi, ampak kriva narodnostna ideja.

Ko torej vidimo, da ni zanesljivosti za nas in za naše ideje, ako ne dobivajo svoje mere od Boga; in da zidamo zastonj, ako ne zidamo ž njegovo cerkvijo:

mora nam pač biti pred vsem sveto, da vselej in povsod postavimo sebe in svoje ideje v službo božjo in njegove sv. cerkve, ne pa naopak Boga in cerkev njegovo v službo našo in naših idej. „Bog naprej, in mi za njim!“ in ne mi in naše težnje pred Bogom, On in njegova cerkev pa še le za nami — edino tako moremo imeti gotovost, da smo na pravi in zveličavni poti, in da je blagoslov božji pri nas.

Prav to potrebo, opirati se na Boga in iskati zaslombe pri njegovi cerkvi, naznanja pa nam katoliški pozdrav „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“: Jezus Kristus, ki je naš Bog, in od katerega torej morajo biti odvisni vsi človeški odnošaji; Jezus Kristus, ki je svetu za njega učiteljico in voditeljico odredil sveto katoliško cerkev, katero morajo torej poslušati vsi: posamezniki in narodi.

Tretji vzrok mojega pozdrava bil mi je ta, ker nam spomin na Jezusa Kristusa ob enem kaže tudi na križ, na katerem je umrl in ker nas s tem uči, ne samo v srečanju gojiti lepih želj, ampak tudi delovati, vstrajno delovati za njih vresničenje.

Da, ta spomin na Kristusa, in sicer na križanega Kristusa, uči nas pred vsem, da nam tudi naš katoliški shod ne sme biti kakor neko sladko zadostilo, pristojno še-le po dovršenem delu, ampak samo kakor en korak dalje do našega cilja. Ta spomin kliče nas ne k mirnemu počitku, ampak na trudapolno, vstrajno, požrtvovalno delo.

In verujte mi, da ni nepotreben tak klic in tak opomin; ker posebno v naših časih — in to velja tudi o marsikaterih shodih — se sicer veliko govori, a dostikrat prav malo stori. Veselimo se sicer, če se kaj dobrega godi; radostno priznavamo, če kdo drug gré naprej, in navdušujemo se. A besednjasta naša navdušenost nam kaj rada utihne in umolkne, kadar se kliče tudi nam: Na delo! Ko torej rečemo: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“, predočujemo si tistega, katerega življenje je bilo delo: jedno, nepretrgano delo.

In káko je bilo Kristusovo delo? Molil je; trudil se je; molil, ko še ni stopil na dan; molil in se trudil, ko je oznanoval kraljestvo božje; molil, trpel in se trudil do smrti, dokler ni dovršil svojega poklica.

Táko mora biti tudi naše delovanje, ako hočemo, da je vspešno. Mora biti pred vsem združeno z molitvijo.

Dandanes, kakor sem omenil že preje, se sicer veliko govori, že tudi marsikaj stori. A jedno, se mi zdi, se pri vsem tem vse preveč prezira in premalo ceni, in to je: molitev. Ne pozabimo, da je prvo delo Kristusovo na tem svetu bila molitev; ne pozabimo, da je zadnje njegovo delo na križu zopet bila molitev. Odtod mora priti vstrajnost in blagoslov tudi našim naporom; preziraje pa molitev bomo morali tožiti tudi mi: Celo noč smo delali in nismo nič vjeli. In sedaj boste razumeli, zakaj sem vas koj od začetka pozdravil z lepim katoliškim pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Saj s tem samim že molimo in Bogu in njegovi časti posvečujemo delovanje tudi našega shoda.

Delo naše mora dalje biti vstrajno, in zato odločno in požrtvovalno; in to, če treba, tudi do križa, kakeršno je bilo delo Kristusovo. To treba povdarjati zlasti v naših časih, katerim je tako lastno in ljubo neko zaspano, ali politično-premeteno polovičarstvo; deloma, ker se marsikomu zdi nad vse in zato tudi za vsako ceno poželjivo, če morda tudi na škodo svojih dolžnostij — le nikakor ne imeti sitnostij, ampak uživati ljubi mir; deloma pa, ker premnogo ljudij ne pozná večje in važnejše skrbi, kakor ne prejudicirati si za svojo prihodnjost na zemlji. Zato ono sladko zibanje na to in ono stran; zato ono pazljivo prižiganje lučic sedaj Bogu, sedaj njegovemu nasprotniku; zato ono, tako imenovano „nepriustransko“ ravnanje, katero kaže „zmernega“ moža in ga tako koristno (!) loči od vse „prenapetosti“ itd.; čeprav nam pravi samo sveto pismo, da nikdar ni mogoče služiti dvema gospodoma, strinjati luči in teme, družiti Kristusa z Belialom.

To polovičarstvo se kaže, kakor v zasebnem, tako v javnem življenju, in je, kar se tiče zadnjega, posebno pri nas v Avstriji od nekdanj jako priljubljeno. Ali pa morda ni res, (da omenim le eno) da bi mogli imeti že dolgo časa sem konfesijonelno ali versko šolo, če bi vsi volilci in vsi poslanci storili eni in drugi vs o svojo versko dolžnost? Tako pa hiramo, in godi se nam, kakor vsakemu polovičarstvu; godi se nam na primer tako, kakor tistim, ki so v takozvanem „mešanem“ zakonu: mož in žena razne vere, eden katoličan, drug pa protestant ali karkoli si bodi. Obljubita si, da ne bosta motila eden drugega v njegovih verskih zadevah, ampak da bosta spoštovala medsebojno versko prepričanje. Zato se vsako iz-

raženje tega prepričanja začetkom plašno skriva, s časom opušča, na zadnje zasmehuje, in konečno se res ni več bati, da bi eden motil družega v njegovem verskem prepričanju, ker ga ni več ne v enem ne v drugem: pošel je verski čut in versko življenje. Tak primeroma je sad vsacega polovičarstva, in, kakor rečeno, imamo o tem pri nas v Avstriji le preveč skušenj.

Važno in nujno nam mora torej biti, da se prej otresemo pogubonosnega vsacega polovičarstva, in k temu nas vabi, živo vabi ravno pozdrav „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Saj se s tem spominjamo tistega, ki ni poznal nobenega najmanjšega polovičarstva, ampak ki je bil mož — cel mož: mož truda in trpljenja.

Slišali smo včeraj znane junaške besede: „Malo nas je, pa smo možje.“ Če hočemo govoriti po pravici, moramo pripoznati, da nam je vsem že nekako prirojeno neko polovičarstvo. Vsi le premnogokrat vidimo sicer in odobrujemo to, kar je dobro, in vendar ga le ne storimo, ampak se, prav polovičarsko, plašno in malo junaško odtegujemo temu, kar zahteva kak večji napor. Jeden sam nikdar ni bil podvržen taki slabosti, in to je naš Gospod Jezus Kristus. On edini je vselej najpopolnejše spoznal, kaj je storiti po volji božji; On edini je vselej najpopolnejše ravnal, kakor je spoznal Bogu dopadljivo in bližnjemu koristno; on je tako ravnal, če prav ga je to stalo veliko bridkostij in nazadnje življenje. In zato je on, ker najsvetejši, tudi najpopolnejši človek: edini cel mož, v katerem ni razločka med idejo vseskozi popolnega človeka in med vresničenjem te ideje v njegovi osebi.

Iz tega pa, kaj sledi? Sledi ta prevažna resnica, da se moramo toliko bolj varovati vsacega polovičarstva, kolikor bolj smo mu že po naravni slabosti izpostavljeni. Sledi dalje, da postanemo toliko bolj možje: značajni, trdni, zavedni možje, kolikor več se v svojem mišljenju in ravnanju približujemo možu-idejalu: Kristusu; kolikor več nas torej razsvetljuje njegova luč, luč sv. vere; kolikor več nas ogreva žar njegove ljubezni; kolikor več nas vodi vzgled njegovega življenja; kolikor več nas krepeča in vzdržuje spomin na njegovo stanovitnost do smrti; z jedno besedo, kolikor bolj nam pozdrav „Hvaljen

bodi Jezus Kristus“ preide v kri in telo, tako v zasebnem, kakor v javnem življenju.

In tako sem vam povedal vzroke in pomen mojega pozdrava.

Kaži nam torej ta prelepi in starodavni naš katoliški pozdrav, kam naj meri, na čem naj sloni naš katoliški shod; kaži nam, káko naj bo njegovo delovanje in odkod naj zajema svojo moč, da rodi obilo sadu za čas in za večnost! (Nepopisno navdušenje med poslušalci.)

Predsednik g. Fr. P o v š e srčno zahvali prevzvišnega knezoškofa za navdušene in zlate besede, želeč, da bi vsi kot celi možje delovali po teh naukih v blagor ljudstva.

Drugi govornik je bil prevzvišeni gospod knezoškof lavantinski, dr. Mihael N a p o t n i k, katerega je skupščina pozdravila z največjim navdušenjem.

Hvaljen bodi Jezus Kristus!

Prevzvišeni gospod knez in škof! — Preblagorodni gospodje! — Velečenjeni gospod predsednik! — Mnogočislani zborovalci!

„V katerokoli hišo pridete, najprej recite: Mir tej hiši! In če bo tam sin mirú, počival bo vaš mir na njem; ako pa ne, povrnil se boče k vam.“ (Luk. 10, 5. 6.) Pozdravljati tako domačine, veleval je nebeški učitelj svojim ljubim učencem, ko jih je poslal širom sveta, oznanjat evangelijske nauke in delit sv. zakramente. In to milo povelje Gospodovo so vedno prav vestno izpolnjevali blagi možje, razširjajoč povsodi mir božji in blagoslov nebeški. Prvak apostolov je redoma pozdravljajal vernike, rekoč: „Milost vam in mir naj se množi.“ (I. Petr. 1, 3.) In glasoviti apostol narodov ponavlja skoro v vseh svojih izredno lepih listih sladki pozdrav: „Milost vam in mir od Boga našega Očeta in od Gospoda našega Jezusa Kristusa.“ (Rimlj. 1. 7; Gal. 1, 3; Filiplj. 1, 2.)

Prečislani zborovalci! Osnovni odbor, kateri zaslužuje vso pohvalo in zahvalo za trudapolno osnovanje prvega katoliškega shoda, povabil je tudi mene z ljubeznjivim pismom dné 1. julija tekočega leta na ta prepomembni zbor, izrekši ob enem željo, naj bi, kakor je prijazno do-

stavil, „v spodbudo in veselje zbranim katoličanom spregovoril nekoliko besed, kakor se mi zdi to najprimerneje.“ S pogledom na to vljudno povabilo in izraženo željo pozdravljam vse premile mi zborovalce, došle od koderkoli, z milostipolnim pozdravom človekoljubnega Vzveličarja: Mir vam bodi! Bodi z nami vsemi oni blagodejni, vzveličalni mir, katerega je križani Jezus pridobil, katerega svet ne pozna in ga nima, vam ga torej tudi dati ne more, pa vam ga tudi vzeti ne more, ako ga imate močno zasajenega v svojih dušah in ga varčno hranite v svojih sreih. Ko pa po nasvetu Gospodovem in po vzgledu blagovestnikov pozdravljam dobrodošle zborovalce, ne dvomim niti trenotek, da se zaželeni mir ne bo vračal na-me nazaj, ker se v tem zbirališču ne nahaja samo jeden otrok mirú, marveč je tukaj zbrana častita družba miroljubnih, treznomislečnih, za vse pravo in dobro, za vse lepo, čisto in sveto žareče zavzetih veljakov iz vseh slovenskih pokrajin.

1. Prespoštovani zborovalci! Srce mi v prsih radostno igra, ko gledam toliko množico odličnih in odločnih katoličanov, ki so se zbrali v lepi beli Ljubljani s tem blagim namenom, da v vzajemni ljubezni mirno in modro presoajo velevažna vprašanja, zadevajoča gmotno in duševno, časno in večno blagostanje vernega slovenskega naroda. Poleg te hvalevredne namere pa se, prečislani, še tudi udeležujete katoliškega shoda, da javno pred vsem svetom pokažete, kako globoko vas prešinja ona živa vera, ki je blažila in osrečevala vaše drage očete in mile matere; da s tem očitim veroizpovedanjem vzdramite tudi v bližniku blagodejno versko zavest, ako bi spala, in da jo utrdite, ako bi pojemala; nadalje, da poučite neuko ljudstvo, katero dandanes le prelahko, žalibog, nadleguje in moti misel, češ, sveta vera ne ugaja više izobraženim možem, ona je le bolj za manje omikane in olikane ljudi; in naposled ste se mnogobrojno zbrali, da pričate z vsem povdarkom, da vera ni in ne more biti zasebna zadeva, temveč je ena najjavnejših zadev, imenito v Slovencih, katerim je bila mati edino prave omike in olike, je bila najzdatnejša pripomoč k narodnemu razvoju in najmočnejša obramba narodnega blagostanja. In prav zato želé vsi udeleženci tega izrednega shoda, da se ne trga, pač pa vtrjuje, da se ne razdira, pač pa podpira med Slovenci ona najkrepkejša in najsvetejša vez, katera edina premore celó mnoge, po go-

vorici, zgodovini in napredku različne narode velike in ljube naše Avstrije spajati v mogočno bratovsko družino; saj je Kristus po Pavlovem nauku podrl srednji zid pregraje, sovraštvo, med narodi (Efež. 2, 14); ako pa to, kolikoveč zamore vera eden narod družiti v čedno urejeno in zato nepremagljivo zadrugo. Nedvomno! vera in samo le sveta vera zadošča, da se narodu ohrani blagodejni mir na nepremakljivem temelju. Non est enim dissensionis Deus, sed pacis. Ni namreč nesloge Bog, ampak mirú. (I. Kor. 14, 33.)

2. Preljubi skupščinarji! Slovence, razkropljene po raznih pokrajinah, edini prav tesno že mnogokaj, pred vsem materni jezik, pa globoko od očetov podedovana zvestoba do preslavne Habsburške vladarske rodovine in do preljubljenega svetlega cesarja Franca Jožefa I. Vendar te naravne vezi in spona dobivajo višo svojo pomembo in največo svojo moč v sveti veri, ki uči, da je vsaki narod od Boga prejel dar jezika, da se krepi, ne pa slabí, da se druží, ne pa loči, da se ljubi, ne pa sovraži, da se večno reši, ne pa pogubi. „Lingua placabilis lignum vitae.“ Spravljiv jezik je drevo življenja, zatrjuje sv. Duh v knjigi pregovorov (15, 4). — In vera uči, da je vsaka oblast naprava božja, da se torej Bogu ustavlja, kdor se oblasti ustavlja, kakor razpravlja to slavljeni Pavel v klasiškem trinajstem poglavju svojega izbornega lista do Rimljanov, katero poglavje je več koristilo državnim oblastim in tako mirnemu razvijanju človeškega rodu, nego so koristile druge modroslovne in vednostne razprave o državi in o pravicah države sèm od Platona in Aristotelja pa tje do Hugona Grocija in Pufendorf-a ali kateregakoli novejšega državopravnikarja. Vera uči, da moramo dajati Bogu, kar je božjega in cesarju, kar je cesarjevega (Mat. 21, 21), ali kakor opominja prvi rimski škof in papež tako apostolski kratko pa krepko: „Vse spoštujte, bratovščino ljubite, Boga se bojte, kralja častite“ (I. Petr. 2, 17).

Tako je sv. vera najboljša družilna in krepilna moč za sleharni narod. Ali ne? Pa kdo se ne čudi temu, da si je maloštevilni narod slovenski ohranil do tega trenljaja svoj obstanek vkljub hudim nevarnostim v minuli dõbi, med tem, ko še mnogobrojnejši narodi živé danes samo le v zgodovini? Od kod ta čudapolna vstrajnost in trpežnost? Od ondot, ker so se bogoljubni Slovenci zmirom

najtesneje oklepali stare matere svete cerkve, pozidane na skali, katere ne premagajo niti peklenske sile.

Da! kakor se po obljubi Kristusovi ni bati za obstanek katoliške cerkve, tako ni bati se pogina narodu, ki se naslanja na ta steber resnice. (I. Tim. 3, 15.) Odpad od cerkve je neizogiben propad kakor za posameznika, tako za narod. Ali pretiravam? Odprimo zgodovino. Majhno izraelsko ljudstvo je bilo srečno, je bilo zmagovito, dokler je živelo v živi veri v živega Boga. Ko je pa odpalo od te vere, zapalo je vselej sovražnikom, izgubilo je samostalnost svojo. A tudi v krščanski dōbi kaznuje Bog maloverna ljudstva sila hudo. V Aziji in Afriki spremenili so se cvetoči vrtovi, v katerih so svojedobno blagonosno delovali Atanaziji, Baziliji, Gregoriji, Krizostomi, Avguštini, v žalostne puščave, ko je izginila iz src prebivalcev delavna vera, ali ko ni bila druga, kakor le mrzla blede luč, podobna luči lunini, ki ne greje src in ne oživlja stvarij. Narobe pa so pusti kraji postali rajsko lepe pokrajine, ko se je zasejalo in je rastle tamo seme sv. krščanske vere. Da, pač nepopisne in nedopovedne važnosti je vera za življenje in razvitek narodov. „Jaz ne vem“, piše Ciceron v svojem vrloznanem delu „de natura deorum“ (I. 2), „bi li se dala zvestoba, bi li se dal človeški rod ohraniti in bi li se mogla ideja pravičnosti vresničiti, ko bi nehala pobožnost do Boga.“ — „Vera je prva ter najvažnejša reč, brez katere ne more biti država“, uči filozof starih filozofov, velemodri Aristotelj. (Polit. VII. 8.) In občeznani francoski učenjak Montesquieu pripazuje, strmé: „Čudna prikazen! Krščanska vera, kateri je predmet le sreča prihodnjega življenja, utemeljuje že tudi srečo sedanjega življenja“ (Esprit des lois. XXIV. 2). Resničen je pač tudi izrek slavnoznanega predsednika severoamerikanskih združenih držav, vrlega Washingtona: „Vera je najpotrebnejša podpora javnega blagostanja. Ta ni mož domovine, ki izpodkopava ta močni steber človeške družbe.“ Ko je nam vsem dobro znani duhovnik Don Bosco napravil neki dan majniški izlet s kaznjenci, katerih je bilo dve sto, brez vojaške straže in podpore, oprt samo na versko spoštovanje, katero so gojili kaznjenci do služabnika božjega, in ko jih je na večer vse srečno pripeljal na dom, začudil se je ministerski predsednik temu dogodku tako, da je dejal: „Vi duhovniki večnega Boga imate moč, ki je večja

od vsake druge sile, ki jo imamo mi. Vi premorete vladati srca, tega pa mi ne zmoremo.“ (Kathol. Mission. 1888. Str. 118.)

Kdo iz teh modrih izrekov modrih mož ne razvidi neizmerne vrednosti svete vere za pravo srečo sleharnega naroda? Ljubimo torej to najdražjo svetinjo, podedovano od svojih očetov; pa častimo in spoštujmo mater, ki nam preskrbno varuje ta zaklad — sveto katoliško cerkev. Kraj mojega telesnega rojstva je mila moja domačija, po duhovnem prerojenju pa je cerkev druga moja domovina. To dvoje se vjema dobro, kakor se vjemata telo in duša v človeku. Dokler se drži ud telesa, živi; ker je duša v njem; ko pa se loči od trupla, umrje, ker ni duše v njem. Kar je duša za telo, to je cerkev s svojim sv. Duhom za kristijana. Dokler ostane v cerkvi, živi in bo živel; ko jo pa zapusti in zabi, zapuščen in pozabljen je tudi on. Slovenci! stojte trdno na tej rešilni skali, ki že nad tisoč let varuje narod pogubne poplave. Na tem temelju edinosti, in sicer edino le na tem stebru resnice si zamorete utrditi pravo složnost, ki traja stalno in ne le kratko.

Grki so imeli svoje igre v Olimpiji. Družilo jih je tam skupno bogočastje in pa tekmovanje po najvišji slavi v vseh izdelkih bistrega uma in dlani človeške. Judovski narod se je shajal vsako leto po trikrat pri svetišču Gospodovem v Jeruzalemu, da si je ohranil edinost v veri in državnem življenju. Jeroboam je pa postavil zlata teleta v Danu in Bethelu, da bi zabranil poverski neslogi zopetno zjedinjenje vseh dvanajst rodov. Hudobni namen se mu je res posrečil. Ali s tem sramotnim početjem vsekaj je nezaceljive rane svojemu narodu, ki je od te dôbe razdvojen skoro vedno hlapčeval nevernim tujcem. Skrb za sveto vero in njena obramba je družila avstrijske narode v turških vojskah. In Slovenci, katerih je peščica mala, naj bi ne mogli gojiti iste edinosti, naj bi ne mogli složno delovati za časni in večni dobiček svoj na podlagi krščanskih, večno trajnih načel, in bi se naj cepili po slabem vzgledu drugih narodov v dva sovražna tabora? Pa v evāngeliju še vedno stoji in se ne dá izbrisati svarilo Gospodovo: „Vsako kraljestvo, katero je v sebi razdeljeno, bode razdejano, in vsako mesto ali dom, ki se je v sebi razdvojil, se bo podrl. Et ruina eius erit magna nimis.“ (Mat. 12, 25.) Pa kaj? Bomo li

sedaj sveti materi, katoliški cerkvi, obračali hrbet, ti pre-dobri in preskrbni materi, ki nas je redila, vzgajala, edini-la in krepila tisoč let? Fundamentum aliud nemo pot-est ponere praeter id, quod positum est, quod est Christus Jesus. Drugega temelja ne more nikdo vlagati, mimo onega, ki je vložen, ki je Kristus Jezus. (I. Kor. 3, 11.)

3. Preljubljeni zborovalci! Ko bi stopil najslavnejši apostolski misijonar sedaj med nas, zaklical bi nam, kakor nekdanj svojim Efežanom: „Bratje! hodite modro in rabite čas, zakaj dnevi so hudi.“ (Efež. 5, 15. 16.) Resnično! naši časi so hudi in nevarni najbolj zato, ker se danes ne zametuje ena ali druga verska in moralna resnica, kakor nekdanj, marveč ker se zanikuje in napada vse, kar je krščansko, katoliško, cerkveno. Ne trdim, da bi se go-dilo to tudi že med Slovenci, vendar pa preti nevarnost, da priveje ta strupeni duh od drugod in okuži še sveži in zdravi rod slovenski. Ne dá se tajiti, da išče tok se-danjega časa drugo strugo. Kdo vé, kam se obrne in kaj da uniči? Kdo nas reši strašne nevarnosti? V sv. cerkvi je že rešeno to vprašanje. Reši nas, kakor nas je odrešil, božji Odrešenik Jezus Kristus, pot in resnica naša in naše življenje. To je edini Vzveličar, drugega ni, ako se od-strani ta. Predragi! Kristusova vera še bode praznovala svojo zmago — in to v kratkem, morebiti že o nastopu dvajsetega stoletja. Njeno rešilno moč še bodo hvalili brez-božneži, in sicer tedaj, ko bode seme brezvernosti in brez-božnosti, katero so zasejali v slepi strasti in brezmejni oholosti, pognalo, raslo in sad rodilo. Takrat bode konec moráli brez vere.

Da ne okusijo Slovenci tega morilnega sadú in ne umrjejo, ampak da stanovitno živé versko-nravno življenje, na to treba delati brez odmora. Slavni prerok Elija se je, po obilnem in ne vselej vspešnem trudu za sveto reč med Izraelci, podal ves užaljen in ves potr, v samoto, da si v tihi in mirni votlini odpočije od dela in da se skrije pred sovražnimi preganjalci. Ali približal se je Gospod in vprašal: „Kaj delaš tu, Elija?“ In odgovoril je: „Vnet sem gorel za Gospoda Boga vojnih trum; a zapustili so tvojo zavezo Izraelovi otroci, tvoje altarje so razdjali, tvoje preroke so pomorili z mečem, puščen sem jaz sam, in iščejo moje duše, da bi jo vzeli. In zaklical mu je Jehova: „Pojdi vun.“ (III. Kralj. 19, 9—11.) In nato je poučil

Gospod Elijo, naj se zopet loti svoje službe, pa jo naj opravlja mirno in potrpežljivo, saj tudi Bog ne biva v pišu niti v potresu, niti v ognju, pač pa v šumljanju tanke sapice. „Pojdi vun in stopi na Goro pred Gospoda. In glej, Gospod gre mimo. In velik in močen piš, ki preobrača hribe in lomi skale, pred Gospodom; ali v pišu ni Gospod. In za pišem potres, ali v potresu ni Gospod, in za potresom ogenj, pa v ognju ni Gospod. In za ognjem šumljanje tanke sapice.“ In iz te prijetne sapice je govoril Gospod: „Elija, pojdi vun in podaj se na svojo pot.“ (III. Kralj. 19, 11. 12. 15.) In hipoma vstavši, zapustil je sveti mož svoje skrivališče in se je vnovič pogumno poprijel dela ter je z vso ljubeznijo učil svoje ljube rojake čednostno živeti in se popačenosti varovati, dokler ni bil za svojo gorečnost povzdignjen na gorečem vozu v zračne višave.

4. Po vzgledu tega „voznika Izraelovega“ pobrinimo se tudi mi za ohranitev prelepih lastnostij v Slovencih. Katoliški, avstrijski, slovenski — to so trije prislovi, ki se prav prijetno vjemajo in so neločljivi. Nekatoliški Slovenec bi bil popačenec, bi bil izdajalec svete matere cerkve, bi bil odpadnik od slovenske zgodovine.

Toda katoliškega Slovenca neomejena zvestoba do sv. očeta papeža Leona XIII. je stikoma združena z neomahljivo udanostjo do preljubljenega avstrijskega vladarja Franca Jožefa I. Te dve zlati čednosti, Slovencem kakor prirojeni, se strinjata, kakor se zlagata papeška in cesarska zastava v eni barvi in sicer zlati: zlatobela zlatočrna. O da! Slovencem manjka mnogo, pa ne manjka jim iskrene požrtvovalne ljubezni do Boga in do njegove cerkve, do cesarja in do svoje avstrijske domovine.

In te dragoceni kreposti naj se še globlje zasadita v slovenskih srcih po blaženem vplivu prvega slovenskega katoliškega shoda, kateri pa neče biti shod posebne slovenske stranke, ampak je shod katoliških Slovencev, pa tudi neče biti politiški shod, ampak je le izpoved katoliške zavesti in krščanske domoljubnosti. Pod okriljem zastave: vse za vero, dom, cesarja, zboruje ta skupščina in pospešuje jasnost v načelih, složnost v delovanju in navdušenost za dobra dejanja. Jasnost v načelih bode nastala po mirnem in stvarnem posvetovanju izobraženih mož iz raznih služeb in od raznih strani, krepostnih mož,

ki ljubijo resnico, četudi žrtve tirja. Sladko složnost bodo dosegla blaga srca, ki vsa bijó katoliški in avstrijski, srca, ki se samo bližati morajo, da se brž umejo in ljubijo. Navdušenost za dobra dejanja pa vzbuja in bo vzbujala divni pogled na bogato število velikodušnih vdeležencev. In pri tem ugodnem položaju, kdo dvomi, da se vršé in se bodo vršile obravnave prvega slovenskega katoliškega shoda k večí časti božji, v povišanje sv. cerkve, v časni in večni dobiček slovenskega naroda, v sporazumljenje in pomirjenje pravih rodoljubov, vsem vdeležencem pa v prijetni in blaženi spomin.

* * *

Sedaj pa treba, da hitim h koncu. V starih Atenah je prejel neki oblastnik med veselim gostovanjem list, v katerem ga je svaril dober prijatelj pred bližnjo zaroto. Ali mož, nejevoljen, da ga kedo moti med veselico, vrže neodpečateno pismo pod vzglavje svojega sedeža, rekoč: *Τά πράγματα εἰς αὔριον*, opravki za jutri. Toda drugega jutra ni dočakal mož, izgubivši še tisto noč oblast in življenje. Preljubi zborovalci! Modrost je, učiti se od nemodrosti drugih. Recimo zatorej: *Τά πράγματα εἰς σήμερον*, opravki za danes, za jutri pa odmor po naporu; na tem svetu nevtrudno delovanje, v nebesih pa večnoveselo gostovanje.

Na delo torej, da ne porekó zanamci, da smo bili malomarni in brezbrizni za velevažna vprašanja svoje dobe, da smo bili preslabi za dejanja, prebojazni za žrtve, da nismo plameneli za uzore med svetom, kateremu je zabava in denar: gloria in credo. Presojujte resolucije, po potrebi časa vam predložene, resolucije, ki niso prazne besede ali zračne reklje za trenotek, nego so globoko premišljeni in skrbno izdelani načrti in bodo vodilna načela za poznejše blagonosno delovanje. Zatorej vse prevdarite in kar je dobrega, obdržite. (I Tesal. 5. 21.) In vse to dobro bodete pa prav lahko našli, ker vem, da se ravnate po modrem načelu najmodrejšega Afrikanca: In necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem charitas; in ker umejete, kar poje avstrijska pesem:

Trdno dajmo se skleniti,
Sloga pravo moč rodi.
Vse lahko nam bo storiti,
Ako združimo moči.

In če še bo dalje hliedel, kakor je še doslej vel pri zborovanjih, duh krščanskih načel, duh krščanske ljubezni in bratovske složnosti, potem bode ta shod to, za kar ga pozdravljam, bode jutranja zarija sijajnejše bodočnosti za katoliške Slovence; potem bodo ti slavnostni dnevi: dnevi vspešnega ker složnega delovanja še dalje in dalje; in potem bode ta shod dosegel preobrat na bolje, dosegel bode to, kar vsi želimo, da bode božji, vzveličalni mir zavladal in zakraljeval po vsej slovenski zemlji pri vseh, ki so dobre in svete volje. Tako se zgôdi. Tako bodi! (Živahno oduševljenje sledilo je tem apostolsko-gorečim besedam. Tudi med govorom so oveseljeni in razvneti poslušalci večkrat pokazali svoje zadovoljstvo na navdušen pa spoštljiv način.)

Predsednik g. Fr. P o v š e iskrenimi besedami zahvali visokega gospoda govornika za te prekrasne besede, katere naj bi si vsak Slovenec zapisal globoko v srce ter uravnaval po njih svoje delovanje.

Mej tem je zazvonilo „Ave Marija“. Preč. gospod kanonik K. K l u n moli na glas in za njim vsa skupščina „Angeljsko češčenje“.

Tretji govornik je bil monsign. dr. G a b r i j e v č i č, ki v imenu zadržanega knezo-nadžkofa goriškega iskreno pozdravi zborovalce ter v obširnem govoru razpravlja razmere na Goriškem, tako-le:

Prezvzišena knezoškofa! — Veleblagorodna predsednika. deželni in zborovi! — Prečastita, visokorodna gospôda! — Veleslavni zbor!

Da morem tu nastopiti, zahvaliti se imam Nj. prevzvišenosti presvetlemu in prečastitemu knezonadžkofu goriškemu in nadvladiki slavne ilirske pokrajine, višjepastirju na oni prvostolici, ki je slavna, ker prvorojena hči starodavne apostolske stolice oglejske, one stolice, kjer sta sedela prva apostola Slovencev, sv. Mohor in Fortunat, ki sta našim pradedom prižigala luč sv. vere ter s tem jim podala podlago in skrivnostno moč svojega narodnega obstanka.

Ker je Nj. prevzvišenost resnično zadržan v svojo globoko žalost, da se osebno udeleži prvega slovenskega

katoliškega shoda, rečem v svojo globoko žalost, ker javno pripoznava velevažnost tega shoda, ki bo morda odločilen za našo bodočnost in naš obstanek, naklonili so meni častno nalogo, da v Njihovem imenu prinesem prvemu slovenskemu katoliškemu shodu Njihov najsrčnejši pozdrav in višjepastirski blagoslov.

Nj. prevzvišenosti je fizično nemogoče, osebno vdeležiti se. Znano Vam je, gospôda, da se je ponesrečil meseca julija, ko je birmoval v hribih. Očividni previdnosti božji moramo se zahvaliti, da se ni kaj žalostnejšega pripetilo, ker nevarnost je bila največja.

Vendar je bil prisiljen, da pretrga svoje težavno delovanje in si v Gorici opomore. Komaj si je za silo opomogel, podal se je zopet na težavno delo, da nadaljuje pretrgano obiskovanje, odkoder se je vrnil še le pretečeno soboto po noči, kjer ga čakajo druga zastala nujna dela. Zadržan je tedaj v resnici, ali dasi odsoten telesno, navzoč je v naši sredi s celim svojim za vse dobro plamtečim, plemenitim srcem.

S posebnim veseljem pozdravlja prvi slovenski katoliški shod. Taki shodi so dandanes ne le koristni, ampak nekako neobhodno potrebni, da se pripomore katoliškim načelom k zmagi v javnem življenju. On prosi Boga, da bi prešinila ta vzvišena ideja tudi svoji pastirski skrbi izročeno ljudstvo. Zato podeljuje shodu svoj višjepastirski blagoslov, želeč, da bi shod donesel obilo sadú tudi njegovi vladikovini. Tako je pisal že v začetku pripravljalnemu odboru na došlo mu povabilo; tako naj zopet poudarjam pred slavnim zborom, naročil mi je že pred mesec dni, ko sem se poslovil in odpotoval.

Vrh tega mi je Nj. prevzvišenost blagovolila poslati sledeči telegram: „Ker sem v resnici zadržan, izrekam določno in kategorično, da se vjemam tem potem popolnoma in strinjam najtesneje s svojim duhovnim sobratom, prevzvišenim knezoškofom Jakobom Missio in z drugimi sobrati-škofi. — Vsegamogočni blagoslovi delovanje prvega slovenskega katoliškega shoda, da bodo vsi Slovenci, kakor enega jezika, tako enega srca v sveti veri in ljubezni.“

Iz tega voščila jasno odseva plemenita navdušenost Njegovega preblagega srca za sedanji prvi shod. Krajše pa krepkejše ni mogoče izraziti vzajemnosti, ne mi-

lejše pokazati nujne naše potrebe, ne tehtnejše spominjati namena tega shoda, ne srčneje pozdraviti ga. Jaz smatram prebrano voščilo nekako za o p o r o k o metropolita ilirske cerkvene pokrajine prvemu slov. katoliškemu shodu.

Njegova beseda je toliko važnejša in tehtnejša, kolikor više je Njegovo stališče, s katerega premotruje in občuti nujne potrebe izročeni ovčic slovenskega in laškega rodu, katere oboje objema z enakim srcem in z enako pravico, da, s pravicoljubnostjo najvestnejšo in, rekel bi, skrupolozno.

Kot zastopnik svojega prevzvišenega nadvladike morem slavnemu zboru tudi prinesiti najsrčnejši pozdrav in najglobokejša voščila njegove slovenske duhovščine, ki je tako izvanredno in nepričakovano mnogobrojno, tako častno zastopana pri tem shodu, one duhovščine, ki se stoječ na najbolj izpostavljeni meji, od nekdanj tako hrabro in neumorno bojuje za naše najdražje svetinje verske in narodne.

Kot zastopnik svojega vladike morem slavni zbor pozdraviti spoštljivo pa srčno v imenu vseh Slovencev na Goriškem, katerih nepričakovano mnogo je tukaj navzočih, onih Slovencev, ki ginejo spoštovanja in ljubezni do svojega višjega pastirja, onega sicer ubogega naroda, ki pa raddarno žrtvuje od svojega ubožtva za vsako mu sveto stvar, onega tako vernega naroda, kateremu tudi v sanjah ne pride v misel, da bi bilo mogoče živeti mu v drugi veri, kakor v krščansko-katoliški.

Veseli me še posebno, kar je znamenje naše vzajemnosti, da morem sporočiti slavnemu zboru najsrčnejši pozdrav vrlega glasila konservativne italijanske stranke na Goriškem, „L' Eco del Litorale“ in njegovega vredništva, v prvi vrsti preč. monsign. Alpija, z odkritosrčnim voščilom za najboljši prospeh sv. vere.

S tem bi bila končana moja naloga.

Ker že imam besedo, usojam se spregovoriti še nekoliko besed. (Dobro, dobro.)

Nisem se dobro pripravil, ker sem že več kot mesec dni na popotovanju, in semkaj sem dospel še-le v nedeljo. Spregovorim pa, kakor in kar meni in drugim srce teži.

Rekel sem: Pozdrav in voščilo prevzvišenega vladike sta toliko tehtnejša in toliko večjega pomena, kolikor boljše in živeje spoznava na visokem svojem stališču našo veliko

bedo in naše nujne potrebe. Najhuje mora boleti Njegovo srce, ker v najvažnejšem duhovskem stanu nima domačega naraščaja ali prav pičlega.

Sploh nimamo na Primorskem nobenega ali komaj spomenljivega naraščaja v nobenem onih stanov, ki so merodajnejši za narodni razvoj. Če je naraščaj merodajen za naroden obstanek in razvoj, in tega ne bo nihče tajil, tako moram izreči, dasi s tužnim srcem: Na Primorskem propadamo in pojemamo.

Poglejmo nekoliko po drobnem.

Zadnjih let izšla se le tu in tam kedo za učitelja srednjih šol. O naraščaju v zdravniškem ali odvetniškem stanu ne moremo še govoriti ne. V sodnijskem stanu je enako žalostno. Zagotovil mi je, ni še dve leti, nekdo, ki razmere pozna, da med 30 avskultanti v okrožju višjega nadsodišča v Trstu, to je za vse Primorsko in Istro s krškimi otoki vred, so trije, ne slovenskega, ampak sploh slovanskega rodu. Ali bomo mogli v prihodnje dolžiti krivice vlado in druge veljavne osebe, da ne imenuje narodnih mož za slovanske sodnijske okraje, če jih ne bo? Kake važnosti je, da so sodniki domačega rodu, ni treba, da razložim.

Najžalostneje pa je z domačim naraščajem v duhovskem stanu, ki je dozdej ohranil naš narod, ki bo ostal na vse veke prva podlaga njegovega obstanka, oni stan, čegar člani morajo od mladih nog poznati vse mišljenje in težnje svojih ovčic, ki morajo v ta namen od mladih nog med temi živeti, veseliti se in trpeti, če hočejo vspešno med njimi delovati.

Kako stojimo na Primorskem v tem obziru? Naj govorijo številke.

V preteklem šolskem letu smo imeli v 4. letu bogoslovja za goriško nadškofijo 5 bogoslovcev, 4 za slovensko in 1 za laško stran; med temi sta samo 2 domačina, 1 za slovensko in 1 za laško stran, ki sta se na domači gimnaziji izgojila.

V tretjem letu smo imeli 10 bogoslovcev, 8 za slovensko, 2 za laško stran; med temi so le 3, 1 Slovenec in 2 Laha, domačini; na domači gimnaziji izšolala pa sta se samo dva, tretji, izvrsten mladenič, moral je že v nižji gimnaziji drugam potegniti, tukaj bi ne bil dosegel svojega namena.

V drugem letu smo imeli 8 bogoslovcev, 7 za slovensko in 1 za laško stran; med temi so 4 Slovenci in 1 Lah domačini, ki so tudi doma se izšolali.

V prvem letu je bilo koncem leta 9 bogoslovcev, 7 za slovensko, 2 za laško stran; domačini in doma izšolani samo 4, 2 Slovenca in 2 Laha. Skupaj tedaj 32 bogoslovcev, domačinov le 14, 8 Slovencev pa 6 Lahov, doma izšolanih le 13.

Številke dovolj spričujejo, da propadamo, da že pojemamo; dasi nekateri hočejo svet prepričati, kako v zadnjih letih napredujemo. To trdijo le radi tega, da bi ubogo zbegano ljudstvo ne spregledalo, kam so ga pripeljali s svojim vednim hujskanjem. Žalostno, v resnici žalostno je pri nas za obojo stran, slovensko in laško gledé duhovskega naraščaja.

Kdo je temu kriv, morda učitelji? — Tega ne smemo trditi. Oni, ki so nemškega rodu, so dobromisleči; oni pa, ki so našega rodu, morajo se veseliti kot izobraženi Slovenci, če dobiva naraščaja oni stan, ki je bil in ostane prvi steber narodnega razvoja. Tudi gospod gimnazijski vodja se je letos veselil z menoj in mi čestital, da prihodnje šolsko leto dobimo nekaj več domačih in doma izšolanih dijakov. Kdo je tedaj temu pomanjkanju kriv? — Sedanji šolski sistem na Primorskem, pa morilni duh sedanjih časov.

Poglejmo le, kako se šola naša mladina. Na c. kr. vadinici so sicer paralelke, slovenske in laške; ali v tretjem in četrtem razredu je skoro ves pouk v nemškem jeziku. Neverjetno je, koliko znanja iz nemške slovnice in računstva se tirja od nežnih otročičev, v starosti 9—11 let; tudi dijaki 3. in 4. gimnazijskega razreda ~~zamorejo~~ komaj to r a z u m e t i, kar se od njih tirja. Da se jih veliko pozgubi, je naravno.

Stopimo na nižjo gimnazijo. Tukaj je ves pouk v vseh predmetih, razven krščanskega nauka v prvem in drugem razredu, izključljivo v nemškem jeziku. Kake težave imajo prenašati mali dijaki pri naravoslovju, pri zemljepisju itd., vé na Primorskem vsak, kdor se ima baviti z mladino. Število propadlih ob koncu tečaja (semestra) je ogromno. N. pr. ob koncu prvega tečaja prošlega leta je imelo med blizu 400 dijaki na vsi gimnaziji čez 140 slabi red. Pri takem položaju moramo sklepati, ali je naša goriška mla-

dina topa in bedasta za učenje, ali pa mora biti temu drugi vzrok. Prvo ne bo nihče trdil, kdor pozna našo mladino in naše ljudstvo, živahno in vzneseno za pouk, tedaj ostane, da iščemo vzrok v sedanjem sistemu. Kaj je nasledek? — Deloma dijaki popustijo nadaljno učenje, ker so spoznani nesposobnimi, večinoma pa, ker ne morejo plačati šolnine, neznosne ravno za kmeta. Ni čuda, da izmed onih, ki dovršijo prvi razred, jih pride komaj polovica v četrti gimnazijski razred, od teh pa je komaj polovica kmečkega stanu.

Če dijak srečno dovrši nižjo gimnazijo, reče se lahko, da so glavne težave premagane. Ali pri nas ni tako. V petem in šestem razredu jih zopet veliko onemore, zakaj, nočem tu razlagati.

Med tem pa pridejo za nekoliko že odrasle dijake druge nevarnosti in skušnjave, da zanemarijo svoje dolžnosti. Takih nevarnost je pri nas veliko, prav veliko, več kakor drugod. Veliko dijakov se pozgubi ravno v šestem in sedmem razredu, med temi večinoma Slovenci. Žal, ali resnično. Prôsi. svári takega dijaka, vse zastonj, on ne trpi več nobenih spôn.

Ona peščica pa, ki srečno gimnazijske šole dovrši, kam naj se obrne? Gosposki in teh je večina, obrnejo se na vseučilišča, nekateri kmečkega stanu tudi — pa skoro brez podpore. Kaj naj počnejo ti? — Ustanov imamo na Primorskem malo, še te so pičle; svojci pa ne premorejo jih podpirati zdatno. Naši nadepolni vseučiliščniki pozgubijo se večinoma, ker ni zadostne podpore, pa tudi še iz drugih vzrokov, katerih nočem tu navesti. Tako naraščaj pojema pri vseh stanovih, pri duhovskem najbolj.

Zamore tedaj kdo trditi, da na Primorskem napredujemo, če nimamo naraščaja v onih stanovih, ki so merodajni za narodni razvoj?

Poglejmo zdaj naše ljudstvo, kako je ž njim? Oh, tužna majka! Naše ljudstvo je pa sploh ubogo in siromašno. Pa saj imate tam vinske gorice, kjer raste žlahtna trta? — Res, pa znano je: kjer so vinske gorice, tam tečejo goste solzice — rêve in bede. Posebno tam, kjer raste trta, raste tudi revščina od dné do dné.

Priča temu so dolgovci, ki vse naše kmetovalce tlačijo; naše ljudstvo na Vipavskem in v Brdih je močno, prav močno zadolženo; pa sploh živijo eno leto naprej. Če kaj

pridelajo, ne zadostuje, da se plačajo mali dolgovi, mej letom narejeni. Če pa malo ali celó nič ne pridelajo, kar se v zadnjih letih zaporedoma godi, potem je treba stradati. Človek bi ne verjel, koliko in kakega pomanjkanja trpijo nekatere vasi v lepi, nekdanj bogati vipavski dolini, ko bi tega z lastnimi očmi ne videl. Blizu enako je tudi v Brdih.

Kje se pa naše ljudstvo zadolži? — Pri domačih, pri domačinih vsaj? — Oh, ti imajo komaj za-se.

Vprašam zdaj, je li mogoče pri ubožnem, siromašnem, zadolženem ljudstvu pričakovati v obče stalnih značajev, ali jih vzgojiti? To presega vse skušnje pri vseh narodih; skušnja zadnjih let tudi pri nas to potrjuje. Kaj pa bo v prihodnosti, če gre v tem tiru naprej!

Priča našega siromaštva so tista žalostna izseljevanja, ki se množijo od leta do leta. So nekateri okraji, pazite dobro, ne kraji, ampak celi okraji so v naših hribih, kjer komaj ena četrtnina prebivalstva doma ostane, da se tam borno živi. Na Vipavskem jih gre blizu polovica na tuje; okoli Gorice blizu ena tretjina; v Brdih iz oddaljenih vasij le malo, iz bližnjih pa v nekaterih vaseh malokdo doma ostane. Kam gredó? — Križem sveta, v Trst, v Ameriko, v ono nesrečno Aleksandrijo. Če greš jesenski čas proti Solkanu, vidiš voz za vozom, prenapolnjen z nadepolno mladino. Človeku krvavi srce, kedar pomisli, kam se peljejo in kam pridejo.

Morda slikam preérno? — Vprašajte dušne pastirje; ti vam lahko povedó, da moje popisovanje je v nekaterih krajih le senca v primeri z dejanskim položajem. V resnici tužna nam bodočnost!

Poglejmo pa zdaj v okraje širje naše Slovenije, je-li drugod kaj bolje? — Gledé naraščaja mladeži skoro gotovo; gledé gmotnega stanja morda kaj bolje tu in tam, vsaj tako borno ne živijo, kakor pri nas. Skupno pa ne bo bolje.

Da, siromaki smo, ubožni smo, kamorkoli pogledamo po širni Sloveniji. Nimamo veljakov, nimamo denarnih mogotcev, nimamo žlahtnikov. Ča. je tu in tam kaj enacega, ne pride v poštev gledé na vse slovenske okraje.

Ali najžalostneje pri tem je to, da pri vsem našem siromaštvu smo na vse strani razdvojeni in razcepljeni; povsod med nami le prepir, vedno beganje, vedno hujskanje; ni miru ljubega, ne odduška potrebnega, da bi mogli

trezno misliti in pregledati svoj položaj. Ubogi, v srečo dobri narod, ves zbehan ne vé kam se obrniti, komu verovati, koga okleniti se.

Ali moremo pri tem pogledu tako žalostnem, da skeli v dnu srca, še govoriti o napredku? Moremo li trezno misliti na napredek, na obstanek? More li kdo izmed nas, ki v resnici ljubi svoj narod, dejanjsko, ne z besedo, kakor naši zloglasni kričachi, kedaj biti resnično veselega srca?

Izobražen in skušen Slovenec, pa vesel, to ne gre skupaj. Neka môra ga tlači, ker vidi, kam drviijo nevedni naprednjaki ubogi, že tako razdvojeni narod. Sili ga, da bi obupno neprenehoma klical s sv. Pavlom v listu do Rimlj. VII. ob koncu: „Kdo me bo rešil smrti tega telesa“ — očitvidnega propada po vseh straneh mile Slovenije? Ali je ni rešilne zvezde v tako obupnem položaju?

Da, sv. Pavel nam jo pokaže ravno na onem mestu, ko odgovarja: „Milost N. G. J. Kr.“ — Da, milost N. G. J. Kr., to je, Njegova sv. vera z vso po Njem pridobljeno milostjo, katero hrani celo in neoskrunjeno Njegova sv. katoliška cerkev, v kateri Jezus Kristus naš Gospod živi, katero On vlada in hrani s Svojim Rešnjim Telesom in Rešnjo krvjo.

Jezus Kristus v sv. katoliški cerkvi, Njegovi sveti nauki, Njegova načela edino so nam bila in nam bodo rešilna zvezda, da ne utonemo.

Ali je razven te še druga rešilna zvezda, še kje drugje izdatna pomoč? Nikakor! Ni je in ne bo nikdar druge pomoči za nas, dokler ostanejo resnične besede Njegove: „Jaz sem pot, resnica in življenje!“ — Njegove, ki je resnica večna.

More nam li pomagati takozvani liberalizem s svojimi načeli? — Morda vsaj nekoliko? — Vprašam: Kaj je današnji liberalizem? Kjerkoli ga nahajamo, bodisi katerikoli narod, je on upor proti sv. cerkvi, odpadnik od nje; tedaj upor proti Jezusu Kristusu in odpadnik od sv. cerkve. Tega ne more nihče tajiti. Kam pa pripade oni, ki odpade od Jezusa Kristusa, našega Vzveličarja, ki je „pot, resnica in življenje“? — On pripade temu, ki je lažnik od začetka, neposrednje pripade samemu sebi, — ali Kristus ali Belial, srednje poti ni.

Tedaj liberallec pripade samemu sebi, da le sebe vidi, da le zá-se skrbi. V njem se razvija oni

„jaz“, vir sebičnosti, vsega koristolovja, onega zloglasnega egoizma. Da, liberalizem je sebičnost in koristolovje.

Temu služijo vsi, ki se liberalnih načel poprimejo; temu morajo služiti po naravni in božji postavi vsi liberalci, vedoma ali nevedoma, naj se še toliko zvijajo, če jim kdo to očita; naj se pridušujejo, kolikor hočejo: da oni so nesebični, da goriyo zgolj čiste ljubezni do naroda. To ostane resnično tako dolgo, dokler resnične ostanejo besede našega Vzveličarja, ki govori: „Jaz sem pot, resnica in življenje.“

Resnico tega je dokazala do zdaj vsa zgodovina liberalizma, kjerkoli se je pokazal in vgnedil; pokazala jo bo tudi v prihodnosti.

Iščite tedaj, Slovenci, poti, po kateri se morete rešiti! išcite načel, katerih se morate držati, da ne poginete; išcite življenja, obstanka, napredka — Jezus Kristus v sv. katoliški cerkvi.

Načela Jezusa Kristusa nas morajo učiti, Njegova načela morajo prešiniti vse, vsako družino, vsak okraj, vso šolo, ves narod, vsakega posameznega in vse skupaj, potem smemo pričakovati obstanka in napredka. Načela Jezusa Kristusa nas bodo učila:

1. Sporazumeti se med seboj. Oh, kako žalostno, kako tužno je med nami! Nam je že prirojeno, da moramo neprenehoma prepirati se, eden drugega tožiti, eden drugega natolcevati, eden drugega izpodkopavati; brat proti bratu; — da, brat brata ne pogleda, temveč tuhta, kako bi ga zavrato uničil.

Potem je Slovenija rešena, govori in piše javno, na tihem pa si misli, potem bo edino le moja zvezda sijala na slovenskem obnebu.

Da smo Slovenci sploh sluge, je naša krivda in nekrivda; da smo drugim narodom v posmeh, to je edino le naša krivda.

2. Ponižnim in pokornim biti. Pri nas, ali bolje, med nami ponižnosti-krščanske ni, še manj pokorščine. Žalostno, pa resnično. Vsak, ko se zavé, da je, Slovenec, če je le pogumen klicati „živio“, zná že vse, vso politiko, on ne sprejme več nobenega svarila, nobenega nauka; on sme vse grajati, vse obsoditi; gorjé onemu, ki se drzne drugače misliti! Da bi se komu on pokoril, Bog

tega ne daj, to bi bilo proti njegovemu prepričanju, proti samostalnosti, proti stalnemu značaju. Slovenec Slovencu ne more pokoren biti, udá se le — tuji sili.

3. Zjediti se med seboj. Edini moramo biti duhovniki med seboj, in to v prvi vrsti. Zastonj ni molil Jezus Kristus pri zadnji večerji za nas, v onem slovesnem trenutku, ko se je poslavljal od svojih aposteljnov: „Prosim, Oče, da bodo ti vsi edini med seboj, kakor sva jaz in Ti edina.“ Poznal je nevarnost, če so njegovi učenci med seboj razdvojeni; videl je propad, če se njegovi duhovniki med seboj preganjajo; zato je On za nas duhovnike takrat molil. Bratje, ne dajmo prostora onemu duhu, ki je oče vse laži in iz te izviraajočega prepira. Bratje, bodimo edini in složni med seboj, naj velja kar hoče.

Bodimo edini s svojimi višjimi pastirji, s svojimi škofi; to je naša najsvetejša dolžnost, to je naša moč, v tem naša veljava. Bodimo ž njimi edini v vseh stvaréh, ne le v strogo verskih in cerkvenih, temveč tudi v vseh drugih.

Bodimo edini tudi takrat ž njimi, kadar se nam zdi njih pot manj jasna, premalo odločna, predolga, — oklenimo se jih ravno v takih slučajih in sledimo jim; na tej poti je božji blagoslov; na drugi, dasi je kak navidezen napredek, ni blagoslova.

Če smo edini s svojimi škofi in med seboj, bomo tudi edini z onimi, koje moramo v imenu svojih škofov pastirovati. Ne zabim, bratje, da verniki nas ne bodo ubogali, če ne znamo sami ubogati. (Vzgleđ linškega škofa pri katol. shodu, ko je s ponosom govoril o svoji duhovščini.) Skrbimo, bratje, da bodo mogli tudi naši škofje o nas s takim ponosom govoriti.

Marsikaj bi moral še navesti, kar bi nas učila krščanska načela, n. pr. spoštovati veljavne može, katerih imamo tako malo, varovati jih in skrbeti, da si jih ohranimo, pri katerih pa toliko časa popravljamo, proti katerim rujemo, po katerih udrihamo toliko časa, da na vse zadnje na njih ne ostane noben las več dober; ko ga ni več, ali potem, ko smo ga pomandrali, potem še le spregledamo, kaj smo počenjali. Žalostna nam majka!

Pa pustimo to, zadržal sem že predolgo slavni zbor.

Z eno besedo, krščanska načela bi nas učila onih čednosti, po katerih so se naši stari odlikovali, ki se pa

zdaj pri nas vedno bolj zgublajo; obvarovala pa bi nas onih p o d e d o v a n i h nečednostij, ki se vedno bolj med nami širijo v našo pogubo.

Hitim h koncu. Da, slavni zbor, katoliška načela, edino le ona nam zagotovijo naš obstanek. Potrjeni v njih in po njih prerojeni, bomo zvesti sinovi naše matere svete katoliške cerkve, in — s r e č n i; bomo zvesti, da, naj-zvestejši državljani, kakor dozdam, naše mile Avstrije in slavne naše habsburške dinastije, brez katere mi Slovenci živeti ne moremo. Oddaljil sem se s svojim govorom, pa nadejam se, da se nisem oddaljil od svoje dane mi naloge. S tem končam. — (Živahno odobravanje in ploskanje.)

Deželni odbornik g. dr. Papež pozdravi skupščino v imenu deželnega glavarja, gospoda Otona Detele, ki je bil vsled nevarne bolezni zadržan, vdeležiti se shoda.

G. ljubljanski župan P. Grasselli pozdravi skupščino v imenu občine ljubljanske ter zakliče: Dobro došli danes in vsikdar, zborujte srečno na slavo in blagor naroda. Vzemite seboj prijetne spomine in pozdrav vsem bratom in sestram po zemlji slovenski. (Odobravaenje.)

Predsednik predstavi znanega državnega poslanca g. dr. pl. Fuchsa, ki ima vsled svoje naklonjenosti do slovenskega naroda med državnimi poslanci častni priimek „Ehrenslovene“. Gospod dr. pl. Fuchs nato v nemškem jeziku, ker slovenskega ni zmožen, pozdravi skupščino v imenu „katol. polit. društva“ v Solnogradu, želeč, da bi se vsi katoliško misleči državni poslanci združili v jedno skupino ter z združenimi močmi zagovarjali opravičene zahteve vseh narodov. Vspah bi bil gotov. (Navdušeno odobravanje.)

Gospod Glienkiewicz pozdravi skupščino v poljskem jeziku v imenu Poljakov, katere veže s Slovenci katoliška ideja. (Pohvala.)

Konečno govori še veleč. gospod dr. Anton Jeglič iz Sarajeva o temeljih katoliškega življenja, tako-le:

Pridem s katoliškega shoda v Lincu. Star častitljiv opat s Hrvaške mi je tam rekel: „Kaj rad hodim na katoliške shode, prav poživim se vselej, slušajoč, kako

prepričevalno izgovarjajo in dokazujejo krščanske resnice laiki, možje neduhovni, in gledajoč, kako tudi soglasno s temi resnicami živé!“

In res, gledal sem tam pravo katoliško življenje! Kako spodbudno je bilo, ko toliko visoko stoječih in visoko omikanih gospódogov pri angeljskem pozdravljenju vstane in moli na čast Matere Božje in včlovečenja Jezusovega; kako spodbudno je pri banketu, ko svetovni gospod vse povabi, naj molijo skupno molitev pred jedjo; kako spodbudno, ko imeniten mož vstane in zatrjuje, da sijajen vspeh shoda ni tolika zasluga ljudska, kakor pa milost božja, ker je Bog uslišal goreče molitve za dober vspeh; kako spodbudno, ko so se vsa vprašanja, pretežka in prevažna, obravnavala na temelju papeževih nauk v prekrasnih njegovih okrožnicah; kako spodbudno, ko v sredi vseučiliščne mladine tako učen profesor zakliče: „Mi smo učenjaki, naj se nam dokaže, da nismo! In mi stojimo na podlagi svete vere, na tej podlagi se hočemo boriti proti materijalistični znanosti, boriti se hočemo in tudi zmagati“ — in gromovito ploskanje odobrava njegovo trditev.

Kaj ne, to je spodbudno! Dani se, dani v naši Avstriji. O naj se razeveta, bujoo razeveta pravo katoliško življenje! Ali ima li to življenje pravih znanstvenih podlag, iz katerih se more in mora razvijati, kakor drevo iz zdravih korenin?

Ravno o teh podlagah in temeljih katoliškega življenja, pa o njegovem razvitku na tem temelju mi je danes govoriti. Želim pa misli o tem razviti, da nam bo jasno, kako je zasebno in javno osnovano in opravičeno edino katoliško življenje.

I.

1. Resnic temeljnih za katoliško življenje imamo dve vrsti; vsako vrsto hočemo na kratko pregledati in dosledne zaključke izvesti. Začnimo s prvo vrsto.

To so te-le resnice: Je oseben Bog, Stvarnik neba in zemlje; vstvaril je tudi človeka, dal mu neumrjočo dušo in ga odločil za srečno večnost, katero naj si v slobodni pokorščini do Njega na zemlji zasluži.

To so temeljne resnice; kdo bi jim mogel oporekati? Stroge znanosti se jim prav nič ne protivijo, ampak jih kar naravnost potrjujejo. Poglejmo v hitrici samo nekatere

znanstvene podatke o početku in razvitku sveta in zemlje ter človeškega rodu.

a) Geologija in paleontologija nam opisujeta razvoj sveta iz neke prvobitne megle, iz katere se je po naravnih postavah razvil tudi naš solnčni sestav; za tem pripovedujejo, kako je na neki stopnji razvitka bila vsa zemlja pokrita z vodami, povita v temo, kako je potem tekom dolgih period nastala svetlost, nastalo kopno, gorovje, morje, rastlinstvo, živalstvo, in sicer najpoprej v nižjih, manj popolnih, za tem pa po redu v višjih, bolj popolnih vrstah, dokler se nazadnje ni pojavil človek.

Vse to podpišemo in prav hvaležni smo za vse, kar nam stroga znanost pripoveduje. Toda od kod ona prvobitna megla? Če je svet sedaj na neki določeni stopinji razvitka, kedaj se je razvitek začel, ali od kod in kako? Ako je bitje, koje je samo od sebe, torej večno, ako je torej osebni Bog, vse je jasno; ako osebnega Boga ne spoznaš, vse je temno in zagonetka! Če življenja na zemlji ni bilo, nego je postalo, vprašam, odkod? Odkod prvo življenje v rastlinstvu, odkod višje v živalstvu, odkod duhovno življenje v človeku? Odkod?

Pasteur je strogo dokazal, da življenje se jedino iz življenja rodi — odkod torej prvo življenje? Haeckel kar naravnost trdi, da se mora samo zato in brez vsacega znanstvenega dokaza zateči k tako imenovani „generatio spontanea“, ki bi inace moral priznati osebnega Stvarnika. In še Darwinov postopni razvitek — čujem, da se Darwinovi nazori na ljubljanski gimnaziji negujejo — bi bil mogoč samo, ako se pripozna Bog Stvarnik. Kakor je Darwin v pojedinih vrstah zbiral posamezne živali in jih družil, pa je tako dobil neke posebne razlike v vrsti, tako bi se tudi tako spreminjevanje, posebno ako se razvitek popenja od stopinje do stopinje, pomisliti mogel samo onda, ako pred tem razvitkom vlada un, ki vse namene primerno vreja, odbira in združuje. Verovati pa tako redovito stopnjevanje brez vedočega razuma, to bi bilo zahtevati veliko več vere, kakor jo je kedaj katoliška cerkev zahtevala.

b) Kaj pa rod človeški? Kdor taji Stvarnika, mora reči, da je bil rod človeški v početku prav živinski, da so mu bili pojmovi verski in nravni najprimitivnejši, in da je brezverstvo njegovim razmeram najprikladnejše stanje.

Toda glejte, ne samo sv. pismo, ampak tudi egiptovski hieroglifi, kaldejski in babilonski klinasti napisi, indijske svete knjige nam dokazujejo, ter nad zibelko človeškega rodu stavijo svetlo zvezdo: od prvega početka je rod človeški veroval, da je jeden Bog in da je človeška duša neumrjoča.

Najplemenitejši možje se borijo zoper brezverstvo, s katerim se širi neznosna korupcija in posledica bo prekucija in prelivanje krvi, kakoršnega svet še ni videl! Odpad od Boga je torej nesreča za narode, zato odpad od Boga na resnici ne stoji, ampak na zmoti in laži.

Povest vseh časov pripoveduje, da so bili narodi plemeniti, polni življenja in poštenja, dokler so čvrsto verovali v Boga in neumrjočnost duše, da so propadali v gadno nemoralnost, ko so te resnice začeli tajiti, da so se vselej najplemenitejši možje, ki so bili dika in ponos svojega naroda, vzdigovali zoper tako brezverstvo in da so narodi zopet oživali, če so ti možje zmagali, propali pa, če ti možje niso zmagali. Ravno ta pojav gledamo s svojimi očmi dandanes.

2. Stoji torej resnica, da je oseben Bog, Stvarnik vsega, kar je razven Njega. Kaj pa iz te resnice sledi za naše življenje?

a) Ker nas je Bog vstvaril, ker imamo vse od Njega, zato je On naš Posesnik in Gospodar, mi smo pa popolnoma Njegovi. In sicer je on naš najvišji Gospodar. On stori z nami, kar hoče; naš vedni, naš večni Gospodar, naj bomo mladi ali stari, neuki ali učenjaki, ubožni ali bogataši, na zemlji ali v večnosti. Mi smo torej na Njega popolnoma navezani, popolnoma od Njega odvisni, vsi smo Njegovi, in sicer po bitnosti naši mi te popolne odvisnosti premeniti ne moremo, tudi Bog sam premeniti ne more: On je vedno naš Stvarnik, mi pa vedno Njegove stvari.

b) Ravno zato pa mi v svojem življenju ne smemo po svoji volji ravnati, jedino in vedno le po volji Božji. In le toliko smo vredni, v koliko podvrgamo svojo voljo volji Božji, ter voljo Božjo spolnujemo. Ali ni tudi samo tisti sluga vreden plačila, ki dela, kar in kakor gospodar hoče; ne-vreden pa, ako dela po svoji volji proti volji gospodarjevi. Gospodar ga bo spodil in to po pravici. Tudi ti nisi prav nič vreden, ako ne delaš, kar in kakor Bog hoče, to je, ako ne spolnuješ deset zapovedi Božjih, pa ko bi

bil najizvrstniši advokat, najslavniši učenjak, največi bogataš, najmogočniši vladar: nič nisi vreden, saj ne izpolnjuješ prve in bitne in neodklonljive dolžnosti svoje, dolžnosti stvari do Stvarnika; da, stavljajoč svojo voljo na prvo mesto in ne meneč se za kako višo voljo Božjo, ti Boga deloma tajiš.

Kar za posameznike, ravno to velja tudi za vsa društva, prav posebno za družino, občino in državo. Glavna naloga naša torej stoji v tem, da se v zasebnem življenju Bogu klanjamo, da svoje dolžnosti, kjer in kakor Bog hoče, spolnujemo, da svoje družine po zapovedih Božjih vpravnavamo, da si prizadevamo, občino in državo in vse na zapovedih Božjih osnovati, vse protivno pa povsod preganjati in iztrebljevati. V kratkem: Naša prva in glavna naloga na svetu je, prizadevati si, da povsod kraljuje Bog. In ravno v tem stoji prava, ker naši človeški naravi primerjena, v nji utemeljena svoboda, da nas namreč nič ne ovira, svobodno služiti Bogu in kralju. Kaj pa bomo rekli o liberalizmu, ki noče priznati Boga kralja, marveč ga spodriva iz občine in države, iz družine in zasebnega življenja? Ali še lažlje bomo o tem sodili, če pogledamo drugo vrsto temeljnih resnic za katoliško življenje.

II.

1. To so pa te-le resnice: Ker se je človek svojevoljno odtrgal od Boga, prelomivši Njegovo zapoved, ker vsled tega nikdar več sam od sebe svojega najvišjega namena v večnosti ne bi mogel doseči, poslal je neskončno usmiljeni Bog pomoč. Sam Sin Njegov, druga oseba v sv. Trojici, še je včlovečil, in Jezus Kristus, Bog in človek v eni božji osebi, je zadostil razžaljeni pravici Božji s svojim življenjem in s svojo smrtjo.

Po smrti je vstal in šel v nebesa, na zemlji pa je ustanovil kraljestvo svoje, sv. katoliško cerkev. Njej je dal nalog, da v imenu samega Boga oznanjuje razodete resnice, da vse, kateri bodo verovali v Boga in Sina Njegovega, Jezusa Kristusa, prejme v to kraljestvo, stori deležne njegovih zaslug, jih z Bogom pomiri, da tako morejo zopet doseči svoj najvišji namen.

Temu kraljestvu je dal vidljive namestnike svoje, to je, papeža in škofe, katerim so duhovniki za pomočnike.

Kdor hoče svoj najvišji namen doseči, kdor se hoče zveličati, mora postati ud tega kraljestva; kdor je po svoji krivdi zunaj tega kraljestva, zunaj katoliške cerkve, ta se zveličati ne more. Kdor je pa ud cerkve, ta mora pa verovati, kar je Bog razodel, spolnjevati, kar je Bog zapovedal, in upotrebljevati sredstva za dobro življenje, to je, molitev in sv. zakramente, in sicer v otroški pokornosti do papeža, škofov in njihovih pomočnikov, duhovnikov; drugače se zveličati ne more, za večnost je izgubljen.

To so resnice druge vrste. Kdo bi jih oporekati mogel? Moreš li dvomiti o tem, kar se piše o Napoleonu, o Lutru, o Karolu Velikem? Ne; ravno tako ne moreš najmanj pametno dvomiti o tem, kar učimo o Jezusu in o nalogi kraljestva Njegovega na zemlji, o nalogi in o sestavi sv. katoliške cerkve.

Vprašam le: Ali ni ona največja dobrotnica vseh ljudij in narodov? Odkod omika? znanost? umetnosti? Odkod šole? hiše za sirote, uboge, bolestnike? Kje so najplemenitejši ljudje, možje in žene vseh stoletij? Ali ne v katoliški cerkvi? In odkod vsa nesreča v družinah in državah? Kje je surovost, laž in obrekovanje? Kje je brezbožnost? Ali ne tam, kjer se izpodbija katoliška cerkev in njen vpliv?

Pa kaj bi še več opisaval, vprašam samo: Ali je res, da je solnce na nebu? Ali je res, da se zemlja okoli solnea vrti? Ali je res, da imamo na zemlji pomlad in leto in jesen in zimo? Ali je res, da smo sedaj tu na tem vrtu zbrani? Kdo bi to oporekal? Ravno tako in še bolj resnično je, da je Jezus Sin živega Boga, da je katoliška cerkev Njegovo kraljestvo, da moramo vsi pokorni udje tega kraljestva biti, ker tako hoče Bog, in to tako oštro, da preti večno pogubljenje vsakemu, kdor iz lastne krivde v to kraljestvo ne vstopi, ali kdor se, postavši ud tega kraljestva, ne pokori popolnoma vsem njegovim naredbam.

Kar velja o posameznih, to velja tudi o društvih, posebno o družini, o državi, katerim je najzvzišenejša naloga, vravnati vse življenje, vse razmere, vse odnošaje na temelju večnih resnic, katere oznanjuje sv. katoliška cerkev, da povsod vlada in kraljuje Bog po Jezusu, Gospodu in Zveličarju našem.

2. Kaj pa iz tega sledi za vse naše življenje?

a) Najprej se moramo prav srčno zahvaliti Bogu, da smo v katoliški cerkvi, v jedinem kraljestvu resnice, rojeni: to je največja milost, ki nam jo je Bog dati mogel.

b) Verujmo vse, kar nam sv. cerkev kot od Boga razodeti nauk verovati zapoveduje. Kar ona uči, vse to je čista, neopovrgljiva resnica, če tudi vsega natanko razumeti ne moremo. Ako učeni ljudje mnogo znajo, česar ti ne bi mogel dobro in bistro razumeti, no, mislim, da tudi Bog more kaj vedeti, česar vsi učenjaki popolnoma pregledati nikoli ne bodo mogli; vsaj je neskončni razum božji gotovo večji, kakor pa razum vseh ljudij skupaj.

Pa tudi nikoli ne verujte, da bi bilo znanstvo kedaj verskim resnicam protivno. Vera nobenemu ne brani vse znanstvene stroke obdelovati, ona želi, da to prav temeljito delamo. Ali pomislite, kako je naš razum slab, posebno v pogledu na najbolj vzvišene, pa tudi najbolj važne resnice o Bogu, in katere se večnosti tičejo. Slab je naš razum, pravim, posebno če ga še strast potemnjuje; pa zato kaj lahko od resnice zabrede. Ali nas ne uči to prežalostna povest vseh časov? Nasproti se pa še nikoli ni dokazalo krivo, karkoli je sv. cerkev učila, ali pokazalo se je krivo vse, karkoli je cerkev zavrgla. Glejmo torej tudi v posvetnih vědah na sveto vero in znajmo, da smo na krivem potu, če smo prišli do zaključka verski resnici protivnega. Vrnimo se in preiskujmo iznova. To ni sramota! Ali so kažipoti ob cesti popotniku sramota?

Prav posebno radi verujmo v Gospoda Jezusa v sv. Rešnjem Telesu; — oh, to je čudo nerazumljive ljubezni, modrosti in mogočnosti božje. Človeška narava hoče, da ima svojega Boga blizu, ona hoče vedeti ravno, kje da Ga more najti, — tej neizkorenljivi želji je dobri Jezus ustregel, pa tudi ljubezni, da bi bil zmiraj pri nas, pa zato je med nami v podobah kruha. Verujmo v to prav radi, prav živo; oh, radi hodimo k Njemu, da se Mu poklonimo in mu svojo vročo ljubezen izpovemo. To pa zato, ker je mnogo nesrečnih ljudij, ki o Bogu morebiti še govoré, ali ki za Jezusa ne marajo ter so od Njega odpadli in Ga sovražijo, in katerim je ravno ta resnica velik kamen izpodtike! Oh, ne vedó, kaj ljubezen premore!

c) Bodimo pokorni svojim cerkvenim poglavarjem, škofom in papežu, vsaj so nam oni od samega Boga dani

voditelji in učitelji. Ne samo, da se odlikujejo s svojim znanjem, s svojim izkustvom, s svojim plemenitim življenjem, oni imajo tudi posebno pomoč božjo, da nas morejo prav voditi, kakor je za našo časno in večno korist.

Bodimo jim pokorni tudi takrat, kadar nas oni poučujejo v političnih zadevah, katere se morajo vravnati po krščanskih načelih in katere so dandanes v tesni zvezi s sv. vero. Ako ne škofom, komu pa bomo pokorni? Ali morebiti ljudem, ki so sami v vsem svojem življenju nezvesti Bogu in Jezusu, in ki tudi svojo učenost in svojo veljavo zlorabijo v to, da bi od Boga in Jezusa odtrgali tudi nas? Ali morebiti možem, ki hočejo in vse sile v to naprezajo, da bi iz države in občine, šole in družine, trgovanja, obrtnije in kmetijstva in sploh iz vsega našega življenja Boga in Jezusa popolnoma iztisnili, kakor da Bog tukaj nobene pravice nima?

Katoliški, slovenski možje! Cerkev in v nji papež pa škofje, to so nam od Boga dani vodniki, pa zato jih podpirajmo v vsem, za kar si oni prizadevajo. Vsaj se oni bore za pravice božje in Gospoda Jezusa proti nesrečnim odpornikom zoper Boga, kakor se je nekdam boril sveti Mihael proti Luciferju, prvemu nesrečnemu odporniku.

Zato, katoliški možje, sumljivi naj vam bodo ljudje, ki ne spoštujejo papeža in škofov, ki tako radi presoajo in obsojajo njihove naredbe in poučevanja, ki tako radi kake človeške slabosti njihove raznašajo, ki skušajo tudi nas zoper njih nahujskati. Oh, bežite od takih ljudij, ne trpite jih med seboj, in naj ne bo v vaši hiši take knjige ali takega časopisa. Kaj bi vi želeli od vaših otrôk, ako bi kdo prišel, pa bi jih skušal proti vam nahujskati, pa bi vas zato pred otroki črnil, vaše zapovedi presojal in se iz njih norčeval?

d) Spolnujmo ne samo zapovedi božje, ampak tudi zapovedi cerkvene o sv. maši, o postu, o izpovedi in svetem obhajilu. Bodimo možje! Ne sramujmo se teh svojih dolžnostij, katere nam cerkev v imenu božjem nalaga. Kdor ne sluša cerkve, Boga ne sluša! Zahtevajte od vaše družine, da spolnjuje cerkvene zapovedi; zahtevajte od vaših občin, zahtevajte od države, naj v svojih postavah pazi na spolnjevanje cerkvenih zapovedi. In če pride kak gospod iz mesta k vam, ali morebiti med vami prebiva, pa bi bil rad vaš župan, vaš poslanec, učenik vaših otrôk,

možje, pogledjte in povprašajte ga, ali hodi ob nedeljah in praznikih k sv. maši, ali se posti postne dni, ali prejema sv. zakramente vsaj enkrat v letu? Če tega ne stori, ne dajte mu svojega zaupanja, pa naj vam zlate gore obeta! Ta mož ni zvest Bogu, Boga se ne boji, kako bi mu mogli zaupati, da bo nesebično in tako, kakor Bog hoče, za vas delal? Znajte, kar vaš zastopnik proti Bogu greši, ako n. pr. glasuje za brezkonfesijonelne šole, zoper cerkvene pravice, ako v občini pijanstvo, ponočevanje, pohujšanje trpi, morebiti proti cerkvi ruje itd. itd., to bo Bog vam vračunal, vsaj ste ga vi odbrali, in kar dela, v vašem imenu dela.

Kaj vam pa pomagajo zlate gore, ako se Bogu zamerite? Posamezne Bog kaznuje tukaj ali pa v večnosti; občine, države in narode pa kaznuje tukaj na svetu, ker v večnosti jih ne more. O, koliko narodov je že poginilo! In dandanes? Ali nam ne preti največje siromaštvo? Ali nam ne grozi najhujša prekucija? Ali nismo vsak dan v strahu od strašnih vojskâ? Ali nas ne tlačijo neznosljivi troški oboroženega mirú? To so početki! Kaj pa bo, ko vse to na nas res pride? Pomor in grozote, kakoršnih svet še ni videl! In vse to pravična, zaslužena kazen za odpad od Boga.

Katoliški možje! zavejmo se! Kdo je kakor Bog? kdo bo nad nami gospodoval razun Boga? In komu hočemo služiti razun Bogu? Zato podpirajmo vse, kar vtrjuje med nami pravice božje! Stopimo v katoliške družbe, bratovščine; posebno priporočam katoliško politično društvo in tretji red sv. Frančiška. Naj nam nadevajo priimke, da smo klečeplazci, da smo z vrvice prevezani. Zaničevanje je dober kup — saj so Kristusa celo Belcebuba imenovali! Ali, nikakor nam ni slobodno, da proti Bogu vstanemo.

e) H koncu samo eno vprašanje. Zakaj pa sem v vsem govoru tako povdarjal gospodstvo božje in našo popolno odvisnost v Bogu in našo dolžnost prizadevati se, da se edino po volji božji, kakor jo oznanja sv. katoliška cerkev, vravna naše življenje, življenje naših občin, življenje naših držav?

Zato, da pokažem, kako nesmiselno je svobodoumstvo, kako nesmiselen liberalizem zahtevajoč vsestransko svobodo in nezavisnost v misli, govoru, pisanju in življenju. Kaj ne, ako je Bog stvarnik neba in zemlje, ako je cerkev katoliška po njegovi volji tisto kraljestvo, v katero stopiti in

v katerem moramo vsi zvesto živeti, ako hočemo spolniti svojo nalogo na zemlji, potem mi druge svobode ne poznamo, kakor to, da moremo slobodno živeti po zapovedih božjih in cerkvenih, da moremo svobodno mladino odrejaevati po naukih svete katoliške cerkve, da se občine in države v vsem upravljajo po načelih ravno te cerkve, da moremo svobodno kakor pravi katoličani živeti in umreti.

Druge svobode na svetu ni; kdor drugo oznanja, ta je lažnjiv apostel. Katoliški možje! vidite, ako mi delamo za katoliške postave v državi in v občini, ako hočemo katoliške šole in družine, to mi ne delamo za svoje gospodstvo in za svojo oblast, ampak za božje gospodstvo in za božjo oblast. Ako mi zahtevamo, da vsi spolnujete zapovedi božje in cerkvene, da hodite k sveti maši, da posvečujete nedelje in praznike, da prejimate sv. zakramente, da podpirate katoliške stvari: časnike, knjige, društva, bratovščine, to mi zopet ne delamo za svoje gospodstvo, ampak za gospodstvo božje in za njegove pravice. Ako spodbijamo protikatoliške težnje, vas svarimo v cerkvi, v prijateljskem društvu, po časnikih in knjigah, da se varujete krivih prerokov, da se ne podajte ljudem brezbožnim, da ne berite njihovih časopisov, da jih ne izbirajte za svoje zastopnike, naj tudi pridejo k vam v ovčji obleki. to zopet ne delamo za sebe, ampak za Boga in za vas! Katoliški možje! ne čudite se, ako v tej borbi pade včasih ojstra beseda, ako se dobro pritisne z uma bistrim mečem! Vidite, veliko je hudobnih ljudij, ki se prepričati nočejo, ki kar svojo trobijo, ki svete resnice in naše besede prevračajo, ki zasmehujejo in zasramujejo naše svetinje, pa kako bi nam duša mogla mirna ostati, da nam ne vzkipi opravičena jeza na take strastne zapeljivce in protivnike božje. Kaj pa ti storiš, če otroku tvoje dobre besede nič ne koristijo? Vzameš šibo in dobro ga nabiješ — in prav storiš. In če lažnjivi aposteljni za lepe besede ne marajo, potrebno je malo bolje pritisniti.

In na zadnje, katoliški možje! v največjo čast si štejmo, da moremo govoriti in delati kakor katoličani! ponosni bodimo, da moremo v vsem služiti Bogu! prizadevajmo si, da v srcu našem, v družini naši, v šoli naši, v občini naši, v državi naši vlada in gospoduje edino

Bog po Jezusu Kristusu Gospodu Našem. (Dolgotrajno odobravanje.)

Nato poprime besedo blag. gospod dr. J. Srnec, advokat iz Celja, o zaslugah slovenske duhovščine za narodni obstanek in napredek, iskreno želeč, da bi i v prihodnje delali složno duhovniki in posvetnjaki povsodi, kakor je to na Štajarskem, ter pravi:

Prezvzišena gospoda kneza i škofa! Preslavna skupščina!

Z nelahkim srcem stopim danes pred tako odlično občinstvo, vendar okoliščine, da je preslavni odbor I. slovenskega katoliškega shoda meni kot posvetnemu možu račil podeliti besedo pri tako imenitni priliki, ta znak velikega zaupanja mi daje pogum, da zaupljivo prosim prevzvišene navzoče poslušalce in preslavno skupščino za njihovo prizanesljivost in potrpljenje.

Ne pristoji meni govoriti o sv. naši veri, k temu so poklicani gospodje, kateri posvečujejo celo svoje življenje službi božji, uku in pouku katoliške vere.

Prosim pa za dovoljenje, opozarjati z ozirom na pozno današnjo uro v najkrajših potezah na najglavnejše vspehe in rezultate kristijanske, zlasti katoliške vere.

Vse kulturne države na celem svetu so osnovane na kristijanski podlagi, vsa prava kultura na celem svetu je kristijanska, — države pa, katere niso kristijanske, n. pr. kitajska, vse mahomedanske države, — da ne govorim o afriških, avstralskih in drugih divjih narodih, — so daleč zaostale, ni tam življenje za človeka spodobno, ni nobeden kulturni razvoj ali napredek, pa tudi z nekristijansko vero nobena prihodnost za njih.

Kako različno proti temu pa je življenje pri kristijanskih, zlasti pri katoliških narodih!

Osupniti nas mora velikanski organizem, da so vse katoliške dežele razdeljene v škofije in župnije, tako, da v takih deželah ni katoliškega človeka, kateri ne bi imel svojega dušnega pastirja, da tedaj vsak katoličan, naj bode mogočen ali reven, in naj bode od sveta še tako zapuščen, vendar lahko vživa od poroda do groba duhovno pomoč od duhovskih organov katoliške vere.

Katoliška cerkev odgoji in poučuje otroke in odrasle, kaže jim, kaj je krščanska ljubezen, pravičnost, milo-

srčnost, prizanesljivost, in katoliška kristijanska vera vzame tudi smrtni uri vso grozovitost, ker vera vé vsakega še v zadnji uri sprijazniti z Bogom in mu zasaditi v srce mir in srečo namesto divjega obupanja, . . . na taki podlagi so se razvijale sedanje kulturne države in je napredovalo človeštvo.

Preidem na Slovence.

Bili smo podjarmljeni, tuji zmagovalec je zidal po naših pokrajinah trdnjave, pristaši njegovi so si zidali okoli grada mesto, mestjan je dobil vse predpravice na rokodelstvo, trgovino, — Slovenec je bil oropan, poteptan, postal je suženj.

In čudno, — vkljub vsej neskončni nesreči Slovenec ni obupal in ni poginil! — Katoliški duhovnik ga je vedel potolažiti, mu olajšati verige in je vedno več vplival s kristijanskimi nauki na gosposko, katera je vendar tudi bila katoliška, — položaj se je polagoma zboljšal. Leta 1849 je padla zadnja tlaka, izginile so tudi predpravice v mestih, in od leta 1861 naprej so izšle osnovne državne postave, katere so v avstrijskem cesarstvu proglasile enakopravnost vseh narodov, in nikoli ne bomo Slovenci pozabili, in z veseljem to tudi v tem slovesnem trenutku danes z največjo hvaležnostjo konstatujem, da so se nam podelile vse te dobrote pod vlado sedanjega presvetlega cesarja Frana Jožefa! (Gromovito, dolgotrajajoče odobravanje.)

Prosti smo tedaj tudi mi Slovenci, vsak ima pravico učiti se vsako zuanost, poprijeti se vsakega obrta, in tako ima tudi vsak priliko, pristopiti v vsakateri stan, si pridobiti vsakatero blago, premoženje, čast, — in le tako prosto in enakopravno življenje je za z dušo obdanega človeka dostojno.

Ali enako prostost, kakor mi, ima tudi vsakdo drugi, tudi tujec, tudi nekristijan, — vsakdo ima pravico naseliti se med nami, nakupiti si zemljo in na vsakateri način si prislužiti med nami svoj kruh, in si pridobiti premoženje, — iz tega pa postane nevarnost za tistega, kateri je zaostal v omiki, kateri si še ni vedel zaslombe in pomoči dobiti v družbah in zadrugah, — kratko rečeno, nevarna je konkurenca, nevaren je veliki združeni kapital posameznim. Veliki kapital boče požirati majhnega, hoče uničiti srednji stan, to je kmeta in rokodelca, jedro vsega

naroda, — in dobro moramo poudarjati: ta kapital je v rokah nekristijanov in Darwinistov, to je takih, kateri potolažijo svojo vest — sit venia verbo — s puhlo cinično filozofijo, da večja moč je isto, kakor pravica.

Žalibog, da se res pri Slovencih vsiljuje tuji kapital. — Pritiskajo na nas na jugu Lah, na severu in zapadu Nemci, osnavljajo društva, da bi nas prej pokončali, nam ob enem iztrgali naših otrok, da bi jih odgojevali po svojem.

Opominjam le na društvo „Südmark“, na nemški „Schulverein“, na inserate v nemških časnikih, ki naznanjajo, kje je na Slovenskem kaka hiša, kako posestvo na prodaj, s pristavkom, naj hitro kupi kak Nемец, sicer bi bila velikanska nevarnost, da bi to kupil kak Slovenec.

Pri večjih tovarnah na Slovenskem, in celo tudi že na Kranjskem, osnavljajo tuji čisto nemške šole za otroke slovenskih delavcev, — če pa pokončajo naš narod in ga popačijo in ga potujčijo, pokončajo tudi katoliško vero, na Slovenskem vsaj je ves naš narod katolišk.

Da je ta današnji položaj našega naroda jako kritičen in nevaren, je brez dvombe, pa vzbudila se je že zdavno zavest, da se moramo Slovenci rešiti vseh teh nevarnostij le z združenimi močmi, in uzrok, da se je sklical prvi slovenski katoliški shod sémkaj v belo Ljubljano, tudi nima in ne more imeti drugega namena, kakor povabiti vse katoliške Slovence k skupnemu delovanju, — z veseljem pozdravljam delovanje v odsekih, — vidimo, da se pretresuje na tem shodu delavsko in rokodelsko ali socialno vprašanje poleg kmetijskega, poleg tiskovnega, poleg šolskega.

Preslavna skupščina! Za nas vse je tako delovanje dokaz, da prvi slovenski katoliški shod hoče združiti vse moči na Slovenskem, hoče organiško sodelovanje vseh stanov pod gêsлом: „Vse za vero, dom, cesarja!“ — in res, treba bo vseh spojenih sil, napenjati se bodo morale združeno vse moči vseh dobrih Slovencev, da si ohranimo vero in narodnost in svojo eksistenco sploh. Kar se takega dosedanjega delovanja na Štajerskem tiče, lahko kaženj na lepe vspehe; — mi imamo razven katoliško-političnih društev še sadjarsko, konjerejsko, kmetsko društvo, in mnogo drugih društev, katera so s poukom ali gmotno našemu katoliškemu narodu v pomoč; mi imamo prav posebno tudi posojil-

niške zadruge, katere se tako srečno razvijajo, da že dandanes štajerski Slovenec skoro poprek dela le s slovenskim kapitalom, in če tudi še nekateri ima izposojenega denarja od drugih zavodov, vsaj ima zavest, da ga lahko tudi vsaki dan prestavi na slovenski zavod, in tako smo slovenski Štajer že precej neodvisen napravili od tujega kapitala, — in v tem tiči velik, vesel vspeh.

To pa ni vse; posojilnice pridobivajo vedno več lastnega premoženja, celjska na primer ima že zdaj nad 50.000 gld. rezervnega fonda, in če mislimo, kako bo narodno premoženje naraslo v prihodnjih 20 ali 50 letih, ako se bo marljivo in pošteno delovalo naprej, smemo mirno upati, da bomo popolnoma neodvisni postali od navala tujega denarja, — in če ste danes morali slišati od nekega prečastitega predgovornika, da narod na nekaterih krajih Goriškega propada, — smem, hvala Bogu, trditi, da na Spodnjem Štajerskem naš narod napreduje — moralno, znanstveno in tudi gmotno.

Tako vspešno delovanje zlasti posojilnic vidimo Slovenci tudi na Koroškem in Primorskem, celó tudi v Istriji, — in brez zamere, — obžalovati moram, da ravno na Kranjskem se takšni zavodi še dozdej niso razvijali v enaki meri, kakor v drugih slovenskih krajih, in brez ovinkov moram trditi, da ravno strankarstvo, domači prepiri so krivi, da narodno delovanje na Kranjskem ni v tej meri vspešno, kakor bi se to moralo pričakovati od čisto slovenske dežele.

Uprav kot štajerski Slovenec smem z nekim ponosom se ponašati na vspeh sloge; šestnajst let je, kar prebivam v Celju, tedaj na eksponiranem kraju, ali med duhovniki in inteligenco niti tukaj, niti kje drugod na Štajerskem ni bilo prepira, saj ga tudi ni treba, vsaj smo vsi Slovenci katoličani, mi se ljubimo, se spoštujemo, pa tudi skupaj delamo za svojo vero in za svojo narodnost, pri vseh društvih in zadrugah sodelujejo naši prečastiti duhovniki, prav imenitno je njihovo sodelovanje pri posojilnicah, — in z najhvaležnejšim srcem moram pripoznati, da naša duhovščina doprinaša za narodne in verske namene velikanske žrtve, — da le jedno omenim, za mariborsko, ptujsko in celjsko dijaško kuhinjo in za druge dobrodelne namene prihaja vsako leto po več tisoč goldinarjev iz njihovih rók!

Preslavna skupščina! Prvi slovenski katoliški shod si je postavil visoka načela. Združiti hoče slovenske moči, da delajo vsi stanovi v versko - narodnostnem smislu, — ta namen držimo dosledno, da, združimo se, pridobimo vse tiste, kateri še na strani stojijo, ne odklonimo in ne zaničujemo preneglo takšnih, kateri še niso povsem naših nazorov; naš narod je majhen, mi potrebujemo vse svoje narodne moči, da dovršimo svoj nálog, in če se sporazumljenje ne more vršiti danes, nikar ne dopuščajmo razpora, ne odvrnimo se od tistih, kateri niso popolnoma naših mislij, nego začnimo jutri iznova delati na sporazumljenje, in s stanovitnostjo in kristijansko prizanesljivostjo bode končno sloga vladala med vsemi stanovi po vseh slovenskih pokrajinah, v slogi pa se bo naš preljubljeni slovenski narod razvijal in ojačil v verskem in narodnem smislu, — k temu pomozi Bog!

* * *

Predsednik h koncu zahvali vso skupščino, posebno g. deželnega predsednika za udeležbo ter zaključi prvi slovesni shod ob $\frac{3}{4}$ 10. uro.

Drugi slovesni shod.

Kakor prvi dan, bilo je tudi drugi dan najkrasnejše vreme, da so se mnogobrojni skupščinarji mogli prosto gibati na vrtu starega strelišča pri drugem in tretjem slovesnem shodu. Udeležba pri shodih je bila zopet ogromna. — Da se prosi božjega blagoslova za prevažna posvetovanja, daroval je premilostni knezoškof lavantinski dr. Mihael Napotnik v stolni cerkvi sv. Nikolaja tihosvetomašo. Cerkev je bila udeležencev natlačeno polna. Po sveti maši je prevzvišeni knezoškof ljubljanski imel preimeniten govor o katoliški zavesti, oziraje se zlasti na slovenske razmere — tako-le:

Predragi v Gospodu! Slišali ste te dni že marsikaj o katoliški zavesti. In vendar hočem govoriti o njej danes še tudi jaz.

Da se sploh more reči, ta ali oni ima zavest o tej ali oni reči, treba mu je živega prepričanja o njej, goreče

vneme za-njo, velikodušne pripravljenosti, delati in žrtvovati se za-njo.

Tega treba tudi za katoliško zavest.

Zavedno-katolišk mož mora s ponosnim prepričanjem čutiti se katoličana; mora z največjo vnemo in zato pred vsem čuti nad tem svojim imenom — ker odločilnim za večnost, — mora, ako treba, tudi kaj pretrpeti zanj, ne pa se ga sramovati, ne ga skrivati ali boječe stiskati v zakotje.

Zato se katoliški zavesti nikakor ne zadostuje samo s kakimi pobožnimi frazami; tudi ne z nekaterimi splošnoverskimi resnicami; ampak cela katoliška vera ji mora biti podlaga, sad pa življenje in ravnanje po načelih katoliške cerkve.

Katoličanstvo pa sloni na resnici, da je Jezus Kristus pravi Bog. To je prva in temeljna resnica katoliške vere, iz katere vse druge zajemajo svojo luč in trdnost, iz katere zajema svoje vodilo in svojo moč tudi katoliška zavest.

A sedaj mi morebiti kdo poreče: O hvala Bogu! Če je pa taka, potem je pa že dobro za nas. Vsi verujemo, da je Jezus Kristus pravi Bog; torej imamo tudi vsi katoliško zavest. „Hvala Bogu“, rečem tudi jaz, če je res tako. A, zraven ljudij, ki sploh ne verujejo na Boga in sina njegovega Jezusa Kristusa, se nahaja le preveč tudi takih, katerim ne manjka sicer prepričanja, da je Jezus Kristus pravi Bog; a to prepričanje jim spi nedelavno le samo v umu, njih src pa jim ne ogreva, in dosti manj še prodere do dejanj. In bojim se, da se tacega mrtvega, brezvspešnega prepričanja ne manjka tudi med nami.

Zares. Če je Jezus Kristus pravi Bog, so božje tudi vse njegove besede in vsi njegovi nauki. Ne gre torej, iz verskih resnic, katere nam je razodel, izbirati si samo onih, katere nam ugajajo, druge pa prezirati. Ne gre, videti n. pr. v Kristusu Bogu samo „učenika ljubezni“, sodnika vseh živih in mrtvih pa, ki bode človeškim delom prisodil ali pekel ali nebesa, pripisovati samo verskemu fanatizmu. — Če je Jezus Kristus pravi Bog, so božje tudi njegove zapovedi in njegovi ukazi. Ne gre torej, razločevati med zapovedmi in zapovedmi, ampak treba izpolnjevati vse; zato med drugimi tudi tisto, ki se tiče sv. obhajila, in o kateri Jezus Kristus sam reče:

„Ako ne bote jedli mesa Sina človekovega, in pili njegove krvi, ne bote imeli življenja v sebi“. (Jan. 6, 54.) — Dalje. Če je Jezus Kristus pravi Bog, so božji tudi njegovi vzgledi in njegova dejanja. Ne gre torej, zaničevati zapovedanih postov. Saj se je Jezus Kristus sam postil, in je tako z lastnim vzgledom posvetil post. Istotako ne gre, opuščati službe božje ob zapovedanih dneh, ako nočemo biti nekdanj obsojeni, ker nismo ravnali po dejanju Kristusovem, ki je tudi redno obiskaval tempelj Jeruzalemski in v sinagogah molil nebeškega Očeta. — Če je Jezus Kristus pravi Bog, so božje tudi vse njegove naredbe in uprave v naše izveličanje, so božji sv. zakramenti, je božja sv. spoved, in ne gre zanemarjati je, kakor malo gre zanemarjati Boga samega.

Tako torej bi se morala kazati katoliška zavest: v doslednosti krščanskega verovanja in krščanskega ravnanja. „Bog je, ki govori; Bog, ki zapoveduje: treba torej vbogati ga brez pogojno, brez mejno“ — tako izpoveda in ravna zavest, ki hoče biti vredna tega imena. A kolikim manjka te doslednosti, kolikim tudi med nami; in kako bi se razun omenjenih dalo naštetih še marsikaterih drugih rečij, pri katerih je manjka!

Posebno pa nam dosledne take zavesti manjka gledé sv. cerkve; in smelo se trdi, da smo se kakih sto let sem ravno v tem oziru le preveč odvadili pristnemu katoliškemu mišljenju, da smo se odvadili izvajati in priznavati posledice, ki se naravnoč izvajajo iz bistva Kristusove cerkve. Gleda se v sveti cerkvi skoro jedino le človeška njena stran, a božja se prezira; in godi se ji nekako jednako, kakor se je godilo Sinu božjemu na križu, ko se je kazal v slabosti človeške svoje nature, mogočnost božje pa je zakril: psuje se, zametuje se, ali vsaj zasmehuje in zaničuje se.

In vendar — če je Jezus Kristus pravi Bog, je božja tudi od njega ustanovljena sv. cerkev, in se moramo torej držati tudi nje, ako se hočemo držati Boga.

Da, predragi v Gospodu! Sveta katoliška cerkev je božja in ni nič drugega, kakor Kristus, ki po njej dušno nadaljuje svoje življenje in svoje delovanje, svoje boje in svoje zmage med nami. Prišel je on jedini Zveličar vsega človeštva na ta svet, a zveličavno to delovanje izvršuje le po svoji cerkvi. Njej se izroči; od njenih naporov stori

odvisen uspeh svojih trudov, svojega trpljenja in svoje smrti; v njene roke položi osodo svojega kraljestva nad nami. — Uči nas Kristus; a uči nas po svoji cerkvi svete vere, brez katere ni mogoče dopasti Bogu. (Hebr. 11, 6). Posvečuje nas Kristus; a posvečuje nas po zakramentih sv. cerkve, in tako nam deli življenje milosti, brez katerega ni vhoda v nebesa. Vodi nas Kristus; a vodi nas po tistih, katere je poslan od njega „sveti Duh škofo postavil vladati cerkev božjo“ (Dejanje apost. 20, 28), in zaukazati nam, kaj imamo storiti, kaj opuščati, da zagotovimo svoje izveličanje.

Še celo o se bno svoje bivanje med nami: v najsvetejšem zakramentu, nadaljuje Kristus le po svoji cerkvi, po duhovnikih.

In če ima bojev zoper sveto cerkev, komu prav za prav veljajo? Nauki Kristusovi so, katere oznanja sveta cerkev, in ki razdražijo ljudi; svetost Kristusova in njegove zapovedi so, katere povdarja sv. cerkev, in ki razburjajo ljudi, ker njim očitajo njihove pregrehe; kraljestvo Kristusovo je, za katero se bojuje sv. cerkev, kateremu pa se nočejo upogniti. Odpovej se, cerkev, danes Kristusu, in jutri si prosta vsega nasprotovanja. Prosta? Ne — tedaj še-le v verigah vseh človeških sil, in sužnja vseh strastij!

A, križana s Kristusom, cerkev tudi zmaguje s Kristusom. Napadana od vsakovrstnih zmot ostane nezmotljiva, ker po njej uči, ki je resnica sama. Pregarjana od vsega, kar se imenuje na zemlji mogočno, vedno zopet vstaja — neporušna, vekovita, neumrljiva, ker ž njo trpi, a ž njo tudi zmaguje nedosežen vsaki sili, Kristus Bog, ki je s svojo smrtjo premagal smrt.

Tako je katoliška cerkev res živeč med nami Kristus: on Bog in človek, in ona s človeškimi močmi izvršujoča božje oblasti; on jeden, ki je v svoji osebi le jedno človeško naturo združil z božjo, in ona jedina med vsemi, kateri je izročil svoje oblasti in podal svoje moči; on kralj nebes in zemlje, in ona na zemlji odločujoča večno našo osodo, ker zavezano ali razvezano je tudi v nebesih, kar ona zaveže ali razveže na zemlji.

Taka je katoliška cerkev. Sedaj pa vprašam, je-li temu odgovarja naša zavest, zavest vseh tistih, ki se imenujejo katoličane? Poglejmo!

Med katoličani je dandanes prav dosti taci, ki spoznavajo sicer to ali ono resnico katoliške vere, in ki tudi držijo to ali ono zapoved katoliške cerkve; a papež in škofje so jim popolnoma tuja reč. Kaj naj verujejo, kaj naj izpolnjujejo, določajo sami po svoji vednosti in po svoji volji. Očividno je, da tako ravnanje ni katoliško, in da ni katoliške zavesti v njem. Ker jedna izmed verskih resnic in verskih zapovedij, katero mora vsakdo spoznavati in držati, ki po resnici in pravici hoče biti katoličan, je tudi ta, da imajo učiti vsakratni škofje, oziroma, da se imajo učiti od vsakratnih škofov, kaj naj se veruje, in kaj naj se izpolnjuje, da se doseže zveličanje. Beseda: „Učite vse narode“ — ta oblast ob jednom in ta dolžnost, od Kristusa naložena apostolom in njih naslednikom, velja, kakor ob prvih časih sv. cerkve, istotako še dandanes, in bode veljala, dokler bode imelo narodov, t. j. do konca sveta. Ni torej katoliškega verovanja, in ni katoliškega ravnanja, ki bi moglo biti neodvisno od vsakodobnih škofov in papeža, kot jedinih od Kristusa postavljenih posredovalcev v zadevi vere in verskega življenja. In čeprav bi kdo vse drugo veroval in vse drugo izpolnjeval, kakor velewa sveta cerkev, tajil pa to resnico in to zapoved, da mora namreč naša vera in versko naše življenje sloneti na škofih zjedinjenih s papežem, in od njih dobivati svojo smer, bi vendar tako vedenje ne bilo katoliško in ne zveličavno za večno življenje.

Ne veliko boljšega spoznanja o tem, kaj je katoliško, kažejo tisti, ki mislijo, da smejo škofje zaukazovati le to, kar je že itak zapovedano v božjih zapovedih, prepovedovati le to, kar je že tam prepovedano ali že samo v sebi greh. Ne. Škofje niso postavljeni samo za to, da jedino le ponavljajo, kar je bilo že nekdaj izrečeno; ne, da le kažejo kakor s prstom na že obstoječe. Ne proglašajo samo nekdanjih zapovedij, ampak dajejo tudi sami novih, kakor že, gledé na vedno spreminjajoče se razmere javnega in zasebnega življenja, spoznavajo primerne in potrebne, da ostane tudi v novih slučajih in v novih položajih mišljenje in ravnanje naše v soglasju z vero in njenimi zapovedmi. Novi časi, nove potrebe, nove nevarnosti. Zato pa tudi nove postave in nove zapovedi. Te zapovedi in vodila v verskem oziru dajejo nam vsakodobno višji naši pastirji kot od Kristusa postavljeni

čuvaji in zastopniki sv. vere. Treba jih torej ubogati kot namestnike Kristusove; ubogati tudi tedaj, kadar nam dajo nove postave; ubogati tudi, kadar ne gre za reč že samo v sebi grešno, ampak še-le od njih prepovedano. Ker dolžnost pokorščine ne veže samo takrat, ko je reč grešna in še vrh tega prepovedana, ampak sploh, kakor hitro je djana pod postavo. Tudi takrat, ko se je dala prva zapoved na tej zemlji, se to ni godilo, kakor da bi bil strupen prepovedan sad in zato škodljiv človeškemu življenju. In bilo je greh, prelomiti to zapoved in jesti od istega sadu, jedino le zato, ker je bilo prepovedano. Tako torej prava in pristna katoliška zavest ne išče izgovorov nepokorščine, rekoč: saj to ni greh; ampak kakor hitro vé, da je ta ali ona reč prepovedana, oziroma zapovedana, ji to zadostuje. Ker greh je storiti ali ne storiti to, kar je prepovedano oziroma zapovedano.

Pokorščina torej, to je prepotrebna in bistvena vez v katoliški cerkvi; pokorščina v tem, kaj naj se veruje, pokorščina tudi v tem, kako naj se ravna. V tej čednosti odlikovati se mora vsak katoličan. A jih je veliko, ki so, ravno kar se tiče ravnanja po želji svete cerkve, jako boječi, čeprav vsled tega, da je cerkev živeč med nami Kristus, ravnanje in mišljenje po cerkvenem duhu ni drugo, kakor ravnati in misliti po Kristusu Bogu, torej največja modrost. A kakor rečeno, v tem oziru je mnogo katoličanov dandanes jako občutljivih in boječih, da bi se le ne zahtevalo preveč od njih — prizor nekako jednak, kakor če se otroci bojé, da bi oziraje se na očeta ali mater, jih nikakor ne preveč spoštovali. Natanko se zato preiskuje, li niso tu ali tam prekoračene meje cerkvenega delokroga. „To spada v politiko; pri tem cerkev nima nič govoriti“, se kaj hitro sliši. In vendar tudi politika ni izvzeta od cerkvene razsodbe. Kako to? Gotovo je Bogu, ravno ker je Bog, vse podvrženo; vse, tudi politika. In gotovo velja tudi o delovanja politike: „Kaj koristi človeku, čeprav ves svet pridobi, svojo dušo pa pogubi?“ (Mat. 16. 26.) A Kristus je Bog; in kako naj ravnamo, da ne le ne pogubimo, ampak da rešimo svojo in svojega bližnjega dušo, uči nas Kristus. Prav zato je Kristusu Bogu in učitelju vsega človeštva podvržena tudi politika, in se mora, ako noče kedaj postati pogubonosna, vselej in v prvi vrsti ozirati na Kristusa.

A Kristus uči nas po svoji cerkvi, in po njej nam kaže pravo in rešilno pot v večnost. Zato mora politika, ako noče delati zoper Kristusa, in pri svojem poganjanju za časne naše koristi ne spraviti v nevarnost naše večnosti, ozirati se, kakor na Kristusa, tako na cerkev, njegovo namestnico.

Najmanj pa se sme politika odtegovati cerkveni razsodbi, ko se ima določiti, kako naj se ravna in kako naj se postopa, da se medsebojne razmere med cerkvijo in državo ne shujšajo cerkvi na škodo, da se ne kratijo cerkvene pravice, in da se zboljša in pospešuje javno versko stanje. Ali pa si upa kdo trditi, da so poprejšnji sveti Oče prestopili svoj delokrog, ko so, gledé na cerkvene razmere na Italjanskem, razsodili in napovedali tamošnjim katoličanom: „Ne izvoljencev, ne volilcev“; ne eletti, ne elettori, t. j. naj se nikakor ne vdeležujejo političnih volitev? Ali da so sedanji papež prekoračili meje svojega področja, ko so pred kratkim zaukazali katoličanom na Francoskem, naj pustijo na strani, kar jih loči, in naj se vsi postavijo na jedna in ista tla, da morejo potem toliko izdatneje, ker s skupnimi močmi, braniti pravice svete cerkve in pospeševati verske koristi svoje domovine? Tudi politika torej spada v cerkveni delokrog, kolikorokrat se posredno ali neposredno tiče cerkvenih zadev, in nobeden zaveden katoličan ne more tajiti, da o sebi in svojih koristih ima prvo in zadnjo besedo — cerkev, in le cerkev, in da mu ta beseda mora biti sveta in vodilo za njegovo politično postopanje.

Bilo je torej popolnoma krivo, ko so na pr. gledé verske šole nekateri politiki rekli, da so sicer tudi oni za njo, vendar pa ne za tako, kakoršno zahtevajo škofje. Bilo je krivo. Ker katoliško-verske šole — in za katoličane druge ne more, ne sme biti — katoliško-verske šole ni mogoče imeti brez cerkve; katoliška cerkev pa zopet ni mogoča brez škofov, katerih mesto je od Jezusa Kristusa samega postavljeno, in je torej bistveno, ne ločljivo od cerkve. Zato, kdor hoče katoliško-versko šolo, mora ali hoteti tako, kakoršno hočejo škofje, ali pa je sploh noče.

Kakor je krivo tako ravnanje gledé šole, tako je neko drugo, skoro bi rekel, smešno, če ne žalostno. Ima namreč političnih listov, ki, vsaj kader jim kaže, hočejo

biti katoliški, vendar pa se ničesar ne bojijo toliko, kakor očitanja, da so jim merodajni škofje. „Oh, tega pa ne,“ zavpijejo na vso moč, kakor bi šlo za največjo nesrečo; in ne najdejo ne zadosti besed, kako zatrjevati, da temu ni tako; ne zadosti dokazov, da so „samostalni“. Če pa vendar le rečejo kako prijazno tudi cerkvi in v soglasju s škofi — kar včasih mora biti že zaradi lepšega — se zato malo da ne še opravičujejo; in ne, da bi jim njihovi nazori bili pravi, ker se vjemajo z višjimi pastirji; ampak nasprotno: pravi poudarek in prava znamenitost, rečem zastopanim od škofov, pride še le odtod, da tudi oni — samostalni — spoznajo in sodijo, jim pritrjevati! Zares, čudno tako katoličanstvo, in prežalostno, ako se smatra za mogoče, biti s Kristusom in ne ob enem s Kristusovo cerkvijo; s cerkvijo in ne s škofi, na katere, kakor na svoje stebre, je zidana. Ne, nikakor ni k a t o l i š k o — mišljenje in ravnanje z o p e r š k o f e, ali le tudi b r e z š k o f o v; ampak, kakor so oni, v j e d i n o s t i s p a p e ž e m, bistven in glaven faktor katoliške cerkve, tako se mora ta faktor tudi povsod nahajati, kjer gre za katoliško stvar, in se nikjer ne sme prezirati, kjerkoli se hoče biti in govoriti katoliški.

To je tako res, da tudi katoliški shod ni katolišk že zato, ker na njem zborujejo možje katoliške vere, ampak ker se zraven tega držijo svojih škofov. Istotako se resolucije takih shodov, posredno ali neposredno zadevajoče cerkvene reči, morejo imeti za katoliške le toliko, kolikor jim ne oporekajo škofje, če prav so morda sklenjene po ogromni večini ali celo soglasno. To treba poudarjati in pomniti zlasti dandanes, v parlamentaričnih naših časih, ko le večina glasov vse odločuje, in ko se tudi v razprave rečij, tikajočih se cerkve in njenega stanja, hoče vrivati neki parlamentarizem, zahtevajoč, da ipso facto mora veljati in postati merodajno, za kar je odločilo glasovanje. Proti takim zahtevam se moramo toliko bolj zavarovati, da nikakor ni mogoče imeti „katoliških“ shodov z o p e r š k o f e a l i l e t u d i n e z m e n é s e z a š k o f e.

Sploh pa omenjam, da se more prav tako malo imenovati „dober“ katoličan tisti, kdor se ne zmeni za svoje škofe in duhovnike, ampak še celo čez nje zabavlja, kakor malo se more imenovati „dober“ otrok tisti, ki se ne zmeni za svojega očeta ali mater in slabo o njih govori.

Naštel sem vam nekatere reči, pri katerih manjka ali se zatajuje katoliška zavest. A ima jih žalibog še mnogo drugih, pri katerih je pogrešamo. Jedna taka je tudi ono dandanes tako navadno bahanje z napredkom, ki pa se ne vjema s Kristusom in z njegovo cerkvijo. In zares! Resnica je resnica; in Kristusova resnica, ker božja, in katoliške cerkve resnica, ker Kristusova, ni na pol resnica, ampak sama, gola in čista resnica. Napredovati torej od te resnice, s tem, da se zavrže ali vsa ali deloma, in se nadomesti s čim drugim, je vselej iti v neresnico. Imamo napredek tudi v sveti cerkvi; toda ne tak, da bi to, kar je bilo resnično včeraj, jutri postalo neresnično, ampak tak, da se, kar se je včeraj spoznalo nepopolnoma, za naprej spoznava popolneje, jasneje, temeljiteje, in da vedno napredujoče spoznavanje uvideva v resnici-materi več in več drugih, katere se tako rekoč iz nje rodijo. „Jesus Christus heri et hodie; ipse et in saecula“: Jezus Kristus je ravno tisti včeraj in danes in vekomaj (Hebr. 13. 8) — to velja tudi o njegovi resnici. Zato nasproti verski resnici, kakor se uči v katoliški cerkvi, ne more imeti ne „n a p r e d n j a k o v“, ne „n a z a d n j a k o v“, ampak vsi morajo biti pravi korenjaki, ki se ne ganejo z mesta, odkazanega jim po Jezusu Kristusu od svete cerkve; živi korenjaki, ki, kolikor se razvita in kolikor rastejo, vendar ne nehajo ostati jedno in isto drevo, s pomočjo svete cerkve globoko in trdno vkoreninjeno v Jezusa Kristusa, in vredno, da je more kdaj spoznati za „svoje“. (Prim. Jan. 10. 14.)

Imamo neko drugo ravnanje, dandanes jako razširjeno, zlasti pa med takozvanimi razsvetljenci, kakor da bi namreč malo da ne Bog imel vprašati človeka, s kako častjo in s koliko službo naj se on, Stvarnik nebes in zemlje, od strani človeka zadovoljuje. Po takih, če sploh verujejo v Boga, naj mu zadostuje, da ga spoznavajo po nekaterih resnicah, katere morebiti tudi človeška pamet, če prav jako nepopolnoma, malo gotovo, in le od daleč, nekoliko doseza. A ukloniti se tudi resnicam čeznatorno razodetim, kakor jih uči Jezus Kristus po svoji cerkvi, to jim je odveč, to jim gre čez „človeško čast in prostost“. Jednako se vedejo gledé pozitivnih zapovedij. Jasno je, da s takim ravnanjem nikakor ne more stati vera v Jezusa Kristusa in v njegovo cerkev, in da so katoličani, katerim je taka omika in osveta več, kakor pa vera v cerkev Kristusovo,

prišli popolnoma ob vso katoliško zavest: ali sploh ne spoznajo, kaj je Bog; ali pa tajijo, da je Jezus Kristus pravi Bog; ali se vsaj ne zmenijo za-nj. Ako ne, bi morali priznati, da se mora Bogu klanjati vse, in da ni naše, ampak njegovo, določiti nam, katere resnice naj verujemo, katere zapovedi naj izpolnjujemo, ako se hočemo izveličati.

Da pa sem omenil tudi teh „naturalistov“ ali „deistov“ ali kakorkoli jih hočete zvati, vzrok je temu prežalostna prikazen, da na ravnokar popisanim stališču dandanes več ali manj stoji tudi vse javno življenje, in sicer tudi v državah z ogromno večino katoličanov. Da vas opozorim le na jedno reč, in sicer tisto, po kateri se javno življenje največ ravna — kje še nahajamo postavodajalstvo, v katerem bi se spoznavalo, da je Jezus pravi Bog, in z a t o dušni kralj in absolutni vladar nad vsemi človeškimi odnošaji, bodisi v zasebnem, bodisi v socialnem, bodisi v državnem, in sploh: v javnem življenju? v katerem bi se spoznavalo, d o s l e d n o spoznavalo, da je cerkev Kristusova njegova jedina in polnpooblaščen nadomestnica? Jaz ga ne poznam tacega postavodajalstva; povsod je Kristus, Bog in kralj, kakor nebes, tako tudi zemlje in vsega, kar je na zemlji, več ali manj odstavljen od svojega mesta. Vzemimo samo naše postave, ki se tičejo šolstva. Po 17. členu temeljnega državnega zakona (št. 142, leta 1867) je veda in njen pouk prost; prost namreč od vsake cerkve in vsacega veroizpovedanja. Po § 2. zakona, ki vreuje razmerje med šolo in cerkvijo (št. 48. leta 1868) oskrbuje, vodi in nadzoruje cerkev sicer veronauk, a pouk v drugih predmetih je neodvisen od vplivanja vsake cerkve. Po tem takem se, kar se tiče postave, more — ne rečem m o r a, ampak more se zgoditi, da je človek sicer pred katehetom in veroučiteljem stvarjen od Boga in po podobi in podobnosti božji, da se pa pred zgodovinarjem, pred naravoslovcem ali kakim drugim učiteljem prevstvari v žival, koja se razvija iz opice. Bode morebiti prišlo neprilično, kaj tacega naravnost izreči; bode delalo sitnostij na vse strani, a nepostavno ne bode, oporekati verski resnici. In zakaj ne? Ker postava ne spoznava več Jezusa Kristusa pravega Boga, in ne od njega postavljene učiteljice vseh narodov: svete cerkve; zato pa tudi ne več njenih nauk. Sicer bi morala nepremeljiva resnica božja biti resnica ne samo v cerkvi, ampak tudi v šoli, v vseh pred-

metih in v vseh vedab, in sploh na vse strani. Tako pa je, kar se tiče postave, izročena dobri ali slabi volji do tičnikov. Da v tem ni katoliške zavesti, kdo more tajiti?

Tako je tedaj sedanje stanje javnega življenja gledé Kristusa in njegove cerkve. Kaj ga je pa povzročilo? Nezavednost katoličanov. In kam pridemo? Še vedno v večjo nezavednost, in s časom v popolno nevero, ako se ne vzdramimo, zavemo, odločimo.

Gotovo je imelo nevernikov tudi takrat, ko je Jezus Kristus s svojo cerkvijo bil spoznan v postavah. Imeli so tudi takrat ljudij, ki so n. pr. kot zakonski skupaj živeli, čeprav niso bili zakonski, ker ne cerkveno poročeni. Tudi takrat popolnoma, vsaj na tihem, ni manjkalo hlapčevskega dela ob nedeljah. Tudi takrat se je trosila marsikatera protiverska v šolah. A takrat je vladal še čut, da je vse to pregreha ne samo pred Bogom in cerkvijo, ampak tudi pred svetom in pred državo. Danes pa, ko imamo vse vrste „prostostij“; ko imamo fakultativni civilni zakon, ko se postava jako malo briga za nedeljsko posvečevanje, in je dovoljeno, ob nedeljah zidati, kopati kanale, delati tlak itd.; ko je šola ločena od cerkve, je marsikaj grešnega pred Bogom — postalo dovoljeno in opravičeno pred ljudmi. in je še celó obdano z obliko postavnosti. Kar se je drugokrat postavno zatiralo, k temu ravno oblika postavnosti dandanes še vablja. In na tak način takratno posamezno, skrito zlo dandanes postaja občna, javna bolezen, dočim Kristus Jezus in Njegova cerkev dosledno bolj in bolj izginjata iz narodne zavesti. Tak je torej, po obstoječih premisah, tužni prizor v našo bodočnost, in to neizogibno pretí tudi nam Slovencem, ki nismo s kakim jezom obdani in zabranjeni, da bi navali in nevarnosti splošne od-tujenosti javnega življenja od Kristusa Boga, in dušnega kralja vsega človečanstva, ne prišle tudi do nas in nas zasukale v brezno nevere.

Sploh, predragi v Gospodu! nimamo vzroka, gledati z nekakim zaničljivim ponosom na druge, tuje kraje. Imamo žalibog, marsikaterih prikaznij tudi pri nas na Slovenskem, katere napolnjujejo tuge človeško srce.

Da pogledamo, kakor smo poprej storili gledé postavodajalstva, na en drug nič manj vpliven faktor javnega življenja: na tisk po raznovrstnem njegovem razvoju, moramo priznati, da so ravno v tem oziru vsekane katoliški zavesti

pri nas globoke in nevarne rane, in da pri vsej samosvojesti le preradi korakamo na strani tujih narodov, kadar gre zoper duhovnike. Ni je dostojanstvene stopinje v katoliški cerkvi, od najvišje do najnižje, katera bi ne bila že napadena na najhujši in najostudnejši način tudi pri nas. Ni ga imena, s katerim bi nas ne psovali. Izučeni, kolikor kdo drug; sini jedne in iste dežele, smo vendarle „mračnjaki“, „brezdomovinci“, in kar je še drugih takih ljubeznjivostij. Ni je nobene, še tako nedolžne reči na nas duhovnikih; ne obleke in njene barve, ne tonzure itd., ki bi že ne bila morala služiti, da nas spravljajo v posmeh in ometavajo z blatom.

Tudi sedaj, ob priliki katoliškega shoda, kako nesramno in surovo se je pisalo, kakor v bratski pozdrav vsem slovenskim duhovnikom, ki se ga udeležujejo.

Sega se v zasebnosti, katerih razpravljanje, vsejedno, ali so resnične ali domišljene, bi morala zabraniti že vsaka količkatera vzgoja. Zraven tega pa se lahko berejo tu in tam neslišane obdolžitve tudi celega duhovskega stanú. In kakor se ne prizanese našim osebam, tako ne naši rimsko-katoliški cerkvi, ne njenim napravam in naredbam, ne naši pokorščini do nje. Tako smo postali, kakor pravi izobčenci pred neko vrsto ljudij.

Po vsem tem se gotovo ni čuditi, če dijaki po nekaterih krajih tako malo marajo posvetiti se duhovskemu stanu. Ni se čuditi, če sem moral, ne samo jedenkrat, ampak večkrat že slišati iz pedagogičskih krogov, in sicer od lajikov, kako pogubonosno neko slovstvo pri nas vpliva na našo mladino: na njeno vero, na njene nravi. In konечно ni se čuditi, če se nahajajo med mladimi našimi ljudmi, ki smatrajo za svoj poklic na višjih šolah — citiram doslovno — „pripravljati se na boj s farji“.

A kar je še hujše, je to, da se tako žalostno počenjanje prikriva še celó z „inteligenco“, z „razumníštvom“, z „narodno kulturo“, in kar je še drugih tako visoko donečih izrazov; ko bi vendar „kultura“, kakoršna se razodeva v pisavi rabljeni tu in tam pri nas, a neopravičljivi tudi pri najostrejšem nasprotju, sramotila slovenski rod. Smelo trdim, da, odkar smo Slovenci, se mila naša beseda še ni tako nemilo rabila, kakor se to dandanes godi zoper nas duhovnike. Le prehitro so se vresničile besede rajnkega knezoškofa Slomška, katere sem

večkrat slišal, ne sicer iz njegovih ust, ampak od takih, s katerimi je najbližje občeval, da bodo prišli namreč časi, ko mlajši naš rod nas duhovnikov ne bode več maral.

Razložil sem vam, kakšne so razmere okoli nas; kakšne zlasti tudi pri nas, in posebno še v pogledu na tiste, ki so od Boga postavljeni, učiti sv. vero in čuti nad njo. Po vsem tem vprašam: Je-li res, da vera in versko stanje, da katoliška zavest pri nas nikakor ni v nevarnosti?

Predno pa končam, naj mi bode dovoljeno, omeniti še nekatere druge reči.

Slišala se je že večkrat, zlasti pa zadnje dni pred našim shodom, izrečena želja, naj bi vendar prenehal razpor pri nas na Kranjskem in nastal zopet zaželjeni mir. Kdo si ga bolj želi, tega mirú, kakor jaz? Vendar pa ne pozna naših razmer, ako kdo misli — in to je nekako brati tudi iz nekaterih izjav došlih katoliškemu shodu — da so tega razpora krive le osebnosti; da ga je kriva duhovščina, na čelu njej se vé da jaz, ki sem že itak najbolj sovražen mož pri mnogih Slovencih. A ni ga kriva kranjska duhovščina, čeprav se tesno oklepa svojega škofa in sočutno ž njim trpi — za kar si zasluži in ji tukaj tudi javno izrekam najiskrenejšo zahvalo — ni ga kriva duhovščina tesno sklenjena z menoj, ker ni ga kriva ni moja oseba. Kriva ga je reč, katero imamo zastopati, in ta je: Jezus Kristus, in božje njegove pravice, kakoršne izvršuje po svoji cerkvi. Tukaj je zadnji in pravi vzrok, da se ne razumemo.

Da ima na svetu sploh ločitve gledé Jezusa Kristusa in njegove cerkve, je gotovo močno obžalovati, a čuditi se ni. Saj je že pri evangelistu Janezu precej v 1. poglavju (1, 11) pisano o Kristusu: „V svojo lastnino je prišel, in njegovi ga niso vsprejeli.“ Starček Simeon pa je rekel Mariji, njegovi materi: „Glej! ta je postavljen v padeč in vstajenje mnogih v Izraelu, in v znamenje, kateremu se bode oporekalo. In tvojo lastno dušo bode presunil meč, da se misli razodenejo iz mnogih src.“ (Luk. 2, 34, 35.) Kristus sam pa tako popiše posledke svoje vere in svojega delovanja na zemlji: „Menite-li, da sem prišel mir delat na zemljo? Povem vam, da ne, ampak razpor. Zakaj odsihmal se jih bo v jedni hiši pet

razprlo, trije zoper dva, in dva zoper tri. Razprli se bodo oče zoper sina, in sin zoper svojega očeta; mati zoper hčer, in hči zoper mater; tašča zoper svojo nevesto, in nevesta zoper taščo.“ (Luk. 12, 51—53.) Tako sodi Kristus sam o učinkih svoje vere, Kristus, ki je vendar „knez mirú“ (Izaija 9, 6.); ki gotovo ne išče razpora, in ga le najde!

In tako so tudi našega razpora krive ne naše osebe, ampak to, da žalibog ne stojimo več vsi na enem in istem stališču, in da je to, kar je nam pravo, jedino katoliško, drugim le samo „klerikalna napetost in prevzetnost“.

Jasno je, da ne moremo mi, kojih poklicna dolžnost in izključna oblast je, v tem avtoritativno podučevati druge, učiti se od njih, kaj je pravo katoliško. In zato tudi zanaprej — in če nas zavoljo tega še tako sovražijo, črnijo in zaničujejo — hočemo zvesti ostati pri načelih sv. katoliške cerkve, kakor nas jih uči rimski papež; svesti si, da, kdor hoče biti s Kristusom, mora biti z njegovo cerkvijo, in kdor z njegovo cerkvijo, istotako z rimskim papežem; svesti si dalje, da sv. vera in njena načela niso nočna luč, katera naj se skrbno prikriva, da ne nadleguje, ako kdo spi, ampak da je luč, ki se mora očitno postaviti na svetilnik; svesti si končno, da — po besedah Kristusovih: „kdor ni zmenoj, ta je zoper mene, in kdor z menoj ne nabira, raztresa“ (Mat. 12, 39) — gledé njega in njegove cerkve tako malo more imeti srednje poti na zemlji, kakor malo bode srednjega mesta v večnosti, kjer nas bode Kristus vse uvrstil le ali na levo ali na desno, kakor smo si s svojim ravnanjem tukaj izbrali.

Govoril sem vam, predragi v Gospodu! o katoliški zavesti, in kako naj se kaže v celem našem ravnanju. Čutimo se torej vselej in pred vsem goreče, zavedne katoličane, katerim so globoko v srca vpisane besede Gospodove: „kdorkoli bode mene spoznal pred ljudmi, ga bom tudi jaz spoznal pred svojim Očetom, ki je v nebesih. Kdor pa mene zataji pred ljudmi, tega bom tudi jaz zatajil“ (Mat. 10, 32. 33), in druge besede, govornjene apostolom in njih naslednikom o zadržanju ljudij proti njim: „kdor vas posluša, mene posluša, in kdor vas zaničuje, mene zaničuje; kdor pa mene zaničuje, zaničuje tistega, ki me je poslal.“ (Luk. 10, 16).

Božja pomoč pa ostani vedno pri nas, da zamoremo — kakor moli sv. cerkev tretjo nedeljo po binkoštih — „pod vodstvom in spremstvom Božjim tako prehoditi časne dobrote, da ne izgubimo večnih, in po Kristusu, ki je „pot, resnica in življenje“ (Jan. 14. 6.), tako ravnati na zemlji, da se moremo kdaj v večnem izveličanju ž njim veseliti v nebesih. Amen.

* * *

Po cerkvenem opravilu so se začeli vdeleženci I. slov. katol. shoda zbirati na vrtu starega strelišča k drugemu slovesnemu shodu. Kmalu se je napolnil veliki prostor, na odru zbralo se je predsedništvo z mnogimi gg. odličnjaki duhovskega in svetnega stanu. Bilo je navzočih tudi lepo število gospej in gospodičin.

Po $\frac{1}{2}$ 10. uri otvori predsednik g. Fr. Povše zborovanje s krščanskim pozdravom „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ ter prečita sledeče na novo došle telegrame.

Wörishofen, 30. avg. Pri župniku Kneippu zbrani avstrijski duhovniki z veseljem pozdravljajo ljubljanski katol. shod in mu želé najboljšega vspeha.

Anton Hanslian, župnik olomuške škofije.

Linč, 30. avg. Srčen pozdrav vrlim cesarju zvestim slovenskim katolikom! Božji blagoslov sklepom lepega shoda! Katoliško tiskovno društvo in njega glavno glasilo „Linzer Volksblatt.“

Obernberg, 30. avgusta. Pozdrav od Ina! Božji blagoslov Vašemu posvetovanju! V duhu sem z Vami.

Dobhammer.

Tolmin, 30. avgusta. Dolžan ni samo, kar veleva mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan.

Tolminska občina.

Sarajevo, 30. avgusta. Prebuditeljem i okrepčeviteljem katoliške zavesti kličemo: slava, slava na veke.

Ivan Holc, graditelj; Franjo Horvat; Edvard Spindler, lastnik tiskarne; Ivan Wölfling disponent; Franjo Cvetko, Jakob Filipić, Franjo Grmić, Jakob Kvas, Franjo Mir, Martin Ramoveš, Lovrenc Sovec, posestniki.

Prvi je govoril preč. g. dr. Križanič, stolni kanonik v Mariboru. S srčnimi besedami pozdravlja shod in v dobro premišljenem govoru razpravlja vprašanje o razmerju med vero in narodnostjo, namreč, „da bi vsaj enkrat nehalo pikro pikanje, da bi se podrla stena, ki nas loči v dva tabora in pogladilo, kar je ostrega v tem oziru“, tako-le :

Srečnega se štejem, da sem doživel prvi slovenski katoliški shod! Ne vem, kako bi pel slavo prečastni ljubljanski gospôdi, ki nam je pripravila to veselje; ves narod jej je postal dolžnik. Slovenske tabore smo že praznovali, danes je zbran pred nami prvi slovenski katoliški tabor. Na slovenskih taborih razpravljali smo slovenske reči, — katoliški shod naj postavi slovensko reč za vselej na trdna tla, na nepremakljivo podlago svete vere. V tem današnjem taboru našem gledam danes slovenski, katoliški narod!

Ker mi je osnovalni shod račil zaupati predsedništvo v odseku za narodno organizacijo, spregovoriti hočem kratko besedo o razmerji med vero in narodnostjo. Nam katoličanom je najvišji smoter sveta vera; drugi pa brdijo in rinejo narodnost naprej, da bi jo postavili na prvo mesto. Ko bi se vendar enkrat sporazumeli o tem vprašanju, da neha vedno pričkanje in pikanje o stvari, ki je med katoličani že davno rešena. O ljubi Bog, kako bi vendar želel, da bi prvi slovenski katoliški shod podrl to steno, ki nas loči na dva tabora, da bi premostil to globoko razpoklino, ki zija med nami; da bi pogladil, kar je ojtrega v tem vprašanju, — o takrat bi pač katoliški shod dosegel svoj popolen namen.

Ne vem, če bo moja beseda katerega nasprotnika pregovorila? Ne verjamem; a trdno upam, in to moli in prosi katoliški shod večnega Boga, naj srca spreobrne On, ki je vsegamogočen. Bog, samo da se zglesi, in že je premagano srce. Sveti Pavel se je prej tudi hudo poganjal edino le za narodno reč (*paternas meas traditiones* [Gal. 1, 14.]), ko se je pa Bog zglasil, razširilo se je srce svetovnega apostola, da je objemalo vse narode celega sveta, in pri tem njegova narodnost ni trpela, ampak še le zdaj je dikipela do vrha!

Če tedaj o narodnem vprašanju govorim, ne sme in ne more biti moj namen, da bi s pikro besedo razdor

povekšal in razburjene duhove še bolj razdvojil; nikakor ne! Ker jojmene! nesloga nas že itak tlači, ne daj Bog, da nas kedaj potlači.

Milo mi je pri srcu, če Vam dopovedam, da se je nekdam naša slovenska domovina razprostirala od izvira Drave do Črnega morja in od obal Donave doli do sinjega morja, a po neslogi smo se srečno znebili tega preobširnega posestva!! Poldrugi milijon še nas je ostalo. Ta poldrugi milijon tudi prav lahko potrosimo, če nas sloga o pravem času še ne ojači. Če moram slišati ali brati o slovenski neslogi, tako me srce boli, kakor bi me s pestjo po licu bili!

I.

Kaj je narodnost? — Ménim in trdim, da je največje zlo našega časa nejasnost in nedoločnost pojmov. Narodnost! — Kolikokrat se sliši ta beseda, in vendar, koliko jih je, ki imajo pravo misel o njej! Narodnost je posebna svojost jezikovna in običajna, več ali manj ljudij združenih po enem in istem jeziku. Bistvena podlaga narodnosti je tedaj jezik ali govor človeški.

a) Vprašam: Ali tedaj more biti jezik najvišji smoter vsega delovanja, in narodnost zadnji cilj ali svrha vsega dejanja našega? Nikakor ne! Drugače bi imeli namreč toliko najvišjih smotrov, kolikor je jezikov, ali prav za prav ne imeli bi nobenega najvišjega smotra, — ker, kar je najvišje, je samo eno. Vera je nad narodnostjo, ki je samo ena. „En Gospod, ena vera, en krst, en Bog in Oče vseh, kateri je čez vse.“ (Efež. 4, 5. 6.)

b) Nadalje govor človeku služi kot socijalnemu bitju, da ž njim izraža svoje misli in čute, svoje želje in svoje sklepe. Kar je pa po svoji naravi sredstvo, ne more ob enem biti cilj ali svrha, to bi namreč bilo protislovno. Ni tedaj narodnost najvišji smoter za človeka, ampak vera; pač pa imajo vsi jeziki in vsak jezik vesel posel in prelepo nalogo, da vero spoznava in hvali Boga, ki je naš cilj in konec: „Vsak jezik naj spozna, da je Gospod Jezus Kristus v časti Boga Očeta. (Fil. 2, 11.) Zato pa so na binkoštno nedeljo šli vsi jeziki „vseh narodov, ki so pod nebom“, na božjo pot v Jeruzalem, kjer so bili od sv. Duha v službo sv. vere posvečeni, tako da so sveti

apostoli „zdajci začeli govoriti v raznoterih jezikih, kakor jim je sv. Duh dajal izgovarjati“. (Dj. ap. 2, 4—5.)

c) Slednjič različni jeziki sami pričajo, da ne gre narodnosti oboževati in jo povzdigati nad vero. Vsi razni jeziki namreč vpijejo: Ravno zato nas je Bog razdelil in različil, ker Njemu nismo dali časti, ampak smo hoteli povelečati svoje lastno ime. Zato nas je Bog raztrosil po celem svetu, da zdaj vsak v svojem kraju pridigujemo: „Dajte Bogu čast, in ne stavite svojega imena nad ime božje!“

Ako tedaj takozvani čisti narodnjaki hočejo narod, narodnost postaviti kot neko višje bitje, tedaj jim slovenski jezik sam oporeka in se zviija pred njimi in pravi: „Nikarte me staviti nad vero, nad Boga, da me Bog ne trešči ob tla, ki me je zbog tega razdelil, ker sem glavo svojo vzdigal zoper svojega Gospoda.“ — In res, zgodovina nas uči, da je Bog zatrl narode, kateri so se mu zoperstavljali, — „srečen pa narod, katerega Bog je — Gospod!“ (Ps. 32, 12.) O kako srečen bo tudi slovenski narod, dočim bo njega Bog — Gospod! Gotovo pa je nesrečen narod, kateri je sam svoj Bog.

Res je, prelep je slovenski jezik, blag je in mil in čil, z eno besedo: materin jezik je; toda če bi bil še mnogo lepši, zvoneč kakor angeljski jezik, — ne izhajali bi ž njim. „Če bi človeške in angeljske jezike govoril, ljubezni pa bi ne imel, bil bi kakor bučič bron ali zvoneč zvon.“ (I. Kor. 13, 13.) Ne dajmo si izviti iz rok svoje zastave trobojnice bele, modre, rudeče. Bela barva pomeni pravičnost, ki je iz vere: „Pravični živi iz vere.“ Modra barva pomeni modro nebo, ki se razprostira nad slovenskim svetom, ki nam je tako drag. Rudeča barva pa kaže na ljubezen, na kri, na srčno kri, katero vsak veren Slovenec dá za vero, dom, cesarja!

II.

Odkod pa je na svetu razlika jezika? Ali so razni narodi že od začetka sveta? Nikakor ne! Sveto pismo odločno pravi, da je od začetka bil „le en narod, in vsi govorili so le en jezik“. (I. Moj. 11, 6.) In ker so imeli vsi eno govorico, dejali so: „Pridite, sezidajmo si stolp, katerega vrh naj se dotika nebes, in storimo sloveče svoje ime.“ To je bil takozvani „babilonski stolp“. „In Go-

spod Bog je stopil doli in je videl stolp, in je rekel: Glej, le en narod je, in vsi en jezik govore, pridite, stopimo doli in zmešajmo jim jezik, da drug drugega ne bodo razumeli.“

Bog sam je tedaj zmedel človeštvu prvotno govorico ter je je po narodih razločil in različil. Iz tega sledi, da so vsi narodi in tedaj tudi slovenski narod od Boga, in da je tudi nas Slovence Bog dal. Božja volja je tedaj, da smo mi — Slovenci, in če nam kdo narodne pravice krati in narod tlači, on se upira božje volji ter nasprotuje naredbi tistega Boga, ki je po svoji modrosti hotel, da se človeštvo razlikuje po narodih. Vsak narod, in tudi slovenski narod ima pravico, biti po božje volji, po božje postavi; edina resnična in prava podlaga narodnosti je tedaj božja postava, ali z drugimi besedami: sveta vera. Tedaj pa narod ni nad vero, pač pa je vera trdna podlaga narodnosti. In kdor vzame narodu vero, vzame mu trdna tla, in kdor mu vsiljuje golo narodnost, poriva ga z njegove podlage, in čudni prizor! hkrati narod, in narodnost in narodnjaki visé v zraku!!

Pustite tedaj Slovencem dve reči, ki ste nam dragi kakor svetle oči: sveto k a t o l i š k o v e r o in p a b e s e d o m a t e r i n o.“ (Slomšek l. 1861.) Naj tedaj le prvi slovenski katoliški shod postavi narod naš na trdna tla svete katoliške vere; tako mu bo pozidal pravi **narodni dom**, v katerem se bomo lahko razumeli ter govorili vsi en jezik — jezik ljubezni. Gola narodnost zida babilonski stolp, na katerem se ne bomo nikdar sporazumeli, če ga še tako visoko pozidamo. — In če kdo podkapa vero, izkapa nam desno oko, to pa boli, zato pa danes prvi slovenski katoliški shod na glas vpije zoper tako krivico.

Ali se kdo drzne dvomiti o čisti njegovi ljubezni do svojega naroda? In če ne, — poslušajmo, kako nas uči Slomšek: „Prava vera bodi vam luč, materin jezik bodi vam ključ do zveličanske narodne omike.“ (Drobt. 1862.) Vera naj nas uči rabiti ključ; in kaj vera prepoveda pojedincu, ne sme se učiti tudi v imenu naroda. Kakor je vsakemu posamezniku rečeno: ne ubijaj, ne prešeštvuj, ne govori krive priče i. t. d., isto je prepovedano tudi celemu narodu, ki je skupina pojedincev, in tudi narodno blago se bo cenilo po tem, je-li pravično ali ne, ne pa po tem,

ali je zavito v trobojni zavoj. Kakor je pojedinemu zapovedano: Spoštuj očeta i. t. d., tako je pa tudi greh v imenu narodnosti napadati svetega očeta, škofe i. t. d. i. t. d. Prava vera bodi vam luč i. t. d. — Ljubi Bog je zmedel jezike, da bi preprečil greh, in tedaj tudi zdaj razkropljenim jezikom ne more dopuščeno biti, kar je greh, da Bog narodov zopet ne kaznuje.

In še eno Slomškovo naj povem. Leta 1848 govori v „Laib. Kirchenztg.“ o narodni ideji, katera se je med narodi tolikanj probudila, in potem pravi: „Žal, da puntarska stranka narodno idejo le prepogosto zlorabi in se je poslužuje za svoje posebne namene.“ Tem besedam imam jaz le pristaviti, da se zdaj — žal — take stranke nahajajo pri vseh narodih, in da zdaj narodno idejo zlorabijo in se je poslužujejo za svoje „brezverske liberalne namene.“

Le recimo: gola narodnost je divjak. Naj izraste iz tega divjaka še tako visoko in košato drevo, in naj ima cvetja toliko, kakor bi sneg na njega padel, je vendar divje drevo, in nikdar in nikoli narodu ne bode nosilo drugega sadu, kakor — lesnike, Le požlahtnjeno drevo prinaša žlahtnega sadu. Kdo nam bo požlahtnil narodnost? Kje je mladika, katero jej naj vcepimo? Veliki prerok Izaija pokazal nam je to mladiko. Zrastla je iz Jesetove korenine in jej je ime Jezus Kristus. Sam nebeški vrtnar je požlahtnil tudi to drevo. in sveta vera oblažila je tudi narodno vprašanje. In le po sveti veri požlahtnjeno drevo bo prineslo Slovencem zopet sladkega, okusnega sadu, — in sladkega, božjega — miru! To daj Bog in Marija!! (Burno dolgotrajno odobravanje.)

V dolgem govoru na to obravnava prečastiti gospod državni in deželni poslanec kanonik Karol Klun potrebo verske šole:

Visokorodna in prečastita gospôda!
Slavni zbor!

Leta 1887 je bil lujzijanski škof iz Amerike pri sv. očetu Leonu XIII., ki so mu pri tej priliki rekli: „Moj sin, ničesar ne opuščaj, da bi mojim otrokom v Lujzijani ne preskrbel katoliških šol. Šola je bojišče, na katerem se ima odločiti, ali naj človeška družba ohrani krščanski

značaj ali ne. Krščanstvo vsesкупno v človeški družbi sicer ne more izumreti, ker je Kristus svoji cerkvi obljubil, da ostane pri njej vse dni do konca sveta; ali če kateri del človeške družbe ne napravi in ne vzdržuje katoliških šol, je posledica ta, da odpade od krščanstva. Šolsko vprašanje je torej za nekatere dele človeške družbe vprašanje za življenje ali smrt.“ Tako so rekli sv. oče in prav tako sodijo tudi nasprotniki sv. cerkve, ki si zato na vso moč prizadevajo, da bi šolstvo dobili v svoje roke. dobro vedoč, da jim je potem zagotovljena prihodnost, kakor je brez ovinkov priznaval brezverski pruski minister Altenstein, ki je rekel: „Dajte nam šole; kadar ugasne katoliška vera v srcih ljudstva, sama ob sebi pade tudi cerkev.“

Svoje brezbožno početje opravičujejo s tem, da je država vir vsega prava, da ima torej le ona edino pravico do šolstva. Ali to ni res; država ni vir, ampak je le várihinja prava; ona pač sme dajati postave, ali ne samovoljno, ampak oziraje se na pravice, ki jih njeni državljani imajo po božjem in nraavnem pravu. Med temi je pa ena najmenitnejših pravica odgajati otroke. Ta pravica v prvi vrsti pripada starišem, ki so svoje otroke dobili od Boga, ki jih bo enkrat iz njihovih rok nazaj terjal, in od katerih mu bodo morali enkrat oster odgovor dajati; v drugi vrsti pa ta pravica pripada cerkvi, ki je dobila od božjega Odrešenika povelje, učiti vse narode, in kateri je posebno priporočal nedolžne otročiče, rekši aposteljnomo: „Pustite male k meni priti in ne branite jim, ker njih je nebeško kraljestvo.“

Stariši in cerkev imajo torej sveto, od Boga samega njima naloženo d o l ž n o s t učiti in dobro odgajati otroke; če pa imajo to dolžnost, morajo imeti tudi pravico, izvrševati to dolžnost, kakor najbolje vedo in znajo. V prvih časih jim te pravice res nihče ni kratil ali odrekal. V starih časih ni bilo nobenih šol, ampak stariši sami so doma skrbeli za pouk in odgojo otrok. Ko je pa Kristus prišel in svojim aposteljnomo zaukazal učiti vse narode, začeli so cerkveni predstojniki že tedaj, ko celo knezi in vladarji niso znali ne brati, ne podpisavati svojega imena, povsod ustanavljati šole, v katerih so duhovniki in od njih nastavljeni učitelji poučevali odrasle in otroke v krščanskem nauku, v branju in svobodnih umetnostih.

Sola je torej prav za prav hčerka sv. cerkve, ki ima do nje prvo pravico, in kateri te pravice v prejšnjih

časih tudi nihče ni kratil ali odrekal. Še pri sklepanju vestfalskega miru leta 1648 imenovali so v dotični pogodbi šolo pridevek verskega izpovedanja (*annexum religionis*) in v 5. členu določili, da se skrb za cerkvene in šolske reči neprikrajšana prepušča vsaki verski stranki, (*templorum et scholarum cuique parti suarum cura integra reservetur*).

Šele v pričetku tega stoletja so začeli šolo trgati od cerkve; začetek je storila francoska revolucija, ki je pa spravila šolstvo v neizmeren propad, kakor je že leta 1801 tožil minister notranjih zadev sam. Da bi je rešili pogina, morali so se obrniti do duhovščine, in priporočati učiteljem, da naj mladež pripravljajo k pouku, ki ga dobivajo od duhovščine, da naj podpirajo duhovnike in jim pomagajo med ljudstvom širiti znanje Božje in ljubezen do čednosti, ki družinam zagotavljajo mir, in da naj zlasti revnejšim krogom vzbujajo upanje boljšega življenja.

Človek bi mislil, da je britka skušnja na Francoskem zmodrila državnike, da po tej žalostni skušnji ne bodo ne le ne izpodrivali cerkve iz šole, ampak jo še podpirali in utrjevali. Ali zgodilo se je nasprotno: v nekaterih, zlasti nemških državah obdržali so versko šolo, v drugih pa so šolo iztrgali iz cerkvenih rok, odvzeli ji verski značaj in jo povsem izročili državi, ki je v svojo oblast spravila ves uk neizvzemši krščanskega nauka; zakaj država določuje, koliko ur na teden je odmeriti krščanskemu nauku, katere knjige se morajo rabiti itd. Pa pri tem ni ostalo, ampak napravili so nove učiteljske pripravnice, vpeljali vse mogoče nove predmete, in ustanovili posebne knjižnice ne samo za učitelje, ampak tudi za učence.

Radi priznavamo, da se pri dobri metodi otrok lahko dosti nauči, in da morda kak otrok zdaj res več vé, kakor prej marsikateri odrasel mladenič, ki je pridno stregel svojim starišem, kakor kateri mož, ki je marljivo obdeloval svoje polje, ali celo kakor kateri starček, ki je zvesto služil Bogu in cesarju. Šolstvo je v istini zelo napredovalo, ali napredovalo je le v duhu liberalizma, s katerim je pa ob enem napredovala tudi hudobija in pregreha, zlasti pri mladini. Res je tudi prej marsikaj počenjala šolska mladež, ali kolika razlika mej prej in zdaj! Francoski list „Figaro“ je pred nekoliko leti gledé francoske državne šole pisal: Nesramnost presega že vse meje; deklice so brez vse sramožljivosti in prebirajo najgrše reči, najbolj

opolzle romane, ne da bi zarudele.“ Pa tudi v naši državi, zlasti v večjih mestih ni dosti boljše in listi tožijo pogostoma o razuzdanosti in o surovosti šolske mladeži. Na Dunaju so zasačili več tatinskih skupin med šolskimi otroci, celo silne rope so izvrševali paglavci, ki trgajo še hlače po šolskih klopeh; najstrašnejši pa so obilni samomori med otroci, o katerih javni listi tako pogostoma poročajo.

Pa tudi med odraslimi se množé hudodelstva. Nekdo je trdil, da surovost in divjost nižjih krogov je le posledica nevednosti in surovosti teh ljudi, da bodo pa gotovo boljši in blagejši, kadar bodo bolj poučeni in izobraženi. Ta mož se menda nikdar ni pobrigal za hudodelniško statistiko, sicer bi se bil prepričal, da se zlasti v novejšem času ravno med tako imenovanimi izobraženimi ljudmi silno množé hudodelstva, ki so dostikrat prekanjena in navadno veliko strašnejša, kakor neizobraženega kmečkega hudodelnika.

Kdor prebira časnike, iz sodnijskih poročil izvé, kako prebrisanost so bila nekatera hudodelstva izmišljena in izvršena, kako trdovratno hudobneži tajé, kako zvito se znajo zagovarjati in besede zavijati, kako porogljivo se dostikrat norčujejo iz božjih in cesarskih postav itd.; ti ljudje so se v šolah veliko naučili in zelo izobrazili svojega duha, in bi se mogli gledé svoje prekanjenosti in zvičajnosti morda meriti z marsikaterim državnikom in vojskovodjo. Če bi torej pouk sam zadoščal, morali bi bili ti, in bi morali sploh vsi otroci, ki v šolo hodijo, priti k spoznanju, česar je človeku za dobro in pošteno življenje treba, in hudodelstva bi morala zginiti izmed izobraženega ljudstva.

Od kod torej žalostna prikazen, da z izobraženostjo napreduje tudi hudobija? Ker se v sedanji šoli izobrazuje samo glava, ne pa tudi srce, ki ostaja marveč prazno; in vendar je blaženje srca pri odgoji glavna reč, kar so priznavali že stari modrijani. Ali paganstvo ni moglo tolikanj oblažiti srca, kakor je dandanes mogoče, ker ni poznalo pravega Boga, katerega bi se bilo oklepalo srce; in ker čednosti in dobra dela paganov niso prihajala iz čeznaravnih božjih nagibov, tudi niso imela vzvišene vrednosti. Še-le krščanstvo je posvetilo celega človeka in vse njegove moči ter zlasti požlahtnilo njegovo srce. Srce

božje je vir ljubezni, ki je pripravila Sinu Božjega, da se je samega sebe žrtvoval nam v odrešenje, in iz tega vira zajema tudi človeško srce tisto ljubezen, ki človeka navdušuje za vse vzvišeno sveto in dobro, ki ga uči Boga ljubiti čez vse, bližnjega pa kakor samega sebe, ter mu veleva zaradi Boga ogibati se vsega hudega in če bi bilo treba zaradi njega prenašati tudi najhujše trpljenje.

Naj bo glava še tako učena in prebrisana, človek vendar nima prave vrednosti in cene, ako ni oblaženo in dobro odgojeno tudi njegovo srce, in brez pomisleka smem reči, da je človek z dobrim, pobožnim in vernim srcem, pa morebiti malo manjim razumom zmerom velika sreča za človeštvo; da more pa nasprotno velik razum, če ni združen z dobrim, pobožnim in vernim srcem, napraviti ravno toliko nesreče, kakor sreče, pa navadno zmerom več nesreče.

Glavni namen odgoje mora biti torej blaženje srca, in vse drugo, kar še spada k odgojevanju, kakor skrb za telesno zdravje in snago, kazni in darila, in celi pouk se mora ozirati na ta glavni namen.

Ker je pa naše srce nemirno, dokler po izreku sv. Avgušтина ne miruje v Bogu, ker le v sv. veri najde tolažbo in mir in srečo in veselje in svetost, zato je prava odgoja brez vere nemogoča in dosledno verska šola neobhodno potrebna.

Prvo dolžnost, versko odgajati svoje otroke, imajo namreč stariši. Ali premnogi stariši to svojo dolžnost zanemarjajo; namesto da bi učili svoje otroke moliti in jim pravili o Bogu, ki jih je ustvaril, o ljubem Jezusu, ki je za nas na križu umrl, o ljubeznivi Materi Božji, o skrbnem angeljčku varhu, pogovarjajo se vpričo otrôk le o svojih kupčijah ali o veselicah, katerih se hočejo vdeležiti, ali pa govore celó nesramne in pohujšljive reči, ki bi se po izreku sv. aposteljna še imenovati ne smele med kristijani.

Tembolj bi morala torej šola skrbeti, da nadomesti, kar so stariši opustili, da dohiti, kar so oni zamudili, da popravi, kar so oni spridili, da otroke vžgé za dobro in nebeško, da njih srčeca zopet pridobi za Boga. Dostikrat se je primerilo, da so bili po nedolžnih, v šoli dobro odgojenih otročičih spreobrnjeni in pridobljeni tudi njih stariši.

Kako pa je v tem oziru v sedanji šoli? Če v roke vzamemo šolska spričevala ali šolske izkaze, vidimo, da je krščanski nauk sicer zapisan na prvem mestu, kot najglavnejši predmet, ali v istini se razni drugi predmeti poučujejo skoro vsak dan, krščanski nauk pa le eno ali dve uri na teden. Veroučitelj se trudi, da bi otroška srca vnel in ogrel za Boga, za krščanske čednosti in za lepo življenje; učitelj pa, ako je dober, priganja otroke k učenju drugih predmetov, ne zmeneč se za nauke sv. vere; če je pa malopriden, morda govori in uči še kaj pohujšljivega, kar se je že marsikje, in tudi v naši deželi zgodilo.

Če torej otroci še doma nimajo lepih naukov in dobrega vzgleda, pač ni čuda, da ostane krščanski nauk v šoli brez uspeha, in če se otroku naposled celó pristudi, ker se mu zdi le neki postranski predmet, ki mu ovira veselje in greni življenje. Konečna posledica pa je ta, da šola, v kateri se zanemarja vzgoja srca, mora roditi tako žalostne sadove, kakor sem jih prej omenjal.

To priznavajo celo posvetnjaki. Dne 20. junija 1892 stal je pred porotniki v Dunajskem Novem Mestu neki 21 let stari tovarniški delavec, Funovicz po imenu, ki je bil umoril 60letnega ponočnega čuvaja, da bi bil mogel oropati tovarniško blagajnico. Državni pravdnik rekel je pri tej priliki porotnikom:

„Slabo znamenje našega časa je, da se tako vidno množé umori, kar človeka sili, preiskovati dotične vzroke. Naša mladež v šolah pač dobiva verski pouk, uči se katekizma in verskih resnic, ali nrvnost se čisto zanemarja. Kaj pomaga, če se otroci še tako gladko katekizma nava-dijo na pamet, če še tako dobro verske resnice naštevajo, če se pa pri krščanskem nauku ne vpliva na srce in če se zanemarja blaženje človeškega vedenja? Dokler v tem ne bo pravega reda, ni se nam nadejati nobenega zboljšanja, in surovost se právi človečnosti ne bode umaknila!“

Mož je imel v tem prav, da se nam ni nadejati boljše prihodnosti, dokler se pri odgoji ne bo bolj gledalo na blaženje srca; v tem pa ni imel prav, da je krivdo zavračal na cerkev, češ, da veroučitelji napačno poučujejo krščanski nauk. Mož je pozabil ali ne vé, da se v šoli pri krščanskem nauku ne učé samo verskih resnic, ampak tudi nrvnosti, ali kaj pomaga, če veroučitelj še tako lepo vpliva na srce in na čut otrokov, če ga pa drugi učitelji

pri drugih predmetih v tem ne podpirajo, ampak z neslanimi in pohujšljivimi opazkami morda celo podirajo, kar je veroučitelj dosegel.

Državni pravdnik naj bi bil torej na drugo addresso obračal svoje opazke in državnikom priporočal, da naj imajo v šoli večjo skrb za blaženje srca, da naj se ves pouk naslanja na krščanski nauk, ker more le vera doseči, da postane človek dober, da se mu gnjusi hudobija in da se srce njegovo vžgé za vse sveto in lepo. V ta namen pa ne zadostujeta ena ali dve uri krščanskega nauka v šoli, ampak

a) krščanski nauk se mora učiti jasno in prepričevalno ter mora vplivati na um in srce;

b) krščanski nauk mora biti v najtesnejši in vsestranski zvezi z drugim poukom;

c) s krščanskim naukom je treba združevati molitev, petje, verske vaje, službo božjo in prejem sv. zakramentov;

d) na versko podlago se mora naslanjati tudi šolska disciplina in sploh vse, kar ima vplivati na blaženje srca, na nravno vedenje otrok;

e) konečno mora biti učitelj sam prepričan o verskih resnicah in jih goreče in odkritosrčno spoznavati pred svetom.

Srečna, stokrat srečna je šola s krščanskim učiteljem! Njegov vzgled vzpodbuja otroke in odrasle, in še v poznih letih čuti človek blagodejni vtis takega pouka.

Med našimi kmeti je veliko bistroumnih, za vse dobro in lepo vnetih ljudij, kakoršnih morda le malo najdeš celo med izobraženimi stanovi. In vendar ti možje niso bili drugje, kakor doma, in so ves svoj uk, vso svojo vzgojo dobili v domači hiši in v domači ljudski šoli.

Toda domačo in šolsko vzgojo je prešinjnal krščanski duh in iz njih napravil poštene, značajne krščanske možé, ki se morejo v vzgled stavljati slehernemu človeku.

Česar pa kdo sam nima, tega tudi drugim ne more dati; če torej učitelj sam ni veren krščanski mož, tudi otrok v krščanskem duhu ne more odgajati; zato je z ozirom na žalostne prikazni, katerih sem omenjal, opravičeno vprašanje: Ali morejo v sedanjih učiteljskih pripravnicah izučeni učitelji tako odgojati mladino, kakor zahtevajo koristni krščanske družine, koristi občine in države?

Učitelji dandanes več vedó, kakor nekdam, ali pre-mnogi manj verujejo; in znanstveni lišp, s katerim se v učiteljskih pripravnicah šopirijo, in dozdevna splošna omika, s katero se ponašajo, nista pravo nadomestilo za versko-nravno vzgojo; učitelji brez verskega prepričanja pa bolj delajo za socialne prekucije, kakor proti njim.

Celó Bluntschli, o katerem pač nihče ne more trditi, da je bil klerikalec, obsojal je tako izobraženje učiteljev, ko je pisal: „Učitelji se morajo na pripravnicah učiti rečij, katerih v ljudskih šolah nikdar ne morejo rabiti, ali bi jih vsaj rabiti ne smeli. S tem se vzbuja učena domišljavost in nenasitljivo hlepenje po višjem znanju, ki pa ne spada v ljudsko šolo. Mnogi učitelji postanejo nezadovoljni s svojim nizkim in omejenim, dasi jako spoštljivim stanom, in od države ali občine zahtevajo čedalje večje plače. Mnogoletna skušnja je pokazala, da so v raznih državah mnogi novodobni učitelji delali zoper cerkev in državo in med prostim ljudstvom razširjali prekucijske namene.“

Res je, da imamo pri nas, hvala Bogu, še dobrih učiteljev, ki se zavedajo svojega vzvišenega poklica, svoje dolžnosti do Boga in starišev, ki so jim izročili svoj najdražji zaklad, svoje otroke, in da se prav zaradi tega pri nas slabi nasledki novodobne šole ne kažejo v tej meri, kakor drugod, ali ravno tako res se je tudi v našem cesarstvu zadnja leta pokazalo, da se pusté nekateri učitelji zlorabiti za liberalne namene, katerih zadnji cilj in konec je pa vničenje cerkve in razrušenje države. Radikalna stranka na Češkem, katere glavni voditelj je v cerkvenem in državnem oziru proglašal najpogubnejša načela, katerih ne more odobravati noben katoličan in noben rodoljuben Avstrijan, ima svojo glavno podporo in zaslombo med učitelji. in tudi pri nas je javna tajnost, da najbolj strupeni članki zoper vero in duhovščino po sovražnih listih prihajajo od učiteljev in da je deželni šolski svet kranjski s posebno okrožnico učitelje svaril pred takim početjem.

Lahko bi Vam povedal še veliko vzrokov, ki govore za versko šolo; lahko bi Vam naštel celo vrsto veljavnih in imenitnih množ, ki priporočajo vero kot edino pravo podlago sreče in javnega blagostanja. Spominjam na krasni izrek slavnega Washingtona, ustanovitelja mogočnih severo-

amerikanskih zaveznih držav, ki so jih v svojem izvrstnem govoru omenjali premilostljivi knez in škof lavantinski.

Ali meni odločeni čas je potekel, zato moram že skoraj končati svoj govor, mislim pa, da že iz tega sprevidite potrebo verske šole. In zaradi te potrebe, ne pa iz prepirljivosti jo moramo zahtevati. Verska šola ni predmet, o katerem sme vsakdo soditi ali misliti, kakor hoče; vsak katoliški kristijan se mora zaradi vesti potezati za njo, in če je komu vse jedno, kakošna je šola, ta kaže, da reči ne umeje, ali da ni več pravi katoličan. „Kdor ni z menoj“, rekel je Odrešenik, „ta je zoper mene, in kdor z menoj ne zbira, ta raztresa.“

To je bil uzrok, da so si naši katoliški in konservativni poslanci stavili nalogo, v državnem zboru spremeniti šolsko postavo v tem smislu, da se šola postavi na versko podlago. Mnoge prošnje ali peticije iz raznih dežel, med katerimi so se posebno odlikovale tudi naše slovenske pokrajine, so jih podpirale v tem prevažnem poskusu! Izročeni je bilo več šolskih predlogov; šolska postava je bila v istini izpremenjena v nekaterih določbah, ali glavnega namena, verske šole, zaradi premnogih težav in zaprek nismo dosegli!

Kako je bilo to mogoče, bo vprašal morda kdo izmed vas, saj so na desnici državnega zbora sedeli pošteni konservativni možje? Gotovo, ali reč vam bode jasna nad posebnim zgledom. Poglejte naše slovenske poslance. Koliko jih je prišlo h katoliškemu shodu? Nekateri med njimi so zadržani po važnih poslih in jim ni zameriti, če niso prišli, ali mnogi niso hoteli priti in so menda sklenili, da se katoliškega shoda ne vdeležijo, ako je prav poročal neki tukajšnji list. Ako bi bili namesto slovenskega katoliškega sklicali slovenski narodni shod in se na njem razgovarjali in sklepali o zgolj narodnih rečeh, bi k temu shodu ne bili prišli samo poslanci, ki se v enaki meri in z enako odločnostjo potezajo za verske in narodne zadeve, ampak tudi poslanci, ki imajo svoje posebne nazore in hodijo svoja pota.

Ker smo poleg narodnih zahtev na dnevni red prvega slovenskega katoliškega shoda postavili katoliške zadeve, versko šolo in preustrojo človeške družbe na podlagi krščanskih načel, ni se jim vredno zdelo priti k našim zborovanjem in so bili jako veseli najti jalove izgovore, kakor

povabljeni k večerji, o katerih govori sv. evangelij. Če se torej naši slovenski poslanci, ki vsi brez razločka, tudi najradikalnejši med njimi, vsaj ob času volitev, zagotavljajo, da so tudi katoličani, tako malo brigajo za versko šolo, če so mene svoje dni jako neslano napadali, ker sem bil izmed tedanjih slovenskih poslancev edini podpisal predlog za versko šolo; potem se nikar ne čudite, ako so nam v odločilnih trenutkih začeli omahovati poslanci, katerim je katoliška vera ali le postranska reč, ali se grejejo le ob vladnem solnceu in se takoj zganejo, če jim začne to solnce kazati temen obraz. Ali to nas ne sme strašiti, da bi vnovič ne poskusili, kar se nam dozdej ni obneslo.

V 14. stoletju je neki mlad knez sklenil ves svet podjarmiti. Nabral je tedaj trumo vojakov in prvega nasprotnika napadel, potem pa je hotel še druge po vrsti premagati. Pa glej, že pri prvem napadu je bil tepen, njegova vojska razkropljena, in komaj je otel svoje življenje. Ker ni mogel dovolj hitro ubežati, zleze v neko staro zidovje in se tam pred sovražniki skrrije, ki ga po vseh kotih iščejo. Srce mu je bilo upadlo in samega sebe se je sramoval, ker je mislil ves svet podjarmiti. Ko je pa mirno tam sedel, je videl neko mravljo, ki je po zidu kvišku lezla in zrnice nesla, ki je bilo večje, kakor ona sama. Pa na vrhu je neki kamen iz zida molil; na vso moč si je trudila, da bi zrno čez kamen spravila, pa ni mogla in je z zrnom vred padla na tla. Nekoliko časa kakor omamljena, se kmalu vzdigne, pobere zrno in leze ž njim na zid; pa pri omenjenem kamnu zopet pade na tla. Mož je gledal mravljo in naštel, da je 69krat z zidú padla, pa vendar poguma ni zgubila; sedemdeseti krat popade zrno ter ga nese kvišku, in res srečno čez kamen vrh zidu spleza. To je mož premišljeval in mislil je sam pri sebi: „Jaz sem še-le enkrat poskusil, pa sem ves pobit in malosrčen, ker sem bil premagan; mravlja je poskušala 69krat, in je vedno padla, pa se ni dala ostrašiti in na posled je vendar-le dosegla, kar je hotela. Ne, nočem obupati, zopet hočem začeti, in ko bi bil tudi večkrat tepen, bom vendar zopet poskusil, ker enkrat mora obveljati, jaz hočem svet podjarmiti!“ — Res so se mu velike reči posrečile, kakor občna povestnica pripoveduje; ta mož je bil Timur ali Tamerlan (od l. 1336 do 1405).

Tega nevernika si vzemimo za vzgled; če nam je tudi dozdej izpodletelo doseči versko šolo, zopet se lotimo tega dela, stavljajmo nove predloge, pošiljajmo nove prošnje za versko šolo do državnega zbora in pokažimo s tem svetu, kako neumno in neosnovano je govorjenje, kakor da bi le duhovniki zahtevali versko šolo, da bi v njej gospodovali. Ne duhovna in ne posvetna oblast, ampak Kristus naj v šoli gospoduje s svojim ukom in svojim duhom; sicer je ves trud in vse naše delo zastonj. (Dolgotrajno in živahno ploskanje in dobro-klici.)

Potem govori preč. gosp. župnik Gregor Einspieler, deželni poslanec za Koroško, o šolstvu nekako tako-le:

Zahvalim pripravljalni odbor za prijazno vabilo na katoliški shod v Ljubljani, ki sem je z velikim veseljem sprejel. Katoliški shod je velikega pomena za vse Slovence, da jih probudi, vzdrami in ojači, da vstrajajo še nadalje in se boré za svoje pravice, narodne in verske. Posebnega pomena pa je še katoliški shod za meje slovenske proti Lahom in Nemcem; tam ob mejah je Slovenstvo v nevarnosti, da se poizgubi, ker nima gojitve, ampak umetno se uničuje, v nevarnosti so naše šole ob mejah, zlasti na Koroškem.

Kdor pridobi šolo, ta gospoduje. Pri nas v Avstriji je šolo pridobil si liberalizem, zato gospoduje ta pri nas, zoper tega gre v prvi vrsti naš boj. Liberalizem, ki je pogoltnil narodom premoženje, hoče imeti še našo kri, naše otroke. Otrok je najdražja stvar za stariše, za cerkev in za državo. Stariši si nič bolj ne želé, nego videti svoje otroke kedaj srečne; ali v to je treba dobre, krščanske odgoje, katera je pa le mogoča na podlagi svete katoliške vere. Stariši slovenski so vsi večinoma verni in tako tudi odrejajo svoje otroke, dokler jih imajo doma, a ko izpolni otrok šesto leto, mora stopiti v šolo.

In kakošna je ta naša javna šola? Da je liberalna, v tem so si jedini njeni prijatelji in nasprotniki. Liberalne so postave šolske, liberalne knjige, liberalno učiteljstvo. Pri Vas na Kranjskem je še veliko bolje, imate med učiteljstvom mnogo poštenih, vernih mož, ki odgojajo slovensko deco v tem pravem duhu, a pri nas na Koroškem je v tem oziru žalostno, ker učiteljstvo naše je skozi in skozi liberalno in najhujši sovražnik naših slovenskih šol.

Taki pač ne morejo versko vzgojati naše mladeži. Po teh šolah se razširja neka modrost, ki je pred Bogom norost, prava modrost pa, katera stoji oprta na sv. vero, tako versko prepričanje in ravnanje, to se zanemarja. Neka nevidna zlobna moč je zavladala na svetu, katera hoče vladati svet brez Boga, in ta moč je zavrгла tudi versko šolo.

To bolečo rano nosi šola na Koroškem, kakor drugod povsod v Avstriji, toda naša koroška šola ima še drugi nedostatek, v šolah naših ni jezika materinega. Vsi ugovori in vse prošnje so bile zastonj; dasi je državni temeljni zakon čisto jasen in določen, vendar ga vlada ne izvršuje. Na Koroškem živi okrog 130.000 Slovencev in vsi skupaj imajo dve slovenski šoli, pa še te dve le na papirju, za kar so se morali leta in leta pravdati s cesarskimi gosposkami, katere bi morale biti zato postavljene, da čuvajo nad točnim izvrševanjem postav. Poleg teh je še 22 slovensko-nemških šol, v katerih pa že učitelji skrbé zato, da se preveč otrok ne vpiše v slovenski razred.

To je krivično zatiranje jezika slovenskega in npravna posledica je liberalizem; zakaj kjer je še ljudstvo ostalo pri svojem materinem jeziku, tam je ostalo tudi verno krščansko, kjer pa je postalo nemško, je postalo tudi liberalno in brezverno.

Avstrija stoji močna le na zvestobi svojih narodov. Zvestoba pa gre prav tako daleč, kakor pošteno versko prepričanje; liberalizem pa je hinavski in izdajica nad svojo domovino. Kdor-koli torej dela v ponemčevanje Slovencev na Koroškem, ta dela za liberalizem in posredno za pogin Avstrije. Tako delo pa ni patrijotično, ni katoliško.

Ponemčevanje je pa tudi proti nauku sv. katoliške cerkve, katera se drži povsod in vselej tega načela: vsakemu svoje, vsakemu narodu svoj jezik in svojo lastnijo. To načelo je krepko izrazil prem. gospod dr. Bauer, škof brnski, v šoli Eibenschütz-ski na Moravskem, ko je ostro grajal nenravno silo otroke poučevati krščanski nauk v tujem jeziku.

Zato je edino pravo, kar tirja v svojih resolucijah I. katoliški shod: versko šolo v materinem jeziku.

Sedajne šolske razmere na Koroškem so pokvarile ljudstvo že za tri rodove, in ako se ne upremo temu

sistemu vsi, kar nas je katoliških in narodnih, se je bati za Koroško najhujšega.

Naš Zveličar in Gospod Jezus Kristus je bil najboljši nebeški učenik. On je izročil ta posel učiteljski svoji cerkvi, zato ne sme biti pouka med kristijani, da bi ne bil po naredbi cerkveni ali bil celo proti njenim zahtevam.

Kristus torej naj stoji na strani našim postavodajalcem, da bodo sklepali zakone v krščanskem duhu. Kristus naj stoji na strani našim učiteljem, da bodo izvrševali zakone v istem duhu, in šolsko prašanje bo rešeno ugodno za vse narode in zlasti še za Slovence na Koroškem. (Gromovito odobravanje.)

Nato prebere predsednik § 3 opravilnika o glasovanju ter prosi poročevalca dr. J. Lesarja, da prebere resolucije, (Glej str. 65.) ki pri glasovanju obveljajo soglasno.

Veleč. gospod prof. dr. Ant. Mahnič, burno pozdravljen, govori o razmerju med vero in vedo ter v uvodu svojega govora označuje postopanje liberalcev nasproti katolikom, če le-ti branijo svoje pravice, tako-le:

„Ni še dva tedna od tega, ko sem v nekem slovenskem listu naletel na uvoden članek, ki je na čelu za geslo imel naslednje besede iz Goethe-ja:

Ich sag' es Dir: ein Kerl, der speculirt,
Ist wie ein Thier auf grüner Haide
Von einem bösen Geist im Kreis herumgeführt,
Und ringsumher liegt schöne, grüne Weide.

Pa komaj sem prebral nekaj stavkov, moral sem se prepričati, da neznani pisatelj jih misli meni samemu prav gorke soliti, ker že na prvi strani bral sem tam spodaj to le sklepno sodbo: Dr. Mahnič je „ein Kerl, der speculirt“ — drugega nič.“ In da bi čitatelji še boljše umeli pomen teh besed, pripomni v naslednjem gosp. člankar, da žival, o kateri govori Goethe na navedenem mestu in katera bi imela pomenjati mene, je — medved; zatorej se opravičuje, da ga ni resna volja, baviti se z nami, ampak da nas hoče le prijateljem kuriozitet pokazati v novi luči!

Brezdvomno je cenjeni pisatelj pri tem imel pred očmi prizor, ki sem ga v otročjih letih večkrat videl. Ko smo tiste čase otroci s knjigami pod pazduho po goriških ulicah v šolo korakali, srečali smo večkrat na ulici zbrano množico. In v sredi — kaj je bilo? Bošnjak je imel na

Ta članek
je spisal
M. Mahnič

vrvi privezanega medveda in ga, vihteč mu bič nad glavo, v krog poganjal na ples. Ob strani pa je stal drug korenjak, ki je s krepko pestjo bobnico bil in kosmatemu diletantu dajal takt. Koliko smeha, koliko krohotanja je bilo, ko smo videli nevkretnega kosmatinca v krog se vrteti in na vse strani poklone delati.

Ne zamerite, slavna gospôda, da sem tako nedostojno začel svoj govor na katoliškem shodu. Nisem tega storil toliko radi sebe, ampak zavoljo govornikov, ki so že pred mano in bodo še za mano govorili, pa tudi zavoljo Vas, ki njih govore tako navdušeno pozdravljate. Ne bo Vam pač težko uganiti, kaj je, da tako rečem, tertium comparationis prekrasne prispodobe. Ona nam vrlo označuje taktiko naših nasprotnikov.

Ko začnejo katoličani odločno poudarjati in zagovarjati načela svoje vere, ko se jim v borbi vname ogenj svete, čiste navdušenosti; ko jim pa nasprotniki niti z logičnimi razlogi ne morejo do živega, niti ukrotiti jih s podlim terorizovanjem, tedaj jih jamejo razupivati za fanatike, katerim je strast zatemnila razum, za norce. Tako se godi braniteljem katoliških načel tudi na Slovenskem; oni se bajé ne gibljejo ob lastni zavesti, ampak nevidna sila jih goni v krog, da sami ne vedó, kam in kako, duh borniranosti jih je obsedel, z eno besedo: znoreli so!

Sicer pa, kakor prigovor pravi, je Bog vstvaril več vrst norcev; v eno takih vrst spadajo tisti, ki jih zovemo blazne. In prav tem — blaznim, ako se ne motim, prištevajo liberalci tudi nas. Tako vsaj se sme izvajati iz nekega mesta, ki se nahaja nekje pri Schopenhauerju, kateri ima pri slovenskih liberalcih veliko veljavo. Govori nemški filozof na dotičnem mestu o razliki, katera se nahaja mej živalijo in blaznim človekom. V tem ko prva nima v sebi nikake predstave o preteklosti, jo blazni ima, vendar ta predstava je le „in abstracto“, to je: veljavna le zanj, a resnici nikdar ne odgovarja; ta kriva predstava o preteklosti pa tako vpliva na blaznega, da ne more tudi sedanjosti prav uporabiti. Tako se bajé godi tudi nam. Nasnovali smo si v razgreti domišljiji iz bližnje preteklosti slovenske strašilo, na katero smo pribili zaplato vseh krivover in herezij in papežkih anatem; pod to strašilo, pa smo zapisali: slovenski liberalci! Vera je v nevarnosti. Ako smemo verjeti našim nasprotnikom, liberalcev na Slo-

venskem ni, niti je vera v nevarnosti; ker smo se torej na katoliški shod zbrali, da slovesno izpovedamo sveto vero in jo branimo proti liberalcem, — je naš shod nezmiselno mahanje po zraku, smo resnično — blazni.

A mi, kaj bi odgovorili na vse to? Ljudem, kateri druge dogme ne priznavajo, nego dogme „dovršenega dejanja“, najbolje tudi mi odgovarjamo z dogmo dovršenega dejanja. Da, prvi slov. katoliški shod je — dovršeno dejanje, je faktum, ki ga nobena sila ne bo več izbrisala iz knjige slovenske zgodovine. In ta katoliški shod slovesno konstatuje bivanje liberalizma na Slovenskem; a še slovesniše izreka katoliški shod obsodbo nad liberalizmom slovenskim.

Ni duh blaznosti, ni duh fanatizma, ki nas je zbral na tem mestu, ampak duh je Kristusov in njegove svete cerkve, duh našega najvišjega glavarja, rimskega papeža, kateri je blagoslovil naše podjetje, duh naših škofov, ki so nas počastili s svojo navzočnostjo. To je duh katoliške zavesti, — bojte se, liberalci! Da, odkar Slovenija stoji, se ni tako združena, s tako slovesno besedo, s tolikim navdušenjem klanjala svojemu Odrešeniku, Jezusu Kristusu!

Vendar pa, slavna gospôda, blaznost, katero nam namišljajo naši nasprotniki, ima še drugih, globokejših razlogov. Ta blaznost izvaja se konečno iz razlike, katero stavi racijonalizem, kojega zvesti učenci so liberalci, mej vero in vedo. To je po njih mnenju razlika absolutnega načelnostnega nasprotja; kajti, kakor oni trdé, se vera in veda nikdar ne moreta zlagati, ampak vera vedo izključuje, kakor pristna veda veri nasprotuje. Kdor veruje, odpovedal se je pameti. Verovati je, nič vedeti. Zatorej le pri njih, pri liberalcih, je luč prave vede in prosvete. In vemo, kako so liberalci po vsej Evropi in tudi na Slovenskem že davno izključljivo v zakup vzeli vso omiko in napredek, tako da nam ne ostaja — nič.

Ker so pa duhovniki oznanjevalci svete vere, zato so jim oni črni mračnjaki in nazadnjaki. In prav to je bilo strašilo, katero so tudi naši liberalci pred slovenskim narodom povzdignili, da bi ga odganjali od katoliškega shoda: Katoliški shod snujejo črni, na katoliškem shodu bodo govorili le črni! Sklicati ga hočejo, da branijo svoje črne suknje in visoke cilindre, da vklenejo slovensko pamet v jarem nevednosti in za vse veke utrdijo svoje gospodstvo!

Pa, hvala Bogu, da tudi ta mladoslovenski bavbar ni nič izdal! Da, radostno odgovarjamo tudi tu, kažoč na — dovršeno dejanje: Na katol. shodu vidimo zbrane ne-le črne, ampak tudi bele. Kar nas pa še bolj veseli, so beli v ogromni večini, kajti njih je nad dve tretjini, črnih pa komaj ena tretjina! Da, bele imamo v predsedništvu, bele pozdravljamo v vrsti govornikov, bele imamo v poslušalstvu. Da, danes obhajamo prvi praznik pobratimstva in sprave mej duhovnim in svetnim razumništvom, v tej prikazni radostno pozdravljamo prvi početek bodoče, v katoliškem načelu zjedinjene Slovenije!

Drugi odgovor pa, ki ga dajemo svojim nasprotnikom, bodi stvaren, odgovor umevnih razlogov. Da, mi smo semkaj prišli, očitno pričat katoliško vero, vero skrivnosti; s tem pa se nismo in se ne bomo odpovedali razumu. Ponosno in zavedno svoje nasprotnike zavračamo, kakor je svoje dni zavrnil apostelj Pavel predsednika Festa. Ko je Pavel v svoji obrambi govoril o svojem božjem poslanstvu, ko je prišel do Kristusovega trpljenja in vstajenja in mu je ogenj apostolskega prepričanja razžaril obličje, začne ga Epikurejec pomilovati: „Meša se ti, Pavel! Velika učenost tvoja ti jemlje razum.“ On pa mu reče: „Ne meša se mi, vevredni Fest, nego besede resnice in razumnosti govorim.“ (Dej. ap. 26.) Ne, ne meša se nam, liberalci, ampak besede, katere danes govorimo, so besede resnice in r a z u m n o s t i!

Da, besede r a z u m n o s t i govorimo katoličani, mi, ki klanjamo razum veri, polni skrivnosti. Ne, slavna gospôda, ni ga razloga, radi katerega bi se beli imeli zbiti črnih! Vera in veda se ne izključujeta, niti si nasprotujeta, ampak se mej seboj dopolnujeta; kajti veri in vedi je eden in isti predmet: resnica. Vera in veda, obe ste hčeri istega Boga, prva hči nadnaravna, druga naravna, in kakor obe od Boga izhajate, tako tudi obe človeka k Bogu peljete, ako jima sledi.

Vede početnik je Bog. Nje predmet namreč in realna podlaga ste konečni stvari. Bog-stvarnik pa je vsaki stvari vtisnil svojo misel, kakor vtisne umetnik umotvoru svojo idejo. V razumu nam je pa Bog prižgal luč, ki nas vsposablja božje misli v stvarstvu razbirati in sestavljati. In prav to je vzvišena naloga človeške vede. Kakor bivajo pa razne vrste rečij, tako se tudi človeška veda razlikuje po raznih

strokah, katerim vsem pa je eden in isti smoter: doumevati neskončno misel božjo, ki se v svojem izvoru, ena in nedeljiva, tako raznovrstno razodeva v vesoljnem stvarstvu.

Tako se vzdigne poslopje raznolične vede človeške od zemlje proti nebeškim višinam. Sklepni kamen v tem poslopju, vsem vedam kraljica, veda vseh ved je filozofija. Ona vse človeške vede obsega in presega; dočim se druge vede vsaka omeji na eno vrsto stvari ali konečnega bivanja, si vzame filozofija za predmet svojega razmotrivanja konečno bivanje na sploh, in od realnosti konečnega bivanja sklepa na realnost njegovega začetnika, bistva neskončnega, katero je Bog. Tako tedaj filozofija, recimo naravni razum, pripelje človeka k Bogu. Neskončno bitje pa se ne dá zapopasti, njemu se moramo v slepi veri podvreči in je moliti. Razum je torej, veda je, ki prisili človeka verovati, iz pristne vede se rodi vera. Isti razum poučuje človeka, da biva nadnaravni svet, svet skrivnosti; da je nadnaravno razodenje mogoče; isti razum podaja človeku kriterije, da more pravo razodenje božje ločiti od nepravega. Razum tedaj vero povsod spremlja, podpira in brani. Veda in vera sta neločljivi. Niti vera brez vede, niti veda brez vere, rekel je že veleučeni Klement Aleksandrijski.

Veda je bila, ki je, kakor nam tudi zgodovina kaže, mislitelje h Kristusovi veri peljala in v nji jih utrjevala. Že pri početku krščanstva nahajamo sv. Pavla, ki o samem sebi spričuje: „Vem, komu sem verjel, in gotov sem.“ (II. Tim. 1, 12.) Reči je hotel: Nisem verjel v en dan, niti zaslepljen od strasti, ampak razumevni razlogi so me k veri v Kristusa privedli; isti razlogi so, ki mi dajo gotovost, da v veri vztrajam.

Ko so oznanjevalci svetega evangelija začeli pridigati po širnem svetu nauk o križanem Bogu, nauk poln skrivnosti, našli so že dozidano ponosno poslopje staropoganske vede in filozofije. A kaj mislite, da so se oni starih učenjakov in sofistov zbal? Nikakor! Ampak stopili so ponosno pred nje in roko podali jim v sporazumljenje. V drugem stoletju so kristijanski učenjaki ustanovili v Aleksandriji, tedaj na glavnem sedežu stare vede in filozofije, tako zvano katehetiško šolo, na kateri so cvele dike krščanske vede: Pantenus, Klement, Origenes in drugi. Tu so se začeli s starimi pogani razgovarjati; Platon, Aristoteles,

Pitagoras so pripravljali pot do Kristusa; in tako je bila filozofija most, po katerem je staropogansko razumništvo prehajalo v Kristusovo cerkev.

Pa karkoli dobrega, vzvišenega, zdravega je pognalo iz starega, dasi poganskega sveta, je katoliška cerkev vselej s posebno skrbjo hranila in gojila. Ko je v četrtem stoletju cesar Julijan odpadnik kristijanom hotel zabraniti, da bi otroke pošiljali na gimnazije, izobraževat se z branjem starih klasikov, začul se je po vsem krščanstvu en glas: „Preganjanje, preganjanje!“ In ko so proti koncu srednjega veka nekateri duhovniki in redovniki učenje starih klasikov začeli sumničiti, češ, da ni na korist krščanskemu duhu, so ravno rimski papeži odločno jih zavrnil, krepko braneč prosti razvoj staroklasiških študij, prepričani, da vera se od vede in umetnosti, akoravno poganske, ničesar nima bati!

A ravno tako je z druge strani vera Kristusova čudovito plodovita za vse človeške vede. Da, na oni podlagi, katero nam je postavil Jezus Kristus, katera je Jezus Kristus, velika skrivnost, včlovečena Beseda, so pognale vede človeške najlepši, najbujniši cvet. In dasi je veda, kot tvorbeni pojav naravnega razuma, občečloveška in nekako internacionalna, smemo vendar z vso pravico, z vsem ponosom govoriti o vedi kristijanski. Jezus Kristus ni človeka le vpeljal v skrivnostne tmine enega Boga, ki biva in živi v treh osebah, ampak razkril je tudi tajne globine človeške narave in srca, kakor še nihče pred njim in nihče za njim. Od tod izhaja čudovita prikazen, da vera njegovega razuma ne otemnjuje, ampak ga razsvetljuje, in da nahajamo v krščanski dōbi v največjih veleumih z vero v nadnaravni skrivnosti združeno vedo v najvišji popolnosti. Ni bil li velik učenjak apostelj Pavel? Ali kdo bo odrekal učenost in razsvitljenost Origenu, Avguštinu, Hijeronimu, Baziliju in drugim? In bodi še tako zagrizen nasprotnik srednjeveških školastikov, obstati bo moral strmé pred veličastnim poslopjem božje in človeške vede, katero je človeštvu zgradil njegov največji veleum, pravim pred „Summo“ Tomaža Akvinskega, kjer nahajamo s čudovito lahko in jasnostjo rešene za vse čase najvišje probleme človeškega duha, probleme, s katerimi so se in se bodo bavili mislilci vseh narodov! Krščanstvo je vedo človeško vedno pospeševalo in gojilo; Kristusov križ je preganjal temo nevednosti. Kakor je cerkev Kristusova barbāre z milostjo sv. Duha prerojevala

v otroke božje, tako jih je ob enem vzgajala k pravi človečnosti. Poleg svetišča vzdigala se je povsod tudi šola. Da, cerkev nam je osnovala šole, od najnižjih ljudskih do najvišjih, do vseučilišč; ona je obvarovala staroklasiška dela pogina, ona je vedno zbujala zanimanje za višje studije, budila zavest, tekmovanje v učenjakih in umetnikih. In tisti Rim, kateri je glavni sedež katoliške vere, bil je od početka do današnjega dné ob enem glavno središče tudi človeških ved in umetnij. Da, ako veda res izključuje vero, morali bi to pred vsem vedeti tisti rimski papeži, kateri nezmotno določujejo, kaj se ima verovati. A zgodovina nas uči, da so ravno papeži s čudovito ljubeznijo in požrtvovalnostjo za vseh dôb gojili, podpirali vsakovrstne človeške vede. V dolgi vrsti rimskih papežev nahajamo brez števila najbolj razsvitljenih učenjakov, — od Leona, od Gregorija, od Inocencija, od Benedikta XIV., do slavnovladajočega Leona XIII., kateri razsvitluje vesoljni svet ne-le z lučjo razodete besede, ampak tudi kot klasično izobražen filozof, socijolog in diplomat!

Da bi bila katoliška cerkev, da bi bili papeži pristno vedo kdaj obsojali?! Kdo pač v dokaz temu more navesti iz zgodovine en sam fakt? Pač pa so drugi, ki so vedam in umetnijam vojsko napovedali. Priti je moral Wikleff, da bi nas poučil, da vseučiliške studije cerkvi božji toliko koristijo kot — hudič. Priti je moral češki Ivan Hus, kateri bi poučil svoje nekdanje in sedanje častilce, da vsak človek, kateri se uči svobodnih umetnij, je nečimeren in popaganjen in greši proti evangeliju našega Gospoda Jezusa Kristusa. Luter, ta prvoboritelj modernega napredka, moral je priti, da bi zvedeli od njega, kako so vse človeške vede — hudičeva iznajdba!

Da, tako je: čim bolj se je Evropa odtujevala rimskemu papeštvu, tembolj je ginil v nji čut in zanimanje za pristno vedo. Odpad od katoliške cerkve pomenja propad človeške vede. Od najvišjih, najidealniših vednostnih strok padalo se je nižje in nižje, in dandanes cenijo se nekoliko le še realije pa tiste vede najnižje vrste, katere se dajo nekako vporabiti na gmotni dobiček, katere nas učijo, kako železnice zidati, kako računati od kapitala obresti — pa obresti od obresti. Prišel je Kant in na klin obesil metafiziko in ž njo vso filozofijo; prišel je Hegel in z zanikanjem stavka prekoslovja smrtno sodbo podpisal člo-

veški logiki ter tako zrušil temelje vsakega mišljenja in vede. Ali čudo potemtakem, da se je Kristus in cerkvi odtujeno razumništvo vrglo v naročje brezupnemu skepticizmu, kateri narode dosledno tira v duševni nihilizem, v barbarstvo!

Zatorej pa pripada dandanes katoliški cerkvi naloga, Evropi rešiti in braniti ne-le sveto vero, ampak tudi zakone zdravega mišljenja. Pa tudi našega katoliškega shoda naloga je, da Slovencem poleg načel katoliške vere zagovarja in brani naravno logiko, da spet k veljavi pripomore stari slovenski pameti. Nikar ne mislite, slavna gospôda, da je s slovensko pametjo tako izvrstno dobro, kakor se v obče misli. Bog varuj, da bi Slovenci mislili in živeli po logiki, katero nam pridigajo nekaj let sem liberalci. V pojasnjenje Vam hočem tu navesti le en stavek. Prosim, poslušajte pazljivo. Stavek se glasi: „Človeka bolj osrečuje nevednost, preprostost, kratkovidnost, kakor takozvana višja izobraženost.“ Kaj ne da, slavna gospôda, te besede so res — strašne! Jaz bi tu povedal tistim, ki pravijo, da liberalizem imamo iskati tam nekje na Nemškem, na Francoskem ali v Italiji in drugod — le na Slovenskem ne, kajti na Slovenskem liberalcev ni — tem gospodom bi jaz rad povedal, da navedeno mesto ni preloženo niti iz nemščine, niti iz francoščine, niti iz italijanščine, ampak se nahaja v slovenskem izvorniku; porodilo se je v slovenskih besedah pred leti v nekdanjem „Zvonu“, a potem se ponatisnilo v posebni izdaji, katera se je Slovencem kot zlata knjiga slano razprodajala, iz katere bi imelo naše razumništvo in posebno naša mladina zajemati višje izobražbe.

Jaz pa menim, da sramotniša nezaupnica se v slovenskem jeziku ni še izrekla človeški pameti in njeni logiki, nego jo beremo v navedenih besedah. Kakor je nekdo v slavnoznani povesti „4000“ dokazoval, bi leta 4000 po Kr. rojstvu, ako bi obveljali principi „Rimskega Katolika“ in njegovih somišljenikov, veda in njeni gojitelji na Slovenskem bili tako malo cenjeni, da bi profesorji ljubljanskega vseučilišča lakot si tešili z repo, ki bi jo hodili glodat na kapiteljsko njivo! Jaz pa mislim, ako bi se vresničili nazori o vedi, kakor jih na ravnokar navedenem mestu izraža prvi prorok mladoslovenske inteligencije, morali bi že leta 2000 po Kr. rojstvu plezati po

gozdih kakor medved po štirih! Da, ali bi morali naravnost mej živali, ali pa podpirati stavek, ki ga je izrekla neka v modernem duhu izobrazena pisateljica: „Wir müssen den Göttern danken, nicht consequent zu sein!“

Kaj nam je pa storiti, da spet priborimo slovenski pameti stare pravice? Baviti se nam je resno in vstrajno z vedami. Slovenci smo se sicer v raznih vednostnih strokah že od nekdanj odlikovali; nekateri slovenski učenjaki so vsled svoje učenosti zasluli po vsem svetu. Toda to nikakor ne zadostuje. Stališče, katere zavzemajo posamezne vede vsaka za-se, je primeroma nizko in omejeno; vsaka veda ostane pri svojem predmetu: botanika pri rastlinah, mehanika pri strojih, mineralogija pri rudah — kot izključljivo taka se više ne dvigne. Mi pa se moramo više povspeti; a peroti v duševne višine nam podaje le filozofija. Le ona nas vznáša nad vse konečno in vstvarjeno, nam širi duševno obzorje, nam bistri duha, poraja v nas ono globoko načelnostno prepričanje, katerega nič ne more omajati, nas privaja k doslednemu mišljenju in vtrdi v nas to, kar imenujemo značaj. Kdor ni filozofično izobrazen, se sploh ne more prištevati pravim izobrazencem.

Toda kakor povsod, treba je posebno pri filozofiji, da krenemo na pravo pot. Dejanjski je dandanes mnogo raznih filozofičnih zistem; a kakor je resnica le ena, tako tudi mej temi zistemami more biti prava le ena. Gorjé narodu, katerega duševni voditelji in mislitelji so zašli na nepravo pot v filozofiji. Filozofija se peča z najvišimi načeli človeškega mišljenja in življenja. Znano je pa, da „error in principiis minimus, fit in consequentiis maximus“, Kdor se v najvišjih načelih le za las loči od resnice, priti mora, ako to zmoto dosledno sklepa do načelnostnega nihilizma, do popolnega propada vede in vsakega duševnega življenja. A v ta propad potegnejo filozofi tudi ljudstvo, katerega voditelji so. Velika „masa“ je namreč slepa, brezvoljna, in se dá vedno voditi od više izobrazenih razumnikov: ako so tedaj ti na krivi poti v propad, drvilo bo za njimi tudi ljudstvo v isti propad!

Katera filozofija je tedaj prava? O tem katoličani ne smemo več dvomiti. Na to vprašanje odgovorila nam je najvišja avktoriteta, sv. Oče rimski papež, pred vsem pa slavno vladajoči Leon XIII., kateri je, kakor v svoji okrožnici l. 1879, tako tudi o družih prilikah katoličanom

hvalil in toplo priporočal peripatetiško filozofijo sv. Tomaža Akvinskega. To je filozofija, katero je sv. cerkev sprejela za svojo; častitljiva, starodavna filozofija, katere poslopje neomajljivo stoji že nad 2000 let. Porodila se je sicer v poganski glavi Aristotelovi, a to je bila trezna glava, glava največjega mislitelja, ki ga je nosil stari vek. To filozofijo je sveti Tomaž Akvinski, eden največjih misliteljev krščanske dobe, v luči Kristusovega evangelija premotril in očistil.

Kar nadalje to filozofijo priporoča, je njena vporabnost; kajti ona ni izrodek sanjarske domišljije, ona ni poglala iz tal poljubnega subjektivizma, marveč ona sloni na trdni podlagi realnega bivanja stvari. Zatorej njene teoretične izpeljave povsod potrjuje izkušnja, stavki njeni so plodoviti za praktično življenje.

Tretjič vzgaja peripatetiška filozofija duhove k pravi neodvisnosti in svobodi. Slovenci smo majhen narod; poleg tega imamo tudi nedobro lastnost, da vse, kar je tujega, preradi posnemamo. Ni potemtakem čuda, da tako lahko izgubimo narodno samostojnost, ter pridemo v odvisnost od tujstva. Sužnost, bodisi kakoršna koli, ni za človeka dostojna. Sinoči je neki govornik iz Štajerske hvalil svoje rojake, ker so v teku zadnjih let osnovali veliko ljudskih posojilnic, s katerimi se je domači slovenski kapital oprostil od nemškega, židovskega. Da res, hvalevredno, ker res domoljubno, je tako delovanje. Neodvisnost žepa je lepa reč. Jaz sam bi prav rad k osvobojenju slovenskega kapitala kaj pripomogel; le žal, da sem za-se tako slab gospodar, da ne morem nikdar privarčiti 50 glđ., da bi jih založil pri kateri slovenski hranilnici! Mislím pa, da hujša, nego odvisnost žepa, je odvisnost pameti. In prav v to odvisnost zašla je zadnjih let tudi slovenska pamet: v to odvisnost spravili so jo naši absolutno-slovenski narodnjaki brez vere in Boga! Eden nam je privlekel na Slovensko Schopenhauerja, drugi je hotel slovenski pameti vcepiti Kanta, tretji navduševal nas je za Rousseau - a, četrti bi nas rad izdal Darwinu itd. Slovenci so pisali, a po tuje so mislili; hoteč ohraniti jezik, izdajali so slovensko pamet in logiko! Slovenci smo otroci Kristusove cerkve, otroci božji, torej otroci prostosti, h kateri prostosti nas kliče naš Zveličar; nedostojno je, da komu služimo, razun resnici. Da pa ostanemo duševno neodvisni od tujstva, okleniti se

moramo tiste filozofije, katera ne služi narodnostnim, političkim ali katerimkoli individualnim težnjam katerega naroda, katera ni plod bolne domišljije ali zaslepljene strasti, ampak sloni na podlagi naravne realnosti, katere realnosti posredni početnik je torej Bog — stvarnik — in ta filozofija je filozofija peripatetiška. Le-ta je filozofija tiste objektivne resnice, katera edina duha osvobaja.

K sklepu še eno besedo: ta bodi beseda sprave in ljubezni. Slovenci smo dandanes žalibog razdvojeni v dva sovražna tabora. Ločijo nas načelnostne razlike. Ta razkol prezirati, je samega sebe slepiti. In razkol ta je za nas osodepoln; kajti majhen narod smo, in ako bomo razkoljeni, je naš narodni pogin neizogiben. Bomo li obupali? Nikakor! ampak do narodne edinosti, do sloge moramo priti. Kako pa? Da bi to težko vprašanje rešili, izdali so danes odlični rodoljubi parolo: ljubezen! In sicer naj bi se že danes vsi v sveti ljubezni objeli, ne da bi vprašali, kaj in kako kdo misli o najvišjih vprašanjih božjega in človeškega prava: ljubezen naj bi se sklenila, ne gledé na načela, katera nas ločijo. Meni se zdi klic po taki ljubezni pre-nagljen, nezmiseln. Kajti mi smo ljudje, človek je pa, kakor pravi filozof, razumna žival. Razum pa živi od resnice, in resnica od razuma vpoznana je načelo. Ako se hočemo torej ljubiti kot razumni ljudje, izvirati mora naša ljubezen iz načela; dokler nismo v načelu edini, ne bomo tudi v ljubezni edini. Vzemimo en sam primerljaj. Morda biva na Slovenskem kateri materijalist — jaz vsaj poznam enega, ako ne več. Apostelj ljubezni brez načela hotel bi, da bi se že danes s tem materijalistom bratovski objela in poljubila. Pa kako bi bilo kaj takega mogoče? Jaz častim v njem neumrljivo dušo, vstvarjeno po božji podobi, odrešeno s krvjo Kristusovo; on pa me ima za pravnuka kakega orangutanga! Je-li mogoče, da me bo pri takem naziranju spoštoval, častil? Kjer pa ni spoštovanja, je-li mogoča prava, trajna ljubezen? Nezmisel! Pač pa, da ga pripeljem k spoštovanju, k pravi ljubezni do mene, nastopil bom drugo pot: ta pot je pot načela, t. j. izpodbiti mu bom skušal njegove materijalistične nazore, prepričal ga o duhovnosti in neumrljivosti človeške duše, — pripeljati ga bom skušal k istim nazorom, k istim načelom, katera imam jaz; in na podlagi teh načel bova prijateljstvo sklenila v pravi ljubezni.

Do sloge in edinosti privedi nas more le načelo. Skusimo katerakoli druga sredstva — vsa bodo brezvspešna. Poprimimo se torej z vstrajno pridnostjo učenja filozofije. Zbrani smo danes na katoliškem shodu duhovni in posvetni razumniki. V tej prikazni, kakor sem rekel, pozdravljam prvi početek bodoče v krščanskem načelu zedinjene Slovenije. Pogumno začnimo zidati most čez prepad, kateri zija mej dvema strankama. Na enem bregu bomo duhovniki, kakor doslej trdno stali za sveto cerkev, v desni roki držeč Kristusov križ, v levi meč človeške vede; na drugem bregu pa vtaborite se vsi dobro misleči, za domovino vneti svetni razumniki, vihteč uma svitle meče. Vsak od svoje strani zidajmo most čez prepad; in ko bo ta most dozidan, stopili bomo pogumno čezenj. Gor na vrhu pa bomo našli svojega Boga in Zveličarja Jezusa Kristusa, h kateremu mora konečno dospeti po mnogih blodnjah duh človeški. In tedaj bomo predenj pokleknili in moleč ga na kolenih v večno spravo podali si roke. Tedaj še-le bomo obhajali praznik narodnega vstajenja, praznik v krščanskem načelu zedinjene Slovenije, zedinjene v načelu Tistega, kateri je rekel: Jaz, načelo, ki govorim. Tedaj Mu bomo slavo peli, Njemu, našemu kralju: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat! (Navdušeno dolgotrajno odobravanje.)

Sedaj nastopi preč. g. stolni župnik-kanonik Janez Flis ter govori o cerkveni umetnosti tako-le:

Običajno je, da se na velikih katoliških shodih med drugimi vprašanji, važnimi za blagor človeštva sploh, zlasti pa za versko in nravno življenje, razgovarja tudi o umetnosti, sosebnost o cerkveni umetnosti. Marsikomu bi se morebiti to čudno zdelo, in vprašal bi: Čemu to? Tak razgovor spada v šolo, ne na katoliški shod. Toda po vsej pravici deva se to vprašanje na dnevni red, kajti prav vera, veda in hrepenenje po umetnosti povzdiguje človeka nad drugo stvarstvo, prav umetnost silno vpliva na socialno, versko in nravno življenje, in krščanska umetnost zlasti je v tesni zvezi s cerkvenim življenjem. Naravno je torej, da izobražen, plemenit človek ljubi izdelke umetnosti; razumljivo je, da je cerkveno mislečim možem mnogo ležeče na tem, kako se v umetnosti razodeva cerkveni duh, kakošna je cerkvena umetnost; naravno

je, da se med drugimi vprašanji, tikajočimi se koristij svete cerkve, posvetuje tudi o tem, kako bi se pospešila in do višjega razvoja povzdignila cerkvena umetnost.

Krasna je slika, katero je izvršil slavni Friderik Overbek, jeden najodličnejših umetnikov, prizadevajočih si za povzdigo krščanske umetnosti. Imenoval je svoj umotvor: „Triumph der Religion in den Künsten“, ali: „Das Magnificat der Kunst.“

Slika pa je taka-le: Na oblakih sedi Marija z Jezusom v naročji pišoč svojo hvalno pesem: „Magnificat.“ Marijo obdaja mnogo svetnikov starega in novega zakona, ki so skušali z vsemi svojimi močmi z umetninami poveljati Boga in služiti mu. Sveto poezijo predstavlja Marija sama pišoč svoj navdušeni „Magnificat“. David s harpo predstavlja cerkveno glasbo, Salomon držeč v rokah bronasto morje, kaže na kiparstvo, sv. Luka na slikarstvo in sveti evangelist Janez s črtežem nebeškega Jeruzalema v rokah predočuje nam arhitekturo. Lepo razstavljeni obdajejo drugi svetniki-umetniki obžarno središče.

Na spodnjem delu slike vidimo umeten vodomet, kateri poménja, da vsi naporji krščanske umetnosti merijo kviško v nebesa. Temu vodometu naredil je umetnik dvojno vodno zrcalo; v gorenjem kotlu odsevajo se nebesa, v spodnjem pa zemeljske stvari. S tem pa nam predočuje umetnik dvojni element umetnosti, kaže nam, da misli izvirajo iz nebes, oblika pa, potrebna za predočbo višjih idej, vzeta je iz narave.

Kako lepo nam kaže ta slika, kje je iskati bistvo prave umetnosti! Da, umetnost svojih korenin nima v zasobni poljubnosti tega ali onega umetnika, ampak v večnih zakonih; bistvo njeno je v ideji, ne v tvarini.

Kaže nam pa ta slika tudi, kakošno nalogo ima prava umetnost. Umetnik naj poveljuje Njega, ki je vir vse lepote. Povzdiguje naj človeka nad vsakdanje življenje in njegov pogled vodi tje, kjer so pravi ideali vseh stvari iz človeka. Vsaka prava umetnost poravljala naj bi vedno besede: „Sursum corda“, kvišku srca!

Umetnost je res tako vzvišena, lepota njena tako opanjpljiva za srce človeško, da lahko razumemo, zakaj oni, kateri nočejo spoznati, da umetnost ima svoj vir v Bogu, v navdušenosti svoji do nje zabredejo na napačna pota. Vendar tudi ti katoliškega kristijana v navdušenosti do

umetnosti nikdar prekosili ne bodo; bolje vemo ceniti tvore lepe umetnosti, kakor oni, kajti kristijanu-katoličanu je umetnost veliko več, kakor bogatajcu, materijalistu.

Ako je umetnost sploh prikazovanje idealno lepega v lepi čutni obliki, je krščanska umetnost vtelesena resnica krščanska, resnica nebeška, ogrnena v lepo obleko. Kje pa so ideali, kateri bi se v vzvišenosti svoji primerjati mogli idealom krščanskim? Ti ideali, katere naj bi vtelesil slikar z barvo in čopičem, kipar z dletom v marmorju, so krščanski nabožni umetnosti najvišji, do katerih se sploh človeški um more povzdigniti in za katere se človeško srce v rahločutnosti in iskrenosti svoji more navdušiti, tisti ideali so, kateri imajo svoj vir v Bogu, izvoru vse lepote.

Kako krasne, kako vzvišene ideale ima pred saboj zavedni krščanski umetnik! V včlovečenem Sinu Božjem, v katerem biva vsa popolnost božanstva, torej tudi absolutne lepote, ima umetnik ideal največje važnosti, katero si le misliti moremo, in sicer naj si ga predstavlja v vseh okoliščinah življenja njegovega, ali v trpljenju, ali umirajočega, ali poveličanega v nebesih.

Kaj hočem reči o drugem veličastnem idealu svete umetnosti, o preblaženi Devici Mariji? Vzor npravne lepote je ona umetniku, naj jo gleda v neizmerni časti Matere Božje, ali kraljice nebes in zemlje, ali kot najpopolnejši vzor devištva in vseh drugih krepostij. Spovzete ideale posamičnih krepostij in sicer v vzvišenosti, kakoršne svet prej ni poznal, daje umetniku krščanstvo v svetnikih — na vsakaterem izmed njih odseva nebeški blišč nadnaravne lepote. Krščanstvo je odprlo umetniku kroge novih idej, katerih pojedina je močna zadosti človeštvo dvigniti kvišku nad navadno ravnotežje, oblažiti, ožariti ga. — Kolikor vzvišenejši pa so ti ideali nad vsemi drugimi zgolj človeškimi ideali, toliko presega prava krščanska umetnost vsako drugo, bodisi staroveško, bodisi moderno.

Čeprav človek nima posebno bistrega uma, vendar lahko spozna, da moderna umetnost sedaj teži tje, kamor meri sploh vse prizadevanje novejšje dobe na drugem polju, pri drugih vedah. Moderna umetnost ni samo zapustila svojega vzvišenega stališča, stališča idealnosti, marveč ponizala se je tako globoko, zavrgla se je tako zelo, da se je prodala v sužnost materijalističnim nazorom in se

v družbi ž njimi bojuje zoper krščanstvo, zoper vero in нрав. Moderna umetnost — seveda so nekatere častne izjeme, toda malo jih je — ponižala se je do človeških strastij, te hoče vzbujati, služiti in streči jim. In prav v tem je vsa moč moderne umetnosti, da služi in ugaja strastém; prav zaradi tega so izdelki njeni tako priljubljeni. Prav zaradi tega so leposlovni listi s polzkimi romani in frivolnimi slikami najbolj razširjeni. Vse to pa kaže, da je umetnost zgrešila svoj pravi namen.

Pa med Slovenci te nevarnosti ni! Tako smo se tudi v drugih ozirih mnogokrat tolažili. — Da, je že prav blizu. Res je, v središču Slovenije nismo imeli javno izpostavljenih umotvorov, ki bi bili žalili нравnost. Ako se pa sedaj na javnih zgradbah, stavljenih z doneski vernega naroda, javno in kakor na vkljub postavljajo kipi, ki žalijo nežen čut нравnosti, jasno je, da je tudi tu umetnost jela služiti namenom, kakor drugod, ali da tudi tu s posredovanjem umetnosti hočejo svoje namene doseči oni, ki dobro vedó, kaj delajo in zakaj tako delajo. S tako umetnostjo se narod gotovo ne bo olikal in povzdignil do višje stopinje izobraženosti. Pa še jeden pomislek se človeku vriva.

Ako je že zunanjščina uravno ostudna, kaj moremo pričakovati o tem, kar se bo godilo v notranjščini? Estetiška pravila zahtevajo, da zgradba mora biti karakteristična. Kar je lepo, to je resnično; kar je resnično, to mora biti lepo. Od tega, se li izpolnuje ta zakon, odvisna je karakterističnost zgradbina. V starem času se ni dogajalo, da bi se prikrilo v vnajjščini, čemu je zgradba posvečena. Po zunanjščini se more torej spoznati, čemu je zgradba namenjena. Ako vidimo zunaj svete podobe, sklepamo, ta zgradba je namenjena bogočastju, ako pa ugledamo na zunanjščini mesene podobe, sklepati smemo, da se bo tu notri služilo mesenosti. Pa to je le ornamentika, kakeršna se sploh rabi! Da, prav to priča, kako globoko je propala moderna umetnost, da ne pozna in nima višje in popolnejše ornamentike, kakor nenravne, nesramne podobe. Ako Slovenci nimamo še takih umetnikov, da bi služili mesenosti, importirajo se od drugod; kaj je mar, od kod so, da le pomagajo na svoj način narod vzgojevati; polagoma se bo že toliko olikal, da bo terjal še druge hiše nesramnosti.

Vsa drugačna pa je umetnost, katero goji sv. cerkev zlasti v svojem bogočastju. V službi bogočastja je umetnost resnično sveta in posvečujoča; tu dela za poveličanje božje časti, tu napeljuje srca vernikov k pobožnosti. Tisoč in tisoč prihaja jih leto in dan v cerkev k službi božji. Če je v cerkvi vse lepo, če se v vsem simbolično izražajo nadnaravne resnice, — taka lepota spodbuja k pobožnosti tudi mlačneža in vzbuja v njem svete misli. Človek je že tak, da čutno mnogo vpliva na dušo njegovo. Res je, otroci sveta so modrejši, kakor otroci luči. Kadar hočejo koga pridobiti za-se, kažejo mu vse v tako prijazni, tako mikavni obliki, da se ji srce vstavlja ne more. Čutnost ima sploh velik vpliv pri odgoji, v nravi in v nabožnosti. Zakaj bi se cerkev pri bogočastju svojem ne posluževala zunanjih pripomočkov, da dviga dušo od vsakdanjega življenja do nebeškega?

Pa še drug važen pomen ima liturgična umetnost. Umetnost oveseljuje človeško srce, napravlja mu prijeten vžitek. Tako veselje, tak vžitek sme se privoščiti zlasti v bogemu ljudstvu, katero skozi celo leto nikjer kaj lepega ne vidi in ne vživa, razun v cerkvi. S tem pa, da se gleda večkrat kaj lepega, se lika okus. Tako je liturgična umetnost oblaževala okus ljudstva skozi ves srednji vek. Vsaka hiša božja bila je izobraževališče v širnem pomenu. Kako lepe umotvore imelo je ljudstvo priliko gledati v cerkvah, kar gotovo ni moglo ostati brez vpliva na vsakdanje življenje, na okus njegov, in res je vse to vzbujevalo veselje do umetnosti. Poznej, ko so cerkve oropali, spravili so mnogo teh umotvorov v muzeje ali v zasobne zbirke. Komu zdaj one koristijo? Ljudstvu gotovo ne. In v kaki družbi se ondi nahajajo umotvori namenjeni za bogočastje? Poprej so koristili ne samo nekaterim ljubiteljem umetnosti, marveč vsem, recimo: ključarju, mizarju, kamnoseku, kiparju, slikarju, pa tudi otrokom, materam i. dr. sploh, koristile so ljudstvu. Iz tega je razvidno, zakaj je bil okus za umetnost tako splošno razširjen. — Umetnost je torej služila bogočastju cerkvenemu, to pa je bilo umetnosti sami na korist, ker ravno v službi bogočastja mogla je zvrševati nalogo svojo najlepše in najpopolnejše.

Res, velevažen, vzvišen je pomen krščanske umetnosti, toda kdo bo to izvršiti zamogel? Le pravi krščanski

umetniki. Mnogo pa se terja od umetnika krščanskega, kateri s svojo umetnostjo služiti hoče bogočastju. Terja se najprej, da je v veri dobro podučен, pa to ni še zadosti; mora biti tudi navdušen za vero. Sama še tako dovršena ročna spretnost in genijalna vzmoč tu ne zadostuje, krščanska umetnost terja nekov notranji zavzdig, neko navdušenost za resnico, da se umetniku zdi, kakor bi to resnico gledal s svojimi očmi. Le tako bo svojim umetnijam vdihniti zamogel pobožnega duha. Poleg genijalnosti in mojsterske spretnosti v tehniki se terja, da mora umetnik biti veren, pa tudi nraven, imeti mora čisto srce, kajti „modrost ne gre v hudobno dušo, tudi ne prebiva v telesu, ki je vdano grehom. Nespametni ljudje je ne dosežejo. nespametni je ne vidijo“, pravi modri Sirah (15, 7. 8). Čim vernejši je umetnik, tem lažje bo zadostil svojemu poklicu. Brez omenjenih lastnosti pa bo umetnik težko zvršil kak umotvor primeren cerkvenemu bogočastju, težko bo njegov umotvor srce povzdigoval kvišku k Bogu in spodbujeval k pobožnosti; pri vsej dovršenosti zunanjih oblik ostal bo mrzel in nikakor ne bo zadostil pobožnemu srcu. Duh je, ki poživljati mora vsako tehniko. Te višje lastnosti duha in srca nahajamo združene pri največjih mojstrih vseh časov, pri zastopnikih in prvakah krščanske umetnosti. Prav to je spoznal pošten oče slovenske umetniške družine, ki je svojemu sinu, nastopivšemu pot umetnosti, dal kratek nauk, ki pa obsega vse, kar sem zdaj omenil, rekoč: Sin moj, ako hočeš slikati za cerkev, moli! — Sklepalo se bo danes o nekaterih resolucijah, toda odkrito rečem, da to izvrševati bo težko. Zakaj? Zato, ker nam manjka pravih umetnikov, kajti pripoznati moramo, da zlasti v nekaterih strokah nimamo umetnikov, kateri bi se bavili s krščansko in posebej s cerkveno umetnostjo, kateri so tehnično dovršeno izobraženi, pa so tudi navdušeni za krščanske ideje; in mnogokrat se povprašuje, kam naj se obrnem, da dobim to ali ono za cerkev; rad pa bi imel res kaj lepega, umetniško dovršenega. V takem slučaju je človek v zadregi, kaj bi odgovoril. Če se tudi nahajajo mladeniči, ki čutijo v sebi umetniško zmožnost, jih mnogo vendar sredi pota do umetnosti zaostane. Kje pa so tudi višji umetniški zavodi popolnoma krščanskega značaja, v katerih bi se v pravem duhu zamogli izobraževati? Kakor pri

drugih vedah. tako tudi tu vlada le preveč goli realizem in materijalizem.

Velik sovražnik pravemu napredku v umetnosti je pa pri nas zlasti kritika, ali nekritično hvalisanje, katero vsako še tako spačeno cerkveno umetnino ne rečem samo hvali, marveč povzdiguje do nebes. Vzrok takemu kritikanju je jasen. Prvi je, da referentu samemu manjka prave umetniške izobraženosti. Še večkrat pa morebiti še drugi oziri. Nabralo se je, ali daroval je kdo nekaj denarja, da se to ali ono popravi, ali da se napravi kaj novega. Ker se pa sedanji čas vsaka stvar oznani javno, mora se pohvaliti darežljivost tega ali onega dobrotnika. Malo prijazno pa bi bilo, ko bi se reklo, da je drago plačana stvar skažena, mora se toraj hvaliti, kolikor moč, da se tudi dobrotnikom stori veselje. — Ako se že udari na zvon, naj se to stori po nekoliko, ne pa tako zvoniti, kakor bi se bil dogodil kdo vé kak čudež. Opiše naj se stvar kolikor mogoče natanko, toda s preveliko hvalo naj se ravna nekoliko varčneje. Oni, ki tako povzdigujejo vsako delo, si še misliti ne morejo, kako občutljivo škodujejo pravi umetnosti. Zgledov imam dovolj, da se marsikateremu mlademu umetniku, kateri ima res poklic za pravega umetnika, precej pri začetku njegovega delovanja s preveliko hvaloglava tako zmeša, da se res ima za dovršenega umetnika in ker se mu nepotrebno zdi se še dalje učiti, izdelki njegovi ne kažejo nikakoršnega napredka,

Tudi iz tega vzroka bi bilo jako hvalevredno, da bi se ustanovila umetniška družba, ki bi posredovala med umetniki in naročevalci, pa tudi nekoliko nadzorovala umotvore, zlasti pa bi skrbela, da se nazori o pravi cerkveni umetnosti zboljšujejo in bolj razširijo; brez dvoma bi to koristilo, da se cerkvena umetnost povzdigne do višje stopinje.

Ne da se tajiti, da je umetnost sila, katera globoko sega v razvoj in oliko narodov. Umetnost, katera si je svesta svojega vzvišenega poklica, oblažuje narod, vzbuja v njem blage, plemenite, vzvišene misli, povzdigne ga do visoke stopinje olike, posreduje med naravnim in nadnaravnim namenom njegovim, napravlja mu blag duševen vžitek, vodi ga pa tudi do nadzemeljskega namena. Ako pa umetnost ne odgovarja svojemu vzvišenemu poklicu in se poda v službo meseni poželjivosti in gizdavi slavohlepnosti, tedaj ona le povečuje socijalni nered, omehkuži

narod, bega duha, vzbuja v njem strasti, katerih noben posvetni zakon krotiti ne more. (Živahno odobravanje.)

Poročevalec preč. gosp. kanonik Jan. Flis prebere resolucije (glej st. 81), ki se sprejmó z odobravanjem.

Tretji slovesni in sklepni shod.

Kmalu po 3. uri popoldne stopila sta na odličen oder prevzvišena gospoda knezoškofa dr. M. Napotnik in dr. Jakob Missia, po skupščinarjih z živahnimi „živio“-klici in burnim ploskanjem iskreno pozdravljena. Poleg prevzvišenih vladik so sedeli preč. gg. kanoniki in cerkveni dostojanstveniki, katerih imena smo že večinoma navedli. A i plemstvo zavzelo je pri tem slovesnem shodu jako odlično mesto. Opazili smo na odru mej drugimi visokorodnega grofa Belcredija z visokorodno gospo soprogo z Moravskega; svetla kneza Roberta in Ernesta Windischgraetza, kneginjo Matildo in princezino Aleksandrino Windischgraetz, grofinjo Auersperg s komtesama, grofinjo Olgo Moecenigo itd.

Razun imenovanih bilo je navzočih še jako lepo število ljubljanskih in vnanjih gospej in gospodičin.

Ob 1/4 4. uro otvori predsednik gosp. Fr. Povše zborovanje s pozdravom: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Iskrenimi, srčnimi besedami pozdravlja prevzvišena gospoda knezoškofa, izražujoč veliko veselje vseh navzočih, da sta premilostna vladiki zopet prišla k skupščini. Nadalje pozdravlja srčno navzoče zastopnike plemstva, v prvi vrsti visokorodnega grofa Belcredija, kateremu občinstvo živahno nazdravlja.

Predsednik gosp. Fr. Povše prebere na to sledeče pozdrave:

K a n a l, 30. avgusta. V imenu duhovščine in vernega ljudstva cele dekanije izreka podpisani: Bog daj svoj blagoslov krepkemu začetku!

Vidic, dekan.

L i n c, 31. avgusta. Dal Bog, da Vaša posvetovanja in sklepi postanejo dejanja, plodonosna za cerkev, državo in Vaš narod!

Frančišek, linški škof.

Solnograd, 31. avgusta. „Katoliško politično društvo“ za solnograško vojvodinjo pozdravlja na prvem slov. katol. shodu v Ljubljani zbrane katoličane in želi božjega blagoslova v dosego visokega namena.

Konrad Pasch, tajnik.

Mokronog, 31. avgusta. V duhu pri Vas prosimo: Bog blagoslovi delo!

Jožef Grčar, župnik pri sv. Trojici; Fran Tratar, župan; Fran Šircel, posestnik.

Trbovlje, 31. avgusta. Pozdravlja z radostjo katoliški shod in želi mnogobrojnega sadu,

Peter Erjavec, župnik trboveljski.

Gorica, 31. avgusta. Radi drugih okoliščin nekateri nepričujoči starešine iz Rifenberga Vas pozdravljajo.

Krško, 31. avgusta. Presrečno pozdravljeni! Bog blagoslovi in vodi Vaš trud in delovanje. Daj složnost katoliškim Slovencem!

Dr. Sterbenc.

Spodnji Dravograd, 31. avgusta. Podružnica sv. Cirila in Metoda za Libeliče na Koroškem se v duhu vdeleži katoliškega slovenskega shoda ter pozdravlja vse navzoče s presrečnim: živio!

Odbor.

Ptuj, 31. avgusta. V duhu združeni z zborovalci prvega slovenskega katol. shoda v Ljubljani navdušeni pozdravljamo somišljenike svoje in molimo, da bi se z božjo pomočjo dosegli skupni nameni v varstvo najsvetejših koristi cerkve in domovine.

Ferdo Majcen, v imenu ptujskega duhovništva.

Ludbreg, 31. avgusta. Blagoslovio Gospodin trud in rad! Sviestnih svoje zadače Slovena ugledali se Hrvati!

Strahinščak, župnik velikobukovački.

Vransko, 31. avgusta. Živela katoliška zavest!

Križnik iz Motnika.

Devin, 31. avgusta. Telesno sicer zadržani, a v duhu z Vami tesno sklenjeni pozdravimo duhovščina in verniki te dekanije prvi katoliški slovenski shod v beli Ljubljani. Nebeški blagoslov obdari njegovo delovanje z obilnim vspehom: z Vami vred smo in ostanemo sv. ka-

toliški cerkvi, nositeljici resnice in nje vidnemu glavarju, varihu in branitelju sv. očetu Leonu XIII. zvesti sinovi in hčere, ker nas navdušuje Zveličarjev izrek: Ne bojte se, jaz sem svet premagal!

Po prečitanih brzojavkah stopi na govorniški oder čast. gosp. Andrej Kalan, stolni vikarij, in govori o socialnem vprašanju nekako tako-le:

Dobil sem nalog od glavnega pripravljalnega odbora, naj spregovorim o socialnem vprašanju na prvem slovenskem katoliškem shodu. Naloga ta je toli obširna, da se mi je omejiti le na najvažnejše stvari.

Najprej odgovorim dvema vprašanjema: Ali je potreba dandanes govoriti o socialnem vprašanju? in: Ali je o tem potreba govoriti na I. slovenskem katoliškem shodu?

Tožečim nam slabe socialne razmere današnje mnogi odgovarjajo, da ni tako hudo, kakor se vpije, da torej ni treba slikati strahov tam, kjer jih ni. Nasproti taki trdé, da je v malokaterem veku tako cvetelo občno blagostanje, kakor uprav v današnjem času. Ljudje, ki tako govoré, ne poznajo sedanjih socialnih razmer ter so zato podobni slikarju, ki je dobil sitno nalogo naslikati nasilnika Tamerlana. Ta je bil namreč na levem očesu slep in desna noga mu je bila krajša od leve. Gorjé slikarju, ako grdega nasilnika ne naslika lepega. V tem slučaju jo je pogodil; naslikal je tirana kot lovca v onem trenutku, ko strelja na divjo zver. Takrat lovec zameži z levim očesom in vpogne nekoliko desno nogo. In tako je bil nasilnik naslikan lepo, a v resnici je ostal, kakoršen je bil. — Tako delajo oni, ki vse slikajo lepo in cvetoče, a v istini je nevarno in neznosno za dalje časa.

Drugi zopet zaidó v nasprotno skrajnost trdeč, da je vse prepozno, da je vse izgubljeno, ter porabijo okolnosti kar se dá v svojo korist, ravnajoč se po reku: après nous le déluge.

Prvi ne poznajo človeške družbe, drugim ni znana moč krščanstva.

Ali pa treba o socialnem vprašanju govoriti na slovenskem katoliškem shodu? — Po mojem mnenju tudi tukaj. Ne le zato, ker smo tudi Slovenci v tesni dotiki z drugim svetom, in neugodne socialne razmere

drugih krajev vplivajo tudi na nas, marveč ker se tudi pri nas javljajo štrajki in ker zlasti kmetovalci v celih tropah zapuščajo svojo domovino ter se izseljujejo. Te razmere kažejo, kako žalostne socijalne razmere vladajo tudi v nas Slovencih.

Treba torej o tem govoriti povsod, tudi pri nas, še bolj pa treba delati, da se v krščanskem smislu reši socijalno vprašanje. Prav pravi Leon XIII.: Jasno je in od vseh strani se spoznava, da tu treba pomagati, da treba kmalu in resno pomagati, ker vsled neurejenih razmer brez števila ljudij živi v res žalostnem in človeka nevrednem stanju. Ne maram se spuščati v posameznosti svojega predmeta; preobširne bi bile in izgubil bi se v njih; odgovorim le na troje vprašanj:

I. Kaj je socijalno vprašanje?

II. Odkod je postalo?

III. Kako se ugodno reši?

I. Kaj je socijalno vprašanje? Lahko vprašanje, težak odgovor. Francoski list „Figaro“ je razpisal nagrado za najboljši odgovor na vprašanje: Kaj je socijalizem? Dobil je dokaj odgovorov, med drugim take-le: Socijalizem je kukavica, ki žre jajca v tujem gnezdu ter vanj poklada svoje.

Socijalizem je upor želodeca, ki je nastal 100 let po upor pameti.

Socijalizem je beseda v 19. veku, kakor je bila v 18. veku beseda: narava, beseda, o kateri vsakdo govori, a jo razume le malokdo.

Socijalizem je pravo, da bi stotisoči ne umirali od lakote, dokler v istem času tisoči umirajo vsled prenasičenih želodcev. — Posebno učeno se glasi opredelba: Socijalizem je oportunizem komunizma.

Socijalizem je politična stranka, katere vodniki so do sedaj splošno le kričači in šarlātani vzvišene socijalne vede.

Ti stavki nam kažejo, kako različna so stališča, raz katera se presoja socijalno vprašanje. — Pogodili bomo približno pravi odgovor na to vprašanje, ako rečemo: socijalno vprašanje je: točno določiti pravice in dolžnosti, katere imajo med seboj ljudje, zlasti bogatini in reveži, delo in kapital. To se ravna po onem starem rimskem pravilu:

Do, ut des, facio ut des, do, ut facias, facio ut facias. Po domače bi rekli: Vsakemu svoje in hudič ne bo ničesar dobil!

Ni mi treba razkladati na široko, kaj je socijalno vprašanje, vsaj nas pogled po svetu o tem dovolj poučuje. Posrečilo se je liberalizmu raztrgati vse vezi med posameznimi stanovi; zanetil je med njimi brezvspešne boje, v katerih seveda zmaga sila močnejšega, ki je po sedaj veljavnih socijalnih pravnih načelih jedino merilo za pravico.

II. Odkod je socijalno vprašanje?

Zgodovina novejšega časa pozna tri posebno znamenite, burne dobe. Prvi tak dogodek je reformacija, ko je Luter odkretnil mogočno vejo od debla katoliške cerkve. Takrat se je posebno očitno vršila revolucija na verskem polju. Drugi dogodek je francoska revolucija, katere žalno stoletnico obhajamo uprav v teh letih. Tedaj se je vršila revolucija na političnem polju. In sedanje dni vrši se kot znamenita doba najnovejše zgodovine prekucija na socijalnem polju.

Ljudje so zavrgli vero v Boga ali jo vsaj omajali. Posledica temu je bila, da človek tudi v javnem življenju ni podložen Bogu, jednako kakor v zasebnem.

Tako so vzrasli delodajalci brez vere. Tu treba torej pričeti, ako se hoče povoljno rešiti socijalno vprašanje. Velika napaka pri tem je namreč ta, da imajo mnogi socijalno vprašanje le za ekonomično, gospodarsko vprašanje. Res je sicer posebno važno gospodarsko vprašanje, a ne samo to, tudi eminentno versko-nravno je socijalno vprašanje.

Kdor ima v tem načelo, da se tu gre le za gospodarsko stvar, brezvspešno se bo trudil za ugodno rešitev zmedenih današnjih socijalnih razmer. Godilo se mu bo, kakor nekdanjemu modroslovcu Hume-ju. Pripovedujejo namreč, da je ta prišel proti večeru k svojemu prijatelju v vas, da se kakor po navadi razgovarjata o modroslovskih stvareh. Duhovnik je trdil, da za spoznanje največjih vprašanj modroslovnih ne zadostuje natorna luč človeškega umovanja. Hume modroslovec pa je vedno svojo trdil in dokazoval, da njemu popolno zadostuje luč natornega spoznanja. Natorna luč je razumnemu človeku dovolj, tako se je Hume poslavljal od prijatelja. „Videl boš, da

ne zadostuje“, reče mu duhovnik ter mu v mraku hoče posvetiti po stopnjicah; Hume pa se tega brani in v temi na stopnjicah — pade. — „Saj sem cel večer pravil, zakliče za njim duhovnik, da tudi tebi ne zadostuje natorna luč!“ — Tako pada i človeški rod brez vere v Boga. Zato pa treba tukaj omenjati naukov, katere v tem oziru daje papež Leon XIII. v svoji okrožnici o delavskem vprašanju. (Prim. str. 13 omenjene okrožnice v slov. prevodu.)

Iz napačnih, krivičnih temeljnih načel o človeštvu in njegovem namenu rodile so se polagoma tudi krivične socialne razmere kot naravna posledica onih napačnih načel. Tako se prikazujejo na dan oni „latrones commerciales“, po naše pijavke, tako se vresničuje zopet stara poganska: Tres partes instrumenti; genus vocale, semi-vocale et mutum, servi, boves, plaustra; danes bi dodejali še — stroje.

Vrnite človeški družbi, delodajalcem in delavcem vero v Boga, vrnite jim krščansko nравnost in krščansko življenje in kmalu bodo zaceljene rane, katere ji zadaja brezbožni liberalizem; s tem bodo namreč odstranjene korenine, iz katerih izvira vse zlo. S tem sem že tudi odgovoril na tretje svoje vprašanje: Kako odstraniti socialno vprašanje. Na podlagi krščanskih načel, v smislu okrožnice Leona XIII. o namenu držav, o dolžnostih kristijanov v sedanjem času, o delavskem vprašanju itd., delovati z združenimi močmi, to mora biti naloga vseh katoličanov, ako hoté, da se konec stori sedanjim neznosnim zmedam. Razni stanovi, ki so vedno bili na svetu in vedno ostanejo, ne smejo grizti drug drugega, marveč treba, da se medsebojno podpirajo. — Videl sem staro sliko, na kateri so bili v podobljeni razni stanovi po svojih zastopnikih. Pod zastopnikom vsakega stanú bil je zapisan bahat napis, vsak stan hotel je največ veljati, vse biti. Pod kraljem je bilo zapisano: Jaz vse vladam; pod vojakom: Jaz vse varujem; pod kmetovalcem: Jaz vse redim! itd. Prav na koncu v kotu je bila pa še majhna podoba, bil je naslikan hudiček, ki je škodoželjno gledal na zastopnike raznih stanov; pod njim pa so bile zapisane besede: Jaz bom pa vse pobral, ako ne bo vsakdo storil svoje dolžnosti.

Dvojna je pot, kakor znano, po kateri se rešuje dandanes socialno vprašanje. Socijalizem krščanski in brezbožni (glej okrožnica Leona XIII. o delavskem vprašanju).

Načela obojnega socijalizma nam kažejo, kateri je pravi. Krščanski zida, brezbožni podira. — Gorjé svetu, ako zmaga ateistični socijalizem, kajti tedaj bodo raztrgane vse društvene vezi, tedaj ne bo več človeške družbe, marveč le kaos, groblja!

Nevaren je brezbožni socijalizem, ker njegovi nauki le premehko šegečejo ušesa in se preveč sladkajo človeškim strastém. Oznanovalci njegovi so zelo delavni, vstrajni in vsiljivi. Marsikaj bi se katoličani morali učiti od njih. Mnogo gorja lahko napravijo brezbožni socijalisti, toda prej ali slej se bodo vse njih sanjarije zbile v prah, ker nasprotujejo pozitivnim in natornim zakonom. Godilo se jim bo, kakor nekdaž enemu izmed socijalističnih govornikov. Prišel je med priprosto ljudstvo, bil je znan kot izvrsten, domač govornik. Govoril je ljudem o žalostnih gospodarskih razmerah ter kazal, kako jih skušajo zboljšati kristijani, kako liberalci in kako socijalisti. Da bi jim to posebno jasno pokazal, prinesel je seboj oreh, katerega je gredoč k shodu odtrgal še v lupini z orehovega drevesa. „Poglejte, pravi govornik v najsilnejšem dokazovanju, tu sem gredoč odtrgal oreh z drevesa. Tu vidite lupino, ta lupina je grenka in zoprna in pameten človek jo razdrobi, da pride do vžitnega jedra. Glejte, to vam ponujajo kristijani, vzlasti katoličani. Potrpite! Udani nosite butaro, katero vam nakladajo bogatini! Le zaupajte, tukaj na svetu morate trpeti, a zato bote pa v nebesih dobili plačilo. Tako vas begajo kristijani in vi jim verjamete, dasi vas potem tukaj čaka le grenka lupina, a v večnosti nič, ker je ni! — Vrzimo proč take nauke, kakor jaz tukaj vržem orehovo lupino.

Sedaj imate pred seboj trdo luščino, to so liberalni nauki, kateri delavcem izročajo trdo luščino, za-se pa prihranijo sladko jedrce. — Tudi to trdo luščino moramo raztreti, zakaj jedrce ni le za bogatine, ampak tudi za nas delavne trpine.

Po teh besedah prekolje z nožem trdo luščino na dva dela.

Ne da bi pogledal, kaj je v njih, začne govoriti: Glejte, to pa je podoba socijalističnih naukov in njih sadov. Zemlja je naša, je delavcev, naši so njeni sadovi! Vzemimo jih če ne z lepa pa s silo, radujmo se jih, uživajmo jih. Prijetni so, okusni so, kakor to jedrce orehovo . . .“

Besede njegove pa prekinejo poslušalci, ki se smejejo in glasno ugovarjajo, da za take sadove ne marajo. — Zgovorni socijalist se prestraši ter pogleda v oreh. Kaj vidi? Malo prahu vidi v njem in črva, ki je zgrizel jedrce in iz njega napravil — prah! — Slabo je opravil! — Da, črv je brezbožni socijalizem za človeško družbo in ta črv jo bo zdobil v prah, ako ga ne zadušimo v kalu.

Zato pa katoličani delajmo neutrudno na to, da katoliška cerkev vedno vspešneje razširja in izpolnuje svojo socijalno nalogo. Posnemajmo jo v ljubezni do ubogih, kakor to lepo opisuje Leon XIII.: „Cerkev se ni sramovala tudi kot beračica hoditi pred vrata bogatinov prosit drobtinic za stiskane.“ Pojasnujmo kakor ona imovitim njih dolžnosti, ker le tem potom izkopal se bo svet iz podsipa, kamor se vedno bolj vtaplja.

Jedino katoliška cerkev, ker je božja, more tukaj pomagati! Oklenimo se je tudi v socijalnem delovanju kot njeni zvesti sinovi.

Ne bojmo se! Kristus reši vsa vprašanja in ni je druge rešitve razven v imenu Jezusovem!

Gremoviti „dobro“-klici, ki so se razlegali po zborovališču, ko je gosp. govornik končal, pričali so, da je govornik govoril iz sreca do sreca.

Na to je odstopil g. predsednik zboru, Fran Povše, predsedništvo gosp. podpredsedniku, poslancu Gregorju Einspielerju ter govoril o kmetski vprašanju tako-le:

Prevzvišena gospoda knezoškofa, mnogočastiti zborovalci!

Ko se je nedavno vršil v Lincu veliki avstrijski katoliški shod, vprašala je v strupenem članku dunajska „Neue Freie Presse“, kako da pridejo zgolj materijalna vprašanja v razgovor na katoliškem shodu, ki bi pač moral le o veri razpravljati. Ta framasonski list ni mogel prikriti svoje jeze, da se katoličani tudi posvetujejo, kako vrediti človeško družbo in kako zboljšati blagostanje raznih delavnih stanov. Tako bi smel morda tudi kdo vprašati, zakaj se tudi naš slovenski katoliški shod bavi s kmetiskim vprašanjem. Bodi takemu kratek odgovor. Kakor se je pristrčno ljubljena mila slovenska govornica najbolje ohranila v

kmetskih hišah, ko se je jela košatiti tujščina po palačah, mestih in trgih, in smo vsi rodoljubi skrbeli, da se ta temelj našemu narodnemu bitju in obstanku ohrani čvrst, tako hočemo tudi z verskega ozira skrbeti, da se okrepi in ohrani ta častitljivi stan, h kojemu pripada ogromna večina vsega našega naroda in iz kojega so izhajali najčastitljivejši naši narodni prvoboritelji.

Ko se je jela kazati tu in tam neka mlačnost za prekrasno svetinjo, ki je vedno osrečevala mili naš rod, to je za katoliško vero, ohranil je kmet za njo iskreno udanost in ljubezen. Buči vihar po širnem svetu, vihar, ki grozi podreti red v človeški družbi, vihar, ki skuša ljudstvu izpodkopati zaupanje in vero v večnega dobrotljivega Stvarnika in nebeškega Očeta. Na eni strani framasonstvo, na drugi rudeči socijalni demokratizem, oba brezbožna! In prav zaradi tega, ker ljubimo kot rodoljubi slovenskega kmeta, hočemo in moramo ohraniti ta stan, ki je in bo najzvestejše zavetišče za našo milo govornico in sveto vero.

Naš kmetski stan je v žalostnem položaju. Odkod to, kaj je vzrok temu? Ko se je leta 1848 odpravila tlaka in desetina, in je postal kmet prosti lastnik zemlje, upati je bilo, da napočijo za kmeta zlati časi. A ni se vse tako zgodilo. Liberalni duh časa podil se je le za ideali in vravnaval postave po kopitu, ki je v prvi vrsti služil le mogotcem, kapitalistom v prid. In res postala je iz te svobode prava sužnost: kmetov napram kapitalistom.

In kdo more tajiti, da ni ta hujša od prejšnje! Svobodnjaki obečali so napraviti kmeta samostojnega lastnika, a postal je siromak, ki meji že na uboštvo in mnogo jih že zapada v popolni propad. Liberalizem je skušal doseči nov družbinski red, provzročil pa s svojimi postavami, da se ruši red v človeški družbi. Vsled novih liberalnih postav je mogel vsakateri posestnik razkosati svoje posestvo, nastali so tako nebrojni mali kočarji, zginil pa marsikateri krepki kmetski dom. S tem pa ne trpi škode le kmetska rodbina, ampak tudi občinstvo sploh. Kolikor bolj zginjevajo krepki kmetski domovi, v tej razmeri pa narašča število malih kočarjev in toliko večja bremena mora nositi občina za oskrbovanje občinskih ubožcev.

Postava dovoljuje slehernemu, da se sme in more zadolžiti, kolikor mu drago in kolikor si upa dobiti. In

res priklatil se je kapitalizem, ki je ponujal in celó vsiljeval svobodnim (!) kmetom denar na posojilo, seveda proti visokim obrestim, in liberalna postava je zopet dopuščala, da so smeli upniki pobirati tudi deset in več procentov. Še le, ko se je razrušil sistem liberalnega ministerstva, proglasil je nov državni zbor, v katerem so priborili večino bolj konservativni možje, toliko potrebno postavili proti grdemu, nekrščanskemu oderuštvi, ki je, kakor prava pijavka, popilo mnogo krvi iz žuljavih kmetjskih rók. Gorjé onemu, ki je zapadel tem pijavkam, zgubljeno je njegovo imetje! Ta svoboda ni bila v srečo kmetjskemu stanu, pač pa v veliko revo, kajti zadolženje kmetjskega posestva v naši državi je naraslo tako grozno, da se je bati, da tudi pri nas nastopi čas, kakor na Angleškem, kjer so sedaj le veliki posestniki in njih najemniki; srednji nekdanji kmetjski stan je zginil, ker svobodne postave so jim dopuščale zadolžiti se, kapitalizem pa se mu je laskal in ga tudi spravil v svojo oblast. Najemniki obdelujejo sedaj kapitalistu zemljo, kojo so posedovali njih pradedje!

Pač bridka osoda in prava ironija na toliko hvalisano svobodo!

In žal, da je zadolženje naraslo tako grozno, da mora pravi domoljub ustrašiti se, ko sliši, da znašajo le vknjiženi zemljiški dolgovi v Avstriji že tri milijarde, to je 3000 milijonov goldinarjev! In uradni statistični zapisniki kažejo leto za letom vedno večje število dolgov! Le v pretečenih 10 letih narasli so zemljiški dolgovi za 950 milijonov goldinarjev!

Ko se je l. 1870 prodalo 4666 kmetjskih posestev, naraslo je število prodanih kmetij v poslednjih letih celó do 12000! Dokazano je, da so se v dôbi zlate (?) svobode potrojili zemljiški dolgovi! Od teh dolgov pa treba plačevati obresti in skoro poldrugo sto milijonov goldinarjev morajo naši kmetovalci spraviti skupaj, da poravnajo obresti. Ako temu ogromnemu bremenu šé prištejemo svoto zemljiških davkov, cesarskih, deželnih, okrajnih, občinskih, šolskih in drugih, kojih imen skoro ne vem vseh naštetih, ki znašajo tudi ogromno svoto, in sicer rednih 36 milijonov, priklad pa menda tudi ni veliko manj, pač hitro razvidimo, da takih bremen ne more nositi naše kmetstvo, ker presegajo čisti dohodek zemljišč. Ne dá se tajiti, da mnogo posestnikov živi ne iz dohodkov, ampak že iz kapitala kmetije.

Dokler še dobi na up, visi, ko pa ne zmore več velikih obrestij, požene ga upnik s toliko mu ljubega doma, prijeti mora potno palico ter iti na tuje z nedolžnimi otročiči! Duh časa, duh liberalizma je že tak, da ima za načelo: „močnejši zmagaja malega v borbi za obstanek“, torej sleherni naj skuša, da zmagaja! Prav pagansko načelo! In žal, da nam je 19. stoletje napredka in svobode prineslo tudi v našo mogočno Avstrijo ta duh kapitalizma, in duh talmudov stoji pri tkalnem stroju, da iz nitk krščanstva vbogemu ljudstvu naredi mrtvaško ogrinjalo!

Kedor hoče resno upreti se takim nakanam, komur je res pri srcu blagor in obstanek kmetskega ljudstva, ta mora na delo in ne strašiti se sicer res težavnega in trudapolnega dela. Z modrimi postavami bo moralo postavo-dajalstvo zabraniti nadaljno propadanje kmetijskih domov in prav tako modre odredbe bodo morale pospešiti boljši razvoj gospodarstva, da bo v trdem boju za obstanek mogel tudi naš kmetovalec shajati in tekmovati v svetovni trgovini. Pomagale bodo boljše postave, kakor pravična domovinska postava, ker sedanja prehudo tare kmetijske občine; poselski red se mora premeniti v prid gospodarjem, katerim se pripeti kaj pogostoma, da v največjem delu sami ostanejo in nehvaležni posli, ki so se čez zimo pri njem preživili, odrinejo v tovarne in mesta, kjer se upajo boljše in svobodnejše živeti. Naj se od vlade predložena d a v e n a r e f o r m a pravično izvrši v olajšanje bremen revnim ljudem!

Toda vsi ti naporji bodo le deloma pomagali; kedor hoče ozdraviti bolnika, mora odpraviti bolezen s korenino vred. In prav imajo najslavniji ljudski ekonomski kakor Roscher, Preser, baron Vogelsang, mož, kojega ime mora vsakrati katoličan spoštljivo imenovati, ki trdi, da najhujša rana na telesu bolehaločega kmetskega stanu je p r e h u d o z a d o l ž e n j e. To preogromno breme se mora polagoma odpraviti in dal Bog, da se posreči sedanjemu kmetijskemu ministru grofu Falkenhaynu izvesti načrt za razbremenjenje kmetijskih posestev ogromnih zemljiških dolgov. Trd boj bo, ker komaj se je v državnem zboru kmetijski minister v glavnih potezah izrekel, kako misli izvršiti razbremenjenje, že so liberalci ugovarjali, da bi država rešila kmetijski stan velikih dolgov. Razbremenjenje pa ne bo vršila vlada oziroma država, ampak izvršiti se

ima iz lastnih močij kmetskih posestev, država le nadzoruje celo delo in prevzame v poslednji vrsti tudi garancijo za celo podjetje. Kmetski kredita potrebni posestniki imajo združiti se v okrajne zadruga, ki so združene v deželne in vse deželne pa v vrhovno državno zadruga v namen vravnave kmetskega kredita. Te zadruga imajo postavno pravico izdajati zemljiške zadolžnice, iz katerih skupila okrajne oziroma deželne zadruga delé posojila posestnikom, oziroma odkupijo sedanja visokoobrestna posojila, tako, da bo potem olajšan vsaj en del hudega bremena, katero morajo posestva nositi za obrestovanje. Če se posreči le dva odstotka na obrestih znižati, znašalo bi to nad 30 milijonov gld. na leto, torej skoro toliko, kolikor znašajo redni zemljiški davki.

Te zadruga pa bodo imele tudi pravico pokupiti one kmetije, katere bodo prišle na kant, in s tem bo zabranjeno, da ne bodo kmetski domi prodani za slepo ceno. Ako dotičnik ni sam kriv propada, pustila mu bo zadruga dom v najemu, in ako bo plačeval najemščino, obstal bo lahko rod za rodom na kmetiji in polagoma z odplačili zopet postal lastnik zemlje. Koliko bridkih solz bo pač prihranjenih, koliko bode manj reve in bêde! Da se bodo take zemljiške zadolžnice lahko spečale v denar, ni dvomiti, ker za nje bodo garantovale okrajne in deželne zadruga in v poslednji vrsti tudi država. In da ima najštevilnejši, pa tudi za državo najvažnejši kmetski stan pravico do podpore od države, je pač opravičeno. Saj je država leta 1873. po nesrečnem krahu podelila 80 milijonov gold. državne podpore za polomljene akcijske družbe in prav v minolem zasedanju drž. zbora je vlada z vsem svojim vplivom skrbela za to, da so parobrodne trgovinske družbe dobile ogromne svote v podporo.

Kakor se je leta 1848. skušalo oprostiti kmetske posestnike velikih zemljiških gospodov, tako se mora sedaj delati za oproščenje kmetskega posestva napram velikemu kapitalu. Veliko razbremenjenje pa mora meriti na to, da se konečno res tudi dožene in zopet okrepi resnično samostojni kmetski stan. Zato bo treba misliti na sicer mala pa redna amortizacijska odplačila in ob enem bo morala posebna postava zabranjevati nova zadolženja čez gotovo mero cenitvene vrednosti posestva.

Pičlo mi odmerjeni čas ne dopušča obširneje o tem govoriti. Trditi smem, da le tako se dá pomagati kmetijstvu zopet na noge, le tako bo mogoče zabraniti velik polom, ki preti in na katerega že prežé socijalni demokratje, ki komaj čakajo, da se zruši največji pa tudi najboljši temelj države.

Mi pa, ki ljubimo svoj rod in naše kmetsko ljudstvo, hočemo vse moči zastaviti, da se ohrani in vtrdi ta za državo in za našo domovino toliko važni stan. Ohranimo ta dragoceni rezervni zaklad naše narodne bodočnosti! Kmetstvo je korenina narodnega drevesa, katero ni zgubljeno toliko časa, dokler ostane korenina zdrava. Veje, listje in cvetje, celo deblo more usahnuti, pa zopet pognati, če je korenina évrsta. A ko tudi to ogloda érv in ona usahne, zaman je upanje, da bi drevo zopet ozelenelo. Naj bi si to resnico zapomnili nasprotniki tega stanu, morda bodo spoznali, kolike važnosti je prav ta stan za celo državo, za ves éloveški rod. Naj pa tudi vlada vse stori za ohranitev tega stanu, da bode država mogočna in kmetski stan v njej srečen in zadovoljen!

Toda vsi naporji bodo še-le potem res vspešni, ko bode vse slojeve éloveške družbe prešinjala prava krščanska éednost. Zato naj bodo zopet lepe, nekdanje éednosti, to je pridnost, varčnost, zvestoba in prava bogaboječnost, splošno razširjene med kmetskim ljudstvom, ker trajne sreče ni pričakovati, ako ne sloni ves éloveški rod na edino pravi verski podlagi. Država pa, ki bo slonela na edino pravi trdni krščanski podlagi, sicer ne bo ugajala borzijancem, spekulantom in oderuhom; zato pa bo évrsta, ker slonela bo na zanesljivih stebrih, to je na zadovoljnih, delujočih raznih stanovih.

Resni so časi za naš kmetski stan! Toda obupati ne smémo in nočemo, ker še živi v našem kmetskem ljudstvu trdno zaupanje v sveti križ, nanj se hočemo ozirati in v njem iskati pomoči, in Bog tudi ne bo zapustil tega poštenega ljudstva, katero je tudi v sili in bedi v njega verovalo, v bridkih dnevih na Njega upalo in v bridkih solzah vedno Njega ljubilo. (Živahna pohvala mej govorom in ob sklepu je bila govorniku v priznanje.)

Č. g. Andrej Kalan prebere na to nasvetovane resolucije o socijalnih zadevah ki se tudi soglasno sprejmó.

Nato je govoril preč. gospod dr. Josip Pavlica, spirituval v goriškem osrednjem semenišču, o katoliškem življenju tako-le:

Slavna gospôda! Rešili smo stavljena vprašanja, imamo je že spisana in ponese mo domu, ali meni se vse zdi, da Vas mori ob koncu katoliškega shoda še eno vprašanje, katerega nismo rešili na katoliškem shodu, kako li bomo vse to vršili, kako naj začnemo? Vse lepo, ali vprašanje je, da li se bode izvršilo. Lepe stvari smo izrekli o šoli: ali — ali: kaj pa bo?

Lepe stvari so spisane o agrarnem vprašanju, ali kdo bo plačal davke, kdo bo dolg odpisal? Lepe o narodni organizaciji, ali pri nas so nam ljudstvo tako razdružili, da niti ne upamo, kje bi — — —

Jaz pa pravim vsem, kateri ne vedó, kje bi začeli in posebej še svojim sobratom duhovnikom: „Nolite timere pusillus grex.“ Nikar naj Vas ne skrbi to in ono — ampak skrbimo samo: da se be posvetimo, da ljudstvo posvetimo, da bo krščansko živelo. Vse drugo bo dodano. To bo sad zadosten katoliškega shoda. Zato tudi v naših resolucijah: „Katoliški shod izjavlja, da mu je pred vsem namen, poživiti versko življenje.“ Blaženo pa ljudstvo, ki Bogu služi, krščansko živi! Takemu ljudstvu ni se bati pogube, ni se bati, da propade, ker ima zaslombo v večnem Bogu.

Čital sem v nekem slovenskem listu, da načela krščanska morejo sicer vzgojiti pobožne in dobre pa boječe ljudi, ali nikakor ne neustrašenih, pogumnih in odvažnih značajev, kakoršnih je upravnim Slovencem najbolj treba.

Tako? Torej načelo poglobitno krščanskemu življenju: Jaz sem vstvarjen od Boga in Bogu služim, toda Bogu edinemu: in nikomur sicer „ni na nebu ni na zemlji“? To jekleno načelo naj vzgaja ljudi omahljive? Mar-li bodo nejasna in negotova mnenja filozofov nam dajala jeklenih značajev?

In milost božja, ki voljo človeško krepí in podpira, nima nam dati trdih in jeklenih značajev? Tedaj bodo ljudje trdni in stalni brez milosti — v oblast dani grehu in strastém?

Slavna gospôda! Nečem Vas truditi z logičnim dokazovanjem, ali opominjam Vas, da je dandanes tožba občna: Naš vek ima obilo pridnih in učenih mož — ali nima značajev! V starejših časih je bilo manj učenosti, ali več jeklenosti in značajnosti! Odkod pač to? Zato, ker našemu veku manjka:

1. načel večnih, katere je zamenil z negotovimi mnenji novodobnih filozofov.

2. Ker nima milosti, ki bi mu pomagala v boju z grehom in smrtjo.

Za vzgled, kake značaje vzgaja načelo krščansko in milost božja, vzemimo svetnike katoliške cerkve, v katerih najlepše in najsijajniše odmeva: popolno krščansko življenje. Ti so pravi, čisti vzori človeštva, ti so istiniti dobrotniki človeštva, ti so resnični preobrazovatelji sveta. Zgodovina nema lepših imen od imen svetnikov, pa tudi nema jeklenejših značajev, nema večjih, v socialnem življenju narodov pomenljivejših mož od sv. Benedikta, svetega Frančiška, sv. Ignacija, sv. Vincencija Pavljanskega! Da so prišli k njim vsi kralji in cesarji, da so prišli vsi bogatini, pa jim ponudili vse nasladnosti, vse bogastvo, vso oblast na zemlji, in to ne samo za kratek čas enega človeškega življenja, ampak za 1000 let, za vso večnost, s pogojem, da bi se izneverili le eni najdrobnejši postavitci božji, s kakim krščanskim ponosom, s kako opravičeno jezo bi jih bili odbili!

Naš odsek bode predlagal vam, slavna gospôda, naj se izreče zahvala tudi tovarištvu Jezusovemu. Kdo je utemeljitelj tega slavnega reda? Sv. Ignacij Loyola. Vstavimo se pri tem možu. Koliko imen hrani zgodovina, ki bi se mogli meriti s tem silnim krščanskim junakom? Kaj je Napoleon veliki pred njim? Duh njegov junaški pa veje zdaj še v njegovem imenitnem redu, v tovarištvu Jezusovemu. Naj naša zahvala na katoliškem shodu izrečena, izraža tudi našo iskreno željo, da se tudi ta velekulturni red ne samo nastani, ampak prav vtabori na našem krasnem slovanskem jugu! Kakor nam bodo drugi redovi pomagali vzgajati ljudstvo, tako so nam vzlasti Ignacijevi sinovi izgojili polno krščanskih velemož, izobraženih, bogaboječih, neomahljivih, jeklenih. Pa naj se le spravljajo nadnje naši politični in literarni pigmeji, ki so zares lepi značaji. Sicer se prav drzno in svobodno postavljajo, ko pa pride čas

volitev, so pripravljene odkriti se vsakemu sv. Juriju, če je še tako slabo naslikan. Govorijo grozno oblastno; ko pride čas volitev, pišejo tako pobožna pisma župnikom, kakor bi jih bila sama sv. Terezija narekovala.

Takih značajev mi nečemo!

Slavna gospôda! Rekel sem, da Vas nikakor nečem truditi z logičnim dokazovanjem, bodi mi pa vendar svobodno pojasniti Vam z enim vzgledom, kake može, kake značaje vzgaja milost božja in pobožno krščansko življenje, a kake omahljivce in strahopetce novodobna brezverska filozofija.

O slovečem nemškem pesniku Goethe-ju sem slišal v šoli, da je „das Ideal harmonischer Bildung“. Ta vzor harmonične vzgoje proslavljal nam je znan slovenski pisatelj kot posebno plemeniti značaj. Mi pa vemo, da je brez Boga živel in pa brez Boga umrl; mi vemo, da je bil odkrit neprijatelj, dà, sovražnik Kristusov!

No, gospodje slušatelji, blagovolite si ogledati ta plemeniti značaj — ta vzor harmonične vzgoje. Ko je siloviti Napoleon teptal nemško domovino in nemško ljudstvo, ni imel oni plemeniti značaj poguma, da bi prijel za puško, niti toliko poguma ne, da bi vsaj z eno dobro pesmico navduševal koga v boj za nesrečno domovino. Ko so pa tudi njemu zvenele krogle okolu ušes, letal je plah po vrtu in zatekel se je naposled prestrašen k svoji — ženi. Drugi dan pa ga je doletela visoka čast: da se je smel prav nizko — nizko pokloniti — Napoleonu. In ta plemeniti značaj zložil je Napoleonu tudi pesen. Zares: vzor harmonične vzgoje!

Zdaj pa oglejmo družega moža-veleuma, pesnika nebeške pesni, katerega ne slavi samo italijanski narod, ampak vsi krščanski narodi. Dante je bil vzgojen po večnih krščanskih načelih, voljo mu je krepila pobožnost in molitev, katere se ni nikoli naveličal niti sramoval. Ko je v domovini vspihla revolucija: Dante je zgrabil za orožje in po brezvspešnih borbah iskal je v krvavi vojski miru. Bogu pa je bilo všeč ta značaj okrepiti: v prognanstvu in velikem uboštvu. Doma so mu prodali hišo in vso imovino. Hodil je od grada do grada, od samostana do samostana z nepopisljivo britkostjo v srcu.

Naposled se je povrnil ljubi mir lepi Florenciji. Dante pa je takrat že po vsej Italiji zaslužil po svojih delih. Vsled

tega sklenilo je ponosno florentinsko starejšinstvo pozvati svojega slavnega nesrečnega sina v domovino. Poslali so posebej izbrane poslance, ki so mu objavili, da sme zopet v domovino, toda s pogojem: da v spokorni obleki obiše neko cerkev, da dá s tem javno zadoščenje svojim premagancem.

Kaj? odgovoril je pesnik: mož krščanski, s krščanskim ponosom in z opravičeno nevoljo: jaz naj se podlo ponižam in zavržem pred svojimi krivičnimi neprijatelji? Ali ni povsod isti Bog? ista njegova resnica? ista njegova milost? Ali naj bom jaz mož brez časti? In obrnivši se k poslancem jim je rekel: Idite v Florencijo in povejte starejšinstvu: „Ako častna pot ne pelje v Florencijo, jaz ne pridem tja nikdar!“ Umrl je vrli mož, krščanski pesnik, pobožen kristijan; umrl je v prognanstvu, v uboštvu — z britkostjo v srcu do konca dnij daleč od svoje ljubljene domovine.

Vprašam Vas mladino ljube slovenske: po katerem vzgledu hočete vzgajati našo slovensko mladino?

Vprašamo pa tudi visoke vlade: Ali si želite mladino Goethejevo ali Dantejevo v slučaju vojske ali v slučaju domačih nepravil?

Slavni gospodje! To čeznaravno življenje, to vzorno življenje, življenje po milosti božji, je samo v cerkvi katoliški mogoče, v cerkvi katoliški, ki se bori na tem svetu za vero Kristusovo, v cerkvi katoliški, ki praznuje večni praznik v nebesih. Brez cerkve ni krščanskega življenja: ker ni zakramentov, ni milosti božje, ni blagoslova. Cerkvi svoji edini obljubil je Jezus Kristus sv. Duha, pravi vir svetosti, posvečevalca vernih src. Kjer je cerkev, tam je Kristus do konca sveta: in to pri vseh narodih po vesoljnem svetu. Kdor bi tedaj hotel brez cerkve živeti, živel bi brez Kristusa, brez sv. Duha, tedaj brez milosti, brez blagoslova.

Cerkve je Petrova; druge cerkve Kristus ni vtemeljil, samo eno cerkev in to je sezidal na skalo, na Petra. Kjer je tedaj Peter, kjer poglavar svete cerkve, kjer so vladike z vrhovnim poglavarjem edini, kjer so duhovniki s škofi združeni — tam je: cerkev Kristusova, tam je Kristus!

Razumemo pa vedno in ne moremo drugače razumeti: razumemo pravim vedno papeža, ki zdaj vlada; škofo, ki so zdaj živi, zdaj, danes l. 1892, duhovnike, ki

so zdaj z nami. Nikakor pa ne menimo duhovnikov, ki so že bili, ali še-le bodo, ali pa morebiti duhovnikov, ki bi morali biti, pa jih nikjer ni! Pred Leonom XIII. bili so drugi papeži, morda svetejši, morda modrejši, morda učenejši od Leona XIII., toda oni niso bili nam poslani. Poslani bili so našim dedom, nam pa ne. Prav tako bodo za Leonom XIII. drugi, morda res modrejši, morda res učenejši — osobito ako bodo hodili k našim učenim politikom v šolo — ali tiste bode Jezus Kristus poslal ne nam, ampak zanamcem! Isto velja o škofih in duhovnikih.

Slavni gospodje! Vse to je nam treba povdarjati proti nekaterim sofistom, ki pravijo, da bi radi priznali in spoštovali papeža, škofe, duhovnike — pa ne tiste, ki so sedaj! Cerkev Kristusova je tam, kjer je papež, katerega je Kristus poslal nam, kjer so škofje nam poslani. Tedaj cerkev Kristusova je za nas Slovence tam, kjer je papež Leon XIII., rojen Pecci v Karpineti, ne Leon XII. ali XIV.. kjer je naš nadvladika Alojzij Zorn v Gorici, ne kdo pred njim ali za njim, kjer je škof Missia, ne kdo pred njim ali za njim, kjer je škof Napotnik, ne kdo pred njim ali za njim.

Kjer pa je cerkev Kristusova, tam je Kristus, tam je sv. Duh, tam je milost božja, blagoslov božji. Druge cerkve Kristusove zdaj, t. j. l. 1892 ni na vesoljnem svetu, drugega krščanstva ni, drugega katoličanstva ni! Kdor ni s to cerkvijo, ni s Kristusom, kdor te cerkve ne časti, kdor te ne pripoznava: ni v cerkvi — ni katoličan. Tak človek, taka stranka, tak časopis pravi: No, bi že bili tudi katoličani, ko bi bili živeli pred 50. leti, ko je še vladal oni papež — ko še živel oni škof — ali zdaj pa nismo! Izven te cerkve tedaj ni krščanskega življenja. Zunaj te cerkve je mogoč včasih neki prazen pijetizem, neka ženska ali pesniška sentimentalnost — pravega katoliškega življenja pa ni, niti ne more biti!

Slavni gospodje! Že nekolikokrat v zgodovini pojavili so se posebne vrste razkolniki, ki so hoteli imeti krščanstvo brez cerkve, brez papeža, brez škofov, brez duhovnikov. Tako podobno sekto imamo zdaj na Ruskem, kjer dela vladi in državni cerkvi mnogo preglavice! Tam imenujejo tiste razkolnike: brezpopovce, a njih nauk ali razkol: brezpopovščino.

Slavni gospodje! Brezpopovec je pri nas tudi obilo in brezpopovščina se širi. Vladi sicer ne delajo neprilik, toda cerkev katoliško in njene poglavarje, njeno posvečeno osebje črtijo in o vsaki priliki blatijo. Toda mi črnici bi še prenesli, ker tudi mi včasih vdarimo. Naj bo v božjem imenu, ali sveta jeza mora zgrabiti nas in vse krščansko ljudstvo na Slovenskem, da so se ti nesrečneži lotili blatiti tudi naše vladike in pa samega namestnika Jezusa Kristusa!

Zato pa je bila sveta, stroga dolžnost katoliškega shoda, da izreče v imenu vsega slovenskega naroda: „neomahljivo vdanost, zvestobo in pokorščino do svojih dušnih pastirjev, škofov in rimskega papeža“. Katoliški shod je to storil s prepričanjem, da našemu narodu ni življenja, ni obstanka, ni blaginje, ni zveličanja brez cerkve katoliške. Katoliški shod je to storil s prepričanjem, da brez cerkve je naš narod brez bodočnosti, s prepričanjem, da oni, ki bogoskrunno roko dvigajo na cerkev, so grobokopi slovenskega naroda. Naša sveta dolžnost je tedaj, da se postavimo v bran že od prvega začetka onim zaslepljenim sinovom slovenskim, ki hočejo narodu našemu vsiliti drugo kulturo mimo krščanske.

Slavni gospodje! Samo v cerkvi katoliški je mogoče življenje katoliško. Kadarkoli pa pravimo cerkev katoliško, razumemo vedno: cerkev svobodno, nezavisno od vlade, ali od katerega koli posvetnega mogotca. Kjer ni svobode, vse življenje omrtvi in zastane. Ako tedaj tukaj na katoliškem shodu povzdignem glas za svobodo svete stolice, za nezavisnost papeževo, vemo, da to vprašanje je tudi naše vprašanje, zatorej ni res, da nas to vprašanje ne briga. Rimsko vprašanje je tudi — slovensko vprašanje, ker je rimska cerkev naša slovenska cerkev in mi druge nimamo, niti nočemo imeti! — Kakor so tedaj že vsi drugi narodi izrekli, izrekamo tudi mi, da hočemo cerkev svobodno, da hočemo rimskega papeža nezavisnega od katerekoli oblasti na zemlji!

Slovinci! Nikar se ne pomišljajmo! Oklenimo se svete cerkve, ki je mati lepe ljubezni, naučiteljica životvornih idej, naučiteljica čudotvornih idej. Sklenem z besedami sv. Pavla, katere smo danes slišali iz ust prevzvišenega knezoškofa ljubljanskega: „Kristus včeraj, Kristus

danes, Kristus vekomaj!“ (Z zasluženim odobravanjem so mej govorom in ob sklepu poslušalci pokazali svoje priznanje duhovitemu gospodu govorniku.)

Vč. gosp. knezoškofijski tajnik Josip Šišk a prebere dotične resolucije, ki se odobré.

O tisku je govoril prvi gosp. dr. Vinko Gregorič, tako-le :

Prevzvišena gospoda knezoškofa, slavni
shod!

Ako opazujemo dandanes naše javno in zasebno življenje, vidimo, da vlada v vseh slojevih človeštva neka moč, kateri se vsi, brez razločka vere in stanu, klanjajo, in katero opravičeno imenujemo velesilo, to je tisek. V nobeni dōbi se ni tako zlorabila človeška slabost, v nobeni dōbi se ni laž in zofistika tako perfidno vporabljala proti krščanski ideji, ko ravno v naši dōbi, ko je tisek dosegel tako rekoč vrhunec svojega razvoja.

Če se pa vprašamo, v katerih rokah je pa vzrasla ta velesila do take veljave, moramo odgovoriti, da v liberalnih, veri nasprotnih rokah, ker ni ga dnevnega vprašanja, bodisi javnega, bodisi zasebnega, da bi ga liberalni tisek ne prekrojil po svojih protiverskih nazorih ter podajal v lepi, zapeljivi obliki svojim čitateljem. Kaj čuda potem, ako se občinstvo privadi polagoma taki duševni hrani ter postane v ogromni večini nevedoma nasprotnik tistih idej, katere zastopa pravo krščanstvo, katere zastopa sveta katoliška cerkev.

Vkoreninila se je misel, da naj ostane krščanska ideja v ozidju cerkvâ, s politiko, s socijalnimi vprašanji, z javnostjo sploh pa ne sme imeti ničesar opraviti.

Zaradi tega opazujemo neko odločno nasprotje proti katoliški ideji v tisku tudi od strani takih, ki so doma dobri katoličani, ali se bojé tudi javno pokazati se katoličana, češ, to ni običajno med olikanim svetom.

Prekanjeni zastopniki liberalnega tiska dobro vedó, kje da tiči slaba stran človeštva, oni dobro vedó, na katero struno jim je treba vdariti, da potisnejo nazaj krščansko idejo, porinejo pa naprej tako zvano „prostost mišljenja“. Pri zavednem katoličanu je vse njih prizadevanje zaman, njemu je sveta vera najtrdnejša zaslomba

v viharju vsakdanjega življenja, zavedno krščansko ljudstvo se ne bo nikdar dalo vpreči v liberalni jarem.

Zaradi tega zbira moderni liberalizem vse svoje moči proti krščanski ideji, kajti ko bi te ne bilo, bil bi on neomejeni gospodar.

V dosego tega namena služi mu v prvi vrsti njegov izvrstno vrejeni tisek, ki se kakor mreža razteza po celem svetu in po katerem se kot rudeča nit vleče boj in sovraštvo zoper katoliško cerkev in njene zastopnike.

Kaj pa sledi iz tega za nas zavedne katoličane? Iz tega sledi, da se moramo v bran postaviti z enakim orožjem, to je s katoliškim tiskom. Slabemu tisku nasprotovati je edino le mogoče z dobrim. — Žal, da se katoličani tako malo zavedajo svojih dolžnostij, kajti drugače bi ne bilo mogoče vspeti se liberalnemu tisku do take veljave. Kaj pomaga ves napor, ako roke križem držimo ter prepuščamo tiskovno velesilo nasprotniku.

Vsacega zavednega katoliškega Slovenca častna naloga mora biti, ogibati se vseh protiverskih spisov, sram ga mora biti, ako podpira ali celo razširja take tiskovne proizvode, ki blatijo in sramoté sv. cerkev, ki blatijo i njegovo narodnost. Podpirati in zahtevati moramo povsod, javno in zasebno, in sicer odločno katoliško narodni tisek, z isto odločnostjo pa tudi odstranjevati povsod veri in narodnosti sovražni tisek ter tako spolnovati naše versko-narodne dolžnosti. Ako se teh zavedamo, terjali bodemo s tem večjo silo in večjo vstrajnostjo katoliški Slovenci tudi naše verske, naše narodne pravice, katere bodemo gotovo tudi dosegli, ako smo dobro orgauizovani.

Da pa more katoliško-narodni tisek vspešno delovati in razvijati se, treba mu je neobhodno sigurnih zavetišč, in kot taka moram v prvi vrsti imenovati katoliška tiskovna društva, katera naj vsak zavedni katoliški Slovenec povsod in vedno izdatno podpira.

Ta so trdna podlaga katoliškemu tisku, ki mora biti vsestransk, ako hoče zadoščati velikanskim zahtevam sedanje dôbe.

Baviti se mora istotako z visoko politiko, kakor z delavskim vprašanjem; strokovni listi morajo v krščanskem duhu zastopati vedo in umetnost, ter v krščanskem duhu razpravljati vsak napredek na znanstvenem polju. Vsled vphva liberalnega tiska odtujilo se je občinstvo imenu:

„katoliški“. Katoliškega tiska naloga mora biti, to ime zopet vdomačiti ter dokazati, da je le na krščanski podlagi osiguran pravi duševni in gmotni napredek človeštva.

Glavni steber tiskovne velesile je brezdvomno časnikarstvo. Katol.-narodno razumništvo naj torej z vsemi svojimi močmi podpira slovensko katoliško časnikarstvo, podpirati je mora gmotno z razširjanjem in obilnimi naročili, podpirati je mora duševno z dopisi in hitrimi poročili iz raznih, sešobno slovenskih pokrajin, ter iti tako na roko glavnim vrednikom.

Toda še nekaj potrebuje naše časnikarstvo, sloge, sešobno v glavnih, Slovence tikajočih se vprašanjih.

Zaradi tega je želeti, naj se osnuje neki stalen središčni odbor veljavnih slovenskih móž, ki naj bi na versko-narodni podlagi, v smislu staroslovenskega programa nepozabnega našega dr. Janeza Bleiweisa, določeval smer o glavnih političnih vprašanjih, da se med katoliškimi listi ohrani toli potrebna edinost.

S tem se bodo tudi omahljivi časniki tako preustrojili, da bodo, zapustivši omahljivost, odločno, stanovitno in dosledno zagovarjali edino prava načela.

Po tej poti bo prišel slovenski narod do pravega spoznanja, ter bo z veseljem podpiral povsod one, ki delujejo v javnosti za vresničenje krščanske, za vresničenje narodne ideje.

Katoliško časnikarstvo ima pa tudi svoje dolžnosti, katere mora strogo in vestno spolnovati, ako hoče doseči svoj prevzvišeni smoter.

Katoliško časnikarstvo mora braniti sveto vero in politično in versko prostost narodov. Ono brani isto-tako pravice zadnjega reveža, kakor prvega bogatina, ker rešitev tako perečega socialnega vprašanja je edino mogoča na krščanski podlagi, brez bajonetov, brez preli-vanja krvi.

Pri tej priliki moram le obžalovati, da niso vsi slovenski časniki, katerim je bilo le mogoče, objavili okrož-nice sv. očeta Leona XIII. o socialnem vprašanju, okrož-nice, katero so objavili najliberalnejši listi kot delo duševnega velikana.

Na tak način ne pospešuje tisek izobražbe slovenskega naroda, če mu odteguje tako klasičen, vsemu človeštvu namenjen duševni proizvod.

Dostojnost bodi znak katoliškega časnikarstva. Nikdar naj ne brani svojih načel z osebnostmi ali s podlimi priimki. Takozvana „Chronique scandaleuse“ ne bodi nikdar vsebina katoliškega tiska.

Katoliško časnikarstvo pa bodi tudi pravično. Ono naj ne krati nobenemu narodu njegovih pravic. Zaradi tega naj zagovarja vedno težnje slovenskega naroda, da doseže po božji in človeški postavi zagotovljene mu pravice. Če bode tisek odločno katolišk, potem bode tudi slovenski, potem bo tudi avstrijski, in se bo uresničilo staroslovensko geslo: „vse za vero, dom, cesarja“. Ako prešine avstrijski tisek krščanska ideja, našla se bo takoj ona harmonija med različnimi avstrijskimi narodi, katera je, smem reči, za obstanek mogočne naše Avstrije neobhodno potrebna.

Poprej pa mora biti slovenski tisek sam složen na lastni domači zemlji. Slovenci smo katoličani, naša načela morajo biti katoliška. Preustrojimo torej v tem duhu skupno slovenski tisek, za razvoj in napredek mile naše domovine.

Hudi, burni časi nas še čakajo; ne razkosavajmo lastnih močij v radost naših nasprotnikov. Oklenimo se trdno mogočnega nerazrušljivega, katoliškega stebra, ki je Slovence v najhujših in najnevarnejših časih obvaroval duševnega in narodnega pogina. Učimo in blažimo našo mladino na podlagi istih načel, za katera so krvaveli naši pradedje skozi stoletja, s tem, da se vestno presodijo in cenijo vse slovenske knjige ljudstvu in mladini namenjene, da se slabo blago odstranjuje, tembolj pa razširjajo res dobre knjige. Ne dopuščajmo pa nikdar, da bi se v zasramovanje teh načel, v zasramovanje vere in domovine rabil kedaj mili naš slovenski jezik. Uporablajmo tiska velesile vedno le v uresničenje našega programa: „Vse za vero, dom, cesarja!“ V to pomози Bog! (Glasna pohvala in pritrjevanje.)

Kot drugi govoril je o tej točki veleč. gosp. župnik Matija Sila iz Repentabra tako-le:

Prezvzišena, premilostljiva gospoda kneza in škofa!
Slavna skupščina!

„Meglio tardi, che mai!“ pravi italijanski rek, po naše: „bolje pozno nego nič!“ Pozno, že h koncu slovesnega shoda, ko so se že mnogi naveličali (v nebesih se nikdar ne bomo naveličali) pridem tudi jaz iz tržaške škofije, da pozdravim iz globočine srca ta slavnostni prvi slovenski katoliški shod. Pozdravim iskreno vse prvake, nčenjake in prostake slovenske poštenjake, ki ste tukaj zbrani v okrašenej beli Ljubljani. Milo mi je pri srcu, ko slišim brzrojave (telegrame) od vseh strani naše ožje in širje domovine, samo iz naše častitljive in starodavne tržaške škofije ni jednega pozdrava. Pa ne mislite, častita gospôda, da se pri nas ne brigamo za ta slovesni katoliški shod. Zagotavljam Vas, da ogromna večina katoliške duhovščine in katoliškega našega ljudstva iz kršnega pečevnatega Primorja se popolnoma strinja in vjema z vsemi sklepi, ukrepi ali resolucijami tega prvega slovenskega katoliškega shoda.

Slišali ste krasne, navdušene, učene govore iz ust velečastitih cerkvenih dostojanstvenikov, škofov, kanonikov, doktorjev in učenjakov. Vriva se vprašanje: Bo-li kaj kruha iz te moke? Ali naj ostane tožni izrek: Ni kruha, ni moke — ni prijeti kaj v roke? O Veliki noči, ko se blagoslovi nov ogeuj, vsi navzoči z veliko nestrpnostjo čakajo, da ponese vsak kak žareč ogelj ali tlečo glavno na svoj dom. Tako Vi, širom domovine odnesite tega svetega ognja, ki so ga zanetili ognjevití govori na katoliškem shodu, ter sebe in svoje v nemajte s sveto gorečnostjo.

Jaz, priprosti župnik kraški, raz svoj sedež na skalnatem Repentabru gledam vsak dan železnične vlake, ki drdrajo po južni železnici, ter vidim, da je veliko večje število tovornih nego osebnih vlakov. Naše ljudstvo pravi, da tovorni počasni vlak sopiha: „teško peljem, težko peljem!“ tako nas je na svetu ogromna večina, ki ponavljamo s tovornim vlakom: „teško peljem, težko peljem!“ — Težek jarem nad Adamovimi sinovi (Ecel. 40, 1.) in vojskovanje je človeško življenje. (Job. 7, 1.)

Da, vojskovati, boriti se nam je, kakor pravijo junaški Črnogorci: „za krst častni i slobodu zlatnu.“ Za sv. vero

našo i za dom, cesarja. Vojevati se za kraljestvo božje v nas, zunaj nas, nad nami.

Drugi časi, drugačne razmere zahtevajo tudi drugačna sredstva za pospeševanje človeškega blagra. Ni se nam vojskovati z ognjem in z mečem, marveč posluževati se imamo ognjevite besede in ostrega peresa, namreč tiska, da z istim orožjem, kakor raznovrstni naši nasprotniki, brezverci, liberalci, framasoni, židovi ali kakorkoli se nazivljajo, tudi mi se jim krepko in odločno v bran postavimo.

Večjo važnost ima po vzgledu in nauku največjega učitelja živa beseda nego mrtvo pismo. On nas je učil in apostolom svojim naročil: Idite in učite vse narode. (Mat. 28, 18.) Nikjer ni zabeleženo, da bi ukazal kaj pisati. Sam ni pisal, ko le jedenkrat o neki jako kočljivi priliki, ko so hoteli farizeji in pismarji ženo-grešnico kamenjati. A Jezus sklonivši se dol, pisal je s prstom svojim po tleh. (Jan. 8, 6. 8.) Kaj pa je pisal? Kdo vé? A ono pismo v prahu se je poizgubilo, veter je popihnil in pismo izbrisal, da ni sledu ne teru po njem ostalo. Veliko je takih grešnic, recimo časnikov in knjig, mi jih ne imenujemo z imenom, kakor ona žena ni z imenom naznanjena, je li bila Sara ali Mara, Leja ali Rebeka, ter jih ne bomo kamenjali, le to opomnimo po vzgledu najmilejšega učenika: Pojdi in ne greši več. (Jan. 8, 11.) Kdor pa trdovraten ostane, ostra kazen mu ne odide: Hudobni so ko prah, ki ga veter razprši. (Ps. 1, 4.) Vendar se je skliceval naš Zveličar na pismo. Pisano je: Človek ne živi le od kruha, ampak od vsake besede, katera pride iz ust božjih. Pisano je: Gospoda svojega Boga moli in njemu samemu služi. (Mat. 4, 4. 7. 18.)

On, vseveden Bog, je znal na pamet celo sv. pismo. nauka ni potreboval od nijednega. Angelji božji ne potrebujejo ne pisma ne knjige. Pismo in knjiga je znamenje našega oslabiljenega uma. Namen, konečni smoter sleharnega nauka v besedi ali pismu in knjigi je, da razganja nam dvojno prirojeno temoto, temo greha in temo nevednosti. Seveda, mnogi prve teme niti ne priznavajo, temveč pa trdé, da druga t. j. nevednost je največje z'o na svetu. „Verba volant, scripta manent — besede ginejo, pismo ostane.“

V politiki, v javnem mnenju, narodnem gospodarstvu, v leposlovju, umetnosti, trgovini. sploh v vseh strokah javnega društvenega življenja mogočno vpliva dandanes tiskana beseda, bodisi v časnikih ali v knjigah. Velečastiti starček, vjetnik v Vatikanu, sv. oče papež Leon XIII., ta svetla luč 19. veka, so z bistrim očesom kot višji čuvaj na Sionu opazili nevarnost, ki človeštvu preti od slabega, brezverskega tiska. Zato so čestokrat priporočali v svojih izbornih enciklikah (pismih), da katoličani naj kar le mogoče podpirajo in razširjajo katoliške časnike in knjige. Kar pa najvišji glavar svete katoliške cerkve zahteva, je tako važno, kakor da nam to zapoveduje sam Kristus z nebes.

„Bela njiva, črna ral — moder mož jo je oral.“ Kaj je to? To je pismo ali knjiga: bela karta in črn tisek. Prvi del uganjke je že resničen, a drugi del nas večkrat vara. Ni vselej „moder mož“, ki ono njivo orje in obseje, ako ne morda v smislu sv. evangelija: Otroci tega sveta so modrejši v svojem rodu, kakor otroci luči. (Luk. 16, 8.) Na oni njivi ni vselej samo zlata pšenica, je čestokrat primešane mnogo ljulike in družega strupenega zelišča.

Na latinskih šolah (gimnaziji) smo nekdam rabili knjigo za rastlinstvo Dr. Joh. Leunis: Botanik. V tej knjigi so bila vsa strupena zelišča zaznamovana z enim, dvema ali tremi križi. Eden križec † = wenig giftig oder als giftig verdächtig (malo strupena ali sumljiva), dva križca †† = giftig (strupena) in trije križci ††† = sehr giftig (jako strupena). Dandanes ne vidim več po botanikah takih znamenj. Mnogo je sicer v našem slovenskem slovtvu, bodi si časopisju ali knjigah, jako pristnega, koristnega, lepega zelišča in cvetja, toda, „ko so ljudje spali, se je vtihotapil sovražnik, ki je ljuliko prisejal.“ (Mat. 13. 25.)

Včasih je kakšna na zunaj lepotična cvetka polna smrtonosnega prahu. Spomladni senožetni zvonček, kojemu Nemei pravijo Küchenschelle ali Kuh-chelle (domači zvonček, kravji zvonček), latincei pa: Pulsatilla vulgaris; pratensis, lepo modro, potuhneno, ponižno raste med prvimi spomladnimi cvetkami. Da jo utrgaš in nekaj časa v roki držiš, ti kožo olupí, in ako bi sok nje vžil, bi te hudo vilo in omotilo. Vendar se rabi v lekarnicah. Treba je torej previdno ravnati s tako cvetko in otroke svariti, da je ne

trgajo ali pa celó v usta devajo. Hrvatsko ime za to cvetko je: sasa. V narodnih pesmah Vukovih najdem beležko: „Brala bi sasu, ljubila bi Vasu. Diko, Vaso, u diki te nema; što si dičan, to te ime diči.“

Tudi v kakem poštemem listu, kakor je bil slovenski list „Kres“ (V. l. 1885, str. 120.) se včasih priporoča nepredvidno in nepremišljeno, česar nikakor ne smemo odobravati. Nekdo pravi o knjigi: F. S. Krauss: Sitte und Brauch der Südslaven (Wien 1885, str. XXVI + 681 v vel. 8°.) „Ta knjiga bode v obče tudi Slovence zanimala, in mi jo vsem prav gorko priporočamo. — Veseli pozdravljamo torej to delo“ itd. V tej knjigi slavonski žid gosp. Krauss prav podlo napada duhovščino in redovništvo katoliško. Na strani 555. se drzne trditi: „Der Franziskaner Jukić predigt folgende Moral: Der Katholik darf den Altgläubigen ohne weiteres beschummeln, ihn zu tödten wäre aber doch eine Sünde, so lange man hoffen darf, dass er noch einst zum Katholicismus übertreten wird; ein Türke dagegen ist vogelfrei. Einen Türken zu tödten ist dagegen ein höchst gottesfürchtiges Werk. — Jukić ist nicht der Erste, der desgleichen sagt, ihm gebührt nur das Verdienst, diese Lehre zu Papier gebracht zu haben!“ (Frančiškan Jukić uči naslednji nauk: Katolik sme staroverca vsigdar goljufati, toda umoriti ga bi vendar greh bilo, dokler se smeš nadejati, da prestopi h katoličanstvu. Turka smeš umoriti kakor žival. Turka umoriti je Bogu jako dopadljivo delo. — Jukić pa ni prvi, ki tako uči, nego on je, priznati mu treba to zaslugo, prvi ta nauk zapisal!)

Strahovita nesramnost! Ni treba mi na dolgo dokazovati, da to, kar žid Krauss pravi o frančiškanih, ki so svoje življenje žrtvovali za Jugoslovane, da je, kakor pové istrska prislovica: „laž, prilaž, in prilažić“, t. j. popolnoma zlobna laž. — In take knjige se priporočajo!? Trikrat bi se človek prekrizal pred tem strupenim stavkom.

Najplemenitejša rastlina, vinska trta, ima mnogo sovražnikov, najhujši pa je „trtna uš“ (phylloxera vastatrix.) Koreninice napada, da cela trta v rasti zastane, medli, vene, vsahne. Korenika zdrava je podoba trdni veri. „Iz vere pravični živi.“ (Rim. 1, 17.) Je koren pokažen in okužen, nikakor rastlina ne more vspevati. Za preiskovanje

trtne uši je posebna komisija. Mnogi vinorejci so nevoljni na njo, in psujejo kakor Nemci: Reblaus-Commission = Lauscommission. Pa ni vsak za to, da bi spoznal uš, morajo biti veščaki. Tako za spise je kaj primerno in umestno, da se osnuje poseben odbor, ki naj presojuje, je-li so slovenski časniki in knjige zdravega korena, in ako so okuženi, ven ž njimi, kakor je najboljši pripomoček proti trtni uši, da se od nje okužene trte izruvajo in z zdravimi trtami nadomestijo. Slovenci imamo lep veliki vinograd, ki ima samo zdrave trte, in to je slavno „društvo sv. Mohorja“. Pa so drugi manjši, starejši in novejši, bujno rastoči vinogradi, le skrbeti je, da se va-nje ne vtihotapi trtna uš.

„Finis — Ende — konec — razbil se bo ta lonec!“ t. j. umrli bomo. Razpadlo bode naše telo, a duh gre nevtegoma na sodbo. Kristus, naš sodnik, je zažugal: „Od vsake prazne besede, katerokoli rekó ljudje, dali bodo za njo odgovor v dan sodbe.“ (Mat. 12, 36.) Koliko bolj bo oster odgovor od tiskane besede. Torej nam je v tej zadevi jako previdnim biti.

Končam z besedami cerkvene pesmi: „Recedant vetera, nova sint omnia, corda voces et opera.“ Staro preide naj — vse novo bodi zdaj.

Naj srce, um, glas jezika
Dejanje bode sveta dika.

(Poljudni govor se je odobral na premnogih mestih z dolgotrajnim ploskanjem, kojega ob koncu ni hotelo biti ne konca ne kraja.)

Po gosp. prof. A. Kržiču prečitane resolucije o katoliškem tisku se nato sprejmó.

Blag. gospod dr. Ivan Šusteršič, odvetniški koncipijent v Ljubljani, govoril je o **katoliški narodni organizaciji** nekako takole:

Prevzvišena kneza in škofa! Visokorodna in preblagorodna
gospôda! Slavni zbor!

Z nekako bojzarnijo stopim danes na govorniški oder. Govoriti mi je o predmetu, v kateri se sredotakajo vsi predmeti, o katerih se je danes in včeraj tukaj govorilo.

Čuli smo torej posredno o tem predmetu tako izbrane, krasne in duhovite govore, tako temeljite in bogate ideje, da moram odkrito priznati, da novega ničesar povedati ne morem. Vse, kar morem storiti, je, da vzamem iz vsacega dosedanjih govorov po jedno cvetlico, ter iz teh cvetlic napravim in vam podam mali šopek.

Slavni zbor! Katoliška cerkev obsega vse sloje človeške družbe in nje načela veljajo za vse človeške odnošaje, naj si bodo zasebnega, družabnega ali javnega značaja. Radi tega se tudi današnji prvi slovenski katoliški shod bavi s predmeti, zadevajočimi vse sloje našega naroda in njega najrazličnejše odnošaje. V številnih resolucijah označili smo svoje stališče v zadevah za narod slovenski prevažnih. Priznali in proglasili smo javno in slovesno, da so nevenljiva načela sv. katoliške vere za nas merodajna v zasebnem in javnem življenju, ter da morajo ista tudi vsigdar merodajna biti za celi narod slovenski, če se hoče doseči njega duševno in gmotno blagostanje.

To spoznanje pa nam takoj nalaga posebno dolžnost; dolžnost, v kolikor je odvisno od nas, delovati na to, da napominana načela ne ostanejo le naše lastno notranje prepričanje, da namreč preidejo v kri in meso slovenskega naroda, da postanejo živo čutilo v vsakem slovenskem srcu in da se v resolucijah označeni katoliški slovenski program dejansko tudi izvede.

Besedi mora slediti dejanje! Beseda mora meso postati. Na delo moramo tedaj hiteti, na vstrajno, neumorno in plodovito delo! Sami moramo pred vsem za to, kar spoznavamo kot pravo, zastavljati svoje moči, potem bode tudi Bog dal svoj blagoslov. „Pomagaj si sam in tudi Bog Ti bo pomagal!“ Konečno se bode moral tudi na odločilnem mestu slišati naš glas in dalo se nam bode, kar zahtevamo in kar po Božji in človeški pravici zahtevati smemo.

V to ime potrebujemo organizacije, krepke, tesne organizacije narodnih naših močij. Krepko, jednotno in tesno organizovani narod je faktor, s katerim se vsigdar mora računati, mej tem, ko je brez organizacije moč naroda razcepljena in razpršena.

Današnje razmere neso baš prijazne našim verskim, narodnim in gospodarskim težnjam. Zadnje stoletje bilo je doba zmagovito prodirajočega sovražnika naših teženj,

liberalizma, ki je pod krinko svobode, napredka in prosvete spravil narode do brezna popolnega moralnega in gmotnega propada. Še-le v zadnjem času jelo se je daniti. Nesrečne posledice liberalizma, moralni propad ljudstva, preteči popolni pogin srednjih stanov, zlasti za naš narod toli važnega kmetijstva in rokodelstva, preteča nevarnost, da propadejo narodi v popolno sužnost kapitalističnim mogotcem — vse to in enako odpiralo je marsikateremu zaslepljenemu čestilcu liberalstva oči, katoličani vseh narodov jeli so se zopet zavedati samih sebe, jeli so se zopet zbirati pod starodavno katoliško zastavo, jeli so iskati svojo zaslonbo v trdni skali, na katero je zidana cerkev Kristusova. — in pod egido slavno vladajočega papeža Leona XIII. pričelo se je novo živo katoliško gibanje, ki od dné do dné mogočno narašča in kojemu namen je, rešiti človeštvo iz rok pogubnega liberalstva in vrniti krščanske narode zopet same sebi. Zares, velikansko delo, kajti velikanska je danes moč brezverskega liberalizma. Liberalizem ima na svoji strani veliki kapital in izvrstno vrejeno časnikarstvo. Na strani liberalizma je skoraj vsa posvetna veda. Na liberalnih univerzah se šolajo uradniki, v kojih rokah je država. V rokah liberalizma je šola, ki vzgaja mladino.

A vkljubo vsemu temu liberalizem nazaduje in mora nazadovati, ker ima kal svojega pogina v sebi. Ta kal je njegova notranja neresničnost. Liberalizem je laž! Pod krinko svobode stopil je liberalizem pred svet, a dejanjsko spravil je ogromno večino ljudstva v sužnost nasproti kapitalističnim mogotcem. „Napredek!“ glasilo se je geslo liberalizma, a nazadnjaštvo, najhujše nazadnjaštvo, bilo je njegovo delo, kajti potisnil je narode nazaj v poganstvo. Prosveto, rekel je, „da prinaša narodom, a prinesel jim je temo, vzemši jim jedino luč, ki jim more zanesljivo razsvetljevati pota, koja naj hodijo, luč krščanstva. Vsled te svoje neresničnosti zgublja in mora zgubiti liberalizem moč čez duhove, in nazadovati korak za korakom nasproti zmagovito prodirajoči krščanski resnici.

A, kakor rečeno, moč liberalizma je dandanes še velikanska. Treba je tedaj mnogoletnega, neumornega in neustrašenega dela krepko organizovanih združenih katoličanov, da se liberalstvu vzame vpliv, da se

liberalni velesili izpodnesejo tla, da se krščanskim narodom vrne zopet prava svoboda.

Rekel sem, da je liberalizem sovražnik naših verskih, gospodarskih in narodnih teženj. Da je sovražnik naše vere in našega gmotnega blagostanja, dokazali so danes in včeraj zmagovito in sijajno drugi govorniki.

Liberalizem je sovražnik naše sv. vere, ker taji večne, po Bogu razodete resnice.

Liberalizem je sovražnik našega gmotnega blagostanja, ker ne dela za blagor ljudstva, marveč le za dobiček posameznih koristolovcev.

Iz predstoječega izhaja ob sebi, da je liberalizem tudi sovražnik našega narodnostnega obstanka, kajti kdor je sovražnik najdražje svetinje naše, svete vere in našega blagostanja, ta je tudi sovražnik našega narodnega obstanka, ker brez versko-nravne podlage in gmotnega blagostanja noben narod trajno obstati ne more.

A liberalizem je še prav posebno in neposredno sovražnik našega narodnega obstanka.

Ali mi je treba to posebej in na široko dokazovati? Ali ni že dokazano s tem, ker žalibog vidimo in čutimo vsak dan?

Ali ne vidimo nemškega in italijanskega liberalstva vsak dan, da, vsako uro in vsako minuto, na delu proti našim narodnim svetinjam? Niso li nemški in italijanski liberalci oni, ki nas izpodrivajo iz naše slovenske zemlje, ki nam hočejo vzeti slovensko govornico, ki nam v svojih šolskih zavodih odtujujejo slovensko dečo, kojih drzna namera gre na to, da bi naš lastni potujčeni zarod vstal zoper nas, svoje lastne roditelje?!

Ne nemški narod kot tak in ne italijanski kot tak ni sovražnik naše narodnosti, — sovražnik nam je le nemški in italijanski liberalizem.

Nemške in italijanske liberalce vidimo tesno združene in organizovane v boju zoper naš narodni obstanek. Odkrito nam odrekajo pravico do narodnega obstanka. Iz golega sovraštva zoper našo narodnost tajé celó zgolj etnografični faktum, da živí slovenski narod na svetu. Ne priznavajo nam pravice do rabe matrne besede, ni pravice, da se naša deca šola v maternem jeziku. Uničiti hočejo

popolnoma našo narodno individualnost. Gospodarji hočejo biti na slovenski zemlji, — mi Slovenci pa naj bi bili le njihovi sužnji, tlačani na svojih domačih tléh!

Konsekventno in sistematično, odkrito in zavratno, z vsemi sredstvi postopa nemški in italijanski liberalizem zoper ubogi naš narod. In to postopanje je popolnoma konsekventno v smislu liberalnih načel. Liberalna zistema zidana je zgolj na človeški egoizem. Človeška sebičnost je po liberalnih naukah motor in regula, tir vsega zasebnega in javnega življenja. Egoizem zasebnika je regulator zasebno-gospodarskega in socialnega življenja, egoizem narodov regulator narodnega in mednarodnega življenja. Iz egoizma narodov izcimilo se je popolnoma logično liberalno narodno načelo, ki se znanstveno razvija v knjigah slovečih liberalnih državnopравnikov, in ki veli, da sme vsak narod storiti to, kar mu ukazuje njegova sebičnost, in da pristojna posebno vsakemu narodu tudi pravica, da sme, če zmatra to za svoje sebične namere kot koristno, druge narode podvreči si, ali jih popolnoma ugonobiti.

V smislu tega liberalnega narodnega načela postopajo nam nasproti nemški in italijanski liberalci, in po vsi pravici imenuje se to liberalno narodno načelo pogansko, kajti pogansko je, zatirati katerokoli narodnost, in dejanjsko se ves čas svetovne zgodovine ravnaajo poganski narodi v narodnem oziru po istem načelu, kakor „na vrhuncu stoletja stoječi“ liberalci!

Samo ob sebi je umevno, da to načelo nasprotuje naukom naše svete katoliške vere.

Katoliška vera ne priznava nobenemu narodu pravice, zatirati kak drugi narod. Vsak narod ima pravico do obstanka, ker ga je Bog stvaril. Katoliška vera priznava enakopravnost vseh narodov. Katoliška cerkev objema vse narode z enako ljubeznijo. V njenem naročju počivajo veliki, mogočni kulturni narodi in mali, revni in zaostali narodiči — in vsi so ji enako dragi. Po celem svetu raztreseni so misijonarji katoliške cerkve in učé vse narode, vsacega v njegovem jeziku.

Po celem svetu deluje katoliška cerkev za kulturni napredek človeštva in povsodi na podlagi narodnosti, na podlagi posebne narodne individualnosti. In to je popolnoma naravno. Narodnost je naravna zemlja, na kateri jedino more vspevati kulturni sad: pravnost, veda, umetnost, duševno in gmotno blagostanje. Vera pa je nebeška rosa, ki daje naravni zemlji potrebno vlago, da more obroditi obilo kulturnega sadu.

Tako razumeva katoliška cerkev ves čas svojega obstanka svoj kulturni poklic. Pogledjmo le v zgodovino svojega lastnega naroda. Kako je v dobi tisočletnega narodnega spanja čuvala nad našim narodom, kakor skrbna mati čuva svoje dete! Kdo je skozi to tisočletno dobo ohranil slovensko besedo, kdo je ohranil narodu našemu zavest, da je narod? Bila je to naša sv. katoliška cerkev. In ko je prišel čas narodnega probujenja, ko je prišel zgodovinski trenutek, ko je narod naš vstal in stopil v bran za sveta svoja prava, bila je naša katoliška duhovščina ona, ki je stopila na čelo našemu narodu, ki je nosila narodu naprej narodno zastavo, ki je bila voditeljica in zaščitnica narodu našemu v najhujših bojih!

In ako danes pogledamo okrog po slovenskem svetu, vidimo, da glavno narodno delo sloni na ramenih katoliške duhovščine, da posebno najnevarniše postojanke ob robovih slovenskega ozemlja, postojanke, v katere se marsikateri, ki tukaj, v varnem zavetju, „ošabno nosi po konci glavo“, še blizu ne upa, nemajo družega zaščitnika slovenskega življa, nego katoliškega duhovnika. Vsak slovenski župnik je steber narodne organizacije naše, — izpodmaknimo te stebre in zgubljeni smo!

In koliko je morala in še mora vrla duhovščina naša prenašati radi svojega rodoljubnega dela!

Psovali so jo, preganjali so jo, obrekovali so jo — a stala je trdno in neomahljivo, kakor skala, kajti, boreč se za pravico in le za pravico spolnjevala je svojo apostolsko dolžnost, od katere je nič ni moglo odpraviti, tudi ne povelja posvetnih mogotcev.

Celi svoj narodni obstanek dolgujemo tedaj Slovenci katoliški cerkvi, in nepremisljiva načela katoliške vere so naša glavna zaslomba. Če je treba — zato še kaj dokazov, podajajo nam jih katoličani drugih avstrijskih narodov, zlasti nemškega in italijanskega naroda.

V nemških in italijanskih liberalcih vidimo najhujše svoje narodne nasprotnike, kajti ti delujejo v smislu svoje liberalne narodne ideje. Nemški in italijanski katoličani pa, namreč oni, ki so katoličani v pravem pomenu besede, katoličani v srcu, duhu, mišljenju in dejanju, priznavajo ista nepremeljiva načela katoliške vere, koja so od nekđaj podlaga našemu narodnemu življenju. V smislu teh načel, ki vелеvajo jednako pravico vsakemu, priznavajo nam popolno ravnopravnost.

Z isto gorečnostjo, kakor mi sami, želé nam spolnitev naših pravičnih teženj. V javnih zastopih bojujejo se tesno zvezani z zastopniki našega naroda za naše narodne pravice in morajo vsled tega, ker so pravični, prenašati od svojih liberalnih rojakov očitanje, da so brezdomovinci. Brezdomovinci imenujejo se radi tega, ker spolnjujejo besedo Kristusovo, da morajo svojega bližnjega kakor samega sebe ljubiti!

Brezdomovinci so zaradi tega, ker združujejo z ljubeznijo do svojega roda tudi ljubezen in pravičnost do drugih narodov v smislu načel katoliške vere!

Kako lepo se kažejo ta načela na splošnih avstrijskih katoliških shodih. Tu se zbirajo zastopniki vseh avstrijskih narodov, Slovani, Nemci in Italijani, v skupna posvetovanja — in vendar tu ni nikakega narodnega nasprotstva. Tu so vsi narodi avstrijski jedini, vse veže ena in ista katoliška ljubezen, vse navdaja jedna in ista katoliška ideja, vsi stojé na jednom in istem stališču krščanske pravice, vsi priznavajo drug drugemu popolno enakopravnost, kakor to jedino dopušča in vелеva krščanska ljubezen!

Po vsi pravici je tedaj vskliknil odlični govornik na letošnjem linskem katoliškem shodu: „V našem taboru je Avstrija!“ Da, katoliška ideja je prava avstrijska ideja; ako bi ista krepka katoliška zavest, ki vlada na katoliških shodih, prešinjala vse narodé avstrijske, potem bi bila narodna sprava hitro uresničena, na podlagi enake pravice podali bi si vsi narodi avstrijski brez razločka roko in uresničila bi se potem iskrena želja vseh avstrijskih katoličanov, naj si bodo katerekoli narodnosti, želja, koja hočemo slovesno izraziti v prvi resoluciji z besedami; „da bi na podlagi narodne enakopravnosti

vsi narodi avstrijski združili se k skupnemu složnemu delovanju za moč, čast in slavo skupne avstrijske domovine po vzvišenem gêslu presvetlega vladarja: Z združenimi močmi!“

Vidimo tedaj, da v katolicizmu, v naši katoliški veri leži težišče našega narodnega obstanka, in da je katoliška vera tudi oni element, ki nas druži z drugimi narodi, ki omogoča složno sodelovanje najrazličnejših narodov,

V katoličanstvu leži tedaj v prvi vrsti naša moč, v katoličanstvu je naša zaslomba, in sovražnik, najhujši sovražnik naše narodnosti je oni, ki nam hoče vzeti to najdražjo svetinjo, oni, ki izpodkopava ali izpodkopavati skuša verski čut v našem narodu; oni je sovražnik naše narodnosti, naj tudi nosi slovensko ime, naj tudi govori slovensko besedo, naj se tudi imenuje navdušenega in odločnega narodnjaka. Vedoč ali nevedoč deluje in ruje zoper narodnost našo, ker izpodkopava nje glavno zaslombo!

Podlaga, na kateri naj se snuje naša narodna organizacija, je tedaj dana. Organizacija naša mogoča je edino na podlagi našega verskega prepričanja, na podlagi katoliških načel, kajti v teh načelih zajamčeno je naše duševno in gmotno blagostanje, zajamčena je naša individualnost.

Imamo že nekaj organizacije osnovane na tej podlagi. To so vrta naša katoliško-politična društva. Dolžnost naša je, da jih krepko podpiramo in da snujemo tam, kjer se kaže potreba, nova taka društva. Vsak zavedni Slovenec bodi član vsaj jednemu teh društev!

S tem pa še ni storjeno vse. Delovanje društev je več ali manj razcepljeno, kajti vsako deluje le v svojem določenem okraju in v prvi vrsti tudi le za dotični okraj. Nedostaje nam pa središčne sredotočne organizacije celega slovenskega naroda. Razkosani smo po raznih kronovinah — a vendar smo celoskupni narod, navdaje nas jedna in ista verska in narodna zavest, ene in iste so naše želje in težnje. V pospeševanju teh skupnih želj in teženj, v obrambo važnih skupnih verskih in narodnih postojank, v razširjenje, v vglobljenje in utrditev skupne verske in

narodne zavesti potrebujemo posebno tesno in krepko središčno organizacijo. V to svrho predlaga šesti odsek, naj se pooblasti stalna komisija za drugi slovenski katoliški shod, ki šteje 24 članov, da se slobodno pomnoži z odličnimi katoliško-zavednimi rodoljubi iz vseh slovenskih pokrajin in se osnuje kot „slovenski katoliški odbor“ z nalogom in delokrogom izvrševalnega odbora slovenskih katoličanov.

Slavni zbor! Če se ta ideja vresniči, potem bo storjen važen korak na polju narodne organizacije naše. „Slovenski katoliški odbor“ bo v gotovem smislu reprezentant celega naroda slovenskega. Če bode ta odbor stal na višočini svoje naloge, bode v njegovih rokah vodstvo celokupnega našega narodnega življenja. Čim tesneje bomo organizovani, tem živejša bo naša zavest, da spadamo skupaj, da smo celokupni narod. Tudi nasprotniki naši navadili se bodo računati s celotnim narodom slovenskim kot mogočnim faktorjem in tudi odlični krogi konečno tega prezirati ne bodo mogli.

Častita gospôda! Ravno sedaj je potreba za sredotočno organizacijo našega naroda na katoliški podlagi nujna. Na slovenskem obnebu kažejo se v najnovejšem času znamenja, ki nam ne obetajo nič dobrega. Kdor ta znamenja hoče razumevati, se ne more ubraniti bojazni, da čakajo naš narod hudi časi, časi, v katerih bodemo morali zastavljati celo svojo narodno moč za vero in dom. Potreba, nujna potreba nas tedaj sili, da se tesno združimo pod slavno starodavno katoliško zastavo, in okolu stare narodne zastave, katero je toliko let tako častno in zmagovito nosil nepozabni oče dr. Janez Bleiweis, zastava, na kateri se leskeče v zlatih črkah kot prva naša svetinja, naša sveta vera! Oklenimo se tesno te zastave in duh rajnega očeta narodovega nas bo spremljal v najburnejših bojih. S trdno vero v srcu, kakor jo je imel on, ne bomo onemogli v najhujših bojih, kajti, kakor on, iskali, našli bomo v najhujših časih vedno tolažila in spodbude v sveti svoji veri.

Katoličanstvo naše je trdna zaslomba za narodnost našo. Če zidamo svojo narodno organizacijo na vero svojo, potem se nam ni bati najhujših viharjev. Zidali bomo na skalo, na katero je zidana cerkev Kristusova, na skalo, katera je zmagovita in neomahljiva prestala najhujše svetovne

viharje, in ki bo trdno in neomahljivo stala do konca sveta. Na to trdno podlago hočemo zidati, in ko bo naše delo končano, vskliknili bomo radostno in ponosno, — radostno, ker bo delo dovršeno, ponosno, ker bo delo naše —: Hvaljen bodi Jezus Kristus!

(Frenetično odobravanje sledilo je i temu zadnjemu govoru prvega slovenskega katoliškega shoda!)

Č. g. M. P i n t a r prebere resolucije, ki se odobré.

Tajnik visokoč. g. komendator M. Š e r v i c e l j naznani izid volitve stalne komisije. Izvoljeni so po pripravljaluem odboru nasvetovani gospodje. (Glej str. 41.)

Predsednik g. F r. P o v š e zaključuje s primernim prisrčnim nagovorom prvi slovenski katoliški shod, želeč in proseč Boga, da obrodi mnogo dobrega sadu. Zahvali se mil. gg. knezoškofoma in vdeležencem za sodelovanje, in sklene s pozdravom „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Na to podelé Nj. prevzvišenost ljubljanski knezoškof navzočim svoj višjepastirski blagoslov.

Prečast. g. kanonik K. K l u n izreče zahvalo zbora gosp. predsedniku F. P o v š e t u. Med tem je zazvonilo „Češčena si Marija“. Skupščina je še skupno odmolila angeljevo počeščenje in skupščinarji so se potem razšli s klici „Z Bogom!“ „Na svidenje ob drugem slovenskem katoliškem shodu!“

Banket.

Zvečer ob 8. uri je bil sijajen banket v prostorih starega strelišča. Vdeležilo se ga je do 400 oseb raznih stanov. Mej banketom sviral je oddelek vojaške godbe domačega pešpolka, vršile so se mnoge navdušene napitnice. Prvi govornik g. predsednik F. P o v š e izraža veselje, da se je shod izvršil tako sijajno, brez vsacega nereda in tako postal glasna manifestacija katoliške, avstrijske zavesti, katera od pamtivekov diči slovenski rod. Navdušeni in z burno pohvalo vsprejeti govor konča s trikratnim „slava“-klicem na slavnega in modrega sv. očeta Leona XIII. Vse občinstvo zagrmí navdušeno: „Slava!“

G. podpredsednik G. E i n s p i e l e r napije v izbranih besedah presvetlemu cesarju, ki je dobrotljivi oče vseh av-

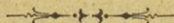

strijskih narodov, pod čegar megočnim varstvom so vsem narodom zajamčene enake pravice. (Gromoviti „živio“-klici so odmevali napitnici. Vse mnogobrojno občinstvo stojé poje prvo kitico cesarske himne.)

Veleč. g. monsgr. dr. G a b r i j e v č i č napije prevzvišenemu knezoškofu ljubljanskemu rekoč:

Moje besede veljajo onemu prevzvišenemu govorniku, ki je danes jutro po sv. maši v stolni cerkvi budil katoliško zavest tako temeljito pa priprosto, tako učeno pa po-domače, takó l a p i d a r n o - k a t o l i š k o , ter jo tudi vzbudil, tega smo gotovi; onemu vzvišenemu govorniku, čegar govor je bistvenost, vrhunec in krona govorov pri prvem slovenskem katoliškem shodu; onemu govorniku, čegar zlate nauke in dolžnosti naše po njem naglašane in poudarjane moramo tudi tiskane čitati, to je želja nas vseh; čegar beseda mora ostati zapisana z zlatimi črkami v večen spomin; čegar beseda mora udolbsti se v dno našega srca nam vsem, svetnim in duhovnikom, v vsakdanje r e s n o preišljevanje; temu vzvišenemu govorniku, Hrenu II., starodavne ljubljanske knezo-škofije prosim, da nazdravimo ter zakličemo v znamenje svojega občudovanja in najglobokejšega spoštovanja, v znamenje svoje najsrčneje hvaležnosti in najzvestejše udanosti, prosim, da zakličemo iz dna svojega srca: „Njihovo prevzvišenost, presvetlega in prečastitega knezoškofa Jakoba Missio Bog živi!“ (Frenetično odobravanje je sledilo tem vnetim besedam.)

Gosp. dr. G r e g o r i č napije milostlj. gosp. knezoškofu lavantinskemu dr. N a p o t n i k u , ki je s svojo navzočnostjo in prekrasnim govorom mnogo pripomogel, da se je tem lepše izvršil shod kot izraz skupnosti slovenskega naroda v raznih pokrajinah. G. dr. Š u š t e r š i č napije avstrijskim škofom; velečast. gosp. dr. K r i ž a n i č predsedniku g. P o v š e t u . Vse te napitnice so bile sprejete z enakim navdušenjem. Nato g. P o v š e z zahvalo konča oficijelni del banketa, dostavljajoč, da s tem konča tudi svojo častno dolžnost kot predsednik I. slovenskega katoškega shoda. (Burno ploskanje.)

IV. Zgodovinske črtice.

1. Besede naših škofov do pripravljalnega odbora v Ljubljani.

Ker je bistvene pomembe to, da je bil in da ostane I. slovenski katoliški shod v soglasju in v tesni zvezi z našimi prevzvišenimi škofi, zato postavimo tukaj sem pis-mene obravnave pripravljalnega odbora s cerkvenimi knezi po slovenski zemlji.

a) Pismo prevzvišenega gospoda knezo-nadškofa in metropolita ilirskega dr. Alojzija Zorna z dné 10. maja 1892. slove:

Slavnemu pripravljalnemu odboru za I. slov. katoliški shod v Ljubljani.

S posebnim veseljem sem prebral pismo, ki mi je došlo od slav. odbora za I. slovenski katoliški shod. Taki shodi so dandanes ne le nad vse koristni, ampak nekako neobhodno potrebni, da se katoliškim načelom pripomore k zmagi v javnem življenji. Zatorej pohvalno priznavam blagi trud vrlih katoliških mož, ki so se zbrali v ta namen, in si prizadevajo, da bi dosegel katoliški shod v Ljubljani sijajen uspeh.

Dal Bog, da bi ta vzvišena ideja prešinila tudi moji pastirski skrbi izročeno ljudstvo! Zatorej podeljujem velekatoliškemu podjetju svoj višepastirski blagoslov, želeč, da bi namerjan shod tudi za mojo vladikovino donesel obilo sadu; in nič bi me ne moglo bolj veseliti, nego, ako bi se tudi moji verniki, kakor duhovskega, tako i posvetnega stanu, mnogobrojno udeležili tega shoda.

Da sem pa nekoliko zakasnil z odgovorom, je krivo, ker sem želel to velevažno katoliško zadevo predložiti svojim konzistorijalcem v posvetovanje.

Kakor se ni dalo drugače pričakovati, so tudi oni idejo namerjanega katoliškega shoda v Ljubljani radostno odobrili. Ker so pa gospodje konzistorijalci večinoma stari ali bolehní, bi jim bilo pretežavno, da bi oni sami javno nastopili ter širili misel in zanimanje za katoliški shod po Goriškem. Ker je pa vendar prepotrebno, da ima osrednji odbor v Ljubljani tudi v Gorici zaupne može, s katerimi mu je mogoče občeovati o zadevi katoliškega shoda in dobivati od njih dotičnih pojasnil, zdelo se je gg. konzistorijalcem pri sedanjih javnih razmerah na Goriškem v ta namen slav. odboru pripočati p. n. gg.: msgr. Mercino, dr. Mahniča in dr. Pavlico, (Antona Hvalico, dekana šempeterskega), o katerih sem tudi jaz prepričan, da bodo blage namene osrednjega odbora v Ljubljani z vso požrtvovalnostjo podpirali. Sprejmite izraz moje posebne naklonjenosti.

V Gorici, dné 10. maja 1892.

† Alojzij, nadškof.

b) Pismo Njega Prezvzišenosti z dné 29. julija 1892.:

Prečastiti gospod prelat!

Zahvaljujem se srčno za prijazno vabilo, s katerim me vabi osnovalni odbor za I. slovenski katoliški shod v Ljubljano. Znano je vaši Prečastitosti z mojega prejšnjega pisma, s kakim veseljem in zaupanjem sem pozdravil I. slovenski katoliški shod. Posebno me veseli, da se tudi verniki naše nadškofije goriške — duhovni in svetni — prav živo zanimajo za to velekatoliško idejo. Močno pa obžalujem, da mi osebno letos res ni mogoče v tistem času v Ljubljano, ker ustavile so me neprijetne prilike v začetem delu, katero moram nadaljevati in dovršiti meseca avgusta. Toda če osebno ne zamorem v Ljubljano, pošljem pa v znamenje svoje naklonjenosti posebnega zastopnika, preč. gosp. dr. Jos. Gabrijevčič-a, častnega tajnega kamornika sv. očeta Leona XIII. in ravnatelja bogoslovja. Njemu bo naloženo, da čestita osnovalnemu odboru v mojem

imenu in prinese moj nadpastirski pozdrav I. slovenskemu katoliškemu shodu.

Ponavljam svojo gorečo željo, da se I. slovenski katoliški shod vsestransko blagonosno izvrši, ga blagoslovim in ostajam z odličnim spoštovanjem

Vaši Prečastitosti

udani sluga v Kristusu

† Alojzij, nadškof.

c) Pismo premilostljivega gospoda knezo-škofa lavantinskega dr. Mihaela Napotnika z dné 15. avg. 1892:

Milostljivi gospod protonotar! — Mnogočislani
gospod predsednik!

Na velecenjeno pismo, katero mi je prečislani osnovalni odbor za I. slovenski katoliški shod uljudno doposlal dné 20. aprila t. l. nisem sicer do danes odgovoril in to vsled mnogovrstnih službenih poslov, vendar pa sem nemudoma po došlem mi listu skrbel po svojih močeh za to, da so jeli tudi v Mariboru zaupni možje podpirati blage namene glavnega pripravljalnega odbora v Ljubljani. Vsemodri in vse-dobri Bog naj milostno blagoslovi hvalevredno prizadevanje raznih odborov.

V preprijaznem povabilnem listu z dné 1. julija t. l. izreka velespoštovani osnovalni odbor željo, naj bi jaz „v spodbudo in veselje zbranim katoličanom spregovoril nekoliko besed, kakor se mi zdi to najprimernejše“. Na shod pridem, če mi ne zabranijo neprevidne zapreke, a kedaj naj bi po želji odborovi kratko ogovoril zborovalce, tega ne vem določiti. V Gradci so hoteli odborniki, da sem pri prvem zborovanju črhnil par besedi. Sicer pa menim, naj bi starejši, skušenejši gospodje prevzeli to nalogo.

Boga ne bom nehal prositi pomoči, naj bi se obravnave nameravanega shoda vršile v čast božjo, v povišanje svete cerkve, na srečo in korist sloven-

skega naroda, v sporazumljenje in pomirjenje vseh dobro in trezno mislečih mož, vsem udeležencem v časen in večer dobiček.

V vsej ljubezni in z vsem spoštovanjem

Vam najjudanejši

† *Mihael*, knez in škof.

V Mariboru, dné 21. avgusta 1892.

č) Pismo premilostnega gospoda knezo-škofa krškega dr. Jožefa Kahna z dné 1. junija 1892.:

Prečastiti gospod!

Slavni pripravljálni odbor za I. slov. katoliški shod v Ljubljani je na podpisanega poslal pismo z dné 30. aprila t. l. s prošnjo, naj bi pritrdil in podpiral to delo, oziroma postavil poseben odbor za to deželo.

To cenjeno pismo sem oddal takoj prečastitemu gospodu stolnemu proštu dr. Valentinu Müller-ju s prošnjo, naj se posvetuje s slovenskimi kanoniki in naj mi stavi predloge.

Vspeh tega posvetovanja je bil ta, da je že tukajšnje slovensko politično in gospodarsko društvo prevzelo priprave in objave, da torej ni potreba postavljati posebnega odbora za koroške Slovence.

Kot mejo vdeležbi tukajšnjega slovenskega duhovništva na katoliškem shodu v Ljubljani postavim le to, da ostane v vsakem takim kraju po jeden duhovnik doma za izredne slučaje duhovnega pastirstva, od koder ne bode pretežko pomagati v imenovanih slučajah. Določitev teh krajev prepuščam prostovoljnemu dogovoru slovenskih dušnih pastirjev.

Ko to naznanjam slavnemu odboru, pozdravljam zajedno njegove plemenite napore tem gorkeje, ker hoče po večkratnih izjavah sv. Očeta Leona XIII. v tesni zvezi s pastirji od Boga postavljenimi in v soglasju z avstrijskimi škofi delovati in kar naravnost za najdražjo svetinjo človeštva, za sveto vero se potezati.

Naši časi so postali v zadnjih desetletjih žalostni, tako, da gresta človeštvo in država velikim zmešnjavam in popolnemu poginu nasproti, če ne pride kmalu izdatna pomoč.

Najglobokeje razloge za to splošno priznano resnico najdemo v tem, da več ne priznajo krščanskega temelja za družbo in državo, marveč mislijo, brez krščanstva oboje voditi.

Naj torej slov. katoliški shod v Ljubljani z božjo milostno pomočjo doseže prav blagodejnih uspehov, in glasno naj izreče svoje prepričanje, da vera v Boga trojedinega edini duhove, da krščanstvo samo postavi družbo na zdrava, za človeka dostojna tla, države okrepi v pravu in pravici, in da cerkev vse narode sprejema v svoje materno naročje, pa tudi mir in edinost medsebojno vtemelji in ohrani.

Na ta namen podeljujem Vam naprošeni višjepastirski blagoslov.

Kanonično obiskovanje moje škofije je odgovor na Vaše pismo nekoliko zakasnilo, kar naj bode tukaj omenjeno.

Za velike stroške pripravljalnega odbora priložim mali prispevek 50 gld.

Iz Celovca, dné 1. junija 1892.

† Jožef, knezo-škof.

d) Pismo premilostnega gospoda knezo-škofa krškega dr. Jožefa Kahna z dné 19. avgusta 1892.:

Slavni pripravljalni odbor I. slovenskega katoliškega shoda v Ljubljani!

Ko odgovarjam na cenjeni list z 10. julija t. l., moram najpreje prositi, da mi moja odsotnost v Ljubljani na katoliškem shodu dobrotljivo oprostite, ker slovensko sicer berem in razumem, vendar pa v razgovoru nisem tako izurjen radi pomanjkanja časa in priložnosti, da bi se zamogel obravnav koristno udeleževati.

To je tudi edini vzrok, da nisem šel v Linc, da se vsemu napačnemu sklepanju izognem.

Sicer pa želim katoliškemu shodu v Ljubljani iz srca, kakor že v zadnjem pismu tudi, in upam od Boga, da bode blagoslov božji spremljal zborovanje, da bode rodilo obilno sadu. To jamčita pravilno postopanje pripravljalnega odbora in med tem naprošeni in podeljeni blagoslov sv. Očeta.

Gospod naj spremlja Vaše napore s svojimi obilnimi darovi v svojo čast, v zveličanje neumrljivih duš, v tesno oklenitev katolikov na sveto Cerkev in na svetlo cesarsko hišo.

Moja dolga odsotnost in obilna opravila naj me izgovarjajo, da nisem na vabilo prej odgovoril.

Z odličnim spoštovanjem

udani

† Jožef, knezo-škof krški.

V Celovcu, dné 19. avgusta 1892.

e) Pismo premilostnega gospoda dr. Janeza Krst. Flappa, škofa poreško-puljskega z dné 24. aprila 1892:

Slavnemu odboru za I. slovenski katoliški shod
v Ljubljani!

Dasi v tej škofiji, razun nekoliko duhovnikov v dušnem pastirstvu po rodu Kranjcev, ni ljudij slovenskega pokolenja, ali le malo, ker množica je drugega plemena slovanskega, katero govori od slovenskega različen jezik, vendar namen v listu do mene od 20. aprila izražen, sklicati shod katoliških mož Slovenije ob koncu tega poletja v Ljubljano, posebno pohvalim in odobrujem, ga blagoslavljam in mu prosim vsestranskega sadu od Kristusa poglavarja sv. Cerkve. Ako torej iz vzroka zgoraj navedenega ne morem sam sestaviti škofijskega odbora, ki bi delal priprave za prihodnji shod, vendar s tem izjavljam in zagotavljam, da ne bom stavil nikakih zaprek duhovnikom in lajikom svoje škofije, ko bi ga hoteli ustanoviti, marveč bom rad videl, če tudi od moje škofije kaj dobrega in koristnega pride na shod.

Med tem pa častitim možem slavnemu odboru
načeljujočim vsega dobra po njihovih vročih željah
proseč, ostanem v Gospodu

† **Janez Krstnik**, škof.

V Poreču, dné 24. aprila 1892.

f) Pismo tržaškega generalnega vikarja mil. gosp.
dr. Jan. Šusta z dné 25. aprila 1892.

Slavni odbor!

Za naše res žalostne čase prevažna misel sklicati v Ljubljani, središču slovenskih pokrajin, katoliški shod, na katerem naj bi se obnovila in utrdila tudi v slovenskem katoliškem narodu nekoliko zanemarjena in od laži-liberalizma vedno napadana načela svete nam Kristusove vere, kakor jo uči rimsko-katoliška Cerkev; ta misel in prijazno povabilo, došlo nam od slavnega tamošnjega osnovalnega odbora, je našlo prijetni odmev tudi v srcih katoliškega duhovništva tržaško-koparske vladikovine. Zato so se sošli dné 21. t. m. v tukajšnji škofijski pisarni nekateri slovenski duhovniki, da se posvetujejo, kaj velja tudi tu ukreniti, da se obranijo, ohranijo in z nova oživé prava verska načela. V to svrhu se je sestavil osnovalni pododbor*) iz sledečih p. n. gospodov:

Msgr. dr. Ivan Šust,

stolni prošt in generalni vikarij, pokrovitelj.

Jurij Jan,

častni kanonik, župnik in dekan v Dolini, predsednik.

Ivan Nep. Legat,

stolni kanonik, predsednikov namestnik.

Ivan Černe,

župnik v Barkovljah, odbornik.

Josip Kompare,

župnik-dekan v Ospem, odbornik.

Ivan Slavec,

stolni vikarij, tajnik.

---

*) Ta odbor se je bil pozneje izdatno pomnožil.

2. Slovenski katoliški odbor.

Božične praznike lanskega leta dnè 27. decembra je sklical starosta, presvetli prelat dr. A n d. Č e b a š e k ude stalne komisije za II. slovenski katoliški shod k prvemu posvetovanju v Ljubljano. Ko so prisotni gospodje razložili svoje misli in ko so se tudi prebrali listi zadržanih gospodov članov, se je sklenilo soglasno, da se komisija takoj konstituje kot „slovenski katoliški odbor“. Pri volitvi je bil izvoljen predsednik preč. g. K a r o l K l u n, kanonik in državni poslanec v Ljubljani; prvi podpredsednik blag. g. F r a n R o b i č, c. kr. profesor in državni poslanec v Mariboru, drugi podpredsednik pa g. dr. A n t o n M a h n i č, profesor in urednik „Rimskega Katolika“ v Gorici.

Ker so gospodje sprevideli, da bo težko sklicavati celi odbor za rešitev vsakdanjih opravil, so sklenili postaviti nek manjši „izvršujoči odsek“ petih članov, v kateri so izvoljeni gg.: dr. V. G r e g o r i č, dr. F r. P a p e ž, L u d o v i k R a v n i k a r, J o s i p Š i š k a in dr. I v a n Š u š t e r š i č. Temu odseku in sicer na ime načelnika dr. F r. P a p e ž, odvetnik v Ljubljani, naj se pošiljajo vsa pisma, tikajoča se resolucij I. slovenskega katoliškega shoda.

Ta odsek deluje prav pridno in skuša pri vsaki priložnosti v dejanju izvrševati, kar stoji pisano v resolucijah. Skušal bode biti v tesni dotiki z našimi višjimi duhovnimi pastirji, da bode vsikdar tudi ravnal po katoliških načelih.

Ko se je nedavno praznovala petdesetletnica škofovanja sv. Očeta, ni zamudil izvršujoči odsek prelepe prilike, izraziti svoje udanosti rimski Stolici in slavno vladajočemu Leonu XIII. Poklonil se je namreč prevzvišenemu gospodu knezo-škofu ljubljanskemu ter jim izročil za svetega Očeta naslednjo častitko:

„*Beatissime Pater!*“

Doctrinis „luminis de coelo“ illuminati eiusque benedictione suffulti, Sloveni, ducibus episcopis suis, anno praeterlapso in civitate Labacensi primum celebrarunt Catholicorum congressum. Quodsi in hoc congressu variae decretae sunt resolutiones, rei ca-

tholicae, uti sperare licet, summopere proficuae, eius rei Tibi, Beatissime Pater! debitores sumus, quippe qui sapientissimis encyclicis Tuis non desistis, indicare, tueri, omnibusque modis promovere, quae Catholicis prodesse possint sive ad vitam christianam recte et ex praecepto instituendam, sive ad reipublicae salutem stabiliendam sartam tectamque servandam.

Hinc est, quod viri ex iis delecti, quibus cura imposita est, praeparandi suo tempore alium Slovenorum congressum, faustissimam episcopalis jubilaei Tui nacti occasionem, ad Sanctitatem Tuam accedunt, simul et gratias acturi pro paterna, qua nationes omnes complecteris, cura tantaque erga primum congressum nostrum benevolentia Tua, et filialis reverentiae et amoris vota deprompturi pro omnigena Santitatis Tuae salute, ut, hauriens ex lumine indeficiente de coelo, diu adhuc sanus salvus valeas ad regendam sanctam ecclesiam, illustrandamque splendoribus sapientiae coelestis Urbem et Orbem.

Quos dum Tibi exprimunt animorum sensus, ad pedes Sanctitatis Tuae provoluti et sibi et con-nationalibus suis paternam Tuam efflagitant benedictionem.

Delegatorum ad praeparandum II. Slovenorum Congressum Catholicum mandata exsequentes humillimi, devotissimi et obedientissimi filii Tui:

To se glasi v slovenski prestavi:

Sveti oče!

Razsvitljeni z nauki „luči z neba“ in podprti z njenim blagoslovom, ohajali so Slovenci preteklo leto pod vodstvom svojih škofov v ljubljanskem mestu prvi katoliški shod. Ako so se na tem shodu sklenile razne resolucije, katoliški stvari, kakor je upati, velekoristne, dolžni smo za to hvalo Tebi, Sveti Oče! ki v svojih premodrih okrožnicah ne nehaš kazati, braniti in na vse načine pospeševati, kar more koristiti katoličanom bodi si v to, da prav in po zapovedih svete vere vravnajo svoje krščansko življenje, bodisi, da utrdijo in ohranijo blagor držav.

Od tod prihaja, da možje, izbrani iz-med tistih, katerim je bila naložena skrb, pripraviti o svojem času II. slovenski katoliški shod, poslužujoč se prevesele prilike Tvojega škofovskega jubileja, stopajo k Tvoji Svetosti, ob enem se ti zahvaljuječi za očetovsko skrb, s katero objemaš vse narode, in za toliko blagohotnost, katero si naklonil našemu prvemu shodu, ter izražujoč Ti voščila sinovskega spoštovanja in ljubezni za vsestransko blaginjo Tvoje svetosti, da bi, zajemajoč iz neminljive nebeške luči še dolgo zdrav in čvrst mogočno vladal sveto cerkev ter razsvitljeval z žarom božje modrosti rimsko mesto in celi svet.

Izražujoč ti srčna čutila, prosijo klečé pred prestolom Tvoje Svetosti, za-se in svoje sorojake Tvojega očetovskega blagoslova preponižni, preudani in prepokorni Tvoji sinovi:

Dr. Franc Papež,
načelnik.

Dr. Vinko Gregorič.

Ludovik Ravnikar.

Josip Šiška.

Dr. Ivan Šusteršič.

3. Pripravljalni odbor za I. slovenski katoliški shod v Ljubljani.

Nastopni p. i. gospodje so se največ trudili pri snovanju I. slovenskega katoliškega shoda:

Dr. Andrej Čebašek, prelat in stolni kanonik, predsednik.

Ludovik Ravnikar, c. kr. dežel. sod. svètnik v pok., podpredsednik.

Dr. Vinko Gregorič, zdravnik, primarij dež. bolnice, podpredsednik.

Simon Pogačar, c. kr. voj. oficijal v pok., hišni posestnik, blagajnik.

Dr. Ivan Janežič, profesor bogoslovja, tajnik.

Fran Ban, upravitelj „Katoliške tiskarne“.

O. Jožef Bizavičar, gvardijan frančiškanov.

Žiga Bohinec, podvodja semeniški.

Josip Boštjančič, posestnik.

Lovro Češnovar, hišni posestnik, gostilničar.

Jakob Čik, hišni posestnik, trgovec.

Ivan Dogan, mizarski mojster in veletržec.

Dr. Josip Doleneč, profesor bogoslovja.

Oroslav Doleneč, svečar in mestni odbornik.

Dr. Sebastijan Elbert, kn.-šk. tajnik.

Valentin Eržen, mestni kapelan.

Janez Fabjan, hišni posestnik in trgovec.

O. Placid Fabijani, provincijal frančiškanov.

Janez Flis, kanonik, stolni župnik in dekan.

Janez Gnjezda, c. kr. profesor na realki in predsednik „Katoliškemu društvu rokodelskih pomočnikov“.

Dr. Anton Jare, prošt, dežel. šolski nadzornik v pok.

Msgr. Luka Jeran, stolni kanonik, urednik „Zgodnje Danice“.

Alojzij Jenko, hišni posestnik, pek.

Andrej Kalan, stolni vikarij, urednik „Domoljuba“.

Anton Kržič, c. kr. profesor na učiteljskišči.

Karol Klun, stolni kanonik, drž. in dežel. poslanec.

Dr. Janez Kulavie, prelat, c. in kr. pridvorni kapelan,
vodja duh. semenišča.

Dr. France Lampè, sem. profesor, vodja „Marijanišča“.

Alfred Ledenig, trgovec.

Dr. Josip Lesar, profesor bogoslovja.

Franc Leskovic, trgovec in hišni posestnik.

Martin Malenšek, mestni župnik.

† Josip Marn, c. kr. profesor, predsednik „Matice
Slovenske“.

O. Kalist Medič, mestni župnik.

Rok Merčun, katehet nunskih šol.

Matija Mrak, stolni vikarij.

Alfonz Müllner, c. kr. profesor v pok. in kustos de-
želnega muzeja.

Ivan Oblak, mestni kapelan.

Ferdinand Omejec, dežel. uradnik, hišni posestnik.

Dr. Franc Papež, odvetnik, deželni odbornik.

Andrej Pavločič, načelnik postaje v pok., hišni po-
sestnik.

Franc Perne, mestni kapelan.

Franc Peterca, hišni posestnik in trgovec.

Franc Peterca ml., hišni posestnik in trgovec.

Ivan Peterca, hišni posestnik in trgovec.

Franc Petrič, veletržec.“

Josip Pichler, c. kr. okrajni tajnik v pok.

Karol Pollak, hišni posestnik in veletržec.

Fran Povše, vodja, dežel. in drž. poslanec.

Josip Prosenc, uradni vodja „Vzajemnega podpor-
nega društva“.

Josip Regali, mizarski mojster, hišni posestnik.

Janez Rozman, častni kanonik, mestni župnik.

- O. Hugolin Sattner, definitor.
 Josip Šiška, kn.šk. tajnik.
 Janez Smrekar, katehet mestnih šol.
 Josip Smrekar, profesor bogoslovja.
 Feliks Stegnar, c. kr. učitelj, dežel. poslanec.
 Dr. Ivan Šušteršič, odvetniški koncipijent.
 Dr. Ivan Svetina, c. kr. gimn. profesor.
 Rudolf Tenente, trgovec.
 Miha Trček, mestni kapelan.
 Franc Trtnik, deželni uradnik.
 Andrej Zamejic, stolni kanonik.
 Ignacij Žitnik, urednik „Slovenca“, dež. poslanec.
 Anton Žlogar, kaznilnični kurat.
 Anton Zorec, trgovec.
 Alojzij Zorman, trgovec.
 Josip Zorman, trgovec.
 Tomo Zupan, c. kr. profesor, vodja „Alojzijevišča“.
 Anton Zupančič, profesor bogoslovja.

Delovanje tega odbora se razvidi iz poročila samega
 v prvem poglavju priprav za shod.

4. Seznam občin na Kranjskem,

katere so doslej pritrdile sklepom I. slov. katoliškega shoda s tem, da so poslale prevzvišenemu knezo-škofu ljubljanskemu

u d a n o s t n e i z j a v e.

Ajdovec pri Žužemberku.
 Ambrus na Dolenjskem.
 Bela Cerkev.
 Bistričica pri Kamniku.
 Bled.
 Bohinjska Bistrica.
 Boštanj (č. o.).
 Božjakovo - Rozalnica pri Metliki.
 Breznica na Gorenjskem.
 Brezovica pri Ljubljani.
 Breže pri Ribnici (vas).
 Britof (Vremski) na Notranjskem.
 Brusnice pri Novem Mestu.
 Budanje na Vipavskem.
 Bukovica pri Št. Vidu na Dolenjskem.
 Cerklje na Gorenjskem.
 Cerklje pri Krškem.
 Črni Vrh nad Idrijo.
 Črnuče pri Ljubljani.
 Depala Vas pri Mengešu.
 Devica Marija v Polju pod Ljubljano.

Dob pri Št. Vidu na Dolenjskem.
 Dobrniče - Sela pri Šumbregu.
 Dóbrova pri Ljubljani.
 Dobrunje pod Ljubljano.
 Dol (č. o.).
 Dole pri Litiji.
 Dolenja Vas pri Ribnici.
 Dolsko (fara Sv. Helena).
 Draga v višnjegorsko-zatiški fari.
 Drašiče pri Borovnici (vas).
 Drtija pri Moravčah.
 Sv. Duh v Velikem Trnu na Dolenjskem.
 Erzelj pri Vipavi.
 Famlje v Vremski dolini na Notranjskem.
 Goče na Vipavskem.
 Godovič na Notranjskem.
 Gozjd nad Kamnikom.
 Gora pri Sodražici.
 Gorenji Logatec.
 Goriča Vas pri Ribnici.

- Gôrje.
 Gradišče pri Vipavi.
 Grosuplje.
 Holmec pri Mengešu.
 Horjul.
 Hotedršica na Notranj-
 skem.
 Hrastje pri Kranju (č. o.).
 Hruševka v kamniškem
 okraju.
 Ihan.
 Iška Loka (Matena) pri
 Ljubljani.
 Iška Vas.
 Jarše pri Mengešu.
 Ježica pri Ljubljani.
 Jurjevica pri Ribnici (vas).
 Kaplja Vas pri Komendi.
 Klanec pri Komendi.
 Kopolje pri Laščah.
 Kopanje.
 Koroška Bela.
 Kostel na Kolpi.
 Kovor pri Tržiču.
 Kresnice.
 Križ pri Komendi.
 Križevo pri Kostanjevici.
 Križka Vas pri Metliki.
 Križka Vas pri Višnji
 Gori.
 Kropa.
 Lancovo pri Radovljici.
 Lesce na Gorenjskem.
 Leskovec pri Višnji Gori.
 Log pri Ljubljani.
 Loka pri Črnomlju.
 Loke v Tuhinjski dolini.
 Lokvica pri Metliki.
 Ložki Potok.
 Lužarje v veliko-laškem
 okraju.
 Mavčiče.
 Medvode.
 Mekine pri Kamniku.
 Mirna.
 Mirna Peč.
 Mlake pri Komendi.
 Moravče.
 Moravče (Sv. Križ poleg
 Litije).
 Moste pri Ljubljani.
 Moste pri Komendi.
 Motnik.
 Naklo-Podbrezje p. Kranju.
 Nasoviče pri Komendi.
 Nemška Vas pri Ribnici.
 Oselica (fare: Stara Ose-
 lica, Nova Oselica in
 Leskovica.).
 Osilnica.
 Ovsiše-Dobráva pri Kropi.
 Peče pri Moravčah.
 Petrova Vas pri Črnomlju.
 Pijava Gorica pri Ljub-
 ljani.
 Planina nad Vipavo.
 Podboršt pri Zatičini.
 Podgora pri Laščah.

Podgorica pri Sv. Jakobu
ob Savi.

Podgorje pri Kamniku.

Pod Hruško (fara Sela pri
Kamniku).

Podkraj nad Vipavo.

Polhov Gradec.

Polica.

Poljane nad Škofjo Loko.

Polšnik pri Litiji.

Preddvor pri Kranju.

Predoslje.

Preserje pri Borovnici.

Radovica pri Metliki.

Raka na Dolenjskem.

Rakitnica pri Dolenji Vasi.

Ráteče na Gorenjskem.

Rovte pri Logatcu.

Selca nad Škofjo Loko.

Senabor na Vipavskem.

Smlednik.

Soricá.

Spodnja Idrija.

Spodnje Koseze pri Brdu.

Srednja Vas v Bohinju.

Stara Loka.

Stari Trg pri Poljanah.

Stranje pri Kamniku.

Stražišče pri Kranju.

Struge.

Studenec pri Igu.

Studenec-Bučka na Do-
lenjskem.

Suhadole pri Komendi.

Suhor pri Metliki.

Sušje pri Ribnici.

Sv. Gregor pri Sodražici.

Sv. Jošt-Besnica p. Kranju.

Sv. Križ pod Kumom.

Šempeter pri Novem Mestu.

Št. Jernej na Dolenjskem.

Šent. Jošt nad Polhovim
Gradcem.

Št. Jurij pri Kranju.

Št. Jurje pri Šmariji.

Št. Vid nad Ljubljano.

Št. Vid pri Vipavi.

Škocijan pri Dobrávi.

Šmarca pri Kamniku.

Šmarije.

Šmarjeta pri Klevevžu.

Šmartin v Spod. Tuhinju.

Šmartin pod Šmarno goro.

Šmihel-Stopiče pri Novem
Mestu.

Špitalič.

Šturije na Vipavskem.

Talči Vrh pri Črnomlju.

Temenica pri Št. Vidu na
Dolenjskem.

Trata v Poljanski dolini.
Trebnje.

Trzin pri Mengešu.

Tržišče pri sv. Trojici na
Dolenjskem.

Tunjice pri Kamniku.

Vače pri Litiji.

Velika Loka pri Trebnjem.

Velika Vas pri Moravčah.
Velike Lipljene na Dolenj-
skem.
Velike Poljane pri Ribnici.
Vič pri Ljubljani.
Videm pri Lašičah.
Vinica pri Kolpi.
Vipava.
Vodice.
Voglje pri Kranju.
Vojsko nad Idrijo.
Volčji Potok pri Kamniku.
Vrabče na Vipavskem.
Vrh (Sv. Trije Kralji).
Vrh pri Vinici.

Vrhnika.
Vrhpolje na Vipavskem.
Zagorica pri Št. Vidu na
Dolenjskem.
Zalog pri Cerkljah.
Zaplana pri Vrhniki.
Zemona pri Vipavi
Zgornja Šiška.
Žaljna.
Železniki.
Želimplje-Golo.
Županje Njive p Kamniku.
 ——— 186
Prijedor v Bosni.

187

KAZALO.

Stran

I. Priprave za prvi slovenski katoliški shod.

I. Glavni osnovalni odbor v Ljubljani	1
II. Lokalni odbori	19

II. Obravnave odsekov I. slov. katoliškega shoda.

Pozdrav I. slovenskemu katoliškemu shodu	28
Slovenskemu katoliškemu shodu	29
1. Osnovalni shod združenih odsekov	32
2. Delovanje odsekov	45
a) Odsek: Šola	45
b) Odsek: Krščanska veda in umetnost	68
c) Odsek: Socijalne zadeve	83
č) Odsek: Katoliško življenje	111
d) Odsek: Tisek	120
e) Odsek: Narodna organizacija	129

III. Slovesno zborovanje.

Prvi slovesni shod	145
Drugi slovesni shod	187
Tretji slovesni in sklepni shod	236
Banket	272

IV. Zgodovinske črtice.

1. Besede naših škofov do pripravljalnega odbora v Ljubljani	274
2. Slovenski katoliški odbor	281
3. Pripravljalni odbor za I. slovenski katoliški shod v Ljubljani	284
4. Seznam občin na Kranjskem, katere so doslej pritrdile sklepom I. slov. katol. shoda s tem, da so poslale prevzvišenemu knezo-škofu ljubljanskemu udanostne izjave	287

COBISS :042:00

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000439617

